

VIATA ROMÎNEASCA

7

1959
IULIE
ANUL XII

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

CUPRINSUL

VICTOR TULBURE : Baladă	
ION LANCRANJAN : Cordovanii (fragment de roman)	7
DAN DEȘLIU : Stejarul din Borzești (oratoriu)	29
PAUL EVERAC : Explozie întârziată (piesă în trei acte)	
CRISTIAN SÎRBU : Stanță ; Prietenul meu plopul ; Mușcata	50
HOREA ARAMA : Armata Sovietică ; Muncitorii iau armele	90
GHEORGHE TOMOZEI : Strada Iară istorie	
NICOLAE ȚIC : Modoran (schită)	93

AUTOBIOGRAFII LIRICE

NICOLAE STOIAN : Semnul nemuririi	94
TITEL CONSTANTINESCU : Tinerețe	102
ILIE CONSTANTIN : În așteptare ; Nădejdea noastră ; Prefaceri	103
SEBASTIAN COSTIN : Înflinirea	101
AUREL STORIN : Data nașterii ; Studii speciale ; Apartenența politică	103
MIMAI NEGULESCU : Mă cheamă drumuri și oameni	106

DIN LIRICA POLONEZĂ CONTEMPORANĂ

WLADISLAW BRONIEWSKI : Mazovia ; închinare Revoluției din Octombrie
(în românește de Cicerone Theodorescu)

V. R. : La aniversarea lui G. Călinescu

CRONICA IDEILOR

VIRGIL CINDEA : Documentalist și cercetător

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

Ine. GH. PETEU : 15 ani de realizări tehnice în R.P.R.

121

în

CRONICA LITERARĂ

Ov. S. CROHMALNICEANU : Cîteva observații asupra literaturii noastre
din ultimii 15 ani 133

CRONICA FILMULUI

ION BĂRNA : Tehnica poate genera poezie 133

DIN EXPERIENȚA A 15 ANI DE LITERATURA NOUĂ

SILVIAN IOSIFESCU : Măiestrie și meșteșug 139

LUCIAN RAICU : Accesibilitatea — condiție a poeziei noi 148

TEORIE ȘI CRITICĂ

EUGEN LUCA : Literatura noastră — literatura demnității umane 155

ION VITNER : Creatori și opere: V. Era. Galan (II) 163

AL PIRU : Zaharda Stancu : „RădăcinHe sînt amare”. 178

MISCELLANEA 178

CĂRȚI NOI

CAMIL BALTAZAR : Nicolae Deleanu : „Nedeia din Poiana Miresei” 200

V. MOGLESCU : N. Tertulian : „E. Lovinescu sau contradicțiile estetismului” 201

FLORIN CHIRIȚESCU : Haralamb Zîncă : „Jurnal de front” 202

TEODOR VIRGOLICI : „Mărturii despre Unire”. 204

G. DIMISIANU : Arnold Zweig : „Norocul lui Otto Temke” 205

'RADU ALBALA : Calderon în romînește 205

REVISTA REVISTELOR

— din țară —

„Scrisul Bănățean” nr. 4-5/959 ; „Flacăra” nr. 18-22/959 209

— de peste hotare —

„Ruskaia Literatura” nr. 1/959 ; „Znamea” nr. 5/959 ; „Paris-Theâtre” ;

„Spectator” ; „Esprit” nr. 5/959 212

POȘTA REDACȚIEI 220

COPERTA : **Cornelia Danei**; — **Sudor**

FOTOGRAFII : **Fiorin Dragu**

BALADĂ

VICTOR TULBURE

Jop/i și nopți de-a rîndul,
Îfrîntă de năpastă,
ÎSingură cu gîndul,
La ferești adastă...

Și ar umple-o mare
De amar și Ungă
Dar mei lacrimi n-are,
CU ar fi să plîngă.

Chinul o sugrumă;
Jalea o apasă,
Sade biata mumă
Cu urîtu-n casă.

Și de plîns n-ar pînge
Pînea că-i puțină,
Și cu gust de singe
Neagră și haină.

Sînt de vilvătaie,
Nu de pace — anii.
Antonescu taie
Și petrec dușmanii.

Și e beznă-n țară,
Năpădesc jivine,
Și se-aud pe-afară
Cizmele străine.

Muma nu se vaită,
Nici de-a morții teamă
Cînd pe sus dau raită
Păsări de aramă,

Cu prăpăd cînd scurmă
Iarbă, om și vatră,
Nelăsînd în urmă
Piatră lingă piatră.

Sufletul i-l roade
Ghid mai negru încă
Și de-aceea sade
In tăcere-adîncă.

Fostu-i-au de ceață
Anii și de zloată,
Fără-o dimineață
Limpede, curată.

Treizeci-trei, cînd, leatul,
însemnă prăpădul
Griviței — bărbatul
J-a-nroșit omătul.

Domnii-l împușcată
Că flămîndeii gioale
Sub un steag de pară,
Ți visa dreptate.

Singura tărie
I-a rămas feciorul,
Viața să și-o ție
Să nu-și iee zborul.

Și să-l vadă mare
N-a avut zăbavă,
Muma muncitoare,
Gîrbovă, bolnavă,

Vara, primăvara,
Toamnă după toamnă,
Manile povara
Au știut ce-nseamnă.

Palmele crăpate,
Arse de leșia
Caselor bogate,
Au știut robia.

Și-ntr-o zi îi zice
Fiul, bieteii mume :
„Brațe am voinice.
Maică, plec în lume.

Pot de bunăoară
Să dobor copacii,
Pot să car la moară
In spinare sacii.

Pot săpa grădina
Și să tai, pot, lemne.
Ochii și lumina,
Drumul mi-l îndemne.

Unde mă vor duce
Pașii, mi-o fi calea.
Numai nu te-apuce
Maică scumpă jalea.

Lacrime nu stoarce
Că de-aci-ntr-o lună
Iar mă voi întoarce
La măicuța bună.

Să-i aduc cîștigul
Zilelor plecate,
Și n-om ști ce-i frigul,
Și-om avea bucate.

într-o lună-două
M-oi întoarce-acasă,
Și-o broboadă nouă
Am să-ți iau, mai groasă.

Maică și-o să fie
în odaie soare.
Pomi de bucurie
Vor da iarăși floare.

O să treacă răul.
Lacrime și-o zvîntă!
Muma mea, flăcăul,
Bine și-l cuvîntă!"

amaruri pline
Luni trecură două.
Și trec alte două
Fiul nu mai vine.

Mama-n fund de zare
Luna din poartă cată :
Fot i se năzare
Fiul că se-arată.

Și cu gîndul numa'
Frîntă de năpastă
Noaptea-ntreagă muma
La ferești adastă.

...Și se duc cocorii.
...Și-i amurg de vară.
Doar cotropitorii
Bocănesc pe-ațară.

Lung sirena zbiară,
Țara e-n războaie,
Antonescu-n țară
Spînzură și taie.

Din americane
Grele bombardiere
Ploi de foc, dușmane,
Cad pe Ateliere.

Griviță de zgură,
Griviță de sînge,
Pumnii grei de ură
Jugul și-l vor fringe ?

Că-s în ocnă bieții
Comuniști și iată-l,
Fiul nu-i ca tatăl
Mort în floarea vieții.

Picură-n tăcere,
Streașinile ude,
Muma cu durere
Gîndul și-t aude:

— O, n-ai fost, băiete,
Tatălui să-i sameni,
C-ai lovi cu sete
Haita de neoameni.

Singure și pale
Zilele-s pierdute.
Fiule, uiți iute
Jalea maicii tale.

Pașii-ți rătăciră
Au, pe ce cărare!
Sau mi le-amăgiră
Fete vrăjitoare ?

Ori nemernicia
Îți dădu prieteni
Și-ți împărți simbria
Cu tîlhari sub cetini ?

Terfelindu-ți anii
Și uitînd de casă,
Oare cu dușmanii
Ospătezi la masă ?

Cine-ți dă povește ?
Piază-rea te-ndrumă ?
Că o lași să-nghețe
Inima de mumă ?

Zilele-mi sînt goale
Slute-s și puține.
Dorul maicii tale
Cine-o să-l aline ?

Rara ei bătaie
Inima își scurmă.
Cine să-i ogoaie
Clipa cea din urmă ?

Blestemat să fie
Ceasul cînd viață
Ți-am adus, ca-n ceață,
Să mă sting pustie!

Plînge, biata, plînge
Și din streășini ude
Ruginii, de sînge
Ploi se scurg zălude.

ui

„pun vecinii: „Mamă,
Ochii nu ți-i stoarce,
Dorul tău îl cheamă
Poate se va-ntoarce.

Drumurile-s rele.
Poate-i dus departe...
Pline-s de rețele
Sau de-obuz sînt sparte”.

Și mai spun vecinii:
„Griviță e-n vaier.
Noaptea, de pe linii
Trenuri sar în aier.

Umplu tot orașul
Manifeste-n noapte.
Dintre-ai săi, vrăjmașul,
A găsit morți, șapte.

Dus la închisoare
Azi, o săptămînă,
Un flăcău în fiare,
Le-a scăpat din mină...”

— „Luminează-l rază
Să nu cadă iarăși.
Aibe-mi-l în pază
Bunii lui tovarăși!

Și norocul numa'
Sorocească-i fuga!"
Blind șoptește muma
„Asta îmi e ruga...”.

„...Și de-ar fi ca dînsul
Fiul meu, dar nu e...”
Și-o îneacă plînsul,
Geme amăruie.

Și-i al ei flăcăul...
Biata! Și nu știe
Că el calcă răul,
Rău să nu mai fie.

Că dînd semn chemării
Patriei și vieții
își închină țării
Floarea tinereții.

*Frunze de aramă
Plîng sub streășini ude,
Fiul fîtim o cheamă
Maica nu aude.*

*„Maica mea cea bună
Am să vii acasă
Biruind furtună...
Și-o fi zi frumoasă.*

*Crengile în floare
Or să fie toate
Și vor rîde-n soare
Și în libertate.”*

IV

*Plin e cle-avioane
Cerul la amiază.
Cizmele dușmane
Tropotă de groază.*

*Grivița-n picioare
Saltă din ruine
Și străluce soare
Peste carabine.*

*Steaguri ard de pară
Și sirena sună.
Sună și se-adună
Oastea proletară.*

*Lung sirena cheamă
Comuniștii-n stradă.
Pe fecior, — ieși mamă
Ochii tăi să-l vadă!*

*Cum cu armă-n mină,
Frînt de mitraliere,*

*Zace în țărînă,
Lingă Ateliere.*

*Frînt in lupta mare
Aprigă și dreaptă,
Să îi dai iertare
Fiul tău te-așteaptă.*

*Vino și-l cuprinde-n
Caldă ta privire,
Și în brațe-t prinde,
Mamă, cu iubire.*

*...Și-i sărută mama
Gura, dulcea gură,
Mută cum e huma
Arsă de arsură!*

*Șterge de țărînă
Arma lui vitează.
Și o ține-n mină
Și pe cap și-așează,*

*Casca ciuruită
Sub bărbie-o strînge
Casca lui mințită...
Umedă de singe,*

*Pini se-nroșește
Părul alb — ca focul
Și-n coloană-n locul
Fiului, pășește.*

*Se apleacă steaguri
Utecistul doarme.
Peste el șireaguri
Umbre trec de arme.*

CORDOVANII

— *fragment de roman* —

/. LĂNCRĂNȚAN

n drum spre casă, în tren, discuții aprinse, fel de fel, despre târg și despre prețuri, despre cât se câștigă la Hunedoara și la Petroșani și despre multe alte lucruri. Lumea era felurită. într-un colț al compartimentului sta o bătrână gravă și semeată. Lângă ea sta un soldat. Lângă soldat stăteau niște ceferiști, frînairi sau șefi de menavre sau de tren. Nu știu precis. Știu că erau ceferiști de-ai noștri, din împrejurimi, dintre aceia oare nu s-au rupt de sat și se mai reazimă încă pe pământ și pe gospodăria de-acasă. Dintre ei, unul mai bătrîn le spunea ceva celorlalți, cu deosebit de multă seriozitate.

— Așa mă, cum ți-am spus. Dacă n-ar fi pisia eu aș lăsa dracului poteca mașinii și m-aș duce la gospodărie, la colectivă. Au ăia oi grădină de zarzavat de ți-e mai mare dragu ! Scot apa din Murăș, udă straturile și le lucră domnește... Se duc apoi și vînd legumele la Hunedoara, că se plătesc mai bine. Și câștigă bani, mu glumă. Au și vie, au și grîu și cucuruz, și mai au și-o turmă de mioare. S-or pus bine pe picioare, ou încetul, că erau numai vre-o cîțiva la început... Dac-aș lucra și eu acolo, cu priceperea pe care o am, aș scoate 'de trei ori mai mult dedît scot la cefereu, da'i pisia asta păcătoasă la mijloc și baba mea zice că ea bagă divorț de mine dacă ies din cefereu. Ea vrea să fie asigurată. Muiere proastă și nebună. Cîte-am mai pătimit cu ea într-un timp. Zicea că-și taie părul, că ea-i nevastă de slujbaș și are dreptul și cîte și mai cîte. Acum s-o mai potolit...

Prin fața ferestrelor treceau vălătuci de fum. La 'marginea unui sat sta o femeie cu un copil în brațe. Se uitau am'mdoi la tren. În stînga, se vedeau cîteva pilcuri de ciori.

în spatele meu, în compartiment, s-a stîrnit zarvă. Unul Ioșoa, de către secuime, n-o lăsa în pace pe una Marișca.

— Nem, Iasca, nem ! zicea fata cu glas argintiu, frumos și jucăuș.

Feciorul râdea și-o pișcă și-și făcea joacă cu ea. Fata se rușina și-l muștra într-o doară, mai mult de fermă.

— Se duc la Hunedoara, mi-a spus un om de lîngă mine, la lucru. Mai sînt și-n vagoanele alealalte. Și la Petroșani se duce 'multă lume acum. Se duc oamenii să-și facă un rost că-n ziua de atzi numai cine nu vrea, din

îndărătnicie, nu-și croiește un trai mai omenesc, că altfel... Eu, de pildă, am patru feciori și-s bine toți și au slujbă bună, măcar că nu-s oameni mari. Numai unul, care-i în armată, îi loțitor politic. Cel mai mic, Viorel, îi mecanic de locomotivă.

, Compartimentul zumzăia ca un stup.

Trenul se mai oprea la câte-o haltă, apoi o pornea iarăși la drum, pufăind, zdrîngănind.

— Văd eu ce fac pînă la urmă, spunea bătrînul, ceferistul. Poate că împac și capra și varza. Mă înscriu și la gospodărie că nu mai am eu așa mult pînă la pensie. O-neelui eu într-un fel și pe baba mea, dă-o-n dobă...

În spatele meu, Ioșca începuse să cînte un cîntec unguresc, frumos și pătimaș.

„Hei, lume, lume...”

îmi venea și mie să cînt dar nu puteam și nici nu îndrăzneau. Nici să vorbesc nu îndrăzneau. Eram necăjit și-ndurerat.

„Eu sînt ca un fluture cu aripile arse, mă ! Da' cînd m-oi scutura o dată ! Să vedeți vtoi ce-o să fie atunci ! Grădină de zarzavat ! Fleacuri ! La noi, dacă ar vrea ăștia de la gospodărie, ar putea să cultive cu zarzavaturi cel puțin o sută de jugăre. Și-ar putea trăi "numai din asta tot satul. Ei spun că n-au condiții. Păi sigur că n-au, dacă nu și le fac...”

În gară la Bălgrad am ieșit repede din compartiment și-am sărit jos, din mers. Era cît pe-aici să rămîn în tren.

„M-am prostit de-a binelea !” mi-am spus eu, scuturîndu-mă de zgură pe mîini și pe haine.

— Ce-ai făcut, mă ? omă întrebat un impiegat tinerel și obraznic.

— Pe dracu l-am făcut ! Tu nu vezi ? Tu-ți soarele tău de cioflingar !

Impiegatul s-a zlbîrlit la mine și m-a făcut imediat nebun. Nu i-am mai răspuns și-am pornit-o și eu către casă.

„Asta numai mie poate să mi se întîmple ! Cad ca prostul și-apoi să mă mai agăț și de om. Numai de boacăne am parte ! Numai de nerazii ! Parcă-i un făcut... Toate-mi stau împotriva și-o nimeresc prost ori și cum aș potrivi-o...”

Mergeam printre linii își nu mă mai uitam îin urmă. Eram necăjit și mînios. Nu mai eram pornit, însă, împotriva nimănui. Nu mai mustram pe nimeni de-acuma, nu mă mai răzvrăteam împotriva nimănui. Mă forfecam singur, fără milă. În zadar. Liniștea după care tînjeam, tot nu mi se arăta în față. Și mie-mi era din cale afară de greu.

„Mă duc acasă, mi-am spus eu, după ce am ieșit în drumul țării, — mă duc acasă și mă culc și nu mă mai scol vreo trei zile. Poate să arză lumea, arz-o focu s'o arză...”

Nu mi-a fost dat nici de data aceasta să-mi pun planul în aplicare, îndată ce am intrat în curte, Parasca mi-a spus că m-a căutat Indrieu și cu •Mitru.

— Să fie sănătoși, Parască !

— Bine, bine, dar ei ziceau să-i cauți neapărat că vor să steie de vorbă cu tine, că iară-ncepe nu știi ce... și eu așa zice să-i cauți...

— Caută-i tu ! Apă la vite ai dat ?
— Am dat și le-am așternut. Numai pe Porumba n-am muls-o.
M-am dus în grajd să văd ce fac vitele. Le-am găsit 'rumegând. Boii zăceau. M-am apropiat și i-am bătut pe grumaz.
„Ei boulenilor, boulenilor ! Mai bine vă bag „acolo" decât să vă vînd... „Acolo" vă mai văd, că sîntem împlreună..."

Parasca a început să mulgă vaca, pe Porumba.

— Iar încep fierberile în sat, Lae ! îmi spunea ea — încetișor, așteptînd în fiecare clipă un răspuns necugetat. Indreiu zice că pînă-n primăvară o să între în gospodărie multe familii. „Numai cine nu-i vrednic de asta o să rămîie pe-afară". Vor să se aștearnă pe muncă... Au primit nu știu ce împrumuturi de la stat... Se pregătesc să umple lunca cu zarzavaturi...

— S-o umple sănătoși ! Nu mă mai interesează nimic ! Dueă-se dracului toate !

Parasca a lăsat işuiștarul de-o parte și-a pus mîna pe-o furcă ca să ieie o balegă de lîngă vacă. Se mișca .pripit și se cunoștea cît de colo că-i mînioasă.
„Iar începe hora ! îmi spuneam eu. Iar începe hora și eu nu mai ajung niciodată la bine și la bucurie..."

— Știi ce zic eu, Lae ? mi-a spus Parasca după ce a pus furca la o parte.

— Ce zici ?

— Zic să ne ducem jși noi să ne scriem ! De mult am vrut să-îți spun, da' n-am îndrăznit... îi greu omului să'vorbească cu tine...

În primele clipe mi s-a părut că n-aud bine. Și-am ascultat atent. Fiecare cuvînt l-am cîntărit, în iparte, grijuliu.

Parasca s-a apropiat de mine și m-a prins de m'îină, cu blîndețe, îngăduitoare.

— Auzi, Lae ?

•— Ce s'-aud, tu ?

— Ce-ți spun eu !

— N-aud nimic ! Și nici n-o s-aud vreodată ! Dacă vrei să fie bine, să nu-mi mai umbli cu vorbe de-astea ! Înțelesu-m-ai ? Faci pe mironosița și dînd colo umbli cu gîndul în altă parte... Eu mă zbat și mă .zbucium și ție-ți stă nasul la gospodărie...

— Lae !

— Niciun Lae ! Să-mi dai pace și să nu-mi mai cînți mie cîntece de astea ! Știi și eu ce-i bine și ce nu-i bine ! Să nu crezi tu că m-am chinuit atîta ca să mă duc și să le pun ălora la picioare tot ce-arn agonisit ! Și chiar dac-o fac, știu eu cînd trebuie s-o fac ! Nu-i nevoie să vină nimenea !

— Nu striga, Lae ! Și nu te-apuca iar de suduit. În seara asta trebuie s-o limpezim într-un ifel, ori așa, ori altfel !

M-am scuturat ca de-o fulguire și-am împins-o un pic mai în urmă, să nu-mi mai strige la ureche.

— De ce mă împingi, Lae ? m-a întrebat ea îndurerată, mînioasă. Eu viu „și vorbesc omenqște cu tine și tu mă dai la o sparte „și mă împingi ca pe-o străină !

— Dar tu de ce nu mă lași în pace ?

— Nu vreau să te mai las ! Te-am lăsat destul ! Ai vândrăluit-o în stînga și-n dreapta și nici nu mi-ai spus măcar pe unlde-ai umblat. Numai

<iracu știe ce se petrece cu tine. Și față de sat ești ca un sălbatic. Nu mai stai cu nimeni de vorbă. Te-ai înrăit. Pe mine nu mai pui seama și de copil nici nu-ți pasă ! Parcă n-ar fi al tău... Eu tocmai vroiam să-ți spun că dac-oi fi bine și .sănătoasă o să mai avem unul... Da' n-am cu cine să mai vorbesc, că tu ai luat-o razna ide tot...

Era pornită Parasca în seara aceea. Și era frumoasă așa mînioasă și înfierbântată. îi vedeam fața și-i ghiceam uitătura ochilor și cum! lampasul o lumina de jos în sus,, era parcă mai înaltă își mai semeță.

Am ridicat mîna s-o mîngîi și s-o potolesc.

„Lasă-mă, acum, tu Parasca! Dă-mi pace deocamdată... Mai vorbim noi... Vedem noi cum facem ipînă la urmă...”

Vorbele astea am vrut să i le spun și m-am apropiat cu mîna ridicată.. Ea s-a pripit și mi-a dat una peste mină, suduind.

„Așa, care va să zică ?...”

M-am răsucit pe loc și-am plesnit-o cu dosul palmei peste obraz, tare, fără nici o milă. Ea s-a clătinat și a căzut peste Cenghea. Boul s-a speriat și s-a sculat numaidecît în picioare. ,Și-atunci Parasca a căzut cu mîinile într-o balegă. M-am apropiat s-o ridic.

— Lasă-mă,, cîine ce ești ! Lasă-mă...

S-a sculat și-a ieșit iute din grajd. Am strigat-o dar ea nu mi-a mai răspuns. A străbătut curtea în fugă și-a pornit-o numaidecît pe uliță la vale, plîngînd, hohotind înfundat.

43

Toate s-au întimplat primăvara, parc-ar fi fost un făcut. Primăvara iau înainte de a se dqsprimăvăra. Primăvara m-au bătut ai mei și cot primăvara le-am întiors-o și eu, ihtîi foătrînului, lui tata, pe urmă lui Simian. Poate că de aceea mă tulbură așa tare acum piuitul țiuitor al streșinilor. Poate că de aceea mi se năzare în fața ochilor aburi albăstrii. Poate că de aceea nu-mi aflu locul și starea nicăieri și tot umblu prin grădină și prin curte, bîjb'îlnd, căutând ceva.

„Azi-mîine se vor limpezi toate, îmi spun eu cu îndoială, neîncrezător.”

Mă opresc în cele din urmă lîngă un măr tînăr și năltuț. Mă uit la el îndelung, apoi mă aplec și-i mîngîi rănile pe care i le-au lăsat pe tulpină mușcăturile mărunte ale iepurilor.

„Ar fi trebuit să-l înfășor cu paie și tulei. Are să se usuce și-i păcat...”

Mișc mărul încet. Pomul se clatină mlăldios. Rămîne apoi nemișcat, drept și semeț. îl privesc bucuros. Pe urmă mă depărtez încetișor. Mirosul de coajă fragedă și umedă mă urmărește stăruitor.

„Are să se vindece ! îmi spun eu încrezător. E tînăr și-i în putere... Are să se vindece...”

Mă întorc apoi iarăși la ale mele, neliniștit. Aș vrea să dînt, dar nu îndrăznesc. O reținere aspră îmi gîtuie glasul. Și-atunci murmur încet, în gînd, vorbele știute :

„Vine iară primăvara !...”

Ca prin farmec se domolesc apoi toate. în sufletul meu se înfiripă* sovăielnică, o nădejde mai veche.

„Are să fie bine pînă la urmă... Nu se poate..."

Și-n inimă mi se zbate, ca un gălbenuș într-o găoace, un ghemulaț cald și moale.

„Are să fie bine... Azi-mîine..."

Toate s-au întîmplat primăvara, parc-ar fi fost un făcut. Primăvara sau înainte de a se desprimăvăra...

44

ntr-un timp, după plecarea Parascăi, au început să-mi calce pragul fel de fel de oameni. Veneau, mă întrebau ce mai fac, îmi cercetau gospodăria și-apoi plecau tușind. Se apropia primăvara și oamenii începuseră iarăși să mișune prin sat, cei care nu erau înscriși în gospodărie. Cine știe ce discuții mu se mai purtau. Lucrurile erau clare ca bună ziua în privința gospodăriei. Aici nu mai' încăpea nici o discuție. Altădată, cu vreo cîțiva ani în urmă, oamenii se aplecau grăbiți și lacomi și ascultau ori și ce vorbă. Acum, dacă ar fi venit cineva să le spună din nou povestea aceea cu cazanul și cu lingurile și cu muierile și cu deschiaburirile, l-ar fi luat în pumni, în zadar mai încerca Ironim să ațîțe un foc care nu mai ardea ca altădată. Oamenii discutau de-acuma pe-ndelete și se încercau unii pe alții, cu vorba, Veneau la mine ca la unul de la care așteptau ceva. Apoi, după ce vedeau că nici eu nu m-am hotărît, plecau și nu mă mai căutau. Oamenii erau neliniștiți, că se apropia primăvara. Vremea începuse să se moaie, încet, pe nesimțite, în zare se zbătea din cînd în cînd o pîlpiire albă și cețoasă.

S-au pornit apoi dezghețurile și satul s-a smuls din bîjbîiala aceea foș? nitoare și ațâțătoare.

— Ce s-o mai tot sucim atîta ? a spus careva într-un tîrziu. Unu și cu unu fac doi ! Gospodăria noastră a fost mică la început: treizeciși_trei de familii. S-or mai înscriș apoi șaptezeci și nouă. Pe urmă s-or mai înscriș vreo șaizeci, pe rînd și pe săritele. Jumătate satul e acolo! Și-acum, pînă s-o începe lucru o să se mai bage și alții. Să vedeți atunci numai c-așa-s frațiiăștia ai noștri, îi mult pînă-și dau drumul ! Asta-i, mă! Eu mă duc și dau cererea ! De ce s-o tot țin în buzunar ?

Atît a fost, că pe urmă și-au dat drumul și alții, fără nici o șovăială. Se porniseră oamenii, odată cu dezghețurile.

Mergeau la gospodărie, cu cererile în mină, în pîlcurd sau răzleți. Cîte unul mai sucit se întorcea acasă din drum, să-și ieie tundra. Stătea cît stătea prin curte, apoi o pornea iarăși către gospodărie.

„De-acuma s-o gătat cu toate ! îmi spuneam eu îngrijorat. Mai rămîn eu pe-aifără și Ironim și cu Alisandru Ghirăului și mai știu eu ce nepricopsit..."

Umblam prin curte și mă uitam de-a lungul drumului, urmărind toate mișcărilor oamenilor.

— Tu nu vii, mă ?...

— Luăm și vitele acuma, ori ce mama dracului facem ?...

— Punem cruce la necazuri, tu-le drotu lor, că noi, mă, de cînd ne-am știut...

IT

Unu mergeau la deal, alții mergeau la vale. Unii mai schimbau câte-o vorba cu nevestele, în pripă, parc-ar fi plecat cine știe unde.

— Las că-i bine, tu ! Nu mai plînge ca o proastă. Ne rămîne o vacă și-un vițel, conform statutului...

De pe toate ulițele veneau oamenii, vorbind, strigînd.

Eu stăteam după gard, rezemat de grămada de gunoi și mă uitam printre sînduri și-i urmăream pe toți și-ascultam tot ce ziceau.

„>? ^ u c P^ ! P«tam eu mereu. Se duc și eu rămân singur-singurel, tară nici un prieten, fără qopiil, și fără nevestă ! Măcar Parasca dac-ar fi aici, acuma...”

Un fecioraș care trecea pe uliță împreună cu niște oameni din Curături a htat un bulgăre de zăpadă și a dat cu el în mine. M-a nimerit drept în virful căciulit Am suduit și mi-am luat numaidecît căciula de jos. De ivit nu m-am ivit însă de după gard. Am așteptat să văd ce zic. Ei au rîs și s-au dus mai departe, parcă s-ar fi dus la nuntă.

— Tu nu vii, Lae ?

Dă-i pace, mă ! a răspuns un altul în locul meu. Țsta nu se predă nîcidecum !

— Așa-i ! a reluat un al treilea. Țsta o să fie numit responsabil cu jugărașele !...

— Și-o să umble cu bîta în mână și pe lumea ailaltă...

— Da' cucuruz în Obreja nu mai seamănă ?

— Nu ! S-o lecuit !

— Se lecuiește el cu toate pînă la urmă !...

— Se lecuiește ! N-o să fie el mai deștept decît tot satul !...

— Nu-! Da' mai al dracului decît tot satul tot o să fie !

— O fost!...

— Și-o să mai fie...

— Nu cred...

— Ai să vezi...

Oamenii s-au depărtat rîzînd, vorbind despre mine și despre sat

„Se duc toți ! repetam eu necăjit. Se duc toți și eu o să rămîn singur-singurel și-o sa fiu coada-cozilor...”

„T o a , ^ e u r g e a u în jur, toate se duceau. Zăpada pe care călcam era moale pufoasa. Călcam pe ea și alunecam în nas și mise părea, nici eu nu știu de ce, ca^insuși pamiintul îmi fugea de sub picioare și că -eu voi cădea dintr-o clipa într-alta într-un gol nemărginit...”

Seara, după ce am dat apă la vite, m-am dus în casă să mă culc. N-am mai desfăcut patul și m-am trântit pe laviță, așa cum mă aflam, îmbrăcat și încălțat.

Trei zile și trei nopți m-am chinuit așa, dormind pe apucate, urmărind urnirea satului și scurgerea neșovăitoare a vremii.

În ziua a patra am pornit-o și -eu către soacra, necăjit. Vroiam să stau devoriba cu Parasca, sa vedem ce se poate face ca să fie bine și să ieșim și noi o data la liman.

La poartasoacrei în fundul hudiței, m-am întîlnit cu Avrămuț, cu copiM. Vroia sa plece undeva împreună cu Lotru și striga și făcea larmă, bucuros.

— Haida, mă ! Dă-i drumu ! Hai Lotrule ! Prinde-l ! Hai...

Cînd m-a văzut s-a potolit și-a tăcut. S-a tras la o parte, și mi-a făcut loc să intru în curte.

— Mamă-ta unde-i, mă ?

— Îi la Bălgrad că buna-i cam beteagă...

— Și tu unde te duci ? Acasă nu vrei să vii ?

— Nu !..

— De ce ?

— Aicea-i mai bine... Buna-mi spune povești și are grijă și de mama...

— Da' eu n-am, mă ?

— Nu ! Tu ești rău, mi-a spus mie mama ! Ai bătut-o !

Copilul a ridicat odhii din pământ își s-a uitat urît la mine.

— Da' ce crezi tu, mă, c-așa merge ? De ce-ai bătut-o ?

Era răzvrătit își mînios copilul și-n uitătura lui își-n felul cum vorbea, era ceva din felul nostru de-a fi, al Cordovanilor. Am vrut să-l domolesc și să-l împac, dar n-am mai avut cînd.

La fereastra de către curte s-a auzit zgomot. Soacra a deschis și l-a chemat pe Avrămuț în casă, să-i spună ceva.

Copilul a șovăit câteva clipe, apoi a plecat în fugă.

Eu m-am întors și-am pornit-o încet către casă.

În gura hudiței m-am pomenit cu Lotru lângă mine. M-am bucurat cînd l-am văzut. L-am mîngîiat pe creștet și-am iuțit pasul ca s-ajung mai repede acasă.

„Nici copilul nu vrea să mai iștie de mine... Nimeni nu mă mai cunoaște... Toți mă ocolesc... Mi-au bătut în poartă, la început, să vadă în ce ape mă scald... Pe urmă și-au văzut toți de drum, nepăsători... Ceriul mamei lor...”

Seara, târziu, m-a căutat Alisandru Ghirăului.

Eram la fântână cînd a venit, trăgeam apă. Cînd am auzit căinele lătrînd am tresărit, îmbucurat.

„Bine că mă mai caută cineva și pe mine... Bine că și-or adus iar aminte...”

Am venit degrabă în curte și m-am uitat la repezeală în stînga și-n dreapta.

Un om pe care nu l-am cunoscut imediat mergea de-a-ndărătelea către ușa tinzii, apărîndu-se de Lotru.

— Care ești, mă ? am întrebat eu.

Omul s-a oprit.

— Eu sînt, Lae...

Mie mi s-a părut după voce, că-i fratele Simion. Am înghițit în sec și am vrut să mă apropiu de el.

— Tu ești, mă ?

Lotru a venit către mine și-apoi a vrut să se repeadă iar la străin. Acela s-a apropiat pe ocolite, ciofăind.

— Eu sînt, Lae, Alisandru... Dă în cîne...

Glasul mi-a pierit într-o clipă. Am vrut să strig la Lotru și n-am mai putut. Rămăsesem gol, cu mîinile slobode și pustii.

— Ce mama -dracului faci, mă ? Dă-n dine !...

L-am fluierat scurt pe Lotru și m-am apropiat de Alisandru.

— Ce vrei, mă ?

— Nimic. Am o treabă cu tine...

— Bine, Hai (în casă...

Înăuntru, după ce am aprins lampa și-am făcut puțină ordine l-am întrebat ce treabă are cu mine, Alisandru nu s-a codit defel. M-a privit drept în ochi și mi-a spus-o verde, în față, că vrea să-mi cumpere via de după deal.

— Am auzit că tu vrei să te scrii la ăia. Treaba ta. Oricum un ban n-are să-ți strice. Facem târgu și tu intri cu ce-ți mai rămîne și cu banii faci ce vrei, te îmbraci ori îi bei. Te privește !

Mă uitam la el.

Era slab și jigărit. Barba-i era mare și murdară, Păru-i ieșea de sub căciula pe care poate că o avea de la moșu-său, așa de jerpelită era. Toate hainele de pe el erau murdare de puțeau. Parc-aș fi stat lângă un hoit. Alisandru Ghirăului se scufundase în apa neagră a lăcomiei. Era de 'mrecunoscut.

Mi-am mușcat buza și m-am uitat în altă parte, necăjit.

— Și ce vrei să faci cu via mea, mă ?

El a tresărit, mirat.

— Cum adică ? O-ngrop și-o dezgrop, o leg și-o plivesc și-o stropesc la vremea potrivită, ca să facă struguri buni...

— Bine !

V

Alisandru a tăcut. S-a căutat pe după șerpar, n-a găsit teșcălăul cu tabac. I-am dat de la mine o țigară. A luat-o, a frecat-o de masă, îndelung, cu grijă, apoi s-a sculat și-â aprins-o de la lampă.

— Ei, ce zici, batem palma ?

— Ba !

— De ce ?

— Pentru că nu vreau eu s-o batem.

—Hm ! Și de ce nu vrei ? O duci și-o dai la pîrligarii ăia !

— La care pîrligari, mă ?

— La ăia de la colhoz.

— Da ce, mă, ăia-s pîrligari ?

— Vezi bine că da.

— Și tu ce ești ?

M-a cuprins, pe neașteptate, o mînie ciînCenă, Mi se părea că stau față în față cu un strigoi pe care-l cunoșteam, care semăna într-un fel cu mine.

Alisandru nu mi-a luat mînia în seamă și nici nu mi-a răspuns. A tras adînc din țigară și-a zîmbit subțire.

M-am apropiat și mai mult de el.

— Tu n-ai auzit, mă ? Tu ce ești ?

— Eu sînt om ca toți oamenii. Eu am un scop în viață, mă, și nu mă clatin încolo și-nooace. Eu...

— Cum nu te datini, mă ? Te-ai băgat cu nasu prin toate treburile comunei ! Prin toate-ai trecut, ca dracu prin flăcări și-acuma vii și arunci cu noroi în cei care te-au zvîrlit afară...

Alisandru m-a domolit cu mîna.

— Să știi un lucru, mă : dacă nu m-ar fi zvârlit, aș fi ieșit singur. Am vrut să-mi fac maldărul și mi l-am făcut. Acuma-s chiabur și plătesc cote pînă-mi iese sufletu din piept, da' de lăssait tot nu mă las, mă ! într-o bună zi iot s-o duce dracului eolhozu' ăsta împreună cu Mitru lui Spânzură-foame și cu toți cioflingarii și-atunci să vedem noi cine-o brodit-o mai bine, atunci se vor număra bobocii... Și nu crezi tu că de-acuni s-o coborât raiul pe fpămînt. Lasă-i numai, lasă-i pe ăștia, să mai zburde-un pic, și-apoi, cînd nu s-or aștepta defel, o să le dăm noi peste picioare. Să nu crezi tu că toți care intră...

S-a oprit singur, apoi s-a întors brusc către mine.

— Ascultă, mă' vinzi ori nu vinzi, via aia ?

— N-o viînd !

— Atunci, sara bună !

N-am apucat să-i mai răspund.

Alisandru s-a sculat pe neașteptate, mi-a întors spatele și a plecat^cu pași mari, de om mînios. Nu l-am petrecut. I-a ieșit Lotru înainte și i-a sărit numaidecât în față. M-am uitat în curte și-am văzut cum se rostogolea către poartă un ghem cenușiu. Apoi n-am mai văzut nimic. L-am auzit în schimb pe Lotru scheunînd. Am ieșit în curte. Alisandru nu ș-a mai întors. A sărit peste gard ca o nălucă.

„Parcă-i pricolici, trăznească-l dumnezău !”

Lotru s-a apropiat lătrînd și scheunînd. Era furios și șchiopăta de un picior. L-ato domolit și l-am chemat în casă să văd ce are. M-am uitat o dată și nu mi-a venit să cred. Cîinile avea laba sfârtecată, mai jos de genunchi. Se mai cunoșteau încă urmele de dinți.

„Tii ! Trăznească-l și să-l fulgere !”

r • •

Am legat cîinele cu peteică și-am închis ușa tinzii, îngrijorat, neliniștit.

doua zi era adunare generală la gospodărie. Se comunicase asta din timp. Se spunea că vor fi discuții multe și că au mai dat cereri de înscriere o mulțime de oameni. Toată lumea vorbea despre asta. Toată lumea se pregătea. Satul era în fierbere, cum era altădată în preajma inrarilor sărbători. Eu stăteam la gard și mă uitam pe uliță și ascultam, în răstimpuri mai mergeam prin șură, îmi făceam de lucru cu cîte ceva, Apoi, iar mă întorceam la gard. Spre seară m-am dus în casă și-am închis ușile și ferestrele, ca să nu mai aud și să nu mai văd nimic, Forfota și murmurele satului, însă, se auzeau și-acolo, ca un zumzăit, cînd mai slab, dând mai tare, cînd mai apropiat, dînd mai depărtat. Și mie mi se părea că stau într-o groapă și că în jurul meu și pe deasupra mea trece un vînt mare, primăvărat, ^în-viorător. N-am putut sta prea mult nici în casă. Am deschis ușile pînă la urmă și-aim ieșit în curte.

„Ce-mi pasă mie, la urma urmei ?... Ce mă privește ! Eu cu ale mele, satul cu ale lui !...”

M-am dus în șură și-am dat de mâncare la vite. Le-am țesălat apoi și le-am așternut. Pe urmă le-am dat drumul la apă, la tustrele deodată, ca să-i

fac satului în necaz. Dar satul nu m-a luat în seamă, parc-ar fi fost o înțelegere la mijloc.

— Ce vite faine și-o părăsit Lae ăsta ! spuneau oamenii altădată.

Acum nu mai spuneau nimic.

Târziu de tot, după ce s-a liniștit tot satul și nu s-a mai auzit nici o lătrătură de oîne, nici o șoaptă, mi-am luat și eu tundra pe umeri și-am pornit către gospodărie. Nu s-a mirat nimeni când am intrat în curte. Și nici când am intrat în sală. Oamenii care stăteau lângă ușă mi-au făcut loc să intru. Dar eu nu m-am dus mai departe. Am rămas acolo, lângă ușă, cercetând sala, uitându-mă la oamenii care veniseră la ședință.

„Tot satul e strâns aicea ! mi-am spus eu uimit și-ngrijorat. Tot satul e adunat în seara asta aici, de bună voie, neforțat. Numai eu am rămas pe dinafară, eu și cu Alisandru Ghiroșului și cu Ironim și cu Marmazău, cu nănașul...”

Ședința încă nu începuse. Mai era așteptat cineva și la masa prezidiului nu stătea încă nimeni. Indreiu Susan, fierarul, vorbea cu niște oameni într-un colț. Mitru lui Spînzură-foame umbla pufăind prin sală și mai aranja, câte-o literă la lozinci, mai întreba de unele și de altele, mîndru, stăpîn pe fiecare mișcare pe care o făcea, pe fiecare vorbă.

— Să aducă careva un ulcior de apă. Și niște pahare. Și-un steag ne mai trebuie...

S-au tulburat apoi toate și-n sală s-a făcut zarvă. În uliță s-a auzit un duduie de motor și-o trîmbițare scurtă de clacson. S-au auzit cîteva strigăte pe-afară :

— Deschideți poarta, mă !...

— Trageți în curte !...

— Te-am așteptat !...

În sală, a intrat apoi, zâmbitor și vesel, Vasile Borzan, caporalul. Indreiu i-a ieșit în întâmpinare.

— Am înflîrziat, am zăbăvit în Dunga de jos! Vor și ei să se urnească din loc... Gata toate ? Începem ?...

Indreiu l-a domolit pe Borzan și l-a luat ușurel pe după cap.

— Începem ! Acuma. Începem ! Nu-i nici o grabă !

S-au dus amândoi către fereastra din fund și-au mai vorbit ceva împreună, pe îndelete. Apoi s-au întors către sală.

Cei din consiliu au luat loc la masa din față, pe rînd, căutiîndu-și scaunele, dovîndu-se unii pe alții.

— Hai, tovarăși, hai mai repede ! spunea Indreiu cu glas măsurat și domol. Hai să-neapem...

Ultimul care a luat loc la masa prezidiului, a fost fratele Simion. M-am uitat atent la el, dîntărindu-i fiecare mișcare, drămuindu-i îmbrăcămintea. Să vedea oît de colo* că-*bu* bucuos și mîndru pentru că stă în față, la masă. Arăta destul de bine. Era îmbrăcat cu haine noi, de sărbătoare, și era tuns și bărbierit din proaspăt.

„Și eu îs ca un rîzar !”

Mîna dreaptă mi s-a ridicat încet în sus și a început să pipăie singură obrazul. Barba-mi era mare și unsuroasă. Iar pe după cap aveam niște mițe mari, ca' ciobanii.

y

M-am uitat și la alți oameni din sală, ca să mai văd unul ca mine, jigărit, rupt, murdar. N-am găsit niciunul. Colectiviștii cei vechi, mai ales, erau îmbrăcați toți ca domnii.

„Se făloșesc, nepricopsiții, ca să-mi facă mie în ciudă, să mă ațite...”

M-am uitat încă odată la Simian. El vorbea ceva cu Mitru lui Spînzură-foame. Vorbea și zîmbea, reținut, după obiceiul lui dintotdeauna. Cu coada ochiului se uita însă la oamenii din sală și-i dîntărea pe toți, pe rînd. De vreo oțteva ori s-a uitat și la mine, lîn treacăt, ca la un oarecare.

„Se făloșăște Simion și-iși råde de mine, napricapsitu...”

M-am (întors și-am dat să plac. Un bătrîn care stătea în spatele meu m-a oprit.

— Ce te-a apucat, mă, stai dracului aici, nu vezi că încape ?

Indreiu Susan s-a ridicat în picioare, la masă,, și-a bătut de vreo cîteva ori cu creionul în ulciorul cu apă din fața lui. Vorbele și șoaptele din sală s-au stins, pe rînd. Indreiu le-a spus oamenilor despre ce-i vorba, pe scurt, după cum obișnuia și obișnuiește el să vorbească., apoi i-a dat cuvântul lui Vasile Borzan, caporalului. Eu m-am uitat încă odată la Simion. Pe urmă am început: să cercetez întreaga sală, atent, uitîndu-mă la fiecare om, cîntărindu-l pe fiecare în parte, judeeîndu-l.

„Toți sînt aici ! îmi spuneam mereu, cu aceeași și-aceeași îngrijorare. Toți oamenii cu care am trăit eu, cu eare-am copilărit... Mii a lui Sîvu stă în față lîngă Nica lui Indreiu... Și Ruzalia lui Avram și tătîne-său, bătrânul și Mărioara lui Patru lui Ismană și-ai lui Căcăreze pe rateze și-ai Cenușeștilar... Toți, plîna la unul... Tot satul... Numai eu...”

De vreo cîteva ori imi-am plecat ochii lîn pămînt, îngîndurat, necăjit.

„Dac-aș fi venit și eu cu o cerere, ar fi fost mai bine... Mă; știam într-o parte, dar așa...”

Am ridicat ochii din pămînt și-am început din nou să cercetez oamenii și sala, aseultînd, uitîndu-mă atent la toată lumea, îngrijorat pe de o parte, rușinat pe de altă parte, neliniștit însă, cu gîndurile răsifirante în propria-nii minte, răsucite, încrâncenate.

Vasile Borzan, caporalul, le vorbea oamenilor liniștit,

— Și cum v-arn spus, tovarăși, spunea el fără grabă, cu căldură în glas, cu prietenie — eu am vrut să fiu neapărat lîn seara asta, aici, fie și numai că să vă văd și să mă bucur împreună cu dumneavoastră. La început nici n-am vrut să iau cuvîntul. Președintele vostru însă, Indreiu, a spus c-ar fi nimerit. Și-a avut dreptate. Acuma-i prilejul cel mai potrivit să stăm un pic de vorbă, pe-ndelete, gospodărește. Nu de alta, dar satul dumneavoastră e unul dintre satele pe care le cunosc cel mai bine din întreaga regiune ! Și-aici după cum știți, s-au întîmplat și lucruri care-au pus pe gînduri multă lume și-au stîrnit vîlvă în împrejurimi. Despre astea ar fi trebuit stat de vorbă mai de mult, imediat ce s-a limpezit situația din sat. Iată, însă, că noi n-am făcut-o. Ne-am luat cu altele și-a scăpat treaba asta din mîină. Și-ntr-un fel nici nu-i rău. că s-a întîmplat așa. Mai bine putem să vorbim acum despre asta, după ce s-a văzut concret ce-a fost și de unde s-a tras răul. Atunci, imediat după ce s-au luat măsuri împotriva lui /Sofrănel și-a altora ca el, noi am fi putut veni să le spunem oamenilor că partidul nu e vinovat cu nimic pentru situația care a

fost aici, la un moment dat și încă multe altele. Și poate că unii dintre dumneavoastră ne-ați fi crezut, da' poate că alții nici n-ar fi ascultat asemenea vorbe. Acuma însă, e cu totul altceva. Ceea ce spunem poate fi întărit cu fapte. Satul e cu totul altul și chiar dacă mai sînt greutăți și probleme, în legătură cu fondul de bază, în legătură cu grajdurile pe care vreți să vi le faceți și-n legătură cu alte treburi gospodărești, nemaiîntîlnite pînă acum în viața satului, asta-i cu totul altceva, și eu nu cred că mai există printre dumneavoastră oameni care să mai deie vina pe partid pentru ceea ce s-a întîmplat aici ! înțelegerea oamenilor', înțelegerea dumneavoastră, a crescut în acest timp nemăsurat de mult. Poate că nici nu vă dați seama de asta, pentru că în general cam așa se întîmplă în ziua de azi. Ne luăm cu treburile și cu munca și nici nu băgăm de seamă că nu mai sîntem aceiași de la o zi la alta. Partidul nostru Muncitoresc Român ne duce pe un drum nou, tovarăși, și noi nu trebuie să uităm nici o clipă lucrul ăsta. Aci vreau să mă (întorc un pic în urmă, la dumneavoastră și la satul dumneavoastră ca să înțelegeți cît mai bine ceea ce vă spun. Înainte de asta însă vreau să vă spun și dumneavoastră ceea ce i-am spus cu cîțiva ani în urmă unui bun prieten de-al meu, cu care nu mă mai am chiar așa de bine acum, dar cu care sînt sigur că mă voi avea foarte bine cît de curînd...

Ultimele vorbe pe care le-a spus Borzan m-au făcut să tresar.

„Un prieten cu care nu mă am așa de bine acum... Un prieten... Un prieten"...

M-am uitat lung la el, așteptînd. Borzan a băut un pahar cu apă și și-a dres vocea.

— Primăvara, i-am spus eu prietenului meu, cînd se pornesc șuvoaiele, sînt date la o parte toate gozurile și toate gunoaiele. Și-i firesc să fie așa. Totdeauna...

Zumzetul molcom al sălii, aprobarea unora și-a altora, tot ce era în jurul meu și lîngă mine, s-a depărtat și s-a subțiat. Mi-am amintit de ziua în care Borzan a mers cu mine pe uliță, după ce s-a despărțit de tovarășul Mitică, și de vorbele lui, de felul cum mi le-a spus. Și-albia atunci mi-a părut rău că nu m-am înscris în gospodărie în aceeași zi.

„Am fost un dobitoac !... Am umblat după cai verzi pe pereți ! Și nu m-am ales cu nimica și n-am mai dat înainte în nicio fel ! Dumnezeu ei de lume !... Și-s singur și-s rupt ! -Ceilalți îs liniștiți, și-mpăcați ! Numai eu !..."

M-am zgribulit și m-am strîns și mai tare lîngă stîlîp. Bătrînul care stătea în spatele meu s-a pitit și el după mine, uștînd, suflîndu-mi în ceafă ca un foi.

„Și nesocotitul ăsta ce-o fi vrînd ? De ce s-o fi tot vrînd după mine ? Mă încălzește, parc-ar vrea să mă topească..."

Am vrut să mă întorc și să-l iau de mîneacă, să-l trag în sală, să-l împing în față. M-am îmblînzit însă singur și-am renunțat.

„Cine știe ce necaz îl macină și pe el... Parcă ție ți-i moale... De ce s-o mai ascundem ?..."

M-am mai uitat o leacă în jos, ascultînd, gîndindu-mă la lucruri care n-aveau nici o legătură cu ceea ce se întîmpla acolo, atunci. Apoi am ridicat de-odată capul din pămînt, înfiorat, cu inima deschisă, gata să ascult ori și ce vorbă.

„Altă cale nu-i ! mi-am spus eu. Și dacă nu s-ar fi întîmplat ce s-a întîmplat, astăzi, eu..."

M-am uitat la Borzan, încrezător, îmbucurat. El le vorbea oamenilor în continuare, mai înflăcărat însă decît înainte, mai ațîțat.

— Așa a fost și cu Șofrănel și cu alții ca el care-au încercat să se cuibărească sub steagul partidului. Au fost zvîrliți la o parte, așa cum sînt zvîrlite și gozurile și gunoaiele care se amestecă în șuvoaiele vijelioase ale primăverii. Și-așa va fi mereu. Ce-i rău și de prisos o să putrezească și-o să fie topit în focul bătăliei noastre. Să mă iertați dacă spun vorbe mari. Dar nu pot să mă abțin și nu pot să nu vă spun că Partidul nostru luptă și va lupta neconținut împotriva celor care nu țin socoteală de interesele poporului, de interesele dumneavoastră, ale tuturor. Să știți un lucru : acolo unde se ivește unu care se bate cu pumnul în piept și spune pe de o parte că lucrează în numele partidului și pentru partid, iar pe de altă parte nedreptățește și batjocorește oamenii, înseamnă că-i strecurat un ins care n-are nimic de-a face cu învățătura partidului. La temelia învățaturii noastre, tovarăși, stă dreptatea și prețuirea omului ! Noi, comuniștii, n-avem alte interese în afară de interesele poporului, noi am lucrat și vom lucra numai și numai pentru popor. Tocmai de-aceea e bine ca fiecare dintre dumneavoastră să sprijine din răputeri politica noastră. Ați văzut singuri ce s-a întîmplat dacă n-ați spus lucrurilor pe nume, atunci cînd a fost vorba de Mitică Șofrănel. Dacă dumneavoastră spuneți mai devreme ce-i și cum și n-ați fi bolmojit-o, Șofrănel și-ar fi primit ce era al lui și n-ar fi putut s-o încurce atîta timp. Nu-i vorbă că perioada aceea e depășită acum. Altele-s problemele și frămîntările satului în clipa de față. Oricum, un sfat nu strică în această privință și nu-i de prisos să vă spun că-i bine să vă adresați partidului cu toată încrederea atunci cînd vedeți că se întîmplă lucruri urâte undeva. Veniți la raion și dacă vedeți că nici raionul nu vă rezolvă problemele pe care le aveți, mergeți la regiune ! Sînt o mie și una de posibilități care ajută pe fiecare om cîstit să-și spună păsul și necazurile, să-și facă auzit glasul său. Repet tovarăși, partidul nostru n-are alte interese în afara intereselor dumneavoastră, în afară de interesele întregului popor !

Borzan a mai băut o gură de apă din paharul de pe masă, apoi s-a întors cu vorba la gospodărie și la ceea ce credea el că ar fi bine să se facă în sat. Le-a spus oamenilor că în primăvară va fi trimis un agronom în gospodărie, ca să sprijine și să îndrume bunul mers al treburilor. A pomenit apoi și de altele din împrejurimi și de felul cum mergea și cum merge munca la colectivizare în țară.

— Satul trece acum de la un fel de viață, vechi, rău, la altfel de viață, nou, bun. Au fost și mai sînt și-o să mai fie încă frămîntări și necazuri ! În orice caz, greșelile care au fost nu se vor mai repeta. Partidul a cîștigat nespuse de multă experiență în acest timp, iar înțelegerea și conștiința poporului a crescut. A început de-acum să se creeze un curent în sensul ăsta, pentru colectivizare. Chiar astă seară, înainte de-a veni aici, am fost oprit în Dunga de jos. Comuniștii de acolo au format un comitet de inițiativă. Spun că nu vor să rămînă la coadă ! I-am întrebat dacă sînt oameni care vor să se înscrie „Cum să nu ?” mi-au spus ei. „Sînt destui !” M-am bucurat cînd am auzit una ca asta și-am băut vreo cîteva pahare de vin. Ca să nu fie supărare, însă, vă fîgăduiesc să beau și cu dumneavoastră vreo cîteva, după ce terminăm treaba aici, nu de alta dar am și eu o bucurie a mea, personală, cum, se zice în limbajul nostru. Astăzi după masă, mi-o născut nevasta doi feciori. Și-acum sînt bine toți și-s sănătoși. Asta-i tot, tovarăși !

În sală s-a produs numaidecît animație.

— Cum ?

— Ce zice ?

— Doi ?

— Cînd ?

— Unde ?

Întrebările s-au pierdut într-un vuiet asurzitor de aplauze și de nsete. M-am pomenit și eu bătînd din palme, fără șovăire, îmbucurat.

„Măi frate Borzane !... Dac-ai ști tu !... Eu n-am uitat niciodată că tu m-ai trecut Murășul atunci... Și asta n-o să uit !...”

Mi-am dat seama că m-au podidit lacrimile și mi-am! mușcat buza, ațâțat.

„M-am prostiț cu totul ! mi-am zis eu pe neașteptate, mînios. Dacă ar știi „ăștia” ce-mi umblă prin cap, ar rîde de s-ar prăpădi...”

N-am mai bătut din palmi și nici nu m-am mai uitat la oameni decît mai târziu, după ce au început discuțiile în legătură cu cererile celor care vroiau să fie primiți în gospodărie. Îi cercetam pe-aseuns, încă bănuitor, ocolindu-le privirile, ascultîndu-le vorbele. Nu eram în toate apele, orice s-ar spune. Adunarea aceea generală, din sat de la Ciumbrudean mă uimise, dar nu mă tulburase așa mult. Oamenii de-acolo îmi erau străini. Pe cei de-aici însă îi știam și-i cunoșteam. Îi cunoscusem, mai bine zis. Acum mi se părea că am alți oameni în fața mea, mai serioși, mai stăpîni pe ei și pe 'gîndurile lor, mai slobozi în mișcările și-n vorba lor. Nu era nici o deosebire pentru cineva care-ar fi venit din afară. Pentru mine însă era. Trebuia s-o recunosc, n-aveam încotro.. Eu umblasem în continuare pe vechile poteci, suduind în gînd, înjurînd lumea, preocupîndu-mă de planurile mele, străduindu-mă să mă văd ieșit la lumină o dată pentru totdeauna. Ei lucraseră împreună, se mai oiondăniseră și se frecaseră unii de alții și se legaseră pe nesimțite de gospodărie. Erau ca o familie mare, vorba bătrînului din satul lui Ciumbrudean. Poate că nici ei nu-și dădeau seama de drumul pe care-l străbătuseră. Eu îmi dădeam seama de asta și-o recunoșteam față de mine, cu o slabă, și nelămurită părere de rău. Și-o dată omine poate că înțelegeau asta și ceilalți țărani care veniseră cu cererile să se înscrie. Nu știu sigur. Știu atîta. că era deosebire între unii și-ntre alții. Cei vechi erau mai mîndri și mai stăpîni pe ei. Se simțeau la ei acasă, și ridicau mereu mâinile să se înscrie la cuvînt.

Să-l fi văzut pe Ilie, pe ceteraș, cum bătea cu pumnul în masă și-l întreba pe unul de-al lui Cibanu de ce și-a vîndut boii. Omul a explicat de ce i-a vîndut. Avea nevoie de bani și-atunci i-a vîndut și și-o cumpărat două vaci.

— Rogu-vă frumos, spunea el, rogu-vă să mă credeți. Cînd i-am vîndut eu, n-aveam de gînd să mă scriu. Alaltăieri m-am hotărît. Am văzut că se mișcă tot satul. Și-atunci am făcut și eu cerere, ca să nu rămîn chiar la urmă.. Și-apoi vacile-s bune și ele, îs de soi și-s de-a făta amîndouă...

Îndreiu la întrebare pe Ilie dacă-i mulțumit.

— Ce zice tovarășu Drăghici, îi mulțumit ?

Tovarășul Drăghici, adică Ilie, ceterașul, nu era mulțumit și nici nu se gîndea să iasă dintr-ale lui. S-au mai ridicat apoi și alții dintre colectivști și i-au luat apărarea omului. Dar Ilie tot nu s-a lăsat și dînd s-a votat pentru primirea lui Vîlsilia lui Cibanu, el s-a abținut. Și-a aprins apoi o țigară, liniștit.

„Ce credeți voi, mă ? vroia el să zică prin felul cum fuma și cum sta la masă. Credeți că mai este ce-a fost o dată ? Nici pomeneală ! înainte vreme

treceți pe lângă mine ca pe lângă un gunoi și nu dădeți doi bani pe mine. Acum uitați-vă că. stau și eu aicea și-mi spun. părerea și votez pentru primirea unuia sau a altuia, dacă vreau. Dacă nu mă abțin..."

Te umfla râsul când îl vedeai.

„Toți sînt aicea ! îmi spuneam eu. Toți ! Unii s-au deprins cu treburile astea noi și-s bucuroși și-mpăcați. Alții asudă acum cîte-un pic, mai înghit în sec, și-apoi s-apucă și ei de muncă. Uită de ce-o fost și-ajung la alte treburi. Azi-mîine încep și ei să-ți vorbească de aparate de radio de-alea mari, cu clape... Și eu o să rămîn de-o parte și-n ziua cînd o să vin cu cererea aici o să fiu ca un sălbatic și ei o să fie mai bucuroși și mai stăpîni pe ei și mai mulți și mai uimiți. Și-o să mă întrebe atunci de ce-am ocolit atîta timp gospodăria și eu n-o să le pot spune nimic anume... Și-o să mă treacă și pe mine sudorile... Și-o să trebuiască să mă închin în fața tuturor, și-o să trebuiască să le spun că eu, Lae Cordovanu, fecioru lui Androne Logojan, am umblat pe căi greșite... Asta nu, niciodată... Mai ibine-mi iau straița lîn bî'tă și mă duc în lume... Mă duc și eu la lucru la Hunedoara ori în altă parte, la vreun șantier... Și cu Parasca ce-o să fac ? Și cu copilul ? Și cu boii și cu Porumba ?..."

Discuțiile continuau nestingherite, cu întreruperi și cu reveniri. Vuietul sălii se apropia și se depărta de mine, acoperindu-mă, lăsîndu-mă apoi slobod, să-mi deapăn în voie gândurile și isă-mi trăiesc pînă la capăt însingurarea, în răstimpuri mă năpădeau căldurile, în valuri aspre, nesuferite. Părul din cap mi se părea că-i năclăit, ca o carapace de sare. Am vrut de vreo cîteva ori să-mi iau căciula din cap. N-am făcut-o însă. Mi-eră sfială acum, după ce stătusem atîta vreme așa*, nemișcat, înțepenit acolo, uitat, cu gura căscată, ca un hăbăuc. Bătrînul care stătea în spatele meu îmi sufla "în ureche cîte-un „Ha" și mă tot întreba ce-o zis unul și ce-o răspuns' altul. Nu-mi plăcea de loc că-mi sta în spate, dar nu mai aveam inima aceea ca să mă întorc la el și să-l iau de pieptar. Înțelegeam, fără să știu anumer' despre ce-i vorba, că-i necăjit și el.

„Altfel n-ar fi venit aicea !" mi-am spus eu.

— Cum ? Ce zice ? m-a întrebat omul de-o dată... Ce zice muierea aia ? Și de-a-oui îi că eu n-o cunosc ? Ha ?

În sală se produsese tulburare. Desfășurarea molcomă a discuțiilor, citirea cererilor, înscrierile la cuvînt, votările și abținerile, — toate treburile astea gospodărești și serioase, fuseseră întrerupte de cumnată-mea, de Lina. Se trezise și ea acum și-ncepuse să se făție în fața sălii, arătîndu-le oamenilor, colectivștilor în primul rînd, că dacă mai vin și alții în gospodărie se împuținează pămîntul și nu se mai pot face multe zile-muncă și că-i mai bine să rămîna mai puțini ca să poată câștiga mai mult. Simion s-a încruntat cînd a auzit-o. A încercat s-o domolească. N-a mai avut cînd pentru că s-au amestecat și alții, mînioși, necăjiți. Și-atunci Lina și-a luat seama și le-a zîmbit oamenilor cu nevinovăție :

— De ce vă mîmați, dragii mei ? N-am dreptu' să-mi spun și eu părerea ca ori și care ? Îl am ! Atunci de ce vă mînați ? Eu așa-im crezut că-i bine ! Dac-am greșit am greșit...

— Ha ? Nu mai primesc pe nime ? mă întreba bătrînul.

— Ba da ! Primesc !... i-am spus eu peste umăr, încet.

— Aha ! Bine...

Sala s-a mai potolit, pe-ndelete. Cineva a deschis o fereastră. Și-atunci a năvălit de-afară un val de aer proaspăt și rece. O înfiorare ușoară s-a strecurat printre oameni, pe furiș. Șoaptele s-au rărit iarăși, pe rînd și pe nesimțite. Numai glasul lui Indreiu Susan a răsunit în sală, în continuare, hotănt, puternic, încrezător.

• — „Eu, subsemnatul Codrean Nicodim... Eu, Romoșan Constandm... Sînt pentru... Patru hectare și toate atelajele... Romeea Niculae... Dăian Patru... Giugudean... Limbean... Ordean... Muntean... Drăghici... Paștiu... Pătruțiu... Urcan... și Plotojan...

În urechi îmi răsunau mereu nume de oameni pe care-i cunoscusem și cu care trăisem împreună în sat. Cu unii copilărisem, cu alții feciorisem. Cu unii umblasem cu vitele, pe la Sebeș, și prin Pădurea Dăinii. Cu alții umblasem pe la fete. Cu toți avusesem de-a face într-un fel sau altul. Și-acum ne despărțeam. Ei se duceau de partea cealaltă. Se alăturau gospodăriei, părăseau drumul^ cel vechi și porneau pe altul, nou, împreună cu Indreiu și cu Mitru, împreună cu vechii colectivști.

— Mai este mult ? mă întrebă bătrînul. Ha, mă ?..

Îl linișteam în treacăt, fără să mă despart de gîndurile mele, de propriile-mi socoteli. Urmăream discuțiile și-i judecam pe toți, și-mi era ciuda pe ei pentru că trecuseră așa ușor peste ceea ce fusese înainte.^

Toate s-au învălmășit apoi, toate s-au îngrămădit. Bătrînul care stătea în spatele meu a ieșit deodată în față, tulburat, speriat. Indreiu întrebase dacă mai are cineva vreo cerere la el, vreun individual care s-a hotănt m ultima clipă. Și-atunci bătrînul s-a ivit în sală și-a pornit-o spre prezidiu, cu o cerere mototolită în mină.

— Ha, mă ! Eu... Păi ce credeți voi ! ?... Nu prea s-o anvait noru-mea... Da eu... Ha !... Cum ?..

Indreiu i-o luat cererea din mîină și-o pus-o pe masa zimoidn.

— Altcineva mai este, tovarăși ? a întrebat el din nou.

Eu mă uitam undeva în gol, pierdut, zăpăcit.^ Nu știam ce săjic. Am simțit cum se întorc oamenii către mine, pe rînd, să mă vadă, să mă întrebe ce am de gînd. Zeci de priviri mă ținteau, întrebătoare, binevoitoare.

— Mai este cineva, tovarăși ? a repetat Indreiu.

Eu am ridicat mîna, zăpăcit.

„Lăsați-mă-n pace ! Ce-aveți cu mine ? ! Oi face eu o dată ! Lăsați-ma acum !...”

Cam aista aș fi vrut să zic. Dar limba nu mi s-a mișcat în gură. și nici fălcile nu mi-s-au dascleștat. Abia am reușit să îndrug cîteva vorbe fără noimă și fără nici un înțeles.

„Eu... Ce vreți voi ?... Lăsați-mă...”

Oamenii au prins să șopotească între ei. Vreo cîțiva mai de lingă ușa, au început să mă îndemne :

— Hai, Lae, pîină la urmă...

— Dă-o dracului și treci peste toate...

— Tu nu vezi că și noi...

— Tu ești. singuru care-ai rămas...

— Și-o să fie-fievoie de tine aici...

— Tu ești gospodar bun...

— Și ești un om de nădejde, ori ce s-ar zice...

— Nu trebuie să te rușinezi. Parcă noi n-am trecut prin ce-ai trecut tu ?

— Plai, Cordovane...

— Hai, Lae...

În sală era liniște. În afara șoaptelor aceloră bune și moi nu se auzea nici o vorbă și nu se simțea nici o mișcare. Eu stăteam cu mâna ridicată, nesigur, șovăitor. Îmi venea să merg an față, lângă prezidiu, și să-i spun cuiva să-mi scrie cererea.

„Măi fraților ! îmi spuneam eu în gînd. Eu sînt cu voi de mult ! Numai încăpățănarea m-a ținut la o parte. Și mîndria și durerea ! Dacă ați știți voi ce-i în inima mea ! Scrieți cererea și trimiteți-l pe Ilie după ceteră și-aduceți o vadră de vin, să bem că eu n-am mai petrecut de mult așa cum s-ar fi convenit și mi-i sete, mă..."

Am ridicat deodată ochii din pămînt, înseninat, limpezit la față.. Oamenii din sală s-au foit pe scaune, bucuroși. Eu am vrut să pornesc spre prezidiu. Am auzit însă glasul Linei, de undeva din dreapta mea.

— Lăsați-l oameni buni... Dacă nu vrea el... Dați-i pace...

Am tresărit și l-am căutat cu ochii pe Simion. L-am găsit la locul lui, în prezidiu. Era înnegurat. El era singurul om care nu se uita la mine.

„Dacă mă duc, se scoală și mă întreabă dacă nu-i și el Cordovan... Cine știe ce-l apucă și-atunci mă face iarăși de ris, față de atîția oameni."

Înseninarea de pe față mi s-a risipit pe nesimțite. Mîna mi s-a muiat și-a căzut în jos, ca moartă, Picioarele mi s-au răsucit încet pe loc și ochii mi-au rămas plecați iarăși în pămînt.

„Numai de nu m-aș împiedica de prag !" mi-am spus eu grijuliu, pășind încet spre ușă.

Înainte de-a intra pe ulița noastră, am auzit pași în urma mea. M-am oprit să văd cine-i. Omul care venea după mine s-a oprit și el. A așteptat pînă am plecat mai departe, apoi, cînd m-am oprit din nou, s-a oprit și el. Așa am venit pînă acasă, oprindu-ne, pîndindu-ne mișcările, urmărindu-ne. Aici, după ce am intrat lîm curte, eu am așteptat să văd ce se mai întîmplă. Omul care venise după mine a stat un pic lîngă fîntînă, nehotărât. Pe urmă a trecut ulița și-a venit repede către poarta noastră. A ciocănit de vreo cîteva ori, cu sfială, încet.

— Măi Lae, mă ! a spus el apoi, cu glas șovăitor. Lae !... Măi frate Niculae !...

Omul acela era fratele Simion. De-acum nu ne mai despărțeau decît vreo șase pași. Aș fi putut să mă apropiu și să-i deschid. N-am făcut-o. Și nici nu-mi pare rău în clipa de față. Cine știe ce s-ar fi putut întîmpla atunci. Eu eram necăjit și ațîțat și-l ocăram un pic, în gînd, pentru că nu mă întîmpinase cu ochi buni, în sală. Și el poate că era tot așa.

„Nu-i deschid ! mi-am spus eu. Îmi zice vreo vorbă mai așa și mie-mi sare țandăra și-atunci se strică totul... Altădată, după ce-o lămuresc cu gospodăria..."

Simion a mai bătut de vreo cîteva ori în poartă, apoi s-a întors și-a plecat încet pe uliță la deal. Mergea prin mijlocul drumului, șovăitor, nehotărât.

O vorbă dacă i-aș fi spus cred că s-ar fi întors. Dar eu n-am spus nici o vorbă pentru că eram neliniștit și nesigur de fiecare gând și de fiecare hotărîre. Așteptam să se întîmple o minune care nu se putea întîmpla fără voia mea. Și-ascultam cum piuie streșinile și cum vuiesc înfiorate depărtările !

Toate curgeau !În jurul meu, toate se duceau. Și eu eram la fel de singur ca și în ziua oînd începuse sfada cu ai mei. Atunci măcar, mai aveam planuri și nădejdi. Acum nu mai aveam. Toate planurile mele, mai apropiate sau mai depărtate, se legau' într-iun fel sau altul de gospodărie.

„Dacă mai stau un an sau doi pe-afară... Bine-ar fi fost dac-aș fi făcut-o în seara asta... -În toamnă iar mă uit chiorăș la ăia... O chinui pe Parasca toată vara și-apoi mă uit urît la ăia... Și ea, săraca, nu-i vinovată cu nimic... Și nici înainte n-a fost și-a răbdat destul față de mine... Și-acum are dreptate să fie supărată... Tu-i soarele ei de lume !...”

Abia acuma-mi pare rău că nu mi-am spus necazul față de întregul sat. În privința lui Simion n-am nici o remușcare. Cu el se puteau lămuri lucrurile ori își idînd. Mergeam eu la el, ori venea el 'la mine, era tot una. Cu satul însă ar fi fost bine să mă lămuresc, ca să nu creadă oamenii că-s zăltat sau nebun.

„Cine știe ce-au zis oamenii... M-au văzut așa mototolit și murdar și le-a fost milă... Altfel poate că nici nu s-ar fi uitat la mine... Și lui Simion poate că i-a fost milă...”

Era miezul nopții de-acum și-n cetate la Bălgrad dăngăneau clopotele, molcom', odihnitor. Muratul gema sub ghețuri, rar, amenințător. Ca un scîncet se auzea murmurul lui. Ca un zvîcnet subteran.

În răstimpuri se auzeau piîriuri aspre și-nifundate. Iar streșinile și pîrîiașele din jurul meu, nu se mai potoleau. Ori cum mă întorceam, ori unde mergeam, nu puteam să scap de piuitul și de șopotul lor.

„Dacă merge tot așa, în cîteva zile nu mai rămîine nici urmă de zăpadă. Hotarul are să se zvînte și pămîntul o să rămînă afinat, cum îi mai bun de lucru. După asemenea iarnă, vara va fi bogată, fără doar și poate...”

Umblam prin curte, ca și-acum, și-o tot cumpăneam, în fel și chip, neliniștit, îngrijorat, cu toate simțămintele treze în mine, dezgolite de ori și ce încețoșări, vii, încordate. Vuietul țuitor al depărtărilor mă învăluia din cînd în dînd, potopitor, apoi iar mă lăsa slobod, s-aud și să simt. Iar geamătul înfundat al Murășului trecea în răstimpuri pe sub mine, ca un val nevăzut. De vreo cîteva ori am vrut să mă duc în casă și să-nchid ușile în urma mea, să le zăvoresc și să stau acolo liniștit, singur, să nu mai aud și să nu mai văd nimic. De fiecare dată însă m-am oprit în ușa tinzii, înainte de a trece pragul. Și-am rămas în continuare prin curte și m-am mai dus și prin grădină. Abia după ce s-a potolit și-a adormit întregul sat, am intrat și eu în casă. Nu m-am culcat însă. Și nici ușile nu le-am mai zăvorît. Dimpotrivă. Le-am trîntit de perete, ca s-aud cum se duc zăpezile și cum vîjîie apele. O făceam dinadins ca să scap, să mă știu eliberat într-un fel, față de mine măcar, de ori și ce tulburări. Nu era bine însă nici așa. Și-atunci, dac-am văzut că n-am nimerit-o, m-am dus în pivniță și mi-am adus un ulcior de vin. M-am așezat apoi la masă și-am început să beau, în silă, fără nici o poftă. Vinul era bun dar pentru mine nu mai avea nici un gust. Mi se părea apos. Îl beam totuși, în silă, fără nici o

tragere de inimă. Pe la al treilea sau al patrulea pahar am auzit ciocănituri în poartă. Am tresărit și m-am dus să deschid. Am crezut că s-a întors Simion și mi-a părut rău când l-am văzut pe Ilie, pe ceteraș. Ilie s-a cam zăpăcit. A venit totuși în casă, cu cetera sub braț și-a băut unul după altul vreo trei pahare de vin. Ulciorul se golise. M-am dus și l-am umplut. Și-apoi când am venit în casă, l-am găsit pe Ilie cîntînd. Nu i-am zis nimic. Am pus ulciorul pe masă, lîngă pahare și m-am tras la o parte, încet, cu deosebit de multă grijă. Și nici el nu m-a luat în seamă. Se părea că o tărăgăna mai mult pentru sine, parcă eu nici n-aș fi fost acolo. Mîna-i tremura ușor. Arcușul aluneca lin pe strune, înmlădiindu-se, legănîndu-se, Gîntarea se înfiripa în odaie din ce în ce mai aspră, din ce în ce mai cutezătoare...

Hăi, lăi-lăi, lăi-lăi, măi,
Hăi, lăi-lăi, lăi-lăi, măi...
Fost-am tînăr ca fraga, mă,
Și m-o-mbătrînit mîndra, mă...
Fost-am tînăr ca frăguța
Și m-o-mbătrînit mîndruța...

Lotru stătea lîngă ușă, cu capul sprijinit pe picioarele dinainte, tolănit. Asculta și se uita lung la Ilie. Eu stăteam de o parte și murmuram în gând vorbele trăgănării. Și-o dată cu vuietul desprimăvărării de-afară, pătrundea în odaie șoapte și strigăte vechi. O auzeam și-o simțeam pe Parasca lîngă mine, în apropiere. Auzeam cîntările și strigătele de la nunta ei. Auzeam un plîns tremurător și-mi venea să sfarm tot ce era în jurul meu. N-o făceam însă, pentru că înțelegeam vag de tot, că de-acum înainte s-a terminat cu sfârșitul și că eu va trebui, vrînd-nevrînd, să fiu om ca oamenii și să umblu pe altfel de poteci.

„Are să fie bine pînă la urmă ! îmi spuneam eu, încurajîndu-mă. Are să fie bine... Azi-mîine...”

Cînd s-a desprins arcușul de pe strune, am tresărit și m-am uitat mirat la Ilie. Îmi părea rău și nu știam de ce. Cîntecul umpluse pînă atunci odaia, o trezise. Acum toate erau la fel ca mai înainte și eu eram la fel de singur.

Ilie a pus mîna pe ulciorul și a umplut paharele.

— Hai să bem, frate Lae...

Am luat paharul și l-am băut încet. Ilie mi-a mai pus unul. L-am băut și pe-acela.

— Poftă n-am, tete Ilie, da' beau eu ca să mai uit !

Ilie a pus cetera la o parte, apoi s-a aplecat către mine.

— Așa zicea și Simion într-un rînd. Da' uite că acum s-o domolit și s-o oblit. Știi ce om, de treabă s-o făcut ? Ți-e mai mare dragu' să lucri cu el. S-o legat de gospodărie și-și poartă cîntecul și nu umblă cu nici un fel de mișculanții.

Ilie a tăcut. A înghițit de vreo așteva ori în sec, pe urmă a pus mîna pe cetera, a luat arcușul și l-a trecut ușor peste strune, o dată în sus, și o dată

în jos, Apoi l-a împins iarăși în sus, pe neașteptate, cu o zvîcnire scurtă. Lae a tresărit și Lotru a ridicat numaidecît capul, înfiorat. Ilie a început să cînte, cu mînie și cu dragoste. L-am ascultat un timp încurcat apoi m-am pomenit și eu murmurînd vorbele știute...

Hei sură, la măsură,
Cordovan cu tundra sură

Lotru s-a apropiat și s-a lipit de piciorul meu. L-am mîngîiat pe creștet și mi-am continuat cântecul, munmurîndu-l încet. Nu mă mai uitam la Ilie și nici nu mai ascultam suspinele subțiri ale ceterii. Gîntam dîntecul nostru, ai Cordovanilor, își de fiecare dată cînd rosteam o vorbă și-un ghiers, mi se părea că înghit lacrimi înghețate.

După un timp, Ilie m-a oprit.

— Măi, Lae, mă ! '

Atît mi-a spus.

Pe urmă mi-a umplut iară paharul cu vin.

— Bea, Lae ! Bea și nu fi necăjit !

Am băut și-apoi'ne-am luat cu vorba și-am ajuns din una în alta la sat și la înscrierea oamenilor (în gospodărie.

— Las' că-i bine, frate Lae ! îi bine, ascultă aici...

Ilie vorbea în doi peri și nu spunea pînă la capăt ceea ce avea' de spus. Era și el necăjit, sau poate că-i era sfială de mine. De gospodărie nici n-a pomenit, parcă nici n-ar fi fost. A pomenit în treacăt de nevastă-sa și de belșugu care s-a statornicit la ei în casă.

— Ce să-ți mai spun, frate Lae ! Cred că l-am prins și eu pe dumnezeu, de picior. Înainte vreme,, copiii ini-erău goi ca niște pui de vrăbie. îi știi și tu ! Și goi și flămînzi... Acuma-s îmbrăcați și sătui ! Las' mima pe noi, că știm noi ce facem...

Ilie a zîmbit hoștește și-a sorbit încet o gură de vin. Mi-a făcut apoi cu ochiul, stîngaci, așa cum numai el ar fi putut să facă.

— Lasă numai, lasă... Să vezi tu ce-o să fie cînd mi i-oi îmbrăca pe toți își i-oi scoate prin sat !...

După asta n-a mai zis nimic, un timp. A supt vin din pahar de vreo cîteva ori, îndelung, cu ochii (închiși. Era bucuros în sinea lui și se vedea că se trudește să nu se cunoască, să nu se vadă asta. îi era sfială. Nu era învățat să se fălească, nu era dedat cu binele. L-am lăsat în apele lui pînă cînd s-a întors singur la ceteră. Pe urmă am ajuns iar la ale noastre, la jocurile de pe vremuri și la petrecerile dinainte de război.

De vreo patru ori m-am dus și-am umplut ulciorul și tot de-atîtea ori l-am golit. Înainte de a pleca, Ilie m-a bătut părintește pe umăr :

— Are să fie bine', frate Lae, are să fie bine... Da' să te duci și tu să-ți aduci nevasta acasă și să vezi și de Simion. între voi nu mai stă nimic de-acuma...

M-am lăsat luat de îndemn, că era cinstit și limpede de spus, și-am îndrugat și eu ceva, încurcat.

•— Nu mai este și-ar fi păcat... Dar... O rămășiță tot a mai rămas...
Am tresărit și m-am oprit.

— Ia spune-mi tete Ilie, nu te-o trimis Indreiu încoace ! ?

Ilie a dat din umeri și s-a mustăcit :

•— Nu ! Indreiu ăsta are alte metode. El zice că-i bine să mai lași omu să se gîndească singur și să nu-l bați în fiecare zi la cap. De la început o zis așa. „Dacă merge gospodăria bine, vine tot satul după noi ! Asta-i cea mai bună propagandă”, adică muncă de lămurire. Și-o avut dreptate nepricopsitul. Cît mă privește pe mine, ce să spun, am venit la tine, așa, ca la un prieten vechi...

— Bine, tete Ilie ! Bine, bine...

N-avea nici un rost să mai cer lămuriri și nici nu mai simțeam nevoia să-l descos pe Ilie. Am luat ulciorul și-am umplut amindouă paharele.

— Asta-i de drum, tete Ilie...

— De drum să fie, Lae...

Am ciocnit încet, uitîndu-ne în pahare. Vinul l-am băut la repezeală, parc-am fi fost vorbiți. Privirile ni s-au întîlnit cînd am pus paharele pe masă. Am zîmbit amîndoi, stins și-ndelung. Pe urmă am pornit către ușă, încet, cu pași șovăielnici.

Lotru ațipise. L-am trezit și l-am scos în tindă. Apoi l-am condus pe Ilie pînă la poartă, în tăcere. I-am deschis și l-am petrecut cu ochii pînă cînd s-a depărtat. Am rămas apoi singur și m-am uitat mirat în jurul meu. Era în zori și vuietul desprimăvărării se asprise și se întetise, neșovăitor, amenințător, potopitor. Mugetul înfundat al Murășului și troznetul îndărătnic al ghețurilor se auzeau din ce în ce mai des.

„Acuș o să pornească apele, acum o să se urnească toate din loc, o dată pentru totdeauna...”

Am vrut' să-l chem pe Ilie înapoi, 'ca să scriem cererea de intrare în gospodărie. N-am făcut-o și nici nu-mi pare rău. Am scris-o singur, mai tîrziu, pe la vecernie. Acum, cererea-i pe masă, în casă, lingă tocul și lingă călimara copilului. Mîine dimineață o iau și mă duc cu ea în mîină la soacra. I-o arăt Parascăi și-i spun să-l ia pe Avrămuț de mîină și să vină amîndoi acasă. Mă duc apoi la gospodărie. Le trântesc cererea pe masă, fără prea multă vorbă. Pe urmă ies în uliță și-o pornesc spre Laburi. Nu vin acasă pînă nu dau mîina cu Simion.

„Mă frate Simioane ! Hai să punem pace, o dată pentru totdeauna !
Glia ne-o despărțit, tot ea să ne unească !”

Vorbele astea vreau să i le spun, din inimă, frățește ! Și-ii cer un pahar de vin, să ciocnim liniștiți, nu ea la nunta de la Mîia lui Sîvu. Și-apoi, dacă vrea el, o să ieșim prin sat cîntînd, țînîndu-ne pe după cap, așa cum făceam cînd eram feciori...

Vine iară primăvara !...

Deasupra satului stăruie un miros amețitor și-o aburire albăstrie. Pe hotar se aud cliipoceli dese, scîncete nedeslușite. Pe hotar și prin grădini. Peste cîteva zile, ca mîine, se vor liniști și se vor limpezi și apele Murășului. Pe sub plopii și pe sub arinii din zăvoaie va crește iarbă, iarbă mătăsoasă și

moale, iarbă de luncă ! Și citu-i de bine să te duci, și să te culci în iarba aceea, lîn oîte-o zi călduroasă, cînd ești rupt de oboseală. Te trîntești unde-i umbra mai deasă și te tăvălești de vreo cîteva ori pe jos.. Te tăvălești și te zbenguiești. Te lungești apoi pe spate și te uiți mirat către cer și ți se pare ciudat că-l găsești așa de depărtat și de curat. 11 vezi printre frunze și nu-ți vine să crezi. Ciocârliile nu le zărești. Auzi și simți cum se respiră peste lume trilurile lor de argint. Și nu le mai cauți. Închizi ochii și rămâi singur, cu florile și cu iarba, cu iarba aceea mătăsoasă și moale, eu iarba aceea de luncă...

Vine iară primăvara !...

Prin văgăuni și prin văi vîjîie apele dezghețurilor, neostenite, mînioase. Prin curți și prin grădini mai aleargă copiii, desculți, voioși. Toată lumea e în fierbere și-n freamăt. Nimeni nu mai are astîmpăr. Înseși vitele sînt îngrijorate și neliniștite. Adulmecă și ele aerul, cum își adulmecă lupul prada. Și mugesc încet și chemător. Care-s tinere fug și zburdă cînd scapă pe-afară, împung rîpile cu coarnele și boncăluiesc și se joacă. Iar care-s mai bătrîne, se uită lung către cîmp, lăcrămînd aproape. În fața lor se leagănă cețuri părel-nice, în urmă se ascund zbateri neștiute. Se aude în răstimpuri și de la mine din grajd un muget stăruitor. Mă duc în șură și deschid zăbreaua să văd ce-i. Porumba întinde botul peste iesle și se uită întrebătoare la mine. O mîngîi încet pe ochi și-i pun niște fîn dinainte. Dar ea nici nu vrea să miroase finul și-atunci eu o las își plec încet către grădină. Vaca mugește iar. Eu mă întorc cu gândurile în urmă, sigur de mine, împăcat.

„Azi îi duminică și mîine-i luni ! Îmi spun eu liniștit, parc-aș vorbi cu un om apropiat și drag. De ce să tot amân ?”

Mă întorc numaidecît și pornesc grăbit spre casă. Și-abia acuma bag de seamă că din crengile negre ale prunilor cad ca niște lacrimi picături mari de apă...

Vine iară primăvara !...

Zăpezile se duc și se topecs vîzînd cu ochii. Se împuținează cu fiecare clipă care trece. Se împuținează și se fac din ce în ce mai zgrunțuroase. Ieri-alaltăieri erau albastre și fragede. Acuma însă nu-s nici albastre și nici fragede nu-s și nici cenușii. Acuma-s roșii, parc-ar fi de jărativ vechi, parc-ar arde. Strălucesc pe eîmpuri și pe dealuri, ca niște vetre de aramă ! Se înserează încet și soarele mai zăbovește o leacă îh asfințit, să mai vadă odată lumea, și zarea-i ca o pâlălaie însângerată, zarea și-ntreg pămîntul. Și-n creștetul cerului tremură înfiorată o rază șofrănie...

STEJARUL DIN BORZEȘTI

— Oratoriu —

DAN DESUCJ

Prolog

Eu sînt stejarul cel bătrîn din Borzești,
străjerul din veacuri uitate...
Stăpîn pe-ntinsele clmpii romînești,
eu sînt foșnitoarea cetate...
In mine vuiesc vijelii
și povești depărtate...

Cîndva în zare scăpărau flăcări mari,
ca fulgere-n prag de furtună...
Porneau la tabără oștenii-plugari
iă-și apere țara străbună...

Un bucium chema, din hotar în hotar!

I. înfrîngerea hoardei

COR : | WwJMintul cu șuier avan
Xpoartă vrtejuri de pulbere.
\vin călăreții dușmani
liniștea țării s-o spulbere...
Flăcări purtate de vînt
vin de departe...
Plutește pe aripî de vînt
un vaier de moarte !

TĂTARII:

Hei, hai, hei, hai,
hei, hai, hei, hai,!
Zboară, calule», zboară,
ca săgeata ușoară,

*cine-o sta in calea ta să piară!
Hei, hai, hei, hai,
vin tătarii Nohai!
Unde hoarda lovește,
fir de iarbă nu crește,
numai vîntul șuieră drăceșie f
Hei, hai, hei, hai,
hei, hai, hei, hai,
pradă tătarii Nohai!*

*Hăcuim bărbații-n bătălie,
pe femei le ducem în robie,
pruncii i-azvîrlim în vilvătăi,
fulgerăm pe dealuri și pe văi!
Hei, hai, hei, hai,
hei, hai, hei, hai,
trec tătarii Nohai!*

STEJARUL :

*Eu am văzut
lungile săbii, scînteieloarele !
Peste mine-au trecut
nori de săgeți care-ntunecă soarele !
Aici, Ungă Trotușul repede,
vitejii romîni s-au bătut!*

MOLDOVENII:

*Pentru brazda noastră părintească
pentru văi și dealuri și cîmpii,
alergăm ca o furtună
glasul țării, cînd răsună,
la luptă, la luptă, copii!*

*Cine vrea pămîntul să ni-l prade,
în pămîntul nostru va pieri!
Cu tărie neînfrîntă
Ștefan Vodă ne avîntă
la luptă,, ta luptă, copii!*

*Nu ne dăm femeile și pruncii
în robia negrei vijelii!
Pentru lanuri legănate,
pentru sfînla libertate,
la luptă, ia luptă, copii!*

STEJARUL :

*Eu am văzut
prăpădul năvălitorilor!
In țărîni-au căzut,
de paloșul răzeșilor, *
de ghioaga păstorilor!*

TĂTARI:

Vai, vai, vai, vai!
Hoarda fuge in risipă,
bate moartea din aripă!
Unde-i prada cea bogată ?
Unde-i oastea noastră toată?
Ștefan Vodă e aproape!
Cine poate să mai scape ?
Vai, vai, vai, vai!
Pier tătarii Nohai!

STEJARUL :

Odată cu seara, peste ei cobora
stol de vulturi hoitari...
Și-un bucium suna, răsuna,
a izblndă suna,
din hotar in hotar!

II Săraca (ară bogată

COR

ara noastră, maica noastră,
cuib de pasăre măiastră,
glas de doină și izvoare,
fluiet de privighetoare!

Țara noastră, maica noastră,
ești ca iarba de pe coastă,
nici lăsată, nici tăiată,
săracă țară bogată!...

ȚĂRANUL:

Frumos ride soarele
pe toate hotarele :
și pe munte și pe dealuri
și pe Dunărea cu valuri
și pe drumul ce se pierde
sub ramuri de codru verde...
Ia vezi, dragă,
țara-nlreagă,
țara noastră, maica noastră,
cuib de pasăre măiastră...

ȚĂRANCA

Frumos ride soarele
și sună izvoarele,
și răsună horile

*și privighetorile!
Da mi-i greu, badeo, de noi,
că n-avem numa nevoi,
și de prunci mi-i tare greu,
că mi-s nemîncați mereu,
și de mine, și de tine, —
că boieru-i tare bine,
și de toată viața noastră,
că-i ca iarba de pe coastă...*

COR:

*La acele case mari
sub cei pomi,
sub cei tufari,
lingă tună și lumină
beu ciocoi și închină,
noi mîncăm mujdei și tină!*

*SOLIST:
(cu cor)*

*Boier mare,
grije n-are!
Noi la jug,-
el în belșug!
Noi cu fierea,
el cu mierea,
și dreptate nicăierea!*

*Codru-i mare,
frunză' n-are,
o avut
și i-o căzut,
de răul stăpînilor,
de jalea rumînilor!*

BOIERUL :

*Ce tot stați — și-mi cîntați ?
Cîmpul cui îl lăsați ?
Holda geme de spice!
Hei, vătaf, ce-mi păzești ?
Lenevești, trîndăvești..
Trage brazdă de bice!*

*Voi, plugari, colindari,
v-o fi dor de jăndari
să vă mîne-nainte ?
Mai aveți de umblat
și în lung și în lat...*

Ia mai ziceți din flinte!

ȚĂRANCA :

*De ce vrei să ne-ngropi de vil,
boierule?
N-am coaje să dau la copii,
boierule!
Tu nu știi ce-i greul
și nu vrei să știi...
fa seama, să nu te-nvățăm într-o
boierule!*

BOIERUL :

*Vătafi, ce-mi păziți ?
Jândari — ce dormiți?*

COR,

*Hei, domnii cei mari!
Hei, neam de tîlhari!*

BOIERUL :

*Jândari, rai dormiți!
Vătafi — ce-mi păziți?*

COR:

*Hei, domnilor, voi!
Hei, neam de ciocoi!*

STEJARUL :

*Aici au lovit, au lovit
ostile robilor răsculați!
De câte ori
a sclipit,
ca o zare de zori,
fulger de coase peste Carpați!
Și azi parcă văd cum s-arată
ochii lui Doja peste vâpăi!
Il văd pe Horia
cum se fringe pe roată
pentru ai săi, de pe creste și văi...
Peste plai de păduri
vitejii panduri
mai vin la vale, din amintiri
și zic din flinte și din sâcuri
doina lui Tudor din Vladimiri...
Eu văd, iată, văd vum s-aprinde
ca zorii în noapte
s-aprinde și piere,
steag de mînie și de durere
peste pămînturi — nouă sute șapte*

COR:

— Hei, pământ, pământ de piatră,
tu ne-ai fost leagăn și vatră,
țost-ai leagăn doinelor
și vatră văpăilor
și dușmanilor — mormint...
Pămînte, frate pămînt!

III. Anii de foc

COR:

[flacăra umblă prin țară
|pe drum de fier,
|pe drum de fier,
ștafetă de pară
din gară în gară,
din atelier în atelier...

COMUNISTUL :

Ciocanele noastre răsună
ca trăsnetu-n prag de furtună!
Prin norii de fum,
prin aburii grei,
fulgeră roșii sântei'!

COR:

Muncim în văpaie și ger
minați de al foamei balaur...
Patronul adună recolte de aur
cu brațele noastre de fier!

PATRONUL

Sînt vremuri grele, dragi muncitori,
sînt vremuri grele, precum se știe!
sîntem datori
adeseori,
un sacrificiu, un ajutor,
pentru scumpa noastră Romlnie!

COMUNISTUL

Minciună!
Tovarăși, ei inima țării o vînd,
sudoarea și lacrima celui flămînd!
Ei lasă pieirii femeii și copii,
și-nalță palate și fac datorii!
Le trebuie bani 'pentru poștele noi,
le trebuie arme. — să tragă în noi!

COR:

*Vă trebuie arme să trageți în noi,
vă trebuie arme
și carne de tun pentru noul război..
Dar țara nu doarme!*

GLASURI:

*— Au tras în noi — în piața Teatrului
— Au tras în noi — la Tatar Bunar /
— Au tras în noi — ta Lupeni!*

COR:

*De-acuma — gata!
Se-ntoarce roata!*

COMUNISTUL:

*Tovarăși, partidul ne cheamă
la luptă unită
un singur șirag!*

COR:

*La luptă unită pornim fără teamă
sub steagul partidului drag!*

GLASURI:

*— Jos exploatarea!
— Vrem muncă și pline!
— Vrem cale liberă
Spre ziua de mâine!*

COR:

*Din munca noastră chinuită
petrec bogații în desfrâu!
Se duc din țara înrobită
petrolul, holdele de grâu..
Voi, vulturi lacomi totdeauna,
de voi poporul e sătul!
Destul cu jaful și minciuna
Călăi ai țării — e destul!*

COMUNISTUL:

*Sirena ne cheamă
iarăși și iarăși:
— La grevă, tovarăși!*

COR:

Noi, de la Grivița, — gata!

PATRONUL:

Să vină armata !

COR:

PATRONUL: *Noi, Valea Prahovei, — gata!*

Să vină armata, să vină armata!

COR:

— Nicotină — gata!

— Timișoara ^~ gata!

— Petroșanii — gata !

PATRONUL

Să vină, să vină, să vină armata!

COMUNISTUL :

*La luptă, la luptă eroi proletari,
să nu-și taie cale fascismul bezmetic
spre pavăza păcii, spre steaua de jar,
spre nebiruitul pământ sovietic!*

CORUL.

*Sub steagul roșu, fără teamă,
se-nalță valul ceferist!
Pe baricadă azi ne cheamă
partidul nostru comunist !*

OFIȚER:

Comanieeee... drepți!

COR:

*Noi pentru-a țării libertate
ne avântăm în lupta grea!
Călăii nu tie vor abate
noi vom lupta, vom triumfa!*

OFIȚER :

La mitraliere !

COR:

*Călăii nu ne vor abate,
muncitorimea va triumfa!*

OFIȚER :

Comanieeee... foc!

STEJARUL:

*Vânturi triste vuiesc
prin crengile mele...
Bat vijore grele
pe-ntregut pământ românesc.*

*Gem sub talpă dușmană
spicele câmpului, iarba livezilor...
Zace-n crunta Doftană
floarea vitejilor!*

COR:

— "

*Aici, în mormîntul de piatră,
călăii ne-ngroapă de vii...
Dar inima noastră e vatră
a zilei ce va răsări!
Din lanțuri, din temnița rece,
mai tare ca vișorul greu,
prin ziduri o flacără trece
și cheamă ta luptă, mereu!*

STEJARUL :

*Eu am văzut,
negrele hoarde strivind lăstarete!
Peste mine-au trecut
fiarele cerului, pustiitoare!*

COR:

*Flăcări purtate de vînt
vin de departe...
Plutește pe aripi de vînt
un vaier de moarte!*

FASCIȘTII:

*Ca un puhoi
nestăvilît,
noi mergem drept
spre Răsărit!
Fiece pas,
e un mormînt!
Vom fi stăpîni
peste pămînt l*

*Sting, drept, sting,
ca un puhoi!
Sting, drept, sting,
moartea-i cu noi!
Trîmbe de foc,
valuri de fum,
umblă cu noi
pe-același drum !*

*Noi sîntem tari,
noi am pornit
ca un puhoi
spre Răsărit!
Sting, drept, stîng,*

*ca un puhoi!
Sting, drept, sting,
moartea-i cu noi!*

STEJARUL :

*Trec războinici barbari
spre Soare-Răsare...
Zboară zmei de pojar
cu aripile mari
pe întinse câmpii roditoare...
Dar, iată,
se-arată
sub roșie stea,
vijelie de nea,
oastea poporului, neînfricată!*

*Gloanțele șuieră, crivățul arde,
se clatină negrele hoarde!
Mușcă fier și țărână
Ungă Moscova roșie,
Ungă Volga bătrână!
Geme pământul, tremură aerul
pînă la nouri e vaierul!
Vai de cei ce pornesc
cu arma în mînă,
spre pământul rusesc,
unde-i munca stăpîină.*

COMUNISTUL:

*Patrioți, luați aminte,
e timpul să piară
fascismul din țară!
Patrioți — înainte!*

*O stea strălucește
în noaptea amară...
Fascismul să piară!
Loviți vitejește!*

*Sînt destule morminte,
destulă povară!
Fascismul să piară!
Partizani — înainte!*

*Partidul trăiește,
nimic nu-l doboară!
Va fi primăvară...
Loviți vitejește!*

STEJARUL:

*S-a prăbușit
trufia năvălitorilor!*

*Vine ca soarele din Răsărit
oastea dreptății
sub steaua zorilor!*

COMUNISTUL :
*Răzbind prin furtună
eroi sovietici
zdrobesc ori ce piedici,
Catiușa răsună!*

*Chemarea plutește
pe vînt și pe ape:
— Izbînda-i aproape!
Loviți vitejește!*

STEJARUL :
*De-acolo, de mult au venit,
au venit de la Don
călăreții în zale,
tovarăși de luptă cu Vodă fon .*
*Iată, văd, parcă văd peste ani
cum vine cu-aceste oștiri,
cu armatele roșii,
fulgerînd pe dușmani,
Tudor din Vladimiri!*

COMUNISTUL :
*S-a ridicat pămîntul nostru,
cătușe vechi s-au prăbușit!
Prin valuri de foc și de fum
cătred Berlin pornim la drum
lingă ostașii din Răsărit!*

COR:
*Sub steagul roșu — iată zorii
ce i-am visat în anii grei!
Îl poartă sus făuritorii
lui August douăzeci și trei I*
*Peste zăbrele sfărîmate
prin fumul cruntei bătălii,
răsare-o stea de libertate
pe cerul mîndrei Romîni.*
*Ne-avînți mereu spre noi victorii,
Partid călit în lupta grea!
Sub steagul roșu — muncitorii
vor birui, vor triumfa!*
*Sub steagul marilor victorii
Socialismul va triumfa!*

IV. Cîntec de (ară nouă

GLASUL PARTIDULUI:

s uită, cimpul fumegă în soare
și fulgerele pier spre asfințit...
După furtuni de foc pustiitoare
se-arată chipul țării limpezit.
Aici, sub raza soarelui-răsare,
o casă vom clădi, strălucitoare!

FEMEIA :

Va răsuna ca mîine casa noastră
de cîntece și glasuri de copii,
vor fi garoafe roșii la fereastră
și zidurile trainice vor fi.

GLASUL

PARTIDULUI^ Intre Carpați și Dunăre și Mare,

FEMEIA o casă vom clădi, strălucitoare!

PATRONUL:

încetișor! Mai sînt și eu!
Acest pămînt a fost al meu,
numai al meu — pînă mai ieri...
Dar n-am pierit! Mai am puteril
Am un palat — și am soldați
Să nu îndrăzniți!
Să nu îndrăzniți! Să nu-ncercați!

GLASUL PARTIDULUI:

înlături, strigoi de mormînt!
Aici e poporul stăpîn!

COR:

Pămîntul și cerul acestui pămînt,
de-acum ale noastre rămîn!
De azi înainte — poporu-i stăpîn!

PATRONUL:

N-o să vă las ! N-o să mă las!
Pîn-o să bată ultimul ceas,
am să dobor, am să sfărîm !

COR:

Trăiască Republica noastră /
Trăiască poporul-stăpîn!

COR:

*Peste cenușa veacurilor triste
poporul s-a-nălțat biruitor.
Sub steagul României socialiste
deschidem drumuri largi spre viitor.
Cu noi pătrunde ritmul de uzină
În munții și în codrii-ntunecați
și izbucnesc izvoare de lumină
din cremenea bălanilor Carpați.
Unde-au vuit furtunile cumplite,
Clădim o lume nouă, zi de zi.
Noi sîntem fiii țării dezrobite,
constructorii măreței Romîniei!*

STEJARUL :

*Eu am văzut cum venea
pe aceste meleaguri
oastea lui Ștefan Vodă, venea
cu arme și surle și steaguri,
la luptă, la lupta cea grea!
Aici, la Borzești, la Bicaz, la Stejar,
se-nalță acum,
ca o pădure semeață,
tabere mari
muncitorești...
Țara cea nouă își taie drum
spre dimineață!"*

COR:

*Pornim la drum cu prima rază de lumină,
cu prima rază
în zori de zi...
O țară nouă se ridică din ruină,
O lume nouă
vom făuri!*

*Purtăm cu noi din Apuseni pînă la Mare
un cîntec tînăr,
biruitor...
Ne luminează raza soarelui-răsare
pe calea dreaptă
spre viitor!*

STEJARUL:

*Oriunde privesc
pe străbunul pămînt
flamura muncii. flutură-n vînt ,
pe-ntregul pămînt romînesc!*

COR:

*A pornit spre zare un șirag de vapăi,
a pornit lumina peste dealuri și văi.
Termocentrala din Borzești
aprinde stele pămîntești:
pe liberul plai romînesc
luceferi noi strălucesc!*

*înălțăm uzine și baraje spre cer,
îngropăm sub pasul nostru ziua de ieri.
Aici la noi la Combinat,
pe Troțușul involburat,
sub flamura luptelor mari
luceferi tineri răsar!*

COR:

*Acei care-au luptat s-aducă zorii
noi drumuri către zare ne deschid,
ne-avîntă vitejește spre victorii
cuvîntul glorioșului partid.
Partidul e lumina vieții noastre,
partidul e puterea de ne-nfrînt,
făuritorul zborului spre astre
și-al fericirii pe acest pămînt!*

FEMEIA

*Ne-a ridicat la luptă dreaptă
cuvîntul tău nebiruit,
și dorul s-a schimbat în faptă
și țara noastră a-nflorit.
Se-nalță spicele și pruncii
pe plaiul nostru părintesc,
răsună liber glasul muncii
în țara celor ce muncesc!*

COR:

*Partidul e lumina vieții noastre,
partidul e puterea de ne-nfrînt,
făuritorul zborului spre astre,
și-al fericirii pe acest pămînt!*

GLASUL

PARTIDULUI:

*Ne-avîntă flamura lui Lenin
Spre luminosul viitor,
în lupta grea — sîntem oștenii
poporului învingător.
Peste uzinele în floare,
peste ogorul tuturor,
se-nalță flamura lui Lenin
spre luminosul viitor!*

STEJARUL:

*Eu sînt stejarul din Borzești,
străjerul din vremea uitată...
In mine viiesc vijelii și povești...
In visele mele se-arată
pe calul cu coamă de nea,
stăpînitorul de altădată
la luptă, la lupta cea grea...
Văzut-am acestea, eu, stejarul bătrîn.
Acum se arată aeeva
al țării puternic stăpîn. j
îl văd cum se-nalță pe schele,
mai aproape de soare și stele,
cum face luminii cetate
cu turle și ziduri neclătinate,
și pune puhoaielor oarbe zăgaz,
și-aprînde luceafărul roșu de straje
peste ape și holde și brazi..*

*Eu văd, iată, văd pînă departe,
peste-al țării hotar,
un codru întins de stejari,
o pădure frățească,
sub flamura luptelor mari,
sub steaua roșie muncitorească...*

COR:

*Să ne abată, să ne răpună,
nu poate, nu poate
nici o furtună !*

COR:

*Prin vifore grele spre noi a lucit
o rază de soare
din Răsărit...
Slăvită fie ziua de vară,
zi de August slăvit!*

EXPLOZIE ÎNTÎRZIATĂ

— piesă în 3 acte —

lui Gr. p.

PAUL EVERAC

PERSONAJE:

— Dr. Valeriu Cristea	— Noul pacient din actul I
— Fana, soția lui	— Erji,
— Vintilă Birțu	— Pacienta
— Doamna Marguerite Conțescu	— Noul pacient din actul III
— Doamna Jeanine Cretzianu	— Bolnavul
— Fata din casă	— Celălalt doctor

ACTUL I

31 August 1958. București

Casa doctorului Valeriu Cristea se compune dintr-o încăpere centrală — camera de zi — la care se ajunge venind din fund printr-un vestibul median; din această "încăpere ce ocupă centrul și partea stingă a scenei se desprind în jumătatea dreaptă alte trei camere: în prim plan un fel de iatac, îngust, din care nu se vede decît capătul unei dormeze; în planul al doilea se întvede printr-o arcadă boltită sufrageria, laterală; pe peretele din fund o ușă de sticlă — glasswand — duce la cabinetul de consultații. Pentru a ajunge acolo pacienții pătrund din vestibul printr-o ușiță mărginașă în încăperea centrată, fac doi pași și o iau spre glasswand.

E ora opt seara. In vestibulul nu prea luminat așteaptă patru persoane fără contur precis. Din cabinet iese o doamnă, de aproximativ 50 de ani, urmată de doctorat în halat alb.

DOAMNA. — (cu un accent de distincție). Au revoir.

Dr. VALERIU CRISTEA. — (îi sărută galant mina) Sărut mina. (își recompune figura distantă, puțin obosită)

DOAMNA. — (din pragul spre vestibul, înainte de a deschide) IA propos, doctore, mai știi ceva de Marguerite ?

VALERIU. — (arborînd din nou un zîmbet monden) Nu știu nimic.

DOAMNA. — Pauvre chéri, i-o fi dor de noi!... De cînd i-ia scris Ninichii, acum cinci luni, n-a mai trimis nici un semn. Urma la Vichy, știi, vechea colită... Să vezi, a dracului, ce bine arată. Nu-i dădeai vîrsta mea și slavă domnului, c-o are !

VALERIU. — (amabil) Vîrsta dumneavoastră? Dar atunci e-n plină tinerețe.

DOAMNA. — (*proleştînd, mulţumită*) O-la-lâ ! Ai rămas galant doctore, cu; tot regimul, (*ceva mai tainic*) Se simte mîna „ei”. Atunci miercuri, da ? La aceeaşi oră. Ce să-ţi fac dacă te-ai încurcat c-o 'babă !... (*doctorul face iar o mimică de protest, o conduce atent, o salută*).

FANA. — (*venind din sufragerie*) Mai ai mulţi ?

VALERIU. — (*după ce s-a uitat prin vestibul*) Vreo patru.

FANA. — O să întărziem.

VALERIU. — (*privind ceasul*) Nu' cred. Merge repede.

FANA. — Ce haine îţi pui, bleu-marine ?

VALERIU. — Da. (*cu un ton sec, în vestibul*) Cine urmează ? (*nu răspunde nimeni*) Următorul ! (*se scoală un bărbat de vreo 36 ani, negricios, nu grozav de elegant. Fana a trecut în partea stingă a camerei. Doctorul o ia înainte, deschide mecanic uşa cabinetului şi invită pe celălalt să intre, fără o vorbă*).

FATA DIN CASA. — Pot să plec ?

FANA. — Da. Ai terminat tot ?

FATA DIN CASA. — Am pus masa în suînagerie.

FANA. — Nu rîncăm acasă. Curăţă costumul bleu-marine al domnului doctor si lîsă-l în dormitor. Pe unrnă poţi să te duci.

FATA DIN CASA. — Pe cel cu linii ?

FANA. — Nu, ăla cu puncte mici. Sau stai să-l întreb, (*merge pînă la uşa de sticlă, o întredeschide fără să-şi bage capul*) Care bleu-marine vrei, mille-points ? (*scoate capul; fetei*) A!a. (*fata iese*) (*Fana merge la telefon*) — Alio, Coca ? Da, eu. Tu ce-ţi pui, draga mea ? A nu, păi nu e cine ştie ce. Da ? Ţi-a spus ea ? Păi de ce nu mi-a spus şi mie ? Ţî! (*resemnîndu-se*) O să viu tot cu cea violetă. O să mă suportă, ce să faceţi ? Dacă-aş fi ştiut... Vezi cum eşti ? Vrei să iei toate inimile bărbaţilor. Da, da, mai modestă, sigur, mă mulţumesc cu al meu... Ce rîzi, ce rîzi, perfido ? Val ? Mai are ciţiva. Ei da, asta e «meseria, ce vrei. Ii. ou-tă-n urechi. Şi mie ? Unde spui că-mi caută, în coarne ? (*rîzînd*) Afurisită ce eşti ! Lasă-lasă... Ei hai, pa, că trebuie să-mi pun părul!... Hai. Am să-i spun, bine-bine ! Ia vezi, Cocuţo, ştii!... Pa ! (*pune zîmbind receptorul jos. Se duce în iatacul ei să se îmbrace. Sună cineva. Bata din casă vine să deschidă. Fana ieşind puţin, în neglijă*) Nu mai da drumul. Domnul doctor nu mai consultă astăzi. (*Fata se întoarce şi pleacă. Mai sună o dată. Unul din pacienţii din vestibul se ridică şi deschide. Fana în rochie de seară vine repede*) Aveţi oră astăzi ?

NOUL PACIENT. — Nu, dar mi s-a umflat gîtul şi...

FANA. — (*foarte binevoitoare*) Dacă vreţi să fiţi amabil, vă rog să treceţi mîine, de la oră 5 începînd.

NOUL PACIENT (*intimidat*) Ziceam că).. Cînd aţi spus, mîine ?

FANA. — Da. Dacă doriţi vă notez, ca să n-aşteptaţi. Tovarăşul ?

NOUL PACIENT. — Da, bine-bine... Mîine da. (*din uşă se întoarce*) De la cinci ? (*Fana însă a plecat*)

FANA. — (*se duce la oglinda din camera de zi, îşi scoate basmaua din cap şi începe să-şi aranjeze părul. După un timp Valeriu iese cu pacientul din cabinet, pacientul face un pas în spre cameră*)

VALERIU. — (*indicîndu-i uşita*) Pe aici. (*dar o ia înainte grăbit*) Cine urmează ? (*şi reintră cu un alt pacient după el în cabinet. Pacientul anterior, bărbatul negricios, n-a apucat să iasă. El vine puţin spre centrul*

camerei, o vede pe Fana, și se oprește cu privirea în ochii ei. Fana se schimbă la față.)

FANA. — Vintilă ! Tu ești ?

VINTILA. — Vocea mi s-a părut-cunoscuta. Deși...

FANA. — Da, deși. (scurtă pauză) Sînt cîțiva ani de-atunci.

VINTILA. — Poftim?

FANA. — Și ce ani încă !

VINTILA. — Ani ? Da, sînt paisprezece. Ești fericita ?

FANA. — Mă iei foarte repede. Ar trebui să te întreb eu mai întâi : — trăiești ?

VINTILA. — Dacă trăiesc ? Hm !

FANA. — Vno Vintilă, hai să stăm. Ciudat cum ai venit tocmai la noi (il duce în partea stingă a scenei unde se așează) Și m-ai găsit cum nu se poate mai bine, nu ? Spune drept, cum ma găsești ? (Vintila tace) Tu ai rămas tînăr. Credeam c-ai murit.

VINTILA. — Ai fi vrut ?

FANA. — De ce să vreau ? Te rog nu te mai uita așa la gura mea, bine ?

VINTILĂ. — Pentru tine sînt mort.

FANA. — Dac eu pentru tine, Vintilă ?

VINTILA. — Tu ? Tu ești vie. Eu trăiesc numai între lucruri vii. Ești frumoasă.

FANA } — Sînt ?

VINTILA. — Poftim ?

FANA - Tu m-iai iertat, nu-i așa ? Te-ai msurat ? (Vintila nu răspunde) Vintilă, știu că ești un om inteligent. Ai înțeles, cred, de-atunci, nu ?

VINTILA. — Cred c-am înțeles.

FANA. — Eu n-aveam tăria ta. In fond de ce sa-mi ceri mie mai mult decît pot ? De ce ?

VINTILĂ. — Poți mai mult Ștefana. Simt sigur, (are m glas o ciudată putere de convingere).

FANA' — (rîzînd tulburată) Să nu mai vorbim. Și de ce-mi spui „poți”. De paisprezece ani nu mai exist pentru tine. Dacă puteam eram si astăzi nevasta ta. Tu te-ai aranjat ?

VINTILĂ - (care a făcut eforturi penibile s-o urmărească) Am spus „poți” pentru că așa este. Toți putem mai mult. Toți putem astăzi mai mult decît am putut vreodată. Nu crezi ?

FANA — Eram sigură că dacă trăiești trebuie sa fu mimstru.

VINTILA. — Poftim ?

FANA. — Pentru cîte ai făcut' tu !... Ah, anii 'ăia' ! Hai sa discutăm ceva mai plăcut, vrei Vintilă ?

VINTILĂ. — Cîți miniștri crezi că sînt m țara, zece mu f bmt cei puțin zece mii de oameni care au făcut ca mine

FANA. — Pentru Dumnezeu, nu te mai uita așa la gura mea. are ? (Vintilă nu răspunde) Îți place ? (Vintilă nu răspunde dar o privește insistent) Ha-ha ! (pare tulburată. Mai încet) Te știam om serios.

VINTILA. — (crispat) Poftim ?

FANA. — (ghicind adevărul, îngrozită) Doamne, tu nu auzi. (pauză) De cînd ? (pauză) De-asta ai venit la Val ?

VINTILA. — Da.
 FANA. — Și ce spune ?
 VINTILĂ. — (*evasiv*) Ei, o să treacă.
 FANA. — (*treclnd pe canapea, aproape de el*) Stai să viu lângă tine. Așa mă auzi ?
 VINTILA. — Da.
 FANA. — (*după o pauză*) Vintilă, nu se putea. Era mai mult decât puteam răbda eu.
 VINTILA. — • Nu-i nimic, Ștefana. Tu ești bine, sănătoasă ?
 FANA. — Cred că da. (*apoi*) Mă simt obosită.
 VINTILĂ.— Faci ceva ?
 FANA. — Conduc gospodăria. Dar nu-i vorba de asta, — deși să știi că nu-i ușor. De muncit însă muncește Val. Are și spital dimineața. După masă cabinetul e plin. E foarte aglomerat. Seara citește.
 VINTILĂ. — Și tu ?
 FANA. — Eu stau pe lângă el. Îi îngrijesc... Ieșim... Așa cum se iese azi: în familie. (*Vintilă tace*). Ce mai vrei să știi? (*cu puțină auto-ironie*) Îmi fac rochiile... Îți place asta? De ce strângi sprâncenele? (*după o scurtă clipă, cu alt ton*) N-ai dreptul să mă judeci Vintilă. Fiecare își face viața așa cum crede el. Fiecare cere și dă pe măsura lui. Cum e aia : „de la fiecare după puterile sale...” Îți mai aduci aminte cum buchiseam împreună.
 VINTILA. — Da, mi-aduc. „După capacitățile sale”,
 FANA. — „Fiecăruia după nevoile sale” (*Vintilă surîde. Fana cu o tranziție neașteptată*) Val mă iubește.
 VINTILA. — Sînt convins.
 FANA. — Mă iubește ca în prima zii Eram tînără. Mă miram că supraviețuiesc. Știam că nu ești nicăieri, la divorț nu s-a prezentat nimeni. Și dacă erai viu, m-ai fi primit înapoi ? A venit el. Era serios. E un bărbat frumos, nu ți se pare ?
 VINTILĂ. — Da.
 FANA. — Cel puțin așa mi-a făcut impresia atunci. Dar nu, și acum mi se pare că e un bărbat foarte frumos, foarte impunător. A trecut prin greutăți. A fost băiat sărac, de țaran, din Transilvania. La externat a trecut întîiul, din nouăzecișicinci.
 VINTILĂ. — Ștefana, am impresia că te scuzi. De ce?
 FANA. — (*fără să se oprească*) L-am iubit. Și azi îmi face plăcere cînd îi aud vocea. Cînd vine de la spital, din oraș, și mă strigă, am un sentiment de siguranță. Cu el nu mi-e frică de zguduirii E un om cum-pănit, nu se aventurează. De ce zîmbești așa ?
 VINTILA. — E-n regulă ! (*punînd mina pe a ei*) Nu te mai neliniști.
 FANA. — Știu că nu mă crezi, Vintilă. Ești incapabil să mă crezi și să mă pricepi, — nu ți-o spun ca un reproș. Așa e firea ta.
 VOCEA LUI VALERIU. — Cine urmează ?
 FANA. — Auzi-l ! Ei bine cînd aud acest „cine urmează ?” liniștit, la intervale egale, mă simt acasă. Cu tine nu mă simțeam niciodată acasă. Cu tine toți pereții casei erau parcă deschiși, mereu sufla vîntul pe undeva.
 VINTILA. — Pe atunci sufla vîntul peste tot Ștefana.
 FANA. — Și acum ? Sînt convinsă că nici acum nu ai o casă a ta.

VINTILĂ (privind-o atent). — De fapt, nu am. Nu-mi place să stau în bîrlog.

FANA. — Cu ce te ocupi tu propriu zis acum ?

VINTILĂ (zîmbind). — Construiesc case.

FANA. — (neştiind dacă trebuie să zîmbească) Ei, nu !

VINTILĂ. — Nu-ţi place. Atunci te las să alegi; conducte de gaz metan în primii ani. Doicesti.

FANA. — Ce-i asta ?

VINTILĂ. — Termocentrala de unde îţi vine lumina. Am lucrat la proiect.

FANA. — (uimită) Esti inginer ?

VINTILĂ. — Puţin.

FANA (cu surpriză). — De cînd ?

VINTILĂ. — Nici eu nu țin minte ! Pe parcurs. Apoi electricizarea unor comune din regiunea Galați. Apoi colectivizarea unor comune din regiunea Galați.

FANA. — Ce are una cu alta ?

VINTILĂ. — Are. Cu ocazia asta m-am ocupat un timp și de creșterea porcilor, de sporirea șeptelului.

FANA. — De ce ?

VINTILĂ. — Nu trebuie să rîncăm ?

FANA (consternată). — Bria interesant ?

VINTILĂ (zîmbind). — Interesant... Iată ce te aștepta.

FANA. — Pe mine ?

VINTILĂ. — Ai fi fost nevasta unui crescător de porci. Ai fi hrănit poate porcii. I-ai fi cîntărit. Ce zici ?

FANA (stingherită). — Nu știu zău dacă...

VINTILĂ. — A, grăsunii sînt foarte drăguți. Veseli. <Eu știu, că-i păzeam pe ai lui tata. Și ei știau: să vezi ce s-au îngrășat... Ți-ar fi făcut plăcere.

FANA. — Crezi ?

VINTILĂ. — Cred. Sau atunci dacă nu, te ocupai tu de reportaje, — c-am fost și corespondent. Tu ai scrisul legat, citeț.

FANA. — (neputîndu-și stăpîni emoția) Iți mai aduci aminte ?

VINTILĂ. — Cum să nu ! N-ai scris tu la Ploești manifestul cu mîna ta ? Spunea Gogu Zețarul...

FANA. — Vintilă, te rog !

VINTILĂ. — Poftim ? El a murit, da, dar pe fiii să-i i-am întîlnit la universitatea muncitorească.

FANA. — Tu ce căutai acolo ? Parcă spui că ai făcut politehnica.

VINTILĂ. — Am fost conferențiar.

FANA. — Tu ? Și ai renunțat ?

VINTILĂ. — Nu de tot. (cu un aer de vinovăție) Nu mă mai satisface electrotehnica. M-am apucat de... ai să rîzi.

FANA. — (din ce în ce mai uimită) De poezii.

VINTILĂ. — Nu, de astrofizica. Poet n-am să fiu niciodată. Și-mi pare așa de rău ! (dar zîmbește)

FANA. — (cu o ușoară ironie) Și acum trăești din astrofizica ?

VINTILĂ. — Nu, Ștefana. Acum sînt pe șantierele de la Borzești și Săvinești. Trebuie să te facem elegantă, nu-i așa, să-ți dăm ciorapi de

- relon (*Fana îl privește cu atenție dar nu vede nici un grăunte de ironie la el*) Poate soțul tău îți cumpără din cei franțuzești, — vorbesc de cel actual. Celălalt.i..
- FANA. — Celălalt ?...
- VINTILA. — Celălalt te-a iubit și cu picioarele goale.
- FANA. — Era destul de umilitor.
- VINTILAJ — Poate. De atunci m-am jurat însă că am să-ți fac rost de ciorapii cei mai fini.
- FANA. — Mie ?
- VINTILA. — Ție și tuturor fetelor ca tine. încerc să mă țin de cuvânt. Sînt răzbunător, (*o spune în glumă*)
- FANA. — (*privindul fix*) Și ai multe lucruri de răzberat ?
- VINTILA (*serios*). — Destule. La Doicești cînd s-a făcut primul contact și a început să meargă toată mașinăria m-am simțit răzberat pentru *atunci*, știi cînd!..
- FANA. — (*încercînd să schimbe vorba*) Și la Borzești parcă spuneai că...
- VINTILA. — Supraveghez montajele electrice. Răspund puțin și de clădiri. Mă interesez de oameni, nițel. Văd dacă e pîinea bună, dacă o coace cum trebuie.
- FANA.! — (*amuzată*) Păi te pricepi ?
- VINTILA. — De ce să nu mă pricep ? Nu mai știi cînd vindeam covrigi, în 42, pe Sfîntul Ionică ?
- FANA. — (*tulburată fără voia ei*) Țiu minte.
- VINTILA. — Cînd veneau tovarășii și cereau „cit susan, dar foarte bine prăjiți”. Cînd a căzut casa Breban și s-a pierdut legătura mai ții minte covrigul ăla înjumătățit ? Veneau, îl priveau, plecau.
- FANA. •— Vroiam să-l mușc și nu m-ai lăsat. Abia atunci am început să bănuiesc ceva. Mi se deslușeau anumite lucruri misterioase. Curînd am priceput tot.
- VINTILA. — Ce ușurat m-am simțit atunci ! Și puțin îngrozit. Am avut mare încredere în tine, Ștefana.
- FANA. — De ce ai avut ?
- VINTILA. — Erai de seama mea, erai săracă..J De ce să n-am ?
- ! Vroiai și tu același lucru, așa credeam cel puțin. Erai a mea. Trebuia să am încredere în tine, atunci.
- FANA. — Acum... n-ai mai avea încredere?
- VINTILA. — Poftim ?
- FANA. — M-ai auzit, sînt sigură, *mx* ie preface. (*Vintilă tace*). N-am trădat pe nimeni Vintilă ! N-am pricinuit nici un rău ! Sufletește am fost totdeauna... Țț ! Văd că nu mă crezi.! Ce rost are ?
- VINTILA (*potolit*). — E adevărat că n-ai mușcat covrigul cu susan.
- FANA. — Eu n-am fire de luptător. Nu știam cînd se va termina, cum se va termina. Eu vream să fiu mamă, să te aștept acasă, să fiu sigură că vii..! Cînd m-ai trimes atunci la Ploești, îmi înghețase spinarea de spaimă. M-am dus pentru tine.
- VINTILĂ. — Asta a fost greșala. Nu vedeai nimic dincolo de mine..
- I FANA. — Te iubeam.
- VINTILA. — Și dacă !? Era un motiv ca lumea să se oprească, cai revoluția să întîrzie ? Mă iubeai pentru tine însăși;

FANA. — Și tu cum mă iubeai ? (*Vintilă tace*)[^] Vintilă, nu te înșela. Pe vremea aia ai fi făcut moarte de om ca să mă păstrezi.

VINTILA. — (*mai încet*) Am și făcut moarte de om. În fiecare din zilele acelea am făcut moarte de om : în total o companie de nemți, cred.

FANA. — Pentru mine?

VINTILA. — Da. Pe urmă am răsturnat regimul burghez pentru tine. Ara construit fabrici, conducte... pentru tine.

FANA. — Și eu care credeam că... m-ai uitat.

VINTILA. — Dar bineînțeles că te-am uitat, draga mea. Te-ai topit între alte lucruri. Te-ai pulverizat. Ai rămas numai cîte puțin în fiecarei

FANA. — (*rîzînd forțat*) Ești amuzant Vintilă !... Spuneai ca nu ești poet.

VINTILA. — (*serios*) Fiecare își cîntă iubită așa cum poate, bu nu-s decît inginer.

FANA. — (*a pălit din nou la cuvîntul „iubită ; după o secundă*) Și sîpune-imi... ai rămas tot timpul (*ezitînd*)... singur?

VINTILA. — Dimpotrivă, n-am fost niciodată singur

FANA. — Nu m-ai înțeles.

VINTILA. — Ba te-am înțeles/ Tu nu m-ai înțeles. ,

FANA. — Vreau să te-ntreb dacă nu te-ai...

VINTILA (*întrerupînd-o*). — Știu. Am auzit ce voiai să mă întreb. (*răsounde*) Nu.

FANA. — (*timid*) N-ai încercat să-ți refaci viața ?

VINTILA. — Să mi-o refac ? N-ajunge că mi-o fac ?

FANA. — (*direct, dar puțin crispat*) Nu zău, Vintilă, pentru tine despărțirea noastră n-a însemnat nimic?

VINTILA. — (*evitînd să răspundă*). Nu întreba copilării, Ștefana !

FANA. — Spune drept, nu te-ai aruncat în muncă pînă peste cap înadins ca să te refugiezi, ca să mă uiți ?

VINTILA (*cîntărînd-o cu oarecare compasiune*). — E așa de important lucrul ăsta pentru tine ? Ai mare nevoie să ți-o spun ?

FANA. — (*insistînd*) Ai suferit, nu-i așa ? (*rămîne cu ochii în ochii lui*)

VINTILA (*blind*). — De ce ești orgolioasă? Mi-ai spus ca ești fericită.

FANA. — (*își întoarce capul, își ascunde ochii o clipă*)

VOCEA LUI VALERIU. — Cine urmează ? (*se face liniște. Valeriu intră în cabinet cu ultimul pacient*)

VINTILĂ. — (*după o clipă sculîndu-se liniștit*) La revedere Ștefana.

FANA. — (*involutar repede*) Mai stai!

VINTILA. — (*se reasează și de data asta o examinează atent*) Ce nu merge? Hm? (*Fana tace*) Ești bogată?

" FANA. — Da (*dialogul decurge repede și precis ca un interogator*)

VINTILĂ. — Ți-a murit cineva ? (*Fana neagă*). Te doare ceva ? (*Fana neagă*) Crezi în comunism? (*Fana neagă*) în Dumnezeu?

FANA. — Nici. .

VINTILA. — Ai un prieten ?

FANA. — (*puțin excitată*) Ce fel de prieten ?

50 VINTILA. — (*trăgînd concluzia*) N-ai. De ce?

•FANA. — Vintilă, dar ce e.J?
 VINTILA. — (*sever*) Lasă mofturile. De ce ? N-ai încredere în ni-
 meni ? N-ai. Bărbatul tău crede în ceva ? In medicină, în oamenii care
 trebuie făcuți sănătoși ? Crede ?
 FANA. — Nu știu.
 VINTILĂ.! •— Crede că țara asta trebuie ridicată, însănătoșită ?
 Crede ?
 FANA. — E medic.
 VINTILA. — Știu. Lasă fleacurile și-arn spus. Țăranii din Transil-
 vania l-au făcut medic. Pălmașii din Bărăgan te-au făcut soție de medic.
 Ei știu asta. Dar voi ?
 FANA. — (*luată repede*) Vintilă, te rog!..
 VINTILA. — Cunoști vreun pacient ? Dar dînsul ? Știe cine-i în
 sală ? Știe cine e în cabinet la el ? Știe „cine urmează” ?
 FANA. — Are lista lor.
 VINTILA. — (*supărat*) Fleacuri, Ștefana! Știe cine sînt oamenii
 aceștia ? (*rapid*) Tu știi ?
 FANA. — Nu știu...
 VINTILA./ — Cei care îți fac rochia asta. Și pieptănătura. Și specta-
 colul la care mergi. Și luminile. De ce-i ții la bec de 40 ? De ce nu vrei să-i
 «vezi ? Sînt așa urîți ?
 FANA. — Dar, Vintilă...
 VINTILA. — Nu vrei să-i vezi. Nici dînsul nu vrea să-i vadă. Ii con-
 sultă, și atît. Și ou toate astea sînt oamenii oare i-au spus: fii tu doctor
 în locul nostru. Noi avem grijă de casa ta, de confortul tău, tu ai grijă
 de sănătatea noastră. El le spune însă : cine urmează ? Tu, dacă te-ai grăbi
 undeva, le-ai închide ușa. (*mai blind*) Mint ?
 FANA. — (*slab*) Erai acolo adineiori ?
 VINTILA. — Poftim ? Prietenul tău e acolo, în vestibul. Și fratele
 tău e acolo.
 FANA. — Gestică a murit.
 VINTILĂ] — Și eu murisem, cum vezi. E adevărat că nu vine în fie-
 care zi un fost soț. (*zîbind*) Te-ai speriat ?
 FANA. — (*tace*)
 VINTILA. — «Da noi e vreme splendidă. Acum te las.
 FANA. •— (*cu ochi lucioși*) Nu mai vii ? Niciodată ?
 VINTILA. — (*cu un glas și un gest foarte protector*) Să te întreb
 și eu : de ce te uiți așa la mine ? (*răspunde*) Am oră mîine. (*din prag,*
într-o doară) Tu mai brodezi ?
 FANA. — (*clipind*) Nu!.. (*îl privește întrebătoare*)
 VINTILA. — Păcat. Brodai frumos, (*scoate din buzunar o batistă*
brodată și i-o mată).
 FANA. — (*cu o împurpurare subită*) Vintilă !
 VINTILĂ. — (*bagă batista în buzunar, îi apucă mîna, îi examinează*
degetele, o stînge scurt, bărbătește). •— Cu bine (*iese*)
 FANA. — (*foarte agitată merge și s-așează într-un fotoliu unde rî-*
mîne cîteva clipe).
 VALERIU. — (*iese din cabinet conducîndu-și pacientul, glacial*).
 PACIENTUL. — Atunci... rămîne să...
 VALERIU. — (*puțin grăbit*) Da, da. (*ridică bărbia. Pacientul iese.*)

Valeriu încuie, revine în mijlocul camerei surîzînd de circumstanță, puțin obosit) M-astepti de mult? (*privește ceasul*) E timp. A mers repede. Pe ultimul l-am expediat. Tu ești îmbrăcată? (*o sărută în treacăt pe frunte*) Hai că sînt gata și eu. (*mergînd dincolo să-și ia hainele*) Sper că nu ești botoasă. Mai ales dacă ai pus și fardul, nu-i rentabil. Am făcut ce-aim putut. Ah, și barba asta crește domnule! Ce zici, merge așa? (*revine în cămașă cu pantalonii schimbați*) Merge cu barba asta, sau trebuie să mă mai rad o dată? Mă aștepti? Ajungem, n-ai grijă. Ei, ce vrei, sînt doctor, na, sînt în funcție de alții. Trăiesc din gîlci, nu trăiesc din serate. Da o-e-i cu tine? Migrena? Fana?

FANA. — Da.

VALERIU. — (*zîmbind*) Cred că renunțăm la scena asta seara, bau o facem după. (*nemulțumit*) Si idioata aia care-mi pune bufoni de argint! N-ai învățat-o nici aoiu? (*vine la Fana și-i face cu degetele cîteva pase pe Umple*) Ei haide! Ți-a trecut?

FANA. — Cum a mers cabinetul astăzi, Val?

VALERIU. — A mers, cum să meargă? Nasuri, gîturi și urechi. De ce ai mai ochit ceva la Romarta? Cit? Spune drept!

FANA. — Au fost mulți?

VALERIU. — Au iost. Ciorucari. Chestii de cîrpeailă. Nimic serios.

FANA. — Am zărit-o și pe Jeanine.

VALERIU. — Ei! Ce-ți spun!? Obligații antideluviene. Tipesa se încăpățînează să creadă că e bolnavă, deși pentru ea e absolut indiferent. Ține neapărat să aibă o sinuzită, e convinsă că-mi face o favoare. Bine înțeles singurul onorariu e că-mi rînjește din cînd în cînd dantura falsă. Din asta n-ai să-ți faci însă nici o jumătate de pălărie.

FANA. — (*fără să zîmbească*) Ceilalți?

VALERIU. — Ceilalți? Incolori. De ce vrei să-i știi? Unul mi l-a trimis Todoran, să scape de el, — dar am să-l trimit înapoi, cu pompa. E înfiorător. Nici asta nu-i un sistem, știi, îmi îndeasă mie toate mastoiditele ieftine. Nu-ți pui pantofii?

FANA. — (*ieșind*) Si ceilalți?

VALERIU. — Ce-ai cu ei? Tipul ăla gras e de la spital, și cu ăia care au venit primii. Oameni de treabă: n-au zis nimic, au venit, au achitat... Ii bag înapoi la diaiennie, acolo. Sînt unii mîi răsăritei așa, nu se lasa duși de oricine. Au și ei goanga asta să-i vadă specialistul, (*deslușindu-se*) A, știu la ce te referi: roșcata. Traheită. Păcat. Ai văzut ce piele...? vorbesc din punct de vedere crbma-tic. (*mulțumit*) Da cepede ai înregistrat-o! Nu-ți scapă nimic.

FANA. — O știai mai de mult?

VALERIU. — (*puțin flatat de această bănuială*) Fana, dar cum îți închipui! Avem o etică și noi. Habar n-am de niciunul. Cu pacienții să nu-ți faci niciodată de lucru. Ia vezi, îmi stă bine la spate? Eram plecați de mult dar m-a ținut unul pișălog.

FANA. — Unul brunet?

VALERIU. — Care? Nu, ăla brunet e un nenorocit, săracu de el. Ala n-a spus mare lucru — De altfel cam știa ce are, a venit numai să verifice.

FANA. — (*încet*) Și ce are?

VALERIU. — (*plictisit*) O scleroză a urechii medii. A avut un șoc probabil, nu s-a tratat... Tembelism...

FANA. — ... O să rămână surd ?

VALERIU. — O să rămână. Hai dragă, ce e asta, nu te scoli? (*intrigat*) Dar de când au început să te intereseze pacienții mei ?

FANA. — Spune, și nu-i nimica de făcut cu el ?

VALERIU. — Cu cine? Cu surdul? (*ridică din umeri*) Ce pot să-i fac ?

FANA. — I-ai spus că nu poți să-i faci nimic ?

VALERIU. — (*zîmbind*) Cum era să-i spun ? Este și aicea o decentă. Vrei să închidem prăvălia ? (*mai autoritar*) Hai! Fana !

FANA. — Eu pe omul ăsta îl cunosc.

VALERIU. — (*indiferent*) Am bănuț, (*fără nici o curiozitate*) De unde ?

FANA. — II chiamă Gîrțu, nu-i așa ?

VALERIU. — Habar n-am. Scrie în carnet la mine.

FANA. — Am trăit cu el.

VALERIU. — (*ceva mai frapat*) Ce tot spui ? Cu omul ăsta ? (*rîzînd puțin ironic*) Hm ! Nu știam. A fost un punct de onoare pentru mine să nu te întreb niciodată. Dar ce fantezie ai avut ?

FANA. — A fost soțul meu.

VALERIU. — (*comprimîndu-și stupoarea*) Da. (*după o pauză, cu dezinvoltură*) Nu-i un motiv să întîrziem. (*Văzînd privirea Fanei*) Să nu mă judeci greșit: scleroza vestibulară nu se poate trata indiferent de ce am discuta noi, acum. (*Fana nu se mișcă*) E o coincidență; recunosc, ciudată, (*tonul e lipsit de orice emoție, sigur*) Dacă mai vine mîine am să fiu atent. Dar tu ? I-ai vorbit ? Ei, n-o lua la modul ăsta tragic, dramoletele nu ne prind oricînd. (*Văzînd că lucrul e mai serios*) Îți promit că voi face tot ce voi putea pentru domnul Gîrțu. II scutesc și de onorariu, poftim. Dar acum te rog ridică-te, pune-ți pantofii și hai să mergem. Mă duc să dau puțin drumul la motor.

FANA. — (*se scoală de pe fotoliu, face cîțiva pași*) Nu vrei să știi de ce sînt soția ta acum ?

VALERIU. — Pentru că te iubesc, pentru că ești frumoasă, — de-aia. Declarațiile înainte de masă să știi că deschid pofta. Slavă domnului, mie mi-e foame.

FANA. — Cum, și nu te tulbură de loc... ?

VALERIU. — N-are voie să mă tulbure. De ce să problematizăm, cînd e așa de clar : dacă te-ai despărțit de el înseamnă că nu vă potriveați ; dacă te-ai măritat cu mine înseamnă că m-ai preferat.. De ce te-ai măritat cu el înainte ? Nu mă interesează. E un capitol în care nu mi-am permis să umblu pînă acum. Nu văd de ce aș umbla acum cînd (*privește ceasul*) oamenii aceia ne așteaptă de douăzeci de minute, (*cu reproș*) Știi, cred, că în general sînt cît se poate de exact (*trecîndu-i mîna prin păr*) Uite îți promit că la întoarcere vom dezbate și cazul Gîrțu, bine ? (*căuțîndu-se în portofel*) A propos, tu ai bani pentru bridge ?

FANA. — Val !..

VALERIU. — (*cu oarecare tărie*) Fana, scutește-mă te rog de confesiuni ! Sînt destul de hărțuit și-așa, vreau să am un ceas de destindere. Nu ți se pare că muncesc destul ? Dimineața cu imbecilii ăia de la spital!..

Cabinetul geme. In ultima vreme te-iau apucat retrospectivile, ca pe ma-
eștrii picturii. Nu le pot duce pe toate, înțelegi? (*mai moale*) Am și eu
eșapamentul meu. Vrei să picîi, să fac explozie? (*și mai moale*) Ce este
cu domnul Gîrțu ăsta ?

FANA. — Nimic.

VALERIU (*iritat*) Ei, spune-mi acuma dacă te-ai apucat să-mi spui !
De ce te-ai măritat cu el ?

FANA (*îl privește zîmbind amărui*)

VALERIU. — Mai întîi ce este el de meserie ? Te-ascult. Unde-i pila
de unghii ? (*irascibil*) Totdeauna puneți pila în altă parte. Te ascult.
Măcar să le fi dat un telefon înainte. Ei ! Nu spui nimic ?

FANA (*îl privește cu un grăunte de dușmănie apoi liniștită*) Val,
Gîrțu e tinerețea

VALERIU. — (*neputîndu-se stăpîni să nu facă un spirit acru*) E pe-
nibil că a asurzit atunci.

FANA. — E dragostea mea de viață.

VALERIU. . - Și mai bine.

FANA. — Du-te și dă drumul la motor.

VALERIU. — Sper că n-ai să-i faci cinstea de a plînge. (*Fana nu
răspunde*) Pe vremea aceea îți plăceau deci brunetii.

FANA. — Pe vremea aceea îmi plăceau oamenii. Aproape toți oamenii.

VALERIU. — Ulterior au început să-ți placă și doctorii. Ba chiar
și mașinile.

FANA. — încetează ! Sau spune ce vrei. Pe atunci Vintilă era elec-
trician. Eu eram desculță.

VALERIU. — (*arătîndu-i picioarele*) Ga și acum.

FANA. — Nu: de-a binelea. Pe atunci purtam decolteuri obligatorii.

VALERIU. — Dacă aveai tot umerii ăștia, era avantajos.

FANA. — (*fără să se supere*) Aveam umerii mai subțiri, brațele mai
firave.

VALERIU. — Norocul lui.

FANA. — (*cu mîndrie*) Mă plăcea.

VALERIU. — (*ironic*) Nu mai spune ! Domnul Gîrțu !

FANA. — Vintilă Gîrțu era unul din cei mai arătoși băieți din
fabrică. Muncea mult. Cu plăcere. Făcea cu plăcere totul.

VALERIU. — (*sarcastic*) Chiar și dragoste.

FANA. — (*îl privește brusc cu ură apoi zîmbește unei amintiri de-
părtate*) Chiar. Val, de ce te amesteci în lucrurile astea ?

VALERIU. — Pentru că m-ai rugat tu, — ei, doamne !

FANA. — ... A venit odată spre mine, m-a întrebat: drăguțo, nu
știi cît e ceasul ?

VALERIU. — Și tu știai.

FANA. — Mă grăbesc, spune, am întîlnire. — Cu cine ? — Cu
tine. — Cînd ? — La 8. — Unde ?

VALERIU. — Mergea repede.

FANA. — Totdeauna a mers repede.

VALERIU. — Și nu era naiv.

FANA. — Ba da. Era delicios de naiv. Practic și naiv. Nu se ferea
de nimic.

VALERIU. — (*cu aceeași intenție ironică*) Nici tu, de altfel.

FANA. — (*fără să fie stingherită prea mult*) E adevărat. Nu m-arw ferit. Mai târziu ne-am și cununat. Dă-mi o țigară ! (*după ce aprinde*) Era tot timpul prins. Aveam o căsuță la marginea Ploeștilor, s-a dus la primul-sau al doilea bombardament. A ars.

VALERIU. — (*cu un ghimpe de gelozie*) După ce arseserăți voi însă, acolo.

FANA. — Taci, Val! Lucrurile astea nu se spun.

VALERIU. — (*insistînd ciudos*) După ce tu și cu domnul Gîrțu...

FANA. — Vai ce inimă avea omul ăsta !

VALERIU. — (*sarcastic*) Inimă ! ?

FANA. — De ce vrei să fii mai cinic decît esti ? Omul ăsta dăruia tot,

VALERIU. — Adică ?

FANA. — Tot, tot-ce-avea. De-aia nici n-am avut niciodată nimic. Nu ne-am strîns nimic, N-aveam nici două rochii.

VALERIU. — (*neputîndu-se stăpîni*) Mie-mi spui ? (*cu căldură*) Fana, mîndria mea e că ți-am făcut-o pe a doua (*adaogă apoi, mai încet*)... Fără s-o dezbrac pe prima, (*răutăcios*) Se pare însă că domnul Gîrțu n-a procedat la fel.

FANA. — Val,, ce importanță mai are ?

VALERIU. — Fiindcă vorbim de dăruit.

FANA. — Ei da, n-aveam nimic fiecare, decît pe noi. Tot timpul era ceva de făcut. El mai întreținea o bătrînă care nu-i era nici măcar rudă, — mama unui tovarăș al lui căzut de pe rețea.

VALERIU. — Ceva moștenire ?

FANA. — Dacă vrei. Acela era comunist. Ii moștenea sarcinile.

VALERIU. — Cînd se întîmpla asta ?

FANA. — În 43.

VALERIU. — Nu prea era timp de altfel de moșteniri pe atunci.

FANA. — Totuși Vintilă a luat-o. La început nu mi-a spus nimic. Lipsea noaptea mult.

VALERIU. — (*sarcastic*) Ce ofensă !

FANA. — După aceea a început să lipsească cu zilele. L-au dat afară.

VALERIU. — Și ce mîncăți ?

• FANA. — Nici înainte nu mîncam grozav, — leafa lui era veșnic dată dinainte. După ce l-au concediat ne-a mers foarte greu. Se întorcea flămînd, eu spălam. Pe mașină nu era nimic, n-apucasem să împrumut. Țin minte că o dată s-a uitat la săpun, parcă ar fi fost unt.

VALERIU. — (*ca să nu cedeze emoției*) Și probabil la tine ca și cînd ai fi fost pui fript.

FANA. — La mine s-a uitat întotdeauna ca și cînd aș fi fost un om de aceeași putere cu el.

VALERIU. — De-aia nu ți-a spus în ce se băgase.

FANA. — M-a lăsat să ghicesc. Era delicat. De-atunci n-am mai dormit noaptea.

VALERIU. — (*ținîndu-și mereu treaz sarcasmul, cu intenție*) Val-purgia ploeșteană !

FANA. — Da, Val. Așa este. Era un poem grozav de dragoste și de moarte.

VALERIU. — Cu stomacul gol.

FANA. — Cu stomacul gol, cit trupul sleit, cu ochii arzând. Niciodată n-am văzut ochi ca ai lui atunci. Începuseră să-l caute. Tăiau cu baioneta saltelele : unde-i ? unde-i ? Proștilor, mă gîndeam, nu vedeți că e-n mine ? Acolo ar trebui să dați cu baioneta dacă vreți să-l găsiți.

VALERIU. — N-are nici un rost să te încălzești.

FANA. — E adevărat Val (*merge în alcovul din dreapta și se întinde pe dormeză; nu i se vede decît capul; doctorul s-a așezat în fotoliul în care a stat ea, cu spatele spre public*). Dar parcă mă văd ; așteptam în fiecare noapte să vină sau el, sau siguranța. Cînd venea, îl strîngeam în brațe, — nu te supăra ; nu vroiam să-l mai dau. Îi cuprindeam... Cu gura arsă, îi spuneam să plece. Era zeul meu... bărbatul meu... Ziua așteptam să-mi vină vestea c-a căzut. Seara cealaltă veneau copoi. Cînd îi auzeam, tresăream de bucurie : știam că e viu.

VALERIU. — (*cu vocea înceată*) Fana, sper că nu invenți.

FANA. — Intr-o noapte a murit și bătrîna. De spaimă. Avusese doi băieți. Trei morți sînt prea mult pentru mine, spunea. Îi adora pe Vintilă. O să vă fie mai ușor, spunea. Stăteam cu ea moartă în casă și așteptam, întîi a venit siguranța : tu ai omorît-o. Unde sînt banii ? Apoi au plecat. N-aveam cu ce s-o înmormîntăm. I-am dat ciorapii mei. Am dus-o la săraci. Vecinele mi-au dat să-i fac colivă.

VALERIU. — (*ca să destrame atmosfera*) Cum văd eu, astă seară...

FANA. — (*întrerupîndu-l*) N-am să uit ce bucuroasă am fost cînd a venit Vintilă. Îi păstrasem o bucată mare de colivă, cu două bomboane. Mă gîndeam că mă voi strînge lîngă el... era încă devreme, prin martie. A plecat, spunea că va lipsi mai mult. Mi-a dat ceva bani. Eram singură în casă. Au venit să bombardeze. Am plecat la București cu un faeton de lapte. L-am găsit. Vindea acadele, covrigi.

VALERIU. — Cum l-ai găsit ?

FANA. s Stătea în Sfîntu Ionică. Treceau tot felul de tipi prin fața lui. Îmi sărea inima la fiecare: o să-l ia. Nu l-au luat. A dispărut el într-o zi. S-a întors. Ce viață era asta ? Îi priveam încheieturile albăstrii, pumnul... Strîngea din pumn tot mai tare, tot mai tare... Mă strîngea pe mine... De ce nu se liniștea ? Ce avea să fie ?

VALERIU. — (*cu o voce nedeslușită*) Pe cît spui, ai fost și tu puțin ilegalistă...

FANA. — Intr-o zi, pe la mijlocul verii, m-a luat cu el. Fugim, mi-am spus. Trei săptămîni am trăit într-o pădure la marginea unui cîtun din Prahova. Val, am în minte fiecare minut din aceste trei săptămîni, c-o intensitate extraordinară.

VALERIU. — (*surd*) Ai putea să-mi faci economie...

FANA. — Atunci am fost fericită. Nu știu dacă ți s-a întîmplat vreodată.

VALERIU. — Trecem.

FANA. — Atunci am fost. Atunci parcă înțelegeam tot: pădure, țară... Simțeam totul așa — nu știu cum să-ți spun — în degete. În nări !... Era extraordinar ! Și aerul acela care mirosea puțin a păcură... Ce ușor era să fii fericit, Val !

VALERIU. — (*aton*) Am fost și eu în pădure...

FANA. — Intr-o zi Vintilă mi-a spus : Haide ! — De ce să plecăm

de-aici, nu vreau să plecăm de-aici. Unde să mergem iar ? De ce ? Nu puteai să-l întrebi.

VALERIU. — Și unde v-ați dus ?

FANA. — A fost groaznic. Intr-un câmp. Mergeam furioasă împotriva lui. De ce strica el minunea vieții ? Avea să înceapă din nou spaima, singurătatea ? Ne-am oprit la un stîlp în mijlocul câmpului. Nu era nimeni împrejur...

(În acest moment partea din stînga încăperii, cea acoperită cu draperie se dislocă, și în locui ei se ivește un câmp gol avînd în mijloc un stîlp de curent de înaltă frecvență. Rămîne numai, tăiată, partea dreaptă a apartamentului cu Valeriu în fotoliu și Fana, invizibilă, în alcov. În câmp apar Vintilă și Fana).

VINTILĂ. — Repede. Fii atentă. Eu mă sui.

FANA. — Și eu ?

VINTILA. — Te uiți să nu apară nimeni. Atîta tot.

FANA. — Bine.

VINTILA. — Ce mai e ?

FANA. — Nimic.

VINTILA. — Leagă cleștele ăla de mine. Și să ne înțelegem :
... Asculți ?

FANA. — *(puțin aiurită)* Da.

VINTILA. — Dacă te pomenești ou mine jos, o ștergi imediat.

FANA. — *(bilguind)* Cum-cum ?...

VINTILA. — Așa. Nu te apuci de respirație artificială și alte fleacuri.
Nu-i vreme.

FANA. — Dar...

VINTILA. — Mi-ai promis ? O ștergi imediat și-l anunți pe Dobre. Ștefana !

FANA. — II anunț...

VINTILĂ. — Așa. Hai. Pa.

FANA. — *(pierdută)* Noroc bun!...

COMENTARUL FANEI *(din alcov)* Nu știam ce vrea să facă. Uita-sem tot. Unde să mă duc ? Dacă vine jos ! ? Stăteam împietrită.

VOCEA LUI VINTILA. — *(de sus)* La o parte ! *(spaimă ta Fana, apoi un cablu care cade. Liniște sinistră. Vintilă coboară)*

VINTILA *(foarte simplu)* Așa. Hai.

FANA. — *(la pieptul lui)* Vintilă ! Dragul meu !

VINTILĂ. — *(respingînd-o ușor)* Nu-i timp. Bine că sîntem calzi. *(ies. încep niște răpăituri de pușcă-mitralieră, răzlețe. Câmpul dispare după draperie).*

FANA. — *(din alcov)* Au tras după noi. Mă simțeam bine. Știam că n-o să ne nimerească. În fund, departe, se auzeau tunurile.

VALERIU. — *(aprinzîndu-și altă țigară)* Mi se pare tot mai ciudat ce-mi spui. V-ați întors în pădure ?

FANA. — Nu. Ne-am despărțit. Vintilă spunea că nu trebuie să stăm împreună. Ne întîlneam pe furiș într-o tipografie. Atît îl aveam, cît culegea zețarul literele manifestului. Totdeauna manifestul era prea scurt, nenea Gogu culegea prea repede. Vintilă se îmbolnăvise. Presimțeam c-o să-l prindă. Tu știi ce e asta să ai mereu senzația că e ultima oară cînd

săruți pe cineva ? Că n-o să-l mai poți săruta nici mort, nicăieri ! ? Că n-o să mai fie!? Simțeam' că Vintilă n-o să mai fie ! Mă îndârjeam să-l hrănesc, să-l apăr de moarte. Nu știu de ce mi se părea că eu voi trăi și el nu. Mi-erău nervii distruși. Îmi pusesem în gând când îl voi întâlni iar să-l îneui undeva, să-l țin cu sila, pentru mine. Să-l oblig să trăiască !

VALERIU. — (*atent fără voia lui*) Și ?

FANA. — (*cu subînțeles și autoironie*) Să-l oblig eu să trăiască! ? (*reia*) S-a ivit într-o seară : ce faci Ștefana, estimai frumoasă ca oricând, vino! Mi-a spus un loc în câmp unde m-așteaptă.

VALERIU (*crezînd că e vorba despre un episod amoros*). — Povestește ! Chiar dacă...

FANA. — Și eu am crezut ca tine. Mă roșisem toată.

VALERIU. — Și nu era vorba de dragoste ?

FANA. — Ba da. Intr-un fel, da.

(*Draperia se ridică*) (*Cîmp. Gîrșu așteaptă. Vine Fana.*)

Dialog rapid)

• VINTILA. — Te-a văzut cineva ?

FANA. — Nu cred.

VINTILA. — Cu atît mai rău pentru ei. S-ar fi bucurat. Ce ai acolo ?

FANA. — (*cu bucurie stăpînită*) Am copt plăcinte.

VINTILA. — Te pomenești (*desface pachetul*) • Goale.

FANA. — (*necăjită*) Goale...

VINTILA. — (*numără*) Opt. (*Fana dă din cap*) Bine. Hai. (*se îndreaptă spre stîlp*).

FANA. — (*rugător*) Mănîncă-le !

VINTILA. — (*intoreîndu-se*) Ce vream să-ți spun : le ducem la at lui Rosculeț, pe urmă. N-au ce mînca.

(FANA. — (*insistînd să se hrănească el*) Vintilă, te rog frumos ! Dacă ții cîtuș de puțin...

VINTILA. — (*întrerupînd-o*) N-au ce mînca, n-auzi ? Tat-su e tocmai în Moldova. Hai, nu mă necăji!

FANA. — (*cu lacrimi de implorare în ochi*) Dragul meu !... Nici ieri n-ai vrut...

VINTILA. — Fără smiorcăieli, Ștefana! (*după o clipă, hotărît*) **hQ** împărțim. Patru ei, tu iei două. Eu două. Pst, nici un cuvînt, timpul trece. (*se duce la stîlp, își ia „piscicile” și le montează pe picior*)

FANA. — (*venind lîngă el*) Ce trebuie să fac ? (*uitîndu-se mai bine*) Asta nu e stîlpul pe cace te-ai suit vineri?

VINTILA. — Vezi că știi ? Iar tu stai jos și-mi faci semn încotro să mișc mîna, să nu intru în cîmpul electric.

FANA. — (*îngrozită*) E sub tensiune ?

VINTILA. — (*care și-a potrivit „piscicile” o sărută fugăr pe obraz, zîbind*) Vezi că știi și asta ? (*se apucă de stîlp*)

FANA. — (*venind după el*) Vintilă, stai o clipă. Nu pricep nimica : de ce trebuie să legi ? de ce ai tăiat ?

VINTILA. — Ce mare lucru ? Vineri erau „ei” acolo. Acuma sînt ai noștri. Au nevoie de curent.-

FANA. — Și nemții unde-s ?

VINTILA. — (*arată undeva pe-acolo*) Pe-aici. (*văzînd-o pe Fana*)

necăjită) Nu înțelegi c-au venit ai noștri ? Nu puteam să știu vineri, nu depindea de mine.

FANA. — Și dacă ocupă, iar „ei”?

VINTILA. — Tăiem.

FANA. — De câte ori asta ?

VINTILA. — De câte ori e nevoie. Pînă cînd pleacă „ei”. E așa de greu de priceput ? *(dă să se suie)*

FANA. — *(pund mină pe el)* Stai. *(el s-a ridicat la doi metri, întoarce capul uimit)* Nu mai vreau, auzi ?

VINTILA. — *(și supătat și zîmbitor)* Atunci dă-i tu afară ! *(reia)* Cînd vezi că mă apropii de cîmp, îmi faci semn, miști mina. Ești atentă, nu ? Sper să meargă bine.

FANA. — *(disperată)* Vintilă, te iubesc !

VINTILA. — *(mai de sus, cu blîndețe)* Draga mea, n-ăm nevoie de șocuri acum.

FANA. — *(gîtită)* Și ce se întîmplă dacă... ?

VINTILA. — Nu se întîmplă nimic. Mănînci tu patru plăcinte atunci. Ești gata ? *(s-a suit sus. Fana a rămas înțepenită, cu ochii fixați la el. Involuntar a început să miște mina. încordare).*

GOMENTARUL FANEI. — Din clipă în clipă așteptam să cadă. Se apropia cu degetele de fire, rotea scula : îi vedeam coada, mai-mai s-atingă... Îi vedeam jos, carbonizat, lingă ziarul cu cocă. Mi se împăienjneau ochii. Așa nu se putea trăi. Îmi ziceam : dacă scapă azi, cade mîine. Mîine o să vină din nou să taie. Mîine o să înceapă din nou. Nu depinde de el, depinde de alții. Acum depinde de mine. Nu mai pot ! Nu mai pot !

VOCEA LUI VINTILA *(de pe stîlp)* Cum te simți ?

FANA. — *(de jos)* Bine. Mă simt bine. Dă cotul mai spre stingă. Nu așa mult. *(îțipînd)* Nu așa mult.

VOCEA LUI VINTILĂ. — Stăpînește-te, că faci curent. E cablul prost al dracului. Intr-o zi o să trebuiască să-l schimbăm.

COMENTARUL FANEI. — Nu îndrăzneam să-l strig: Vintilă, dă-te jos ! Dă-te jos, ca să mai prinzi ziua aceea ! Lasă c-o să se aranjeze lucrurile. Fac alții. Mai fac și alții, nu trebuie să faci tu. În loc de asta mă auzeam spunînd : Mîna dreaptă mai lateral ! Așa, *(cu voce înceată numai pentru ea)* Iubitul meu !

COMENTARIUL FANEI. — Uneori mi se părea că aud cum zbîrnie Kilowații.

VOCEA LUI VINTILA. — Nu vezi nimic pe cîmp ? Nu vin nemții ? Uită-te spre porumb *(dar Fana nu-și poate desprinde privirile de sus, unde se joacă fericirea ei).*

FANA. — Nu vin.

COMENTARIUL FANEI. — Aș fi dorit să vie nemții, să ne împuște pe amîndoi, numai să se termine. Să nu-l văd jos carbonizat. Aș fi dorit să stau întinsă lîngă el, împușcați amîndoi, uniți.

FANA. — Nu băga cotul, pentru' Dumnezeu ! Mai ai mult ?

VINTILA. — Sînt aproape gata.

COMENTARIUL FANEI. — Speram din nou să se întoarcă teafăr, să plecăm : la București, pe front, oriunde. Mai avea pușin. Poate se întoarce teafăr și de data asta, îmi spuneam.

VOCEA LUI VINTILA. — O să fie greu de tăiat, presupunind c-o să trebuiască să-l tăiem iar.

FANA. — *(în șoaptă Ungă stîlp)* Așa nu se poate trăi. Nu se poate.

COMENTARIUL FANEI. — Nici o femeie nu și-a cîștigat cu prețul acesta bărbatul, n-a plătit pentru el în fiecare zi, ca mine. Atunci a încolțit în mine gîndul să-l las. II iubeam prea mult, nu mai puteam. Poate nici nu-l iubeam. Poate era numai animalul care se teme de moarte, de moartea lui. Să mă duc, ziceam, să fug. Poate îl încurc și pe el. Să plec, el are altă viață.

VOCEA LUI VINTILĂ. Cobdr.

FANA. — *(nu prea tare)* Vintilă, să nu mă uiți! Să fii cuminte! Dragul meu !... *(pleacă, apoi fuge)*

VINTILA. — *(coborînd)* Ei, ai văzut? Ștefana! Ștefana! Am mîrziat? Era mai bine dacă veneam de-a dreptul? *(împachetează sculele, plăcintele și pleacă. Se închide cortina cu timpul)*

FANA. — *(dini alcovul unde stă întinsă)* întâi aim oners, apoi am alergat. Apoi am auzit o bubuitură grozavă. Am închis ochii. Am mers. Era o explozie întîrziată. Poate îl lovise. M-am tîrît. Am mers. Era mai bine acum decît altădată, *(sfîrșind povestea)* Asta e.

VALERIU. — *(stăpînindu-și nervozitatea)* Și pe urmă?

FANA. — Pe urmă... Ce importanță are? Sînt obosită.

VALERIU. — Ai o cafea?

FANA. — Vezi în răcitor. Stai Val! Ce crezi, o bubuitură poate sa strice urechea cuiva?

VALERIU. — *(vrea să răspundă; sună telefonul)* Allo-da! *(cu un zîmbet circumstantial de om de lume)* Bună seara fermecătoareo! Da! Fana? E aicea, are o indispoziție. Da, da, trecătoare. Ei! Parcă tu nu stii cum sînteți voi femeile cînd vreți să chinuiți bărbații! ? Da. îmi pare rău. Și mie mi-ar fi făcut. Multă. Știu, știu, știu, și eu am aceleași sentimente. Nu pot să ti-o dau, nu, e-ntinsă. S-o pup? Bine. Dacă știu' cum? Poate că știu... am să aflu. Bine. Niki ce face? *(rîde de circumstanță)* Cucuie? *(rîde mai tare)* Numai? Ei, să le poarte sănătos!

FANA. — *(de la ea, nu prea tare)* închide.

VALERIU. — Are lobul frontal mare. Care as de cupă? Nu umbla cu pehlivanii, madam; Tomescu! Trișez eu? Cu ce inimă? Cu a tă? O bat cu atu-ul? Bună! Nu-i adevărat. Tocmai de-aia e bună fiindcă nu-i adevărat.

FANA. — Val!

VALERIU. — Da. Uite, o să vorbim altădată... Fana mă roagă... Dacă e geloasă? Nu știu, asta să vă răfuiți voi femeile. Bun-bun. Bun. Bun. Bun. Sărut~mîna'. Complimente. *(închide. Subit ti dispare și zîmbetul de circumstanță. Se reasează in fotoliu. Serious)* M-ai întrebat dacă...

FANA. — N-are nici o 'importanță Val! Fă lumina mai mică. *(Val apasă un buton care e ta îndemîna)*

VALERIU. — Nici una, Fana? *(pauză)* Am să-l tratez, am să-ncerc să-l fac bine.

FANA. — Tu pe el? *(intenția e ciudată)*

VALERIU. — Ce vrei să zici? *(Fana nu răspunde)* Ce vrei să zici?

— CORTINA —

ACTUL II

Aceiași decor, aceeași lumină. Oră înaintată de noapte. Valeriu stă în fotoliu, Fana în ușa alcovului ei. Fum de țigară. O cafea pe covor. Un liqueur.

VALERIU. — (*în continuarea unei discuții care ține de aseară*) Nu văd care e problema. Ori atunci e falsă. Știi foarte bine cum m-am ridicat, nu? Erau zile când lucram zece ore, douăsprezece. Erau nopți când nu veneam de loc, vrei să-ți aduc eu aminte?

FANA. — (*blind, fără intenția de a-l vexa*) Erăi la spital, la căldură.

VALERIU. — (*cu un rictus*) Mă luptam cu moartea...*

FANA. — (*la fel, și mai estompat*) Da, cu a altora.

VALERIU. — Da, cu a altora care altfel crapau.

FANA. — (*înțelegător*) N-o făceai degeaba, Val. Dar nu asta e discuția.

VALERIU. — (*cu insistență*) N-o făceam degeaba! ? Știi bine că nu mă plăteau la început. Știi bine, — cine vrei să știe dacă nu tu?

FANA. — Sperai s-ajungi să te plătească.

VALERIU. — (*exasperat*) Și ce rău vezi în asta?

FANA. — Niciunul.

VALERIU. — Atunci ce-i discuția asta neroadă? Ce ideal îmi propui?

FANA. — Fu nu-ți propun nici un ideal. Merg după tine, cum vezi. Am venit după tine pînă aici.

VALERIU. — Ce numești tu „pînă aici”? Că am casă și automobil? Că port ștofe englezești și fumez țigări parfumate? Explică-mi! N-am voie?

FANA. — E tîrziu.

VALERIU. — Nu, te rog explică-mi! Eram mai bun când aveam petice-n spate și făceam injecții cu cîțiva lei? Eram mai bun când mîncam meniu-fix la restaurante și ne întorceamT buzunarele pentru o 'Halbă de bere?

FANA. — Nu erai.

VALERIU. — Vezi?

FANA. — Și știi de ce nu erai, Val? Pentru că visam la ceea ce sîntem astăzi.

VALERIU. — Și e o crimă să visezi la ceea ce sînt astăzi?

FANA. — Nu, e o zgîrcenie.

VALERIU. — Adică?

FANA. — Se poate visa la mai mult... la altceva...

VALERIU. — Baliverne! Eu sînt un om practic, draga mea. Ce vrei tu să visez? Zgîrie-nori? Simfonii?

FANA. — Nu, Val.

VALERIU. — Atunci ce? Urechi purulente? Să mă devotez urechilor purulente (*cu brutalitate*), fistulelor, scrofululelor?

FANA. — (*calm*) Nu, Val. (*cu tristețe*) Păcat că nu ne înțelegem.

VALERIU. — De ce te nedreptățești? Ai îndurat cu mine alături, ai suferit, ai răbdat...

FANA. — Da, cu certitudinea că o să ne căpătuim.

VALERIU. — Și ce vină am eu că m-am căpătuit?

FANA. — Eu nu te judec pe tine, Val, eu mă judec pe mine.

VALERIU. — Și tu ce vină ai ?

FANA. — Eu te-am împins încoace, dragul meu. Din cauza mea am ajuns aici.

VALERIU. — (*vehement*) Dar unde, pentru dumneata „aici” ? Ce înseamnă „atîci”. Slavă domnului, vād că stăm ca puțîni alții.

FANA. — (*bucuroasă că i-a venit cuvîntul potrivit*) Ca prea puțîni alții. Asta este.

VALERIU. — (*cu o voce matură*) Uite ce e, draga mea, eu sînt sătul de bov^risme. Nu-ți place să stăm cum stăm, e regretabil. Dar nu-mi po;ți face mie un reproș că mă străduiesc zi și noapte să te mențin în aceste condiții...

FANA. — În ce condiții, Val ? Care sînt aceste condiții ?

VALERIU. — Mie să nu-mi vii acum cu romantisme de-astea că aveam de toate și nu mai știu eu ce... Pe mine să nu mă pui să mă cațăr pe stîlpi de telegraf, ca să fac figura eroului modern.

FANA. — Val !

VALERIU. — Eu îmi tratez bolnavii, le iau onorariul și asta-i tot. Pe mine nu mă poate condamna nimeni că fumez Chesterfield dacă treburile mîrg. Și nu mă poate condamna nimeni că doresc să-mi meargă cît mai bine, să am cît mai mulți bolnavi. În definitiv ce-mi cere statul ăsta ? Să muncesc. Poftim, muncesc. Li vindec bolnavii. Ce te interesează pe tine ce fac mai departe ? Trebuie să mă cațăr acum pe acoperiș ca să intru în vederile tale ? Nu pot draga mea, e o plăcere pe care'ți-o refuz, nu te supăra.

FANA. — Nu e de loc nevoie să te cațeri pe acoperiș, Val. De fapt amîndoi ne-am cățărat. Ne-am cățărat peste puterile noastre sufletești.

VALERIU. — E un jargon neobișnuit pentru ora asta, Fana. De unde îți vine tdată povestea ? Ei, da, e un om de merit, nu zic. El are meritul lui și noi pe al nostru. El s-a devotat, spui, treburilor obștești; dar noi n-o facem ? El e inginer și eu sînt medic. Sîntem amîndoi intelectuali, vrînd-nevrînd slujim poporului.

FANA. — Poate aici începe diferența, la acest „vrînd-nevrînd”.

VALERIU. — Mă înțelegi greșit. Eu nu spun că nu vreau. Eu spun că sînt pus în condiții în care, oricum, slujesc poporului.

FANA. — În timp ce el caută singur condițiile. Și le alege pe cele mai grele.

VALERIU. — Asta nu înseamnă nimic. Bravo lui. Eu îmi permit să cred însă că e mai util să salvezi oamenii din boală decît să montezi instalații electrice. Există ceva mai prețios decît sănătatea ? Mai complicat decît organismul omului ?

FANA. — Există, dragul meu.

VALERIU. — Ce anume ?

FANA. — Sufletul omului. De care el se ocupă...

VALERIU. - Și eu nu, - asta vrei să zici ?

FANA. — Tu o spui,

VALERIU. — Așa dar trebuie să mă fac și psihiatru. Nu-mi ajunge o specialitate.

FANA. — Nu e nevoie de nici o specialitate pentru asta, Val.

VALERIU. — (*ironic*) Trebuie să mă apuc acum să caut și de su-

flete ! Pentru 50 de lei trebuie să mă ocup acuma și de pasiunile surzilor, de ce mănîncă fonfii acasă și de felul cum văd lumea, nu ?

FANA. — (*zimbînd cu blîndețe*) Asta și fără 50 de lei, Val.

VALERIU. — Și mă rog de unde știi că n-o fac? S-a plîns cineva? Pentru că nu l-am recunoscut instantaneu pe tovarășul Gîrțu ?

FANA. — Și pentru asta, Val : că nu l-ai recunoscut (*subliniază*) pe tovarășul tău Gîrțu.

VALERIU. — (*cu un ghimpe de gelozie*) Ia spune, tot o simplă „tovarășă” ia văzut el și-n tine ?

FANA. — Mi-e teamă că n-a mai văzut.

VALERIU. — A văzut o femeie împlinită, odihnită și ademenitoare, — recunoaște.

FANA. — Nu cred. Cred că a văzut pe doamna doctor Cristea.

VALERIU. — (*uimit*) Cu ce ton o spui ! S-ar zice că te supără acum să fii doamna doctor Cristea (*nu fără puțină răutate*). A fost un timp cînd erai destul de mulțumită să ți se spună așa.

FANA. — Ce vrei să-mi amintești, Val ? Că m-ai luat de jos ?

VALERIU. — Nu fii susceptibilă !

FANA. — E bine că mi-o amintește cineva. Era cît p-aci s-o uit.

VALERIU. — Acum dorești să ți-o amintească. Pe vremea aceea nu erai așa de grăbită. Era totuși un mariaj onorabil pentru tine.

FANA. — E adevărat. Asta a rămas și azi : onorabil. Întrebarea este dacă ajunge atît.

VALERIU. — Și pe lîngă onoare este și o casă, — pe care n-o aveai. Este și un venit pe care nu-l aveai. Este și un rang în lume pe care, fără supărare; tot nu-l aveai. Ți-ar fi plăcut mai mult un felcer de țară, un doctoraș de raion ?

FANA. — • Nu, Val, tu mi-ai plăcut. Dar iartă-mă : un doctoraș de raion nu are tot studiile tale ? E vreo deosebire așa de serioasă, și care atunci: că el merge cu autobuzul RATA, sau cu căruța, sau pe jo's ? Asta-i avantajul ?

VALERIU. — Draga mea, divaghezi.

FANA. — Că are de-a face cu țărani în loc să aibă de-a face cu fosta protipendadă ? Că-l. consultă pe tatăl meu și pe tatăl tău în loc să consulte pe d-na Jeanine Cretzianu?

VALERIU. — Pariez că asta vine de la el.

FANA. — Așa e. Și atunci nu e adevărat ?

VALERIU. — E un anumit gen de adevăr, de o nuanță frustă, ușor geloasă.

FANA. — Geloasă... pe tine ?

VALERIU. — Poate nu atît pe mine cîte pe o întreagă situație... la care dl. Gîrțu ar putea mai greu ajunge, cu studiile lui ocazionale.

FANA. — Doamne, Val ! Nu știi dacă vorbești serios. Gîrțu își face studiile singur, la bătrînețe, surd, pentru că nu și le-a putut face între timp, pentru că între timp a făcut altceva ; tu ți le faci la vreme, netulburat de nimeni și de nimic, cu pachete de-acasă, cu sport, cu dans...

VALERIU. — (*uluit*) Ești în stare să mi le pui la socoteală și p-astea ?

FANA. — (*categoric*) Dacă-l sfidezi ți le pun. Dacă-mi vorbești de

cățărat și le pun. Lui nu i-ar fi stat bine să danseze ? Ce făceai tu pe timpul ăla ?

VALERIU. — Îmi măcinam creierii să învăț.

FANA. — Oricine i-ar fi măcinat să scape de front și de alte corvezi.

VALERIU. — Încetează !

FANA. — El însă și-i macină acuma fără să se dea îndărăt de la nimic. Și fără să fie gelos pe tine.

VALERIU. — Mă interesează prea puțin.

FANA. — Așa este. Nu te interesează de loc. Pe noi ne interesează cei cred cele zece familii cu care stăm la taifas și la-cărți. Asta e lumea pentru noi : Tomeștii, Romanii, colonelul... Și noi sîntem lumea pentru ei. Și noi ne plîngem la ei și ei se plîng la noi că n-avem ce face. Uite viața pe care mi-ai dat-o, Val. (*tăcere. Cu altă voce*) Tu mai ții minte cum am venit eu aici ? Mai ții minte cum am intrat pe ușa aceea... ? (*se duce în vestibul, iese un moment afară, va reintra cu 10—11 ani mai tînără*).

(*Lumina se schimbă. După amiază de iarnă către ora șase. Sîntem în 1948. Sună la ușă. Valeriu se ridică de pe fotoliu, merge să deschidă*).

FANA. — (*îmbrăcată într-un pardesiu subțire, înghețată*) Domnul doctor Cristea ?

VALERIU. — (*degajat și, sigur de sine în tot ceea ce spune*) P'of tim ! (*cu un gest o invită în casă, privindu-i îmbrăcămintea și șoșonii*).

FANA. — Iertați-mă... am venit repede pe scară... numai puțin, să-mi trag sufletul (*zîmbet ironic la Valeriu*).

VALERIU. — Iți poți lăsa paltonul acolo (*indictnd un cuier. Fana se dezbracă. EL o examinează tot timpul, puțin sever*).

FANA. — Pe aci ?

VALERIU. — Da. (*intră amîndoi în salon*) Despre ce e vorba^du-
duie ?

FANA. — Sora Enăchescu m-a îndrumat la d-voastră. Poate n-am venit în orele de consultații.

VALERIU. — (*tot sever*) Nu-i nimic.

FANA. — Roate... dacă doriți...

VALERIU. — Iți spun că nu face nimic. Te așteptam.

FANA. — (*uimită*) Pe mine ?

VALERIU. — Pe dumneata. Știam că vii. Noi doctorii știm tot.

FANA. — (*încredințată și puțin amuzată*) Atunci știți și de ce am venit ?

VALERIU. — Sigur. Fiindcă ai amigdalită.

FANA. — De unde știți ?

VALERIU. — Se vede (*o palpează*) Exact. De ce te-ai sculat din pat ? Trebuia să stai acasă la căldură. Trebuia să mă chemi acasă, (*o mai palpează o dată*) Banală.

FANA. — Cine e banală ?

VALERIU. — Amigdalită. (*tot peremptoriu, fără zîmbet, ca un maestru tînăr*) : Dumneata nu ești banală. Însă faci imprudențe.

FANA. — (*zîbind, dar și puțin speriată*) De ce domnule doctor ?

VALERIU. — Pentru că ieși de la dumneata, (*adăugă cu același ion sec*) și pentru că vii la mine.

FANA. — Sora Enăchescu mi-a spus...

VALERIU. — Și pentru că ini-arăți limba dumitale.

FANA. — ...că aveți cabinet.
VALERIU. — Am. E acolo, (*indică glasswand-ul*).
FANA. — Atunci ce trebuie să fac ?
VALERIU. — Să iei antibiotice. Să stai liniștită. Poate scăpăm fără
cuțit. E cald la dumneata ?
FANA. — Nu prea...
VALERIU. — Și de ce ai venit descheiată așa ? N-ai un fular de
lână ?
Fana. — Am...
VALERIU. — Spune -drept, (*merge și-și ia fularul propriu*) Pune-
ți-l p'ăsta pînă acasă.
FANA. — (*demn*) Mulțumesc, nu vreau. O să-mi ridic gulerul.
VALERIU. — (*sever*) Mi-l aduci înapoi după ce te faci bine. Peni-
cilină ai ?
FANA. — O să gălesc.
VALERIU. — N-o să găsești. Trebuie să ți-o procure cineva la negru.
Ai vreun prieten contrabandist?
FANA. — N-am.
VALERIU. — Atunci ? Să n-o pui pe sora Enăchescu să fure, c-o
prind și dau cu ea de pămînt. (*adaugă*) Dacă trebuie să fure cineva pen-
tru dumneata, — e preferabil s-o fac eu.
FANA. — Dar n-aș vrea domnule doctor să vă pun într-o situație...
VALERIU. — Și de ce să nu mă pui? E nouă pentru mine.
FANA. — Dar mă puneți și pe mine...
VALERIU. — (*privind-o direct*) Ți-e frică să-mi fii recunoscătoare?
Bine, ai să mă plătești atunci. Te-iai mai încălzit? (*îi ia mîna*) Ai febră,
să știi. (*indică fotoliul*) Stai jos. (*Fana vine și se așează privindu-se în-
treacăt în oglindă.*) Care-i numele dumitale ?
FANA. — Ștefana Iordache.
VALERIU. — Nemăritată?
FANA. — Am fost.
VALERIU. — Lucrezi undeva ? Pune-ti termometrul.
FANA. — Da...
VALERIU. — Cîstigi ?
FANA. — Putin.
VALERIU. — -Stai singură ?
FANA. — De ce mă întrebați ?
VALERIU. — Pentru că o să trebuiască să vii să te văd. Ginc îți
face Injecțiile ?
FANA. — E o moașă alături.
VALERIU. — Moașele au altă destinație. Nu mi-ai răspuns.
FANA. — Sîntem patru în cameră.
VALERIU. — Patru ? Cam mult. Si cum te acomodezi cu celelalte ?
FANA. — Bine.
VALERIU. — E un fel de colhoz acolo. Sînt și bărbați ?
FANA. — Cumnatu-meu.
VALERIU. — Ce-i el ?
FANA. — Cazangiu.
VALERIU — (*după un moment*) Dumneata pari totuși o ființă mai
evoluată. Ai ceva școală ?

FANA. — *(cu jenă)* Liceul industrial... Nu l-am terminat. Dar de ce mă

VALERIU. — N-ai putut sau n-ai vrut?

FANA. — Nu răspund. Cred 'că nu vă interesează, *(vrea sa se*

^{sc o a} VALERIU. ^s — ^v Stai, ^u te rog. Mă interesează. Dumneata mă interesezi.

Răspunde-mi...

FANA. — Cu toți pacienții faceți la tel

VALERIU — *(o examinează în tăcere)* Și dacă ți-aș spune că nu? *(vocea e mai puțin rigidă. Cu un început de zîmbet)* Numai cu bolnavele de amigdalită ca dumneata *(redevine serios)* De ce te-ai despărțit, a murit?

FANA. — Cred că da...

VALERIU. — L-ai iubit?

FANA. — *(scotînd termometrul)* Vedeți va rog cit am

VALERIU. — *(îl examinează, îl scutură)* Ai destul. E suficient de cald aici?

FANA. — Da, e cald.

VALERIU. — Să-ți fac un ceai fierbinte?

FANA. — Cine, dumneavoastră?

VALERIU — Dar oine? Mai vezi pe cineva în toată casa? Ue ce te miri? Da, stau singur. Cît m-or mai lăsa. Ți place aici?

FANA. — *(cu moderație, ca să nu pară exagerat)* Xmi place.

VALERIU. — E cam' mare. Acolo e cabinetul, dincolo sufrageria, ^{ai Ci} *Vknt-Țneputîndu-se stăpîni* O, ce drăguț e! *(un timp Valeriu o cîntăreste în 'tăcere. Apoi:)*

VALERIU. — Ascultă domnișoară Ștefana... sau doamna... cum e mai bine?

FANA. — Spuneți-mi tovarășa Ștefana.

VALERIU — Vreau să-ți fac o propunere : trebuie salvata casa asta, altfel o pierd. Nu ți-ar conveni să-ți dau o cameră aici, sa te instalezi in ea? Dumneata, ca femeie, poți să ții puțină ordine. De ce sa stați patru în promiscuitate si să nu ai o cameră a dumatile, m care sa faci ce vrei f Ce zici? Gîndeste-te. Ai sta de pildă în salon, sau m iatac

FANA. — *(cam tulburată)* Și dumneata unde... ai sta?

VALERIU — *(rece)* Eu as sta în altă cameră, *(puțin mai dulce)* Eu sînt plecat, fac gărzi noaptea, am treburi. Evident că dorm si acasă. Cred că n-ai de ce să te sperii, *(cu un fel de zîmbet disimulat)* O sa-ri vină mai ușor să-ți fac si penicilină. O să renunțăm la moașa, *(cu o poanta de ironie)* Deocamdată, *(rece)* Ai să te simți bine, sper.

FANA. — O să vă încurc... *(nu se știe daca o spune sincer sau cu*

^{ii o m e} VALERIU. [^] *(cever)* Crezi? Mă irofi? *(adaogă, cu un alt ton)*

Poate... poate doresc să mă încurci. Măcar pînă cînd s-alege mtr-un tel.

FANA. — Cu ce?

VALERIU — Cu toate. Să vedem și noi precis încotro mergem. Vie-me a e turbure, *(cu-încredere)* Serios, duduie Ștefana! Am impresia ca ești o fată energetică. E nevoie. Casa e colossal de mare.

FANA. — E mare.

VALERIU. — Mi-aș opri holul ăsta pentru pacienți..

FANA. — Aveți mulți ?
 VALERIU. — O să fie! (*cedînd brusc din asprime*) Deocamdată dumneata ești printrul și singurul.
 FANA. — (*impresionată de sinceritatea asta*) Atuncea... trebuie să vă tmai cumpărați cîteva fulare, pentru viitor.
 VALERIU. — (*zimbînd*) O să-mi cumpăr. O să-mi cumpăr de toate. Și mașină o să-mi cumpăr, ca să te pot duce acasă.
 FANA. — Dar dacă voi sta aici... ?
 VALERIU. — (*bucuros*) Așa dar accepți ? (*îi pipăie brațul*) Ești foarte fierbinte.
 FANA. — (*ridicîndu-se*) S-a terminat consultația ! (*schimbînd tonul* *In reproș*) Drept cine mă luați ?
 VALERIU. — De ce, pentru că ți-am apucat mîna fără să ți-o cer ? (*scurtă pauză*) Poate am să fac și asta, cine știe. Sînt liber, (*izbit de ceva*) Dumneata semeni la ochi cu...
 FANA. — Cu cine ?
 VALERIU. — N-are importanță. Ai să-mi ajuți, nu-i așa ? (*văzînd că eziță*) Ei cum, devii stăpîna întregului parter !... La etaj mi-au și băgat pe alții. La subsol alții: (*cu desconsiderație*) niște setebiști. In pod... (*văzînd că Fana a primit rău disprețul pentru setebiști, schimbă*). In pod îmi țiu opincile. Blazonul familiei, (*jignit de nehotărîrea fetei, rece*) In fine, faci cum dorești. Mîine dimineață ai penicilina. Diacă va fi nevoie de operație vii la spital și ți-o facem, (*o conduce*).
 FANA. — (*în dreptul glasswand-ului*) Pot să văd și eu cabinetul ?
 VALERIU. — Poftim, (*deschide ușa de sticlă*) Deocamdată nu e mare lucru. (*neglijent și grav în același timp*) E o viață care începe. (*zimbînd*) Cu amigdalita dumitale. — Iți place oglinda ?
 FANA. — (*privește oglinda venețiană*) E frumoasă !
 VALERIU. — (*cu tonul rece, peremptoriu*) Cu condiția să reflecte niște ochi ca ai dumitale.
 FANA. — Nu mi-ați spus încă ce vă datorez.
 VALERIU. — Nu-i momentul. O să vedem într-o zi ce-mi datorezi.. (*galant*) Și ce-ți datorez eu.
 FANA. — (*cu un zîmbet*) Să nu-mi luați mult... (*se privesc o clipă, apoi doctorul îi întinde mîna*).
 VALERIU. — (*apăsînd*) La revedere ! (*Fana iese. După o clipă intră iarăși, sub aspectul contemporan, tulburată de amintire. Se oprește t'a loăut ei, în pervazul firidei. Valeria intră o clipă în cabinet, eventual să stingă lumina și iese în înfățișarea lui de astăzi. Privind-o pe soția tui*) Ți-am luat mult ?
 FANA. — (*ridicînd ochii ca și cînd l-ar vedea acum după)miltă vreme. Neștiind ce să răspundă, tace*).
 VALERIU. — (*ca s-o trezească*) Fana !
 FANA. — Mi-ai luat.
 VALERIU. — (*clătînd din cap*) Fana, de ce ești ingrătă ? Am îngrămădit pe tine tot ce-am cîștigat. Din prima clipă ia vieții noastre ți-am pus la picioare tot venitul.
 FANA. — E firesc : eram și sînt un dichis al tău, o emblemă. M-ai făcut frumoasă, ca un proprietar. Eu nu-ți contest o anumită larghețe, Val. Spun numai că sfera acestei largheți se oprește la tine.

VALERIU. — La mine ?

FANA. — La tine, — și la mine ca obiect al tău. De aici încolo se întinde înghețul.

VALERIU. — Și ai vrea să iubesc și pe alții cum te iubesc pe tine -> Bagă de seamă ce spui !

FANA. — Eu nu-ți pot face un program pe cine să iubești. Vntila nu mă întreba pe cine să iubească.

VALERIU. — Ce-ai mereu cu acest Vintilă ? Ai impresia că te iubea ma? mult ? Ducându-te să te expună la bombe și la mitraliere ?

FANA. — Cred că da.

VALERIU. — (*strigînd*) De ce ? Explică-mi !

FANA. — Nu pot să-ți explic. Eu nu știu să mă exprim. Se îngrijea de un destin al meu. De o"anumită importanță a mea.

VALERIU. — (*la fel*) Și eu nu m-am îngrijit de importanța ta ?

FANA. — (*precizîndu-și gîndul*) În fața vieții, — nu știu dacă mă înțelegi. Tu te-ai îngrijit de importanța mea în fața societății. A unei anume societăți. A cîtorva oameni. Pricepi Val ?

VALERIU. — Nu pricep dacă mă liei cu majuscule. „În fața vieții . Ce-i asta ? Astea-s vorbe.

FANA. — Tu o spui ? Un doctor ? (*e sincer uluită*) Atuncea ești închis de jur împrejur !

VALERIU. — (*zîbind sarcastic*) Eu, care plec zilnic, sau tu care...?

FANA. — Pleci degeaba, Val. Pleci și te-ntorci. Între timp nu se-n-tîmplă nimic, decît că-ți cîștigi existența.

VALERIU. — (*exasperat*) Si ce ar trebui să iac, ma rog ? Sa ma lipsesc de toate ? Să iau și să fac caritate publică ? Nu vezi că ești 2) s!! rdâ ^

FANA. — Nu striga, (*căutînd cu înfrigurare*) .Nici eu nu știu bine. Vintilă n-avea probleme din astea. Cu el trăiam foarte de-a dreptul. Cu tine, nu stiu cum,, parcă mă examinez mereu în oglindă..

VALERIU. — Am s-o dau dracului de oglindă, vrei ? ••

FANA. — Nu mă înțelegi. E un fel de oglindă în care mă uit tot timpul „să văd ce mi s-a mai întîmplat. Să văd cum mă vede Tanța Roman, colonelul Niki Tomescu. N-ai cum s-o dai dracului, Val. E legată de tine, de noi, Trebuie să spargem prea mult și noi nu ne îndurăm de nici un bibelou.

VALERIU — Dacă n-ai vorbi așa liniștit aș spune ca ai o criza de isterie, Fana. De unde răbufnesc toate lucrurile astea, dm ce mizgă de patimi ?

FANA. — (*vehement*) Nu, Val! Mîzga s-a depus mai tirziu. La începută fost un izvor, limpede, (*precis*) Mîzga s-a depus de cirtd stau cu tine.

VALERIU. — (*sărind și el*) Dar de ce, pentru Dumnezeu ! Sînt un borfaș, un criminal ?

FANA. — (*cu voce scăzută*) Puțin de tot.

VALERIU. — Ai înnebunit ? ?

FANA. — Nu, Val. N-aim spus că dai cu toporu-n cap. Dar suprimi puțin din viață, o închizi, nu-i dai curs liber...

68 VALERIU. — Din viața cui ?

FANA, — A ta. Și a mea.

VALERIU. — (*zdrobit de acuzația asta*). Dar ți-am dat toate libertățile din lume ! Ce curs liber dorești ? Vrei să te culci cu cineva ? N-ai decît să-mi spui.

FANA. — (*mthnită, muncită*). Ce rău îmi pare-că n-ajung pînă la înțelegerea ta, dragul meu. Ai fi în stare acum să-mi admiți și greșelile. Să te acomodezi. Nu ? Facem un pact de acceptare a tuturor greșelilor noastre, și asta de ani de zile. Ni le'cunoaștem, ni le tolerăm... E demoralizant.

VALERIU. — Doamne, dac parc-am îi niște gurii de Gheenă, pline de toate păcatele ! Asta-i misticism curat. Ți se pare că te-am înșelat ? Spune !

FANA. — (*cumpănind bine cuvîntul și pronunțîndu-t slab*) Da...

VALERIU. — Fana, îți jur pe tot ce vrei că de cînd sînt însurat cu tine nu m-am gîndit niciodată, cu nici o femeie, că de fapt...

FANA. — Știu, Val. Nu asta interesează. M-ai înșelat fără să vrei, fără să înțelegi M-ai lipit de toate obiectele 'astea frumoase, de toate tabieturile astea comode. Mă zbat zilnic între ele. Dincolo n-o mai fi nimic ? Eu simt că da. Tu spui că nu.

VALERIU. — Cînd am spus asta ?

FANA. — N-ai spus-o, dar așa trăim. Niciodată n-ai deschis nimic. De ce ? Și Gîrțu îmi ascundea ceva : dar un lucru misterios și mare pe care fără să-l cunosc îl presimțeam. Eu nu știam ce-i aia revoluție, dar la fiecare plecare a lui mă închinam. Stăteam în prag. Priveam după el. Eram sigura că merge undeva unde se face viață.

VALERIU. — (*revoltat*) Ce monstruos gîndești ! De ce întortocheri ești în stare ! El făcea viață, cu dinamita, și eu nu fac, cu bisturiul ! ? !

FANA. — Așa e Val. Totul e o chestie de suflet. Și el făcea chirurgie, ca tine : pe un trup mult mai mare, — pe care-l iubea ! Cu asta mă înșela, — și eram mîndră. Tu flirtezi cu Cocuța : mi-e indiferent.

VALERIU. — (*după o tăcere, puțin chinuit*) Dar nu putem fi toți revoluționari ! Lupta s-a terminat. Ce vină am că la 23 August n-am fost acolo ?

FANA. — (*cu liniște și compasiune*) Așa am crezut și eu, — că s-a terminat. Tu m-ai învățat să cred așa. M-ai înșelat, Val.

VALERIU. — Spune mai bine că l-ai văzut și s-au trezit în tine toate vechile jaruri ale tinereții.

FANA. — L-am văzut. E mai bătrîn. E mai viu. Asta-i minunea.

VALERIU. — Viu ! ? Dacă l-aș pune la roentgen sînt convins că-i ciuruit...

FANA. — Poate. Dacă ne-ai pune pe noi, sîntem opaci. — Nu e tinerețea, Val. Nu e numai tinerețea, (*după o secundă*) Nu cred că revoluția s-a terminat. Cum să se termine cînd noi abia am început-o ?

VALERIU. — (*frămîntat*) L-ai văzut, asta este, și te reia. În noaptea asta simt cum te reia. În fiecare minut te pierd cîte puțin, redevii a lui.

FANA. — (*venind Ungă el*) Trebuia să mă ții Val cu amîndouă mîinji'le, să mă lipești de tine cu alt ciment.

VALERIU. — (*rînjind sălbatic*) Dar l-ai părăsit și pe el, cu toate revoluțiile lui ! L-iai lăsat aproape distrus, pe cîmp, și te-ai dus ! L-ai...

FANA. — (*copleșită*) Taci te rog !

VALERIU. — L-ai considerat mort pe omul tău viu ! Nu vezi ? Ești o femeie care părăsește! Pe mine umă tragi fa răspundere pentru că îți ofer securitate, pe el îl abandonezi pentru că îți propune insecuritate.

FANA. — *(luîndu-și capul în mîini)* Taci !

VALERIU. — Ce logică e asta ? Logică de bolnav !

FANA. — *(urlînd)* Taci ! Tiaci ! Taci ! *(scurtă convulsivă, urmată de o pauză; cu o voce potolită, joasă)* Am făcut o greșală.

VALERIU. — *(înfrigurat)* Cînd?

FANA. — *(privind fix)* Atunci. *(Valeriu, zdrobit, își acoperă ochii cu o mîină, cu cealaltă apucă mina Fanei și-t frămîntă degetele. Fana repetă)* Atunci...

VALERIU. — *(cu ochii umezi)* Nu-i adevărat! Miști, nu-i așa ? Vorbești pentru efect... *(o privește disperat. Fana neagă din cap. După o tăcere, potolit)* Fana înțeleg, sau măcar încerc... Ai făcut o greșală părăsindu-l. Ai făcut alta măritindu-te ou miinie. *(înfrigurat)* Nu ? Așa spunea ? *(Fana nu răspunde)* Fana !

FANA. — Lasă-mă să mă culc acum. Sînt frîntă. *(se desprinde de el și merge spre iatacul el).*

VALERIU. — *(continuîndu-și gîndul)* Pentru că... pentru că te-am zăvorit, nu ? Te-am încuiat în existența mea.

FANA. — *(de la ea, slab)* Nu numai pe mine.

VALERIU. — *(se ridică și începe să se plimbe de-a lungul scenei)* Pentru că ne-am încuiat pe amîndoi. E o greșală, spui tu, din punctul tău de vedere. Vei suporta consecințele. Admit. Dar eu ? Eu care consider firesc modul acesta de viață, îl consider mulțumitor, structural al meu, eu ce greșeli am de ispășit ?

FANA. — *(de la ea)* Val, nu e al tău, dragul meu. Nu poate fi un mod al tău, opus altora.

VALERIU. — Dar eu sînt mulțumit de el!

FANA. — *(la fel)* Nu ești, Val. Gîndește-te bine.

VALERIU. — *(încăpățînat)* Și dacă- totuși sînt!?

FANA. — Atunci e undeva o greșală. Tu ai plecat de unde ara plecat și eu. De unde a plecat și el. Eu am greșit atunci, în 44. Gîndește-te. Tu ce făceai în 44 ? De ce am ajuns în altă parte ? *(sommoroasă)* Explozia aceea... o aud... Tu ce făceai ?

VALERIU. — *(se plimbă agitat, căutînd)* În 44 ? învățam... Munceam...

FANA. — *(aproape adormită)* Caută, -vezi... e o greșală...

VALERIU. — Crezi ? Nu, Fana ! Eram silitor... Eram mîndru... *(continuă să se plimbe, cu pași mari, în ture din ce în ce mai lungi)* Era primul meu an de externat. În fiecare dimineață plecam... Tu m-ascuți ?... *(Mai face cîțiva pași, depășește draperia, se întoarce sub înfățișarea tînrului de 23 ani).*

(Dintr-o dată, brusc, lumina se schimbă într-o dimineață albărie, puțin ireală: e o dimineață de demult. În pragul sufrageriei apare o femeie de aproximativ 40 de ani, frumoasă, bine conservată, afecțînd oboseala, totuși vie și nemărturisit-violentă).

La apariția ei Valeriu face cîțiva pași, și îi iese înainte. E îmbrăcat îngrijit, după moda anului 1944).

DOAMNA CONTESCU. — Cum ai dormit doctore ?

VALERIU. — Sărut mina. (*e un „sărut mina” baritonal, cu un mic pigment de intimitate înrînsul*).

DOAMNA CONTESCU. — îmi dai voie să te devisajez ? (*mulțumită*) Ei da, e altceva. Ai în sfîrșit umbrele dumitale, nuanțele acelea de violet la ochi... Din ce în ce mai bine. De ce să-ți 'ascund : cînd ai venit erai purpuriu, cu tot sîngele în obnaz. Era indecent. Roșu e o culoare imposibilă. Te resimți ?

VALERIU. — Mă doare puțin capul.

DOAMNA CONTESCU. — Doctore, n-ai voie s-o spui ! Dumnezeule, dacă totdeauna ai să spui adevărul, atunci ce mă mai pot aștepta de la dumneata ? • Și apoi capul e făcut să ne doară, ăsta e punctul lui de noblețe, (*vorbește pe un ton facil, cu un rinjet continuu, seducător*) E un instrument fragil, cu jocuri delicate.

VALERIU. — Stimată doamnă, cu voia dumneavoastră...

DOAMNA CONTESCU. — Vorbești de „voia mea” tocmai acum cînd ai dezarmat-o ? Esti cinic. Nu-i rău. Unde te grăbești ?

VALERIU. — La spital.

DOAMNA CONTESCU. — O să te ducă Albert cu mașina. E mai reușit să apari cu miazina, crede-mă. Sînt profesori care n-o au.

VALERIU. — M-am obișnuit să merg pe jos.

DOAMNA CONTESCU. — Știu, domnule doctor. Va trebui să te obișnuiești însă să suporti și civilizația. Presupun că vrei să faci carieră, nu? (*r'îzînd*) Ori, crezi că lumea se va lăsa impresionată de buchea indigestă pe care o înghiți zilnic ? (*apropiîndu-se de el*) îmi dai voie să-ți fac cravata ? (*persiflant*) Poate și printre surori sînt femei cu gust, — mai știi ? Sait-on jamais ? Voilâ ! îa privește-te ! (*îl întoarce spre oglindă, rămîne puțin de-asupra umărului lui într-un gest tandru*) De ce nu stă și la dumneata așa ?

VALERIU. — Pentru că vă cunoaște mai bine.

DOAMNA CONTESCU. — (*bucuroasă*) A, e de la mine, da ? Ai fost foarte drăguț să ți-o pui astăzi, (*cu un zîcnet de lascivitate*) Cine spunea că mă cunoaște, — cravata ? Sau gîtul ? (*îi mîngîie de la spate gîtul*) O, ce tineri sîntem ! Și ce băuși ne ținem ! Și ce bine ne stă cînd sîntem puțin blazați și puțin froasați ! (*Valeriu se întoarce*) Val ! (*se aruncă la pieptul lui. Se sărută lung și pătimaș*) Val... ! (*cu un aer mai degajat*) Nu săruți rău, bestie mică ! Mai ai de învățat, (*nostalgic*) De la cine oare ?

VALERIU. — (*polrivindu-și hainele noi, cu umor*) Ai un fel de a-mi face cravata, doamnă !...

DOAMNA. — Prostule, nu le titiri ! E ceva țepăn în felul cum le porți. Și ceva țepăn în felul cum te porți cu mine, în felul cum îmi zici „doamnă”. îmi spun Marguerite și oamenii care nu-mi sărută decît vîrfurile unghiilor.

VALERIU. — (*privind la ceas*) Am să întîrzii.

DOAMNA CONTESCU. — (*nemulțumită*) Și asta e o asprime. Ai să întîrzii de la ce ? Pe lume nu-i nimic scadent, nimic care nu se poate recupera sau compensa. Trebuie să ai eleganța de-a trece, de-a pierde, abia atunci ești un jucător.

VALERIU. — Dar eu nu mă joc, doamnă, cu spitalul. Și în general...

DOAMNA CONTESCU. — Știu. (*gînditoare*) Și ăsta e farmecul tău

că te iei puțin cam ridicol în serios. Și ne iei 'și pe noi în serios... (cu altă '*• voce) Val, dacă aș ști că mă iei în serios, poate că aș fi încă în stare să las totul...

VALERIU. — Doamnă...

DOAMNA CONTESCU. — Nu „doamnă” (jos, puțin răgușit) Spune drept, azi-noapte am fost „doamnă” ?

VALERIU. — Marguerite, nu uita ce sînt eu. Nimic. Un tînăr care trebuie să-și facă o situație, care trebuie să muncească...

DOAMNA CONTESCU. — Bine, știu, sigur. Nu mi-ai răspuns la ce te-am întrebat. Ești încurcat. Ești adorabil. (îl sărută) Nu, nu mă iei nici tu în serios. E bine, ai' să fii un gentleman. Vai, de ce-ai venit așa de tîrziu ? Hm ? (îi trece mîna prin păr) Doctore !

VALERIU. — Avem destul înaintea noastră, Marguerite.

DOAMNA CONTESCU. — Puteam să fim așa de fericiți. Eu m-am iluzii, tu ești optimist... aveam în ce mușca. Optimismul e un lucru zemos ca o portocală. Și apoi tu ai stil," dragul meu. Sau cel puțin promiți să-l ai : nu te atașezi repede, disprețuiești' oamenii... Pentru un băiat de țăran...

VALERIU. — Marguerite, te rog !...

DOAMNA CONTESCU. — Dar nu-ți fac nici un reproș, scumpul meu, dimpotrivă. Spun numai că ai rasă, și sînt surprinsă. Și apoi de ce te ferești să fii țăran ? (cu o privire lascivă) Eu nu m-am ferit, (clipește) și am făcut bine !...

VALERIU. — Cred că vrei să mă jignești.

DOAMNA CONTESCU. — Nu e suficient să crezi. Trebuie să sari în sus, dragul meu. Să fii gata să dai palme, (ride văzîndu-l derutai de această nouă lecție) Numai că eu nu vreau să te jignesc. Eu mă simt jignită cînd văd cît de bine arăți după o noapte ca asta, cum ești gata să pleci la leproșii- tăi fără să-mi spui „bună ziua”. Recunoaște că plecai ca un învingător tînăr, să faci știință și caritate — după ce ai lăsat aici cadavre.

VALERIU. — Recunoaște că dacă mă feresc de tine e pentru că mă tem. Pentru că ești frumoasă și puternică.

DOAMNA CONTESCU. — Adevărat!? (șăgalnic și puțin sceptic) Și o spui ca pe-o descoperire. Asta se spune mai voalat, dragul meu. Și nu sînt puternică, știi bine. Nu-mi îngădui să fiu puternică cu tine. (cu un alt ton) De altfel, jocurile sînt făcute. Nimic nu mai cade. A propoz, ai pierdut mult aseară ?

VALERIU. — Trei mii de lei.

DOAMNA CONTESCU. — Perfect. Trebuie să-i dai și lui Georges satisfacțiile lui. (cochet) Și asta nu-ți spune nimic, c-ai pierdut la cărți ? (scoate' repede niște bani din capot și Ui băgă în buzunarul iui Vale'riiu. Acesta se opune). Nu, te rog, te rog foarte mult, nu-mi plac mofturile astea. Cînd ai să cîștigi tu mii de lei atunci o să fie altceva. Atunci am să te las să-mi cumperi o camee și să mi-o trimiți... acolo unde voi fi. (Vateriu e mirat. Ea îi îndeasă banii în buzunar) Micul meu drag ! (e într-adevăr puțin tristă, puțin îndrăgostită) (Către sufragerie) Ce-i Erji ? S-a sculat co-nașul ?

VOCEA LUI ERJI. — (din culise) Nu s-o sculat. Mă rog la doamna să-mi dea pentru piață.

DOAMNA CONTESCU. — Bine. Așteaptă.

VOCEA LUI ERJI. — O venit Albert cu mașina și sună că zice că mai târziu trebuie să meargă cu domnul.

DOAMNA CONTESCU. — Bine, stai. *(lui Valeriu)* O clipă, da ? Nu pleca ! *(iese puțin în sufragerie)*.

VALERIU. — *(se plimbă agitat. Scoate banii din buzunar și-i depune pe o consolă. Se plimbă de-a latul camerei. Făc'nd un tur spre stingă depășește draperia. Când se întoarce spre centrul camerei e doctorul Valeriu Cristea din 1958, așa cum se plimba înainte ca Fana să ațipească. Spune cu vocea omului matur, puțin în șoaptă)* Fana, dormi ? *(se întoarce spre stingă, trece de draperie, redevine tânărul din 1944, vede banii pe consolă, îi vîră în portfeuille -cu o schimă de dezgust și nepăsare)*.

DOAMNA CONTESCU. — *(revenind)* Val, ai să-mi lipsești, dragul meu ! *(il sărută)* Stai puțin, — poți ? *(se așează pe fotoliu)* Nu te uita la ceas. E târziu. Nu pentru leproși, ăia au timp să moară încă. E târziu pentru dragoste. E târziu pentru toate. Tu nu crezi c-ai să vii, nu-i așa ?

VALERIU. — Unde ?

DOAMNA CONTESCU. — Cu noi.

VALERIU. — Dacă nu-mi spui unde. La mare ?

DOAMNA CONTESCU. — N-ai să vii, pe cît te cunosc. Uite scumpule : jocurile sînt făcute, repet. Păcătoșii ăștia de bărbați le-au încurcat. Nu se pricep la nimic. Nemții pierd războiul.

VALERIU. — Cred că da.

DOAMNA CONTESCU. — E frivolitate să începi un război dacă nu-l poți câștiga. Ai văzut cum joacă și Conțescu : timpit, descoperit. Bref, nu ne rămîne decît să ne mutăm puțin mai la apus.

VALERIU. — În Ungaria ?

DOAMNA CONTESCU. — N-ai simțul nuanțelor, doctore Cristea. A te muta în Ungaria din punct de vedere nemțesc e a nu te muta. Lasă că și boiaua e insuportabilă. Cred că faci deosebirea între paprica roșie și rujul Coty, — măcar cu atîta să fi contribuit și eu la doctoratul dumitale *(o spune cu oarecare trandrețe totuși)*. Mergem deocamdată în Elveția. Dacă îl rugăm' frumos pe Georges îți face și ție pașaport.

VALERIU. — Să plec dm țară ! ?

DOAMNA CONTESCU. — Nu mă amestec în conștiința ta. Leproși găsești și acolo. Poate ceva mai curați. Ai laboratoare. Ai biblioteci. Ai oameni de la care se învață. Dar, în sfîrșit ! Observă că am omis tot ce te-ar putea stînjeni.

VALERIU. — Marguerite, pe dumnezeul meu îți spun...

DOAMNA CONTESCU. — Oh ! Le vilain mol ! Dar doctore ! Ce cuvînt bizar !

VALERIU. — Că-mi pari înfricoșător de seducătoare. Mă frămînt de cîteva săptămîni. Îți admir gesturile, ținuta. Îți privesc obsedat, ochii. Dacă mă stînjenești ? Sigur că mă stînjenești. Nu mă mai lași niciodată cu mine însumi. Dar cînd nu mă vei mai stînjeni ce voi face ? Marguerite ! Ai fost divină, delicioasă.

DOAMNA CONTESCU. -- *(cochet)* Pssst !

VALERIU. — Ai fost uluitoare. Ești. Ce știam eu înainte ce este o adevărată...

DOAMNA CONTESCU. — Mais voyons mon petit !...

VALERIU. — Eu am crescut în internat.

DOAMNA CONTESCU. — Lasă asta. Esti un băiat sic. Mergi ?

VALERIU. — In Elveția ?

DOAMNA CONTESCU. — Nu te silim. Nici măcar nu te rog. Rolul destinului e prea greu pentru mine, care fug de complicații. Peste trei luni rușii sînt în București. Alt front, alte plictiseli... Și după aia ? Mă uit la gîtul tău (*ușor înduioșată*). Poate n-o să-ți mai lege nimeni cravata așa cum ți-am legat-o eu astăzi.

VALERIU. — Si maestrul Contescu ar putea să-mi facă rost de...?

DOAMNA CONTESCU. — Cred că da. Bineînțeles fals. Și bineînțeles nu odată cu noi, — e o chestiune de opinie publică.

VALERIU. — Si acolo... ar urma să vă întîlnesc ?

DOAMNA CONTESCU. — Cred că da. Aproape sigur că da. Ai să fii așa de drăguț acolo cu micile tale asperități ! Cămășile să știi că le vom cumpăra aimîndoi, E esențial pentru un bărbat. Și chiar dacă nu vii, Văl, îți voi trimite o duzină de cămăși de mătase. Vei face figură frumoasă și între comuniști. Ei au fetișismul doctorilor. Vei fi un „veritabil monsieur”. La urma urmei ție n-au ce să-ți ia, nu-i așa ?

VALERIU. — Mi te iau pe tine Marguerite. Nu-i destul ?

DOAMNA CONTESCU. — (*rîzînd satisfăcută*) Oh-lă-lă ! Intr-o zi ai să mă derulezi și pe mine cu astfel de declarații.

VALERIU. — (*mîhnit*) Sînt absolut sincer. Dar tu mă consideri un băiat mare si mocofan.

DOAMNA CONTESCU — -Nici vorbă. Eu te consider o biată dragoste de sfîrsit de ev. Ecoute, mon petit: îți las casa asta.

VALERIU. — Cum adică ?

DOAMNA CONTESCU. — Te las, adică, în ea. Ai să locuiești și pe mai departe aici. Îți las mai toate mobilele. Simte-te cît mai bine. Ai grijă de oglinda venețiană în care am pozat o clipă : Psyche și Amor. Noroc că dimineața a fost difuză, nu ne-am văzut decît oohii. Intr-um an, doi, ne întoarcem. Am să încerc să rămîn tînără, — pentru tine. Îți promit.

VALERIU. — (*cu durere și pasiune*) Marguerite, simt un pic de ironie în ceea ce-mi spui.

DOAMNA CONTESCU. — Te înșeli ! Unde e ironia, că ne întoarcem peste doi ani, mai tineri ? Dar e firesc, scumpule. O să avem un apetit de viață atunci ! O să cerem atunci tot ce ne-am interzis între timp ! (*cu altă voce*) Cred că n-o să ai răul gust să te însori în doi ani, — ce zici ? M-ai decepționa.

VALERIU. — (*și el cu o poantă de răutate*) Vrei să găsești totul intact, nu-i așa ? Mobile, bibelouri, curtezani...

DOAMNA CONTESCU. — (*zîmbind*) E normal, nu ? să nu vreau să pierd nimic. Nu-ți face griji în privința lucrurilor. De altfel am s-o rog și pe Jeanine să vie din cînd în cînd să arunce o privire peste ele. Ea nu poate pleca, sărăcuța, din cauza acelui infirm care nu se mai resemnează odată să capituleze.

VALERIU. — (*mohorît*) E dur ce spui.

DOAMNA CONTESCU. — Războiul n-are clemente. Vei sta deci aici, îți vei lua o femeie care să îngrijească lucrurile, care să te îngrijească, să te...

VALERIU. — (*se face roșu*) Dacă înțeleg bine mă pui un' fel de vătaf aici ?

DOAMNA CONTESCU. — (*părînd uluită*) Vătaf! Voyons, dar cum poți să spui așa ceva? (*superb*) Dar eu mă iubesc cu vătafii? Nu, nu pot înțelege, refuz să înțeleg ce este decăderea asta. Puteai să mă menajezi, cel puțin pe mine.

"VALERIU. — (*încurcat*) Nu vreau să te supăr, dar...

DOAMNA CONTESCU. — Aveți o sensibilitate mereu crispată, maldivă...

VALERIU. — Cine?

DOAMNA CONTESCU. — Voi. Un om de lume ar fi luat-o altfel, micul meu Val!... (*prlvindu-l cu un fel de duiosie*) Sînt încă multe lucruri de făcut, să știi... Prostuțule, îți dau totul, nu vezi? (*cu intenție*) Tot ce am. Și tu faci tapaj...!

VALERIU. — Marguerite, mi-ar fi plăcut să cuceresc toate lucrurile astea. Să le obțiu prin munca mea, prin străduința mea. Tu îmi faci niște daruri înainte chiar de...

DOAMNA CONTESCU. — (*jignită ea de data asta, se ridică*) înainte chiar de ce? înainte chiar de a le fi dorit, nu-i așa? Pentru un compliment, e unul. E adevărat că bunele moravuri nu se învață la internate.

VALERIU. — (*repezindu-se s-o îmbrățișeze*) Taci, te rog, taci. Nu stii ce am vrut să spun.

DOAMNA CONTESCU. — (*ferindu-se*) Cu atît mai rău dacă n-ai nici siguranța cuvîntului.

VALERIU. — În schimb o am pe a pornirilor (*o sărută des și cu patimă*) Mi-e nesuferit gîndul că pleci, Marguerite! Gîndul ăsta mă tulbură, mă goleşte.

DOAMNA CONTESCU. — Astîmpără-te, Georges trebuie să coboare. (*îi ia capul în mâini*) Dragul meu! Mai avem o seară, poate două... (*cu un accent sincer*) Ce bine era! De ce le-a trebuit război! Aveau de toate. Eu nu m-am amestecat niciodată în vînătorile lui, în amantele lui... Hai, du-te acum, să nu faci bolnavii răzmerită!...

VALERIU. — Cînd plecați?

DOAMNA CONTESCU. — Foarte ourînd. Și ne întoarcem foarte curînd. A propos, ce-ți place mai mult: opalul sau ametistul? Să nu mă refuzi nu, mai ales c-o să fie un fleac. Montura e de la un colier al meu, pe care l-am purtat aproape un an, aici: (*arată pieptul*) cred că dogorăște și acum; îi pun un simplu ac, să fixez cravata — poate și inima.

VALERIU. — (*cu un reproș care poate să fie amoros sau nu*) Ai înțepat-o și pînă acum destul.

DOAMNA COJMTESCU. — (*rîzînd*) E tînără, o să bată mai repede. — Vei avea grijă și de biata Jeanine, nu-i așa? Și de Nicotic Teodoriu, și de colonelul. Nu ești oftalmolog, știu, te ocupi numai de ochii frumoși...! (*cu un ton grav*) Val, dacă totuși, prin absurd, ai să te-nsori... aș fi mîndră, deosebit de mîndră, să iei o fată... care să-mi semene puțin... cît de puțin. Abia atunci aș avea confirmarea că... totuși... Ce-i Erji?

ERJI. — (*din ușă*) S-o sculat domnul. Am adus ceaiul.

DOAMNA CONTESCU. — Viu. (*lui Valeriu*) File, mon petit! (*Valeriu rămîne nemișcat*) Ce este? Nu, acum, nu. A, da, miășina. Ia-o repede! Sau știi ce? Lasă-i-o lui Georges, ia un taxi. Ai bani? (*se caută după bani. Privirea lui Valeriu o oprește. Revine, calină*) Nătingule mic!...

(se uită împrejur, apoi îl sărută cu o patimă nebună)... viața mea...!

' * * * V A L K I I ' - ' (â uită după ea indecis, puțin crispat. Mai. face câțiva pași în dreapta, apoi câțiva pași în stînga trece de draper* revine în ținuta contemporană - 1958 - ca și cînd ar veni de la bate. își potri-Teste hainele "ridică de pe covor cafeaua, stînge nodul pavatei în oginda venetiană, scoate acul de cravată, îl cercetează o clipă, îl depune alături, își privește soția) Dormi, Fana ? (mai tare) Dormi ?

FANA — (trezindu-se încet) S-a făcut ziua ? ^

VALERIU. — (cu o inflexiune moale) Da, Fana. (merge în dreptul ei, o privește.)

FANA. — Pleci la spital?

VALERIU. — Da, Fana (o spune cu ceva din vechea prospețime de altădată)

FANA — Ce bine că s-a făcut ziua...

VALERIU. — (își pune mânușile, lese cu un pas alert. **Se aude mașina demarînd**).

— CORTINA —

ACTUL III

Același decor. După amiază. în sala de așteptare e o singură pa-[^]cientă. Sună la ușă. Fana care a fost tot timpul atentă se repede. Intra un nou venit.

FANA. — Poftiți, luați loc!

NOUL PACIENT. — Domnul doctor Cristea aicea sta? Acela de la policlinică.

FANA. — Da.

NOUL PACIENT. — C-am vorbit ieri cu el la policlinica spitalului să viu acasă.

FANA. — Bine. Așteptați-1, vă rog.

NOUL PACIENT. — Că de ! acasă, oricum... (îngrijorat) Nu știți cît ia de-o vizită ?

FANA. — (jenată) N-aș putea să vă spun.

PACIENTA. — (noului' pacient,, pe cînd Fana vrea să iasă din vestibul) 50 de lei ia.

NOUL PACIENT. — 50 de lei?

•PACIENTA. — Dar dacă te tratezi la el ia mai puțin. Adică dacă urmezi. Nu-i așa doamnă,?

FANA — (pe jumătate ieșită) Da, cred că da...

NOUL PACIENT. — 50 de lei ? (pacientei) Asta e nevastă-sa ?

PACIENTA. — Da.

NOUL PACIENT. — Hm ! Frumoasă... (după o clipă) N-o ti au-rînd-o gîtul ca pe mine. Văzuși ce papuci are ?

PACIENTA. — Păi dacă n-o avea ea cin-să aibă ? (Fana închide sec-țiunea transparentă a vestibulului. Stă un timp pe ghimpi. Sună. Iese tn

vestibul, deschide, se întoarce. Pune mina pe telefon, dar lot atunci intră și Valeria, obosit și așerat).

VALERIU. — Ce faci? (îi ia mina și i-o sărută) Te-ai odihnit? (o privește în ochi) Am întârziat fiindcă am avut o ședință (se dezechipează repede) E vorba să renunțăm la cabinete. S-a sculat Bistrițeanu și a spus că el renunță și că propune să 'facem și noi la fel, că e o formă de exploatare...

FANA. — Ai mâncat?

VALERIU. — Am luit ceva, nu mai măninc. Să-mi facă o cafea. Spunea că e un anacronism când toată lumea muncește cu un salariu socialist să speculăm boala oamenilor... Ca și când noi am fi de vină că oamenii ne caută acasă !... (Fana îl privește într-un anumit fel) „Speculăm”, auzi ! Par incapabili să priceapă că noi avem o menire a noastră, o pregătire specială, un talent. Ne speculăm talentul care nu-i pe toate drumurile. M-am ridicat și le-am spus : tovarăși, e inechitabil să ne închidem singuri posibilitatea de a face mai mult bine împrejur. La urma urmei nu văd de ce ne-am refuza serviciile celor care... (văzînd privirea Fanei, se întrerupe)

FANA. — (încet, mai mult pentru sine) Fals. E total fals. (privindu-l ca și când l-ar descoperi înțîia oară) E fals ! (adaogă) Nu cere nimeni să le refuzi.

VALERIU. — Dar le dau aici în condițiile cele mai... (Fana pleacă dezamăgită spre sufragerie. Cu o iritare bruscă) Femeie, ce vrei ? (Fana se întoarce și-l privește ca pe un străin, apoi iese din cameră. Valeriu strîngînd din dinți) Du-te și te liniștește ! (merge agitat și ca să dea drumul la soare în încăperea cu lumina scăzută, trage de cordonul draperiei ce astupă partea stîngă a scenei. Draperia se dă la o parte dar în loc de cameră se ivește un culoar de policlinică-spital. Valeriu, m halatul pe el, mai face un pas și e acostat, pe culoar, de un bolnav între-două vîrs'te care-l salută cu deferență).

BOLNAVUL" — Să trăiți tovarășe doctor !

VALERIU. — Ei, cum îți merge?

BOLNAVUL. — Cu mult mai bine, mulțumesc de întrebare. Mă mai doare, da' puțin, (cu admirație) Ați lucrat fain dom-doctor !

VALERIU. — (profesional) Ai s-auzi, n-ai rijcio # "ijă !

BOLNAVUL. — Apoi n-ar fi rău. Ii bine s-auzi, da. M-aș amărî tare să n-aud.

VALERIU. — Dumneata ce ești ?

BOLNAVUL. — Eu fac violine, dom-doctor.

VALERIU. — (privindu-l atent, văzîndu-l ciung) Păi poți?

BOLNAVUL. — Pot. Eu dau sunetul la violine.

VALERIU. — (după o clipă) Mîna cînd ai pierdut-o ?

BOLNAVUL. — În trăizboi. (adaogă) Așa că dacă am pierdut mina, n-am mai putut cînta. Că înainte cîntam. Mă gîndii : măcar să fac violine, să cînte alții, care pot. Știți că la vioară trebuie dat un sunet anume, care-l știu numai unii.

VALERIU. — (privindu-l cu oarecare emoție) Și dacă n-ai să te faci bine ?

BOLNAVUL. — Cred că m-oi face. Așa mi-ați spus. (îl privește cu o deosebită încredere).

VALERIU. — *(murmură)*... Da...

BOLNAVUL. — *(după o pauză)* Dacă nu m-oi face, mi-oi găsi alt lucru. Am să tai lemn pentru violine. *(rîzînd cu un rîs care-l pătrunde pe Valeriu)* Ori barerni am să fac capace de cutii de violine.

VALERIU. — De unde ești ?

BOLNAVUL. — De lingă Alba-Iulia.

VALERIU. — *(repede)* De unde de lingă Alba-Iulia ? *(în acest moment se deschide ușa unei încăperi alăturate de unde se aude un tumult de voci și iese un al doilea doctor, care trecînd pe Ungă Valeriu îi spune)*

AL DOILEA DOCTOR. — Hai că s-a terminat. Hai mergi ?

VALERIU. — Ce s-a hotărît ?

AL DOILEA DOCTOR. — încă nu s-a hotărît nimica. *(îl antrenează pe Valeriu, dar bolnavul se ține după el)*

BOLNAVUL. — Numai puțin, dom-doctor, dacă nu vi-i cu supărare *(Valeriu revine în urmă în timp ce al doilea doctor rămînînd mai încolo își aprinde o țigară și zîmbește înțelegător)* Mai am să vă dau trei sute... Am scris acasă să mi-i trimeată. Cu siguranță îi trimite. Și la fabrică am scris.

VALERIU. — *(încurcat și jenat)* Bine, bine...

BOLNAVUL. — Și dacă chiar nu-i poate, momentan... Am să vă fac o violină cum numai eu știu. Cu mîinile mele. V-o fac... *(ridică mina)* Nu vă supărați! *(e jenat și el)* Și să-mi dați adresa să vă pot trimite o țîră de răchie... de Alba Iulia !

AL DOILEA DOCTOR. — *(pierzîndu-și răbdarea)* Hai frate, că mai e vreme de sndave ! Vrei să faci urît cucoana ? *(vrea să-t ia de braț, Valeriu se codește, și ferindu-se at'it de colegul său cît și de bolnav, se retrage spre centrul camerei și trage' draperia ta loc. Apoi, încă obsedat, se îndreaptă spre vestibul. Fana revine și ea din sufragerie. Se examinează amîndoi în tăcere un moment lung).*

VALERIU. — *(sec)* Cînd vine „el” te rog să m-anunți.

FANA. — Te anunț.

VALERIU. — Cafeaua să mi-o aducă înăuntru *(se duce la ușa vestibulului)* Așa. Cine e primul? Poftim. *(Pacienta intră. Valeriu e frapat de ceva)* Dumneata n-ai avut o soră, Ligia, care prin 41 făcea gărzi la Colentina, noaptea, și care a murit pentru că...

PACIENTA. — Nu. N-am avut nici o soră.

VALERIU. — *(rece)* Atunci te confund, *(arată cabinetul)* Te rog! *(după un timp sună. Femeia de serviciu și Fana merg amîndouă la ușă)*

FANA. — *(femeii de serviciu)* Lasă că deschid eu. Fă-i o cafea lui domnul doctor. *(Femeia se întoarce din drum. Fana se duce la ușă, re-întră cu Gîrțu)* Bde ai venit. Șezi.

VINTILĂ. — *(îi zîmbește prietenos)*... Aseară, după ce am plecat de la voi *(Fana tresare și îl privește încordat)* am deschis radioul și am auzit deslușit că sovieticii ar fi creat o centrală atomoelectrică în stare să producă combustibilul consumat ! *(Fana îl privește nedumerită neștînd dacă își bate joc de ea sau nu, dar Vintilă e absolut serios)* Mi se pare grozav, nu ți se pare? *(simplu)* E un lucru colosal -Ștefana ! Și au anunțat că sînt pe punctul de a termina o centrală atomoelectrică mobilă cu o putere de 2000 kw ! *(privind-o pe Fana, prietenos)* Se pare că nu pri-cepi ce e asta.

FANA. — Vintilă, aseară...

VINTILA. — Aseară, da, s-a anunțat. Dealtminteri era oarecum de prevăzut după spărgătorul de gheață atomic. Știi ce înseamnă să reproduci combustibilul consumat Ștefana ?

FANA. — (*sec*) Nu.

VINTILA. — Se deschide posibilitatea unei folosiri nelimitate a energiei din materie ! O să vie momentul cînd vom putea controla reacția termonucleară și atunci... atunci sursele energetice vor fi inepuizabile ! Asta înseamnă electrificarea și mecanizarea întregii producții a lumii, inclusiv agricultura, inclusiv activitățile mici. O producție serioasă de energie o să poată influența clima pămîntului. Ce-ai să zici de un regim dirijată al climei ? Ce ai să zici de producerea nelimitată de metale ? Nu te încălzește ? Ai dreptate să nu te încălzească fiindcă bănuiesc că în douăzeci de ani vor fi înlocuite cu polimeri. Vom trăi din gaze de cracare ! Din puțin petrol îți vei face îmbrăcăminte, lenjerie, locuință, baie, pantofi și blană. Pe vremea cînd stăteam la Ploești, Ștefana, acum 14 ani și miroseam toată ziua petrol, nu știam treaba asta, c-am putea avea din 50 de litri o casă ca a ta, cu tot ce ai întrînsa, cu tot ce ai pe tine...

FANA. — (*încet, puțin batjocoritor*) Poate și cu tot ce am în mine !

VINTILA. — (*n-a auzit*) Pofțim ? Merită efortul ! De cînd am auzit azi-noapte comunicatul am căpătat convingerea că reacția termonucleară dirijată e aproape de noi. Nu foarte aproape, dar aproape, (*cu un regret*) Păcat că, personal, sînt puțin alături de treburile astea. Dar au avut grijă tovarășii să-mi dea și mie satisfacție.

FANA. — Ce satisfacție ?

VINTILA. — N-ai citit alaltăieri despre Rachetă ? O rachetă geografică cu o singură tireaptă care s-a ridicat la 450 km!?! Ștefana, tu pe ce lume trăiești ? A urcat și a coborît cu doi cîini în ea. Mîine va urca un om și se va întoarce (*spune asta fără să-și țină ochii în zare, fără să umfle vocea ci conținut și precis*). E o aventură teribilă. Dar strictă, pe date exacte, (*amuzat*) Știi ce va mânca omul înăuntru ? Alge. Și moluște. Ei da, n-o să fie chiar ca la Athenee Palace. Cu cît intră într-o rachetă, 200 de litri, va mânca șase luni. Unde pui că în același timp algele produc oxigen pentru respirație. Planta corella de pildă degajă într-o oră un volum de oxigen de 50 de ori mai mare decît volumul propriu.

FANA. — De ce-mi spui mie toate astea ?

VINTILA. — (*puțin surprins*) Fiindcă n-au cum să nu te intereseze. Omul acela e doar reprezentantul tău. Trebuie să știi ce mîncă. El pleacă în locul tău deocamdată. Și planta corella nu-ți spune nimic ? (*insistînd*) O plantă care degajă de 50 de ori mai mult element vital decît are ea însăși ? Ia gîndește-te, — nu-ți spune nimic ?

FANA. — (*tulburată de simbol*) Vintilă !

VINTILA. — Și centrala atomoelectrică mobilă, Ștefana, nu te mișcă ? Nu simți cine este, la origină, această centrală atomoelectrică mobilă ? Nu simți de unde pleacă, totuși, această energie inepuizabilă ? Ia vezi ! Nu-i o șaradă grea, nu-i mai grea decît a Sfinxului. Și mi se pare că și răspunsu-i același, (*zîmbește*)

FANA. — (*il privește cu admirație, murmură*) Omul...

VINTILĂ. — Să reproduci combustibilul consumat... Hai să găsim un alt cuvînt dacă nu-ți place formularea, un cuvînt echivalent (*privind-o*)

cu bunăvoință) Tinerețe, e bine ? (surpriză luminoasă la Fana) Orice ai face, Șteiana, nu scapi de această continuă explozie din lume. La două-trei zile ceva explodează, mintea omenească mai face un salt...

FANA. — (frământându-se) Vintilă, weau să te întreb ceva. In ziua aceea, știi... când a explodat bomba... când am* fugit... urechea ta... când s-a spart, atunci ? (așteaptă cu sufletul pe buze)

VINTILĂ. — (după o tăcere) Nu. (lejer) Nici vorbă.

FANA. — (vine Ungă el, îi ia mâna) Spune-mi adevărat !

VINTILĂ. — (o mângâie ușor, prietenește) Exploziile acestea, spuneam, ale minții omenești, merg acum în lanț. Energii noi, descăturate, se prind într-o reacție continuă, dinamică... Greu să n-o simți. Timpul are alt preț acum. Uite, numai în două săptămîni, cît am lipsit, s-a montat la noi al treilea cazan, de 230 tone, a început montajul la al treilea turbogenerator cu cea mai mare turbină de contrapresiune, și la al patrulea turbogenerator, de 50.000. Dincolo la Săvinești se face stația de 110 kw, se montează utilajele, acuma. Acum, înțelegeți? (fără răutate) In timp ce unii fac drame. Nu-s nici trei săptămîni de când s-a pornit cea mai mare hidrocentrală din lume, patru de când a intrat blumingul din Hunedoara în funcție, cinci de când...

FANA. — Spune-mi adevărat, te rog ! Atunci s-a spart ?

VINTILĂ. — (tare) De ce întrerupi ? (mai domol) Nu pe mine, ci mersul înainte al lucrurilor. Că am nimerit eu aici, e o întâmplare. Că se montează turbogeneratorii, e o necesitate. Știi cît va produce uzina din Săvinești în doi ani ?

FANA. — (ridicîndu-se) Vintilă, n-o să te mai faci bine niciodată. E datoria mea să ți-o spun.

VINTILĂ. — Perfect. Știi cît va produce uzina din Săvinești în doi ani ? Știi cam cum va fi viața noastră în zece ani de-aci înainte ?

FANA. — Vreau să ți-o spun pentru că nu doresc să fii înșelat de nimeni. Nu doresc să iii Umilit și compătimit Vintilă !

VINTILĂ. — (liniștit). Trebuie să afli Ștefana că tablourile unei centrale electrice sînt automatizate. Dacă citești indicii pe tablouri, nu mai e nevoie să auzi trepidația.

FANA. — (cu căldură) Iți spun ca să știi... dragul meu. Ca să fii apărat.

VINTILĂ. — Cît privește vocea umană deslușesc foarte bine ceea ce-mi spui după mișcarea buzelor (adaogă) și după culoarea obrazului. Astrofizica cere calcule. Iar dacă voi sui vreodată în rachetă, pentru muzica sferelor nu voi fi prea surd. Unde am rămas ?

FANĂ. — Mă gîndesc tot timpul că poate eu sînt aceea care...

VINTILĂ. — (pușin grav) Tu ești aceea pe care am ales-o. Dar în etapa asta nici reacțiile termonucleare nu sînt controlabile încă. Mai e mult de muncit. Eu îmi dau aspirantura la primăvară.

FANA. — Ar trebui să te odihnești. E absolut necesar să te odihnești.

VINTILĂ. — Sigur că o să mă odihnesc. Să terminăm numai montajul, interconectarea, și...

FANA. — Dar astea nu se termină niciodată pentru unul ca tine.

VINTILĂ. — (zîbind luminos) Cu atît mai bine! Am să mă odihnesc învățînd pentru examen.

FANA. — Vintilă, - am impresia că-ți datorezi mai mult. Și că în general ți se datorează mai mult.

VINTILA. — Simplă impresie (*glumind*) Și apoi nu e mai valabil să fii creditorul lumii în loc să fii debitorul ei ?

FANA. — Vine totuși un moment de scadență la fiecare.

VINTILĂ. — Vine într-adevăr un moment de scadență când iei chitanțele, dacă ai, — și le rupi. E teribil de bine să rupi chitanțele ! Abia atunci începi să te simți liber, (*cu accent*) Bogat.

FANA. — (*după o pauză*) Și... tu ai rupt chitanțele Vintilă ? Pe toate ? (*Vintilă dă din cap afirmativ*) Și pe a mea ?

VINTILĂ. — Tu n-ai nimic să-mi restitui Ștefana. Tu n-ai vrut niciodată să te îndatorezi la mine.

VALERIU. — (*de ta ușa vestibulului*) Cine urmează ? (*Noul pacient intră și o ia spre cabinet. In cursul scenei următoare vor mai suna 2—3 pacienți pe care li va introduce în vestibul femeia din casă*).

FANA. — (*ieșindu-i înainte*), Val, a venit Vintilă.

VALERIU. — Da. (*Fanei, arătându-i cabinetul*) Te rog intră puțin și stai de vorbă cu bolnavul. (*Fana intră, Valeria vine spre centrul încăperii. Stăpînit, ușor provocator*) Tovarășe Gîrțu, Fana te, iubește încă. Poți s-o faci fericită? Ia-o!

VINTILA. — (*după o tăcere*) întrebarea este dacă Fana e ce.ă.,care trebuie să fie fericită, sau fiecare din noi.

VALERIU, — (*cu un dispreț*) De mine să nu te sinchisești. Am să mă acomodez.

VINTILĂ. — (*după altă tăcere*) Și cum ai ajuns Ta concluzia asta, tovarășe doctor ?

VALERIU. — Sînt lucid. De altfel bănuiesc c-o să-ți poată confirma și ea. Nu ridic nici un obstacol. Eu am o concepție modernă a vieții, nu-mi permit să barez viitorul altora, oricît m-ar costa, (*cu o apropiere barbă-tească*) Și mă costă, crede-mă. (*crispat*). Fana, pentru mine... e aproape tot.

VINTILA. — Și atunci, cum renunți, așa la ea ? De ce nu lupți ?

VALERIU. — (*amar*) Să lupt? Cu cine'?

VINTILA. — Cu oricine. Cu dumneata dacă e nevoie. Vrei să lupt eu pentru dumneata? (*nu o spune ironic*).

VALERIU. — (*tace*)

VINTILA. — Mi se pare ciudat să te automutilezi, și încă așa de repede. De ce o faci ?

VALERIU. — (*rece*) M-am gîndit extrem de serios și am ajuns la concluzia asta, întrucît nu vād alta. Eu cu „amintirile" ei nu pot să lupt.

VINTILĂ. — (*care n-a auzit prea bine*) Dumneata vrei să viețuiești schilod, cu o rană care supurează ?

VALERIU. — (*puțin jignit*) Mă privește.

VINTILĂ. — (*viu*) Ba de loc! Nu te privește pe dumneata, ne privește pe toți ! Noi avem nevoie de oameni sănătoși. Dumneata în special care trebuie să dai sănătate altora, esti obligat să fii sănătos.

VALERIU. — (*rînjînd*) Obligat!?

VINTILĂ. — Da sigur că da. Dumneata trebuie să sporești sănătatea din jurul dumatăle. Sau nu crezi în misiunea asta ? (*e uimit*) Dumneata trebuie să dai din forțele dumatăle celorlalți. De ce te atingi de aceste forțe ? Nu vezi cum încercăm cu toții să punem cât ,mai mult în mișcare din forțele noastre ? De ce să-ți lași soția și pe urmă să boleşti după ea ?

VALERIU. — (*cu orgoliu*) Fiindcă am sentimentul echității. Simt că, involuntar, ți-am luat-o dumatăle.

VINTILA. — (*cumpănit*) Poate. înseamnă că ai avut merite, (*binevoitor*) Atunci ? Ce s-a întâmplat ? Nu le mai ai ?

VALERIU. — Nu e locul să vorbim despre meritele mele (*cu o undă de mlndrie*) Cum te-ai privat dumneata de ea, bănuiesc că pot s-o fac și eu.

VINTILĂ. — (*franc*) Eu nu m-am privat de ea. Eu am pierdut-o.

VALERIU. — (*căutându-și cuvintele*) Și vreau să cred că ai fost destul de legat și dumneata de Fana !...

VINTILA. — Destul de legat!? Hm ! (*evită să răspundă*) Toți sîntem legați de toți, dacă te gîndești bine.

VALERIU. — Mai mult sau mai puțin.

• VINTILĂ. — Unii mai mult, alții mai puțin. Pe unii îi leagă firea lor, punctul lor de plecare. Pe alții viața, convingerile, (*examinîndu-l*) Dumneata îmi pari din cei oare nu se prea leagă, — fiindcă nu știu cum s-o facă. Dumneata e mai periculos să pierzi. Rămîi în vînt.

VALERIU. — Și dumneata ai pierdut și n-ai rămas.

VINTILĂ. — Omule, nu e tot una ! După Ștefana mi-a părut grozav de rău. Dar eu n-iam fost singur. Cînd a fugit, aud și acum, au început mitralierele. Dușmanii erau acolo. În mine trăgeau? Rămăsesem în cîmpul gol dar îi simțeam pe ai noștri, în spate, în față, mișunînd pretutîndeni. Simțeam cum tirul acesta ne leagă pe toți. În ei se trăgea, iar ei se sculgu mereu parcă de undeva, sporeau. Așa e mai grfcu să moal, — ce zici ?

VALERIU. — (*riguros*) Puteai să te cureți foarte bine.

VINTILA. — (*zîmbind*) Ei, doamne, — numai o dată ? Și totuși, nu. N-ai cum să te cureți. Ești în trupul ăsta puternic, al poporului, pe care nu-l răpune nimic. Sînt tovarășii tăi... Simțeam cum se ridică atunci din șanțuri, nesfîrșit. Cum durează. Cum apucă lumea în mîini. Simțeam că în ce voir face, cu mine sau fără, sînt'și eu! Nu. mă mai putea desprinde nimeni.

VALERIU. — Decît un glonț.

VINTILA. — Nu, tovarășe doctor, un glonț nu era mare lucru. Tot s-ar îi făcut naționalizarea, tot s-ar fi construit Bicazut! Dacă muream atunci în cîmp, muream cu convingerea asta. Așa cum au murit cîteva mii. Și uite că nu s-au înșelat. Sîntem puși aici ca să le împlinim nădej-dile. Și pe ale'lor', și ale altora dinainte.

VALERIU. — (*insistînd*) Și dacă totuși...?

VINTILA. — Dacă totuși ce ? Dacă putrezeam; lingă Ploești ? (*Valeriu dă din cap*) Atunci erați voi, și alții, care ați îi mers mai departe. Erai dumneata care ai fi preluat viitorul, și pe Ștefana, și...

VALERIU. — Eu ! ? (*stînjenit*)

VINTILĂ. — (*măsurîndu-l*) Cel puțin eu așa aș fi crezut, acolo. Așa

aș îi murit, (*văzîndu-l pe Valeria înghețat, cu un ton bonom*) Dai uite că n-a fost nevoie !...

VALERIU. — (*cu o voce joasă*) Te rog s-o iei înapoi. O meriți.

VINTILA. — (*apropiindu-se de el*) De ce nu ai încredere în dumneata ?

VALERIU. — (*luptîndu-se cu sine însuși*) Pentru că dumneata ești mai tare astăzi. Vii aureolat dintr-un trecut de zburcium și pasiune, ai făcut lucruri epice... te pricepi să descrii viitorul...

VINTILA. — Să-l descriu ! ? (*scurtă pauză*)

VALERIU. — (*confesiv, ca unui prieten*) Aseară am avut cu ea o lungă discuție. Tot ce credeam că e contribuție pozitivă, valoare, s-a răsturnat, a devenit leșt. De ce ? Pentru că te iubește, evident. În ochii ei eu nu mai sînt decît un om care cîștigă.

VINTILA. — Și în ochii dumatiale ?

VALERIU. — (*amărui*) Un om care pierde.

VINTILA. — (*cu solitudine*) Să vedem cum să facem să nu pierdem, vrei ? (*modest, ca și cînd ar relata o soluție care i s-a potrivit*) Eu o puneam pe Ștefana să muncească, (*se oprește puțin*) o puneam să gîndească. Să simtă. E chiar atît de greu ? Nu c-aș fi vrut eu cu tot dinadinsul, dar n-aveam încotro. Simțeam cu pielea toată mizeria lumii noastre. Ne gîndeam cum ar fi mai bine să trăim. Ne gîndeam la ceilalți. Ne gîndeam puțin și la dumneata.

VALERIU. — La mine ?

VINTILA. — La tinerii care învățau. Ne gîndeam că într-o zi o să ne ajute, să ieșim, din boală, din incultură, din mizerie. Pe urmă nu mai știu la ce s-a mai gîndit Ștefana, după eliberare. Convingerea mea e că ea nu s-a eliberat. Nici dumneata. Trăiți ca și cînd n-ar fi fost 23 August niciodată.

VALERIU. — Azi noapte a spus și ea ceva asemănător.

VINTILĂ. — (*bucuros*) Atunci n-am pierdut-o, doctore!

VALERIU. — (*se adumbrește, ca și cînd Vintilă s-ar bucura în contul său propriu*) Nu, sigur, n-ai pierdut-o.

VINTILA. — N-am pierdut-o noi ! Dumneata. N-ai de făcut decît atît, tovarășe Cristea : să începi să trăiești. Să consuni puțin cu ce e în jurul dumatiale, să oferi poate puțin mai mult decît impozitul la fisc. Ce zici, e greu ? Să te simți nițel dator față de fiecare ins pe care-l vezi, chiar dacă nu-l dor urechile. Să fii nițel prezent în tot ceea ce se gîndește și se face alături, la subsol, la etaj, la Roman, la Reșița. La Rejkyawik. Și chiar la Polul Sud. Să-ți fie o lecuță de frig ca la Polul Sud, e greu ?

VALERIU. — (*sceptic*) Problema e alta.

VINTILĂ. — Nu e alta. Asta e. Ascultă-mă. Nici eu n-am mai mult. (*cu o voioșie dulce*) Ba chiar am mai puțin, (*arată urechea*) Mai puțin decît dumneata.

VALERIU. — Dumneata pentru ea, ești tinerețea. (*Fana deschide ușa la cabinet, intră și se lipește de glasswand fără să fie văzută*)

VINTILĂ. — Și dumneata pentru ea poți să fii tinerețea ! Și te rog să fii ! Tinerețea e dăruire, ieșire în stradă, participare.

VALERIU. — E și sacrificiu și dumneata mă-mpiedici să-! fac. Îți imaginezi probabil că numai dumneata poți să fii nobil, să renunți.

VINTILĂ. — (*sincer uimit*) Să renunț? Dar eu nu renunț la Ștefana, doctore.

VALERIU. — (*cu un rictus*) Așadar totuși..

VINTILĂ. — Sigur că nu renunț. Si nici la dumneata nu renunț.

VALERIU. — La mine?

VINTILA. — Evident. Eu pentru dumneata sînt decis să combat. Eu am nevoie de un prieten, de un om întreg. Și de-aia nu te las să faci nici un sacrificiu. Pentru că e inutil. Și pentru că e comod.

VALERIU. — (*cu o grimasă dureroasă*) Comod! ?

VINTILĂ. — Da. O cheltuiești pe ea dintr-un gest, în loc să-ți cheltuiești toate însușirile care le ai s-o păstrezi și să-i dai ceea ce rîvnește. Ia gîndește-te: cui, o sacrifici? Comodității de a-i umple viața, și odată cu ea și pe a dumitale?

VALERIU. — Dar...

VINTILĂ. — Nu cumva ai nevoie de acest sacrificiu ca să te consolidezi undeva în ochii dumitale? Fii atent! Nu cumva vrei să uimești pe cineva, să faci pe cineva să te deplîngă? Pe aicea vrei să te legi cu oamenii, prin compasiunea lor? (*ctătinînd din cap*) Prietene! Sînt atîtea alte feluri de a te lega, zău așa.

VALERIU. — Spune drept, n-ai venit să mi-o revendici?

VINTILA. — Ba da. Să ți-o revendic, — dar nu pentru mine. Pentru visurile noastre comune, de atunci. Pentru acele cîteva visuri în oare te-am numărat și pe dumneata și din care acuma facem viață. Ța-o cer și te oblig să i le restitui. Să știi că ceea ce a încîntat-o și a însuflețit-o cîndva, nu sînt eu, nu. Se află în mîinile dumitale această încîntare și această însuflețire de fiecare minut. Trebuie să i le dai, — dumneata și nimeni altul! Dumneata care ești soțul ei legitim trebuie să devii mai legitim prin genul de fericire pe oare i-l pui înainte. Fă-i te rog altă viață și va fi o soție ideală, (*puțin emoționat*) O știu. N-o lăsa să plece, fă-i altă viață, fii altul! Imaginează-ți lumea populată...

VALERIU. — (*copleșit, îl intrerupe*)... Vrei să cred... că nu mai ești îndrăgostit de loc de ea?

VINTILĂ. — Poftim? (*scoate batista Fanei și-și șterge fruntea brobonită*) (*Adaogă cu voce scăzută*) Lucrul ăsta n-am să-l discut cu dumneata, nu te supăra. E o chestiune care nu te privește.

VALERIU. — (*puțin intimidat*) înțeleg... (*frămîntîndu-se*) Totuși...

FANA. — (*intervenind*) Val, te așteaptă pacientul!

VALERIU. — Cine? A, da. (*lui Vintilă*) Te rog să mă scuzi, numai un minut, (*iese în cabinet*)

VINTILĂ. — Erai aici?

FANA. — (*cu o mare liniște*) Am intervenit fiindcă nu vreau nici să spui un neadevăr, nici să-l rănești spunîndu-i adevărul. Și poate nici să mă îndurerez pe mine. Eu citesc însă clar în ochii tăi Vintilă, ca odioară. Și sînt mîndră. Din nou.

VINTILA. — (*se agită puțin*)

FANA. — Taci, nu trebuie să răspunzi, cred că nu trebuie nici măcar s-auzi. O spun încet, pentru mine: Vintilă, scumpul meu, mi-ești așa de...

VINTILA. — (*întrerupînd-o, cu un zîmbet ușor dureros, evocator*) N-am nevoie nici acum de șocuri Ștefana. Nu uita că lucrez tot în electri-

citare (*Ghiduș, bun*) Poate după ce voi trece în astrofizica. Acolo șocurile ajută la pornire.

FANA. — (*crispată*)... Spune Vintilă, crezi c-am fi fost fericiți împreună ?

VINTILĂ. — (*ca s-o liniștească*) Să zicem că nu, Ștefana. Acum e în interesul amândurora să credem că nu. Trebuie să ne gândim și la ceilalți, totdeauna.

FANA. — Chiar dacă pentru asta facem să piară... ?

VINTILA. — (*nu aforistic ci foarte direct*) Nimic din ce e viu nu piere, Ștefana. Trece în alții unde eliberează energii noi. Și apoi în alții, indefinit. Este o lungă, continuă eliberare.

FANA. — Da, dar se consumă ceva din energia de la început.

VINTILA. — (*zîbind*) Vezi ce repede te familiarizezi cu fizica? (*răspunde*) Nu se consumă. Sîntem, de ieri, în era în care se reproduce combustibilul consumat. De ce să-i faci o vină soțului tău că n-a fost niciodată prins într-un circuit de energii ? Bănuiești cum se numește circuitul ăsta ?

FANA. — (*cu oarecare sfială*) Da. Bănuiesc. Știu !..

VINTILĂ. — (*dă afirmativ din cap*) În schimb puteai să-l ajuți tu. L-ai și ajutat de ieri pînă azi. Fă-o și mai departe !

FANA. — Dar dacă nu veneai tu...

VINTILĂ. — Dar dacă nu mă izbeam de o mină atunci... Și dacă nu mi se mai întîmplau cîteva lucruri... Și dacă acuma eram un om perfect valid... (*se înfrînge cu un mare efort*) Ce importanță are asta ? Cu mine, fără mine, cîndva, tot te dezmeticeai.

FANA. — Așa dar a fost totuși o explozie întîrziată ! (*se cutremură pentru trecut*) Doamne ! !

VINTILĂ. — (*plin de lumină*) Cînd Ștefana? Cînd a fost explozie întîrziată ? (*e evident că-i sugerează că și acum are loc o explozie întîrziată în casa tor. Pauză*) Tot nu ți-am spus ce va fi la Săvinești peste doi ani. E mai important.

FANA. — (*mîngîindu-i brațul*) Lasă, am să citesc asta, îți promit. Deocamdată atît cît ești aici...

VINTILA. — (*luîndu-i mîna și punînd-o cu delicatețe de o parte*) Știi că bătrînul Roșculeț a murit ?

FANA. — (*văzînd cu tristețe că el o respinge*) Vintilă ! M-am schimbat oare atît de mult ? Nu mai ai încredere în mine ?

VINTILĂ. — (*cîntărînd-o un moment*) Ba da ...Acum cred că am. Sînt mulțumit că te găsesc totuși, întreagă. Și tocmai de-aia am să-ți spun : Ștefana, nu e cu puțință să mai fim vreodată împreună.

FANA. — (*mișcîndu-și greu buzele*) Nu vrei tu ?

VINTILA. — Nu te adumbri! Privește-mă mereu cu ochii aceia limpezi pe care ți-i cunosc de atîta vreme, (*repetă*) E cu neputință. Nu clipi (*adaogă rar, dar deslușit*) Și nici nu mai vreau... ! (*acum pune el mîna peste a ei*) înțelegi ? (*privindu-l hipnotic fără să clipească, ea încearcă să suridă și nu poate*) Am viața mea ; tu ai ieșit dintr-însa.

VALERIU. — (*iese cu pacientul*) Foarte bine. Atunci... așa rămîne.

PACIENTUL. — Da, domnule doctor. Cît am să vă dau ?

VALERIU. — (*distrat*) Nu țin minte... vreau să zic, treci mîine pe la policlinică.

PACIENTUL. — Bine, dar vreau să vă achit.

VALERIU. — *(la fel)* Vedem noi, bine... Ce s-achiți? *(E foarte frământat, pe punctul de a lua o hotărîre mare. Pacientul uimit iese. Valeriu lui Vintilă)* E rîndut dumitale.

VINTILĂ. — *(zimbind)* Eu sînt incurabil.

VALERIU. — Am să încerc ! Permiie-mi !

VINTILA. — Chiar dacă e incurabil ?

VALERIU. — Chiar ! *(jumătate în glumă, jumătate în serios)* Chiar dacă va trebui să inventăm remediul ! *(se duce agitat la ușa vestibulului)* Vă rog să fiți amiabili, veniți mîine la policlinica spitalului. Acum nu mai consult. Da. Mîine la policlinică.

O VOCE DIN VESTIBUL. — Dar ne-a spus cineva de acolo că...

VALERIU. — *(încă zăpăcit, confuz)* E o eroare. O eroare, vă rog să mă credeți. Atunci pe mîine, da ? Nu vă supărați, *(o privește adînc pe Fana)* Sînt acolo, vă stau la dispoziție.

O VOCE DIN VESTIBUL. — Dar acolo nu plătim.

VALERIU. — *(încet)* Așa este. Nu se plătește, *(se întoarce puțin amețit de hotărîrea luată și o privește pe Fana cu compătimire și speranță)*. Fana, nu știu dacă... *(se prăbușește într-un fotoliu)* dacă am dreptul...

FANA. — *(cu liniștea neabătută de adineaori)* Foarte bine, Val.

VALERIU. — Nu știu dacă realizezi însă că atît pentru mine, cît mai ales pentru tine...

FANA. — *(întrerupîndu-l)* Foarte bine, Val.

VALERIU. — *(ca să schimbe subiectul și să continue conversația în trei)* Cum spunei să-mi imaginez lumea... ? Adineaori cînd am intrat spuneai...

VINTILĂ. — Cred că ai și început să ți-o imaginezi.

VALERIU. — Știi cine era pacientul ăsta ultim care ăa spus că nu se plătește? Sticlarul de precizie care ne face aparatura medicală, un om aproape unic în felul lui.

VINTILĂ. — Toți oamenii sînt aproape unici în felul lor. Dacă am putea să ni-i reprezentăm pe toți ! *(Se ridică, face cîțiva pași, merge la radio. Deschide. Se aude o muzică)* E frumos ? Dar dacă aparatul ăsta, într-o zi, prin nu știu ce minune, ar începe să scoată niște formidabile lovituri de ciocan ? *(mișcă butonul și se aud niște lovituri puternice, asurzitoare)*

VALERIU. — Ce-i asta ?

VINTILA. — *(în mijlocul vacarmului)* Un post adevărat. La ora asta în București sînt mii de posturi din astea, *(jumătatea din stînga)* a camerei se descoperă și se ivește o frîntură dintr-o secție de cazangerie: doi muncitori bat în cazanul unei cisterne. Zgomotul e serios, nu figurat) Și în țară, alte mii. *(strigînd ca să se audă)* Sînt născuți absolut la fel ca noi. Au același drept la o viață bună ca noi. Pentru ea ciocănesc. *(întors pe jumătate spre public)* Vă supără puțin la ureche, știu. Nici pe ei n-aș putea spune că îi distrează. Dar asta este. Avem toți nevoie de cisterne. Așa se bat. Deocamdată. E tare ? Noi însă întorcem șurubul și totul intră în ordine, *(secțiunea se acoperă, zgomotul încetează, continuă muzica)* S-a făcut. Sînt departe acum : la „23 August” și la „Republica”. Aici e bine. *(zimbind)* N-ați știut că există și postul

ăsta ? Și încă noi putem închide radio de tot. (*închide*) Sîntem între noi —' închidem și ușa (*ghiduş*) Ștefana., nu ne dai o dulceață?

FANA } — (*se ridică și merge spre frigider*)

VINTILĂ. — Dar dacă frigiderul s-ar apuca într-o zi să toarne frig real. Dacă deschizîndu-l ați vedea dintr-o dată pe omul care stă iarna și păzește podul ? (*cînd se aude declicul răcitorului, partea din stîngă se descoperă și se vede între troieni de zăpadă un ostaș care se mișcă Ungă o gheretă, la capătul unui pod*) Stă acolo, nu poate face nimic altceva decît să stea, să stea și să stea, — cîteva ore, de sute de ori cîteva ore. (*lui Valeriu*) Du-te puțin în locul lui, lasă-l să vină el iaici, să se ncălzească nițeluș ! Stai în locul lui, nu te mișca ! Să vină el să ia dulceață. (*Se aude declicul răcitorului, soldatul dispăre, Fana vine cu tava de dulceață*) Să rămînă aici, să-l facem doctor. Dumneata vii cînd te-o durea ceva, — bineînțeles dacă ai bani. Nu zău, de ce să păzească el podul și noi nu ? E podul lui ? Nu-i podul pe care trecem noi ?

VALERIU. — Bine dar în schimbul faptului că păzește, eu...

VINTILA. — (*întreruptîndu-l*) În schimb? la gîndește-te puțin,! Atunci de ce cînd venea aici uitai că el a păzit, uitai că ia bătut cu ciocanul, că a aspirat în docul tău praf de cărbune, praf de ciment, praf de cîneapă. Hm ? Ce ai zice Ștefana, dimineța cînd faci curățenie cu aspiratorul să începi să inhalezi cu adevărat praful, tu însăși, nu aspiratorul ? (*În acest punct se poate înfățișa din nou, în partea stîngă a scenei o grupare suprapusă de oameni care lucrează într-un nor de praf: miner, sticlă, betonist, textilist, etc. praf care are tendința de a năvăli în apartament, dacă n-ar cădea draperia la timp*) Aveți puțința să vă blocați. Ceilalți, cei mulți, nu se blochează. Puteți închide totul și pleca. Puteți dezerta. Ei n-o fac niciodată. Totul e așa, pentru că ei sînt la locurile lor. (*despre dulceață*) A fost bună. Mulțumesc, (*tăcere*) Și ei nu ciocănesc numai în locul vostru. Ei și visează în locul vostru, pentru voi. Imaginează în locul vostru.

FANA. — Vintilă, aici începi să greșești. Sînt luni de zile de cînd din fotoliul ăsta visez că aș putea și eu... Greșești !

VINTILA. — Ce bine ar fi, Ștefana ! Avem fiecare puțința să visăm la un lucru care să-i cuprindă pe ăilalți. Și asta e comunismul : puțința pentru mine și pentru tine de a fi oricare din ei. Putința pentru oricare din noi de a concepe fericirea și viața și lumea ca oricare din ei. (*lui Valeriu*) Ia vezi poți ? Poți ? Dacă poți, ai totul. Fiindcă tot ce dobîndește fiecare, devine printr-o vrăjitorie specială și al tău. Și invers. Ia încearcă ! Nu vrei să ai totul, spune ? (*privește cu căldură pe Fana*) Totul ! încearcă !... Eu plec acum nițel (*din prag*) încearcă ! (*foarte simplu*) La revedere ! (*iese scurt, fana nici un protocol, încît cei doi sîni puțin surprinși să nu-l vadă acolo. Nici n-au apucat să se scoale. Rămîn un timp nemișcați. Sună la ușă. Femeia din casă deschide, o introduce pe d-na Jeanine. Valeriu o întîmpină*).

JEANINE. — (*fără s-o vadă pe Fana care s-a ghemuit în fotoliu*) Bonjour, docteur ! Ce, nu cumva am venit prea devreme ?

VALERIU. — (*mai puțin onctuos ca de obicei*) Nu, doamnă, (*cu subînțeles*) Dimpotrivă.

JEANINE. — (*monden*) Ei, ce mai e ? Ce se mai aude ?

VALERIU. — *(cam sec)* Ce s-a auzit și pînă acuma. Pentru cine a avut urechi sănătoase.

JEANINE. *(deconcertată de o replică așa de puțin spirituală)* A ! ? *(totuși, din complezență)* Bună... ! Aud că ăștia iar au de gînd să...

VALERIU. — *(întrerupînd-o, medical)* Vă supără ceva, doamnă ?

JEANINE. — *(echivoc)* Bineînțeles că mă supără. Dar nu intrăm în cabinet ?

VALERIU. — *(ca în fața unei ipoteze pe care o încearcă prima oară)* Nu mai am cabinet.

JEANINE. — De cînd ? *(e mai mult decît surprinsă)*

VALERIU. — *(oarecum surprins și el)* De astăzi.

JEANINE. — A, vasăzică tot ți-au făcut-o ! Iți spuneam eu că nil se lasă.

VALERIU. — *(politicos dar sobru)* Stimată doamnă, v-iaș îi profund îndatorat dacă ați binevoi să veniți mîine la policlinica spitalului, asta în ipoteza că ați avea încă sentimentul că suferiți de ceva în regiunea nas, gît și urechi.

JEANINE. — Ah, voyons !... *(confidențial)* Probabil că ai avut plic-tiseli mari cu... *(Valeria nu răspunde)* Bine, bine... Intre noi lucrurile acestea se înțeleg. Pauvre enfant! *(ca să-i facă plăcere)* Mi-a scris Marguerite, azi. E la Cannes, turbata. Georges are ciroză. Iți trimite sărutări și te roagă să... *(restul se pierde în vestibul. Valeria se întoarce cu o figură crispată).*

FANA. — Să-ți mai fac o cafea ?

VALERIU. — *(trecînd pe lîngă oglindă, cu o ciudată înverșunare)* In primul rînd să dăm jos oglinda asta înzorzonată !

FANA. — *(se ridică și vine în dreptul tui)* Nu cred că e nevoie Val. Totul depinde de chipul pe care-l arătăm în oglindă. *(îl ia de umăr și se reflectează amîndoi)* De ce nu încerci să zîmbești ? Și eu am încercat adineaori. Și cred c-o să pot. Zîmbește... Mai tare !... Mai tare... *(deodată Valeria se destinde și se întoarce spre ea).*

VALERIU. — Fana ! *(ea se desprinde însă', face cîțiva pași spre radio, întoarce butonul. Așteaptă amîndoi cu teamă, ca și cînd ar trebui să izbucnească loviturile de ciocan. Se aude vocea spikerului)*

SPIKERUL. — „La Săvinești continuă în ritm accelerat montajul mașinilor de etirat fire, ia oompresoarelor și a mașinilor de înfășurat din sectorul de producere a polimerului. în curînd va fi dată în funcțiune și stația de 110 kw. Radiojurnalul s-a terminat”.

SPIKERIȚA. — „Și acum, dragi tovarăși, vă invităm la...” *(Fana închide)*

VALERIU. — La ce ?

FANA. — La toate ! Sîntem invitați la toate, Val ! Propun să mergem!

— CORTINA —

STANȚĂ

CRISTIAN SÎRBU

 e-ntimpină pretutindeni un vînt albastru de vară
Cu miros de vrednicie, de grîu, de secară,
Și cu miros de fum de furnale,
Cum îi stă bine patriei, tinereții sale.

Orașele și satele se pregătesc de paradă
Pentru cînd va veni 23 August să ne vadă.

Nu sîntem cu totul și cu totul noi —
Mai avem încă oameni vechi,
Pluguri și care cu boi.

Însă ceea ce avem nou strălucește ca soarele :

Partidul, zărilor, drumurile și izvoarele.

PRIETENUL MEU PLOPUL

 unosc un plop care a dus soarele pe umeri
în mahalaua mea la 23 August, prin albăstrimea zării.
De-aceea îl salut cordial de fiecare dată
în ziua mării sărbători a eliberării.

De cîtva timp însă duce soarele pe umeri
Un coș înalt de uzină — un Guliver în țara voinicilor.
Și plopul meu cîntă din frunze nebăgat în seamă
La capătul fostului pod al „calicilor”.

Dar eu care-i știu trecutul
îl salut și-l voi saluta mer&u dealungul viitorului
Ca pe-un veteran al lui 23 August,
Ca pe-un prieten minunat al meu și al poporului.

MUȘCA TA

*Iu știu cine cu suflet frumos
În dimineața aceea de august neuitată
Pusesese în fereastra unei cocioabe din cartierul meu
O floare de mușcată.*

*Părea acolo o scînteie din steagul proletarilor
Care chema la luptă.
Zărilor vuiiau de urate*

Și pe străzi era o trecere înaintea neîntreruptă.

*Și așa de mult mi-a plăcut
Floarea aceea roșie în fereastra cocioabei, albastră,
Că am luat de atunci obiceiul să sărbătoresc 23 Angus'.
Cu o mușcată, pusă în fereastră.*

ARMATA SOVIETICA

HOREA ARAMĂ

di *ii de oameni, culcîndu-se, seara,
îți dau întîlnire pe a doua zi.*

*Mii de oameni, trezindu-se-n zori,
Privesc pe ferestre, dacă nu te zărești.*

*Toate exploziile par a fi
Bătăile tale în ușă.*

*Toate tresăririle pămîntului
Par a fi pașii tăi.*

*Toate răspîntiile și-au deschis brațele
în direcția ta.*

*Toate turnurile s-au ridicat pe vîrfuri
Ca să te vadă.*

t

*Fulgerul din mîna ta
E un steag roșu.*

MUNCITORII IAU ARMELE

legistrul în care vă-nscriu
E poate istoria.
Numele P Pronumele ? Fabrica ?
Ia o armă.

Care din voi, mîine,
Va fi un erou ?
Numele P Pronumele P Fabrica P
Ia o armă.

Care din noi va plăti
Dările morții P
Numele P Pronumele P Fabrica P
Ia o armă.

De-mbulzeală, masa împrumutată
Pe cărei scriu
(Numele ?... Fabrica ?...)
Se mișcă încoace și-ncolo.

Masa-mi transmite nerăbdarea
Celor clin jur.
(Numele ?... Fabrica ?...)
Rîndurile se încalecă.

Oamenii-mi strigă : „Dă arme,
Lasă istoria!”
Joacă registrul,
Numele-s indescifrabile.

Și totuși un mustăcios (Numele ?...)
Are calmul
Să-mi critice falimentara
Caligrafie :

„Dacă istoria ține
De noi socoteală,
Atuncea fă bine
Și scriehmă fără greșală !”

STRADA FĂRĂ ISTORIE

GHEORGHE TOMOZEI

ătrînul arhivar își șterge neputincios ochelarii
și soarele trece prin lentilele prăfuite ale memoriei.
Nu găsește pe nicio hartă strada cea nouă
și constructorii au lăsat toată greutatea pe umerii lui:
au înălțat casele albe
și l-au lăsat pe el, să aleagă numele străzii.
E o stradă ciudată și bătrînul nu mai înțelege nimic,
cînd totul a fost terminat, cineva a spus:
„Ce frumoasă ar fi o alee de plopi...”
Tinerii au venit într-o noapte, apoi,
cu o adevărată pădure pe umeri.
Plopii tineri, cu crengi subțiri, își leagă frunzele
peste strada fără istorie,
strada pe ale cărei ziduri nu s-au prelins umbre de cerșetori,
pe lespezile căreia n-au trecut trăsuri boierești;
strada pe care n-au trecut copii flămînzi și palizi,
noaptea, cu ochii la felia de pepene a lunii
în verile prăfuite...
Pe strada asta n-au bocănit picioarele de lemn
ale celor întorși din fumul războaielor,
peste pietrele pe care seara se țira
asemeni bătrînului cu flașnetă
care împărțea comori de hîrtie
în schimbul unei bucăți amare, de pîne
și-și povestea visurile papagalului decolorat și trist.
Iată o stradă pe care n-au trecut comuniștii, în lanțuri,
o stradă pe care n-a murit nimeni,
cu ziduri care n-au fost rănite de sînge,
o stradă pe care soarele se tolănește în voie
și pe care s-a mutat chiar luna, într-o încăpere, sus la mansardă...
Iată caldarîmul, pietre cuminți, măselele străzii,
aduse din munții lustruiți de ape
și iată acoperișurile, solzi scînteietori de țiglă
peste care nu s-au rotit avioane vrăjmașe
și nu se vor roti niciodată.
Au venit noii stăpîni ai străzii,
au adus cu ei tablouri de nuntă și ghivece cu gar&afe,
dulapuri cu oglinzi somnoroase și vase străvezii,
cărți cu coperti multicolore și ursuleți de pluș.
Bătrînul arhivar se va muta aici
pe strada fără trecut, în casele fără memorie
și începînd istoria nouă a străzii
va alege cea mai bună peniță și va începe de bună seamă așa :
„Azi, vecinul meu și-a cumpărat televizor
băiatului strungarului i-a ieșit doi dinți
și p^-nserat, un băiat și o fată
s-au sărutat de treisprezece ori...”

MODORAN

NICOLAS TIC

În ziua de 16 iulie 1957, la schela S. din noua regiune petroliferă Craiova a avut loc o întâmplare prea puțin obișnuită. În ziua aceea, la ora cinci după amiază, Pavel Modoran, instructor al comitetului raional de partid V. salvă de la incendiu cinci rezervoare de țitei.

După cum mi-am dat seama, încercînd să reconstitui cele petrecute, Modoran nu bănuise decît tîrziu primejdia care-l pîndea. În clipa în care se produsese incendiul, el se afla pe o coamă de deal, la o depărtare de vreo jumătate kilometru de rezervoare. Își rîdea cu un băț noroiu de pe bocanci. Pînă-n vale, unde se aflau birourile întreprinderii de foraj, mai avea de mers vreo trei kilometri. Drumul era greu. În afară de asta ploua și fulgera. Cînd Modoran se îndreptă, vrînd să-și potrivească rucsak-ul în spate și s-o ia din nou la drum, o detunătură cumplită îl zăpăci. Crezu, mai întîi, că a trăznit pe-aproape, undeva pe lîngă el. Cercetă copacii, nici un semn. Trăznise în altă parte, în spre vale. Își roti privirea în jur. Suluri de fum se înălțau alene dintr-un acoperiș de casă. „Acolo a trăznit. Vai de bieții oameni!”. Pe urmă își zise că acolo nu-i casă, e altceva. Exact, nu putea să deosebească ce era. Ploaia se țesea ca o pînză în fața lui. Porni repezitor, cu șapca trasă pe ochi, zgribulit. Dacă mai umbla mult așa, îl uda pînă la piele. „Măcar de-aș avea cu ce să mă schimb”. Nu avea cu ce, își lăsase bagajul la gară. Își duse mîna strașină la ochi, să nu-l bată ploaia și privi atent. Înțelese îndată ce se petrecuse : trăznetul nimerise un rezervor de țitei. Unul, sau două, că erau mai multe la un loc. Lepădă rucsak-ul, numai la el nu se mai gîndea în clipa asta, și o rupse la fugă. În cîteva minute era lîngă rezervoare. Pe coșul unuia se zbătea o flacăra încă plăpîndă. Modoran strigă: „Cine-i pe-aici? N-auziți ?” își zise că trebuie să fie cineva pe aproape, și mai strigă odată, din răspuțeri. Nu se-arătă nimeni. Și nici un răspuns. Modoran înțelese că n-are timp de pierdut. Trebuia să pună preț pe fiecare clipă. Dacă flăcările cuprindeau rezervorul — și-apoi se întindeau și la celelalte rezervoare, se putea petrece o catastrofă. Mai ales că rezervoarele erau în legătură cu sondele în producție. Nu mai avea timp nici de întrebări: Ce-o să fie, cum o să mă

descurc ? Să plece frumos, ca și când n-ar fi văzut nimic, nici nu-i trecea prin minte. Mai strigă odată — o ultimă încercare: „Care ești pe-aici ? Nu m-auzi ?” Apoi, adunându-și puterile, urcă pe rezervor. Era obosit de drum, murat de ploaie, îi tremurau degetele. Flăcările creșteau. Își scoase șapca și încercă să le potolească. Parcă făcându-i în ciudă, ele se-ntetiră. Șapca lua foc, trebui s-o lase din mână. Își dezbracă haina și din nou, cu înverșunare, se repezi asupra flăcărilor, vrînd să le înăbușe. Se aprinse și haina. Un fum înecăcios îi gîdila nările. Îi usturau ochii. Nu-l mai ascultau mîinile. Și-abia acum înțelese primejdia. Dacă nu stinge focul în cîteva minute, în două sau trei, s-a terminat cu el. Rezervorul o să explodeze, își scoase cămașa, și, în sfîrșit, pantalonii. Rămase numai în bocanci și izmene. Ploaia îl biciuia, părul îi căzuse pe ochi. Ochii îl dureau. El nu mai simțea nimic. „Dacă în cîteva minute...” în jurul rezervoarelor se adunaseră cîteva oameni. Se agitau, strigau — el n-auzea nimic și nu-i vedea. După vreun minut, auzi semnalul pompierilor. „Tîrziu, prea tîrziu”. Se repezi din nou să stingă focul — mai avea în mîini un rest de pantaloni. Apoi îl părăsiră puterile. Simți cum cineva îl ia în brațe și-l poartă ca pe-un copil. Ar fi vrut să doarmă, legănat de brațele cuiva. Cînd își veni în fire, i se spuse că-i în afara oricărei primejdii. El întrebă, surprins: „Ce primejdie?” În clipa aceea nu-și mai amintea ce se-ntîmplase. Și nici nu-și dădea seama unde se află. În jurul lui — zeci de oameni, fiecare îl îmbia cu cîte-ceva. El era aproape gol. Și își aminti totul. Un sublocotenent de pompieri îi spuse : „un minut, un singur minut dacă mai trecea”... „Și cum m-ați coborît ?” întrebă Modoran. „Cu pînze de apă. Te-am luat ca pe brațe”. Așa i se păruse și lui, că cineva-l poartă-n brațe.

În iarna lui 1946 eram elev în clasa a șaptea la liceul din B. într-o zi, un cunoscut, un activist al județenei de partid, m-a întrebat dacă n-aș vrea să dau meditații cuiva. Cui ? Unui muncitor tînăr, de la fabrica de încălțăminte. Am primit cu plăcere, eram obișnuit cu meditațiile, de vreo trei ani din ele trăiam. Chiar în acea zi spre seară l-am cunoscut pe Pavel Modoran. Împlinise abia optsprezece ani, dar părea ceva mai în vîrstă. Avea o față aspră, colțuroasă, chinuită. Vorba domoală, ochi isteți. Locuia cu chirie la un bătrîn uricios, veșnic pus pe șicane. În fiecare lună, bătrînul îi sporea chiria. „Dacă-ți convine, dacă nu — ușor aduc pe altcineva”, în B. nu se găseau locuințe de închiriat, orașelul fusese distrus în parte de bombardamente — și el se vedea silit să accepte. Plătea o sumă destul de mare pentru o cămăruță nenorocită, situată la mansardă. Modoran m-a primit, la început, cu oarecare neîncredere. După ce m-a pofțit să iau loc — nu prea aveam unde, cămăruța fiind cu totul neîncăpătoare, m-a întrebat de unde-s de loc, din ce trăiesc părinții și altele. Întrebările lui mi s-au părut sîcîitoare — ce-l interesează pe el de unde-s și ce fac ? — și eram gata să renunț. Simțind cum stau lucrurile, el s-a grăbit să-mi explice :

- Voiam să știu dacă sînteți învățat cu greul.
- Nu-nțeleg, i-am mărturisit, ce legătură are asta...
- Are, pentru mine are.
- Mă rog.. eu o să-mi fac datoria.

— Am mai avut doi meditari, a continuat el, tot elevi. Și-am renunțat la ei fiindcă n-aveau răbdare și-mi rîdeau în nas.

— Foarte urît din partea lor.

— Eu învăț greu.

— Ce școală ai ?

— Două clase primare, mi-a spus el, dar asta n-are nici o importanță. Altceva... Sînt două luni de cînd m-am înscris în partidul comunist. Și-am spus atunci că vreau s-ajung un muncitor bun și că-n zece ani o să fiu inginer. In zece — a repetat el, cu gravitate.

— E cam greu, la vîrsta dumitale.

— Nu-i greu deloc, mi-a retezat-o el. Nu v-am chemat ca să-mi spuneți că-i greu — asta o știu și singur — ci să mă-nvățați. Am cărți — și mi-a arătat o policioară pe care se aflau zeci de broșuri de popularizare a marxismului. — Pe toate le-am citit. Am și cărți de școală. A tras de sub pat un cuțar și a scos din el o Trigonometrie. — Deschideți la orice pagină doriți, dictați-mi o problemă, și-o s-o rezolv.

—• Altădată, n-avem timp.

— Acuma, a insistat el.

— Mă rog... îmi dădeam seama că dacă n-o să-i ofer prilejul să-mi arate ce știe, o să se simtă foarte jignit. I-am dictat o problemă la întîmplare. El a notat-o, cu grijă, apoi s-a chinuit cu ea vreun sfert de ceas. Mi-a spus :

— Asta nu-mi iese. Alta.

— Bine, îți mai dictez una. II urmăream cum se zbate, își chinuia mintea — nu se lăsa. Dar n-a reușit să rezolve pînă la capăt nici a doua problemă. Ii părea nespuse de rău. M-a rugat să-l ajut. Dar nu mult, numai unde trebuie, că pe urmă se descurcă el. I-am zis : — Nu trebuia să te repezi tocmai la trigonometrie.

— Trebuie să-nvăț de toate.

—• Evident, dar nu-ntr-o zi.

— Vă rog să m-ascultați la istorie.

Și l-am ascultat două ceasuri la rînd, apoi am trecut la geografie, științe naturale, chimie. Din toate prinsese cîte ceva. I-am spus : „E bine, dar de-aici încolo va trebui să-nveți după un plan anume.” El era de acord, dar nu'prea avea răbdare. Voia să le prindă pe toate — și deodată. Mi-a dat multă bătaie de cap. La jumătatea lecției de științe naturale mă oprea : Să vă-ntreb altceva — care-i situația Partidului comunist din Italia ? Sau : Cum se explică trăznetul ? In sfîrșit, reluam lecția, o terminam și atunci venea cu alte întrebări. Citea foarte mult, citea acasă, pe stradă, la cantină. Avea o curiozitate care mă uimea. Și-o voință nemai-pomenită. Uneori mă căuta la școală. Aștepta să se termine ora de curs și intra în clasă. „Am o problemă...” Se dovedea că n-are una, ci zece ! Nu pleca, pînă nu primea răspuns la fiecare. Intr-o zi — nu știu ce mi-a venit, mi se pare că eram în pauză înaintea orei de chimie și trebuia să citesc ceva, iar el mă sîcîia cu problemele lui, i-am spus : „Dumneata chiar ți-ai pus în gînd s-ajungi savant ?” Și-a strîns repede hîrțiile și le-a vîrît în buzunar. Mi-a zis la revedere și s-a dus. Seara, după cum era stabilit, am trecut pe la el, să-l meditez. Ușa închisă, nici un bilet : Așteaptă-mă, sau nu mă aștepta, am de lucru. A doua zi, la fel. Nu pricepeam ce se-ntîrnplase. In sfîrșit, l-am întilnit în a patra zi. la o ședință a organizației de tineret?

—,Unde-ai fost ?

— Unde să fiu, pe-aici!

— Te-am căutat...

•— Știu, dar m-am gândit că nu e cazul să mai învăț cu dumneavoastră. Mi-e rușine că n-am avut de unde să vă dau banii. Măine iau salariul și-o să vi-i trimit.

A fost nevoie de îndelungi discuții ca să ne-mpăcăm. Cu greu mi-a iertat jignirea. „Dumneavoastră, elevii, ce știți... M-a dat tata la școală, învăț sau nu-nvăț, ceva tot o s-ajung într-o zi. Dar eu nu vreau să-ajung, vreau să știu. Și nu mă las, chiar de-ar fi- să pleznesc. Eu n-am avut puțința pînă acuma. Dar în zece ani o să fiu inginer". N-aveam nici o îndoială în privința asta. O să fie. Odată împăcați, ne-am apucat de lucru. La sfîrșitul primei luni, mi-a întins banii :

— Nu te supăra, dar nu-i primesc.

— Dece ? s-a mirat el, nu-s buni ?

— Sînt și eu utemist, i-am explicat — și ceea ce fac, e o sarcină de organizație. Îți spun foarte cinstit, așa e. Nu vreau altă răsplată decît să te văd inginer.

— O să mă vezi, dar pînă atunci... Și din nou mi-a întins banii.: Ia-i domnule, dece nu ești serios? Nu vezi că n-ai pantaloni ca lumea, nici haină, nimic? Ia-i că rînă-nfurii. Eu sînt muncitor, am bani, nu vreau pomană.

— Dar te rog să-nțelegi...

—• Bine, atunci n-o să mai învăț cu dumneata. Nu-mi plac oamenii mofturoși. Ia, domnule, banii, că altfel mă supăr.

Într-o zi, după vreo două luni, iar am găsit ușa închisă. Mă-ntrebam dacă între timp îl jignisem cu ceva. Nu știam să-l fi jignit. Gazda n-a vrut, sau n-a știut să-mi spună unde-i. A doua zi, am primit un bilet de la el. „Sînt la spital, mîine intru la cuțit, să mă fac frumos. Poimîine, poți să mă vizitezi, dacă vrei". Vasăzică, își face vreo operație. Și asta se che*amă la el că se face frumos. Are haz. Nu-l știam suferind, nu mi se plînsese niciodată. Părea destul de robust, atîta. doar că umbla puțin aplecat într-o parte, în partea dreaptă. A treia zi după operație, l-am vizitat. Era lungit în pat, cu imîinile căpătîi. Nici vesel, nici trist.

— Ei cum a fost, te-ai făcut frumos ?

— Și încă ce frumos ! a rîs el.

— Ce-ai avut ?

— Coastele.

— Ce-i cu ele ?

— Trei coaste, alea de mi Ie-a deranjat patronul.

Abia atunci am aflat cîte ceva din copilăria lui Pavel Modoran. (Prea multe nu, fiindcă refuza cu încăpățîinare să dea amănunte). Al patrulea copil al unui ceferist din orașelul Z. Pavel Modoran s-a văzut silit, la vîrsta de nouă ani să renunțe la școală și să-și caute ceva de lucru. Doi ani de zile băiat de serviciu, la gară. În ziua în care l-au arestat pe taică-su pentru activitate ilegală — asta a fost în martie 1939 — Pavel a primit un picior în dos. Cîteva luni a rămas șomer. Apoi : hamal în gară, măturător de stradă. La treisprezece ani a intrat ucenic la un atelier de încălțăminte. Adică : băiat de serviciu în casa patronului. Voia să fure meseria — lua bătaie. Cerea haine, cum prevedea angajamentul — iar așa. Într-o zi, era în al treilea an de ucenicie, s-a ridicat împotriva patro-

nului. I-a îndemnat și pe ceilalți ucenici să se ridice. Băieții au făcut întocmai. Patronul și-a trimis nevasta după polițiști, dar pînă la venirea lor, l-a trîntit pe Modoran și i-a ars un picior în coaste. Băiatul și-a venit în fire, cu adevărat, abia peste vreo două zile. Era acasă, la maică-sa. II adusese un frate mai mare. Iar rămăsese șomer. Avea și coastele rupte. Prima intervenție chirurgicală nu i-a fost de prea mare folos. Acum se-ncercase o alta.

— De data asta a mers bine, m-a asigurat el.

— Tatăl dumitale știe că ești în spital, i-ai scris ?

— A murit în septembrie 1944, la vreo lună după ce-a ieșit din închisoare. A murit tata, nu-l mai țineau plămîinii. A murit și mama, anul trecut.

Am înțeles că nu trebuie să mai întreb nimic. Cînd să mă despart de el, Pavel Modoran mi-a făcut un semn discret cu ochiul. M-am apropiat. „Uite ce am aici !” Și de sub pătură a scos cartea de trigonometrie. O clipă m-am întrebat dacă omul e în toate mințile. Abia s-a dat jos de pe masa de operație și se chinuie cu trigonometria. Învață pe ascuns. M-am infuriat :

— Dacă nu ești cuminte, o să te spun doctorului.

— Hai, domnule, de ce nu ești serios ? N-am nimic, nu mă doare nimic. N-ai decît să mă spui, că tot nu renunț. Eu nu mor, domnule, așa de ușor, cum crezi matale. Oho ! Apoi m-a iscodit : Spune-mi cinstit ce părere ai de mine?... Adică, nu dacă-s prost ori deștept, asta știu eu, mă rog... Altceva : de pildă, ce gîndești cînd mă vezi cu cartea-n mîină ?

— Ce să gîndesc, îmi pare bine !

— Nu ți se pare că exagerez ?

— Nu — de ce ?

•— Mie da, mi se pare cîteodată. Li se pare și altora. Trebuie să ai o măsură... Nu pot s-o am. Au trecut atîția ani, în care n-am citit un rînd, n-am știut nimic, E îngrozitor cînd îți dai seama ce-ai pierdut. In sîrșit, cred ca la anu' o să mă-nscriu la școală. Cu răbdare, cu încăpăținare, o să iasă bine. Trebuie !

După vreo două săptămîni, într-o dimineață de iunie, m-am pomenit cu el la școală. Abia în urmă cu o jumătate de ceas scăpase din spital. Avea niște probleme. Mi-a propus să lipsesc de la ora de religie și să-i dau explicațiile necesare. Am primit cu plăcere.

— Mîine o să vii cu mine, mi-a zis.

— Vin, dar unde ?

— M-am împrietenit în spital cu un ceferist care mi-a spus că un frate de-al lui are doi cai grozavi, buni de călărie. Mergem să galopăm.

— La așa ceva nu mă pricep.

— înveți, cazi de două ori, de zece ori — și-nveți. Galopăm pe un deal. Vreau să-ți spun că-i o nebunie să galopezi la deal. Să vezi cum te saltă ! Am convenit că așa o fi, dacă zice el, dar nu mi-a trecut prin minte și nu primesc. M-a privit cu ironie : — Hai, domnule, de ce nu ești serilos ? Cazi de zece ori — și ce contează ? Galopăm, ne dezmorțim, aer curat...

Cu toate împotrivirile, n-am scăpat de el. Și de atunci, în fiecare duminică dimineața ne prezentam la fratele ceferistului, un gospodar între două vîrste, glumeț și binevoitor : Nene, vrei să ne mai dai caii ăia ?

Modoran galopa ca un maestru. Mă țineam de el cum puteam, dar mi-era o teamă ! El îmi striga, în plin galop : „Ia-o înainte și aruncă șapca !” O luam înainte și aruncam șapca. El venea din urmă, se lăsa pe-o parte și-mi ridica șapca de jos. „Atenție, prinde-o!” Aiurea, parca mă-ntorceam eu s-o prind. El rîdea în hohote. În sfîrșit, după multe exerciții, m-am deprins. Observîndu-mi progresele, el su bucura: „Păi așa vezi, trebuie să îndrăznești !” În ciuda înfățișării lui cam aspre, era un om vesel, bun de glume și foarte săritor la nevoie. Nimic nu-l speria. Și nimic nu-l obosea. Nu l-am văzut niciodată, frînt, istovit. Și-ar fi avut motive să fie. Lucra în fabrică, în condiții destul de grele, învăța, lua,-parte la ședințe. Nu era zii în care să nu-l întîlnesc la organizația de U.T.M. sau la partid. Prezent la toate conferințele, primul care se oferea să plece în muncă de agitație la sate, propagandist la un cerc de învățămînt politic... Și pe lîngă toate astea, mai avea timp să lucreze și pe șantierele de reconstrucție a orașului. Nimic nu-i era indiferent ! Nici balurile, bineînțelese.

Intr-o zi, mi-a spus că o să plece pe șantierul de la Salva-Vișeu. I-am spus și eu că voi pleca la facultate. Patru ani nu l-am mai văzut. Aveam știri sumare despre el. Învață la școala medie, e muncitor într-o mare fabrică de încălțăminte, încă nu s-a căsătorit. În 1952 l-am întîlnit în gară la Buzău. Două minute, mai mult n-am vorbit. Eu plecam într-o parte, el în alta. Se-mplinise, arăta bine, bărbat în toată firea. Mi-a spus că tocmai cu două zile în urmă terminase școala de maiștri. Se-ntorcea în uzină. Și cu ingineria? Nici o grijă. La revedere!

Comitetul de partid al schelei S. ceruse comitetului raional un activist, un instructor, unul care să rămînă mai mult timp în schelă, la nevoie trei sau cinci luni — și să ajute la rezolvarea unor probleme importante. Din pricina fluctuației de cadre, a indisciplinei, schela era amenințată să rămînă sub plan. Așadar, eram în așteptarea activistului cînd, într-una din zile, sună telefonul. Cineva, care nu voia să-și destăinuie numele, cerea să se prezinte la telefon inginerul X. M-am prezentat.

— Ce mai faci ?

— Bine — dar dumneata ?

— Bine și eu !

— În sfîrșit, n-ai vrea să-ți spui numele ?

— Ba da, cu plăcere. Modoran. Și continuă : În clipa asta am aflat că lucrezi la schelă și am vrut să-ți dau un semn de viață. Mîine, pe la prînz, o să fiu acolo, trimis de comitetul raional. De două săptămîni sînt instructor.

I-am promis o mașină care să-l ia de la gară — dar ce nu i-am promis în bucuria mea de a-l revedea ! Și într-adevăr, a doua zi i-am trimis mașina, ca să nu facă vreo zece km. pe jos. Trenul însă avea mare întîrziere. Șoferul, după vreo două ceasuri de așteptare, s-a întors la schelă. Mi-am zis : O să găsească Modoran vreo ocazie. Dar n-a găsit, fiindcă mașinile schelei nu treceau pe drumul gării de cît rareori. Și-atunci a lăsat o parte din bagaj în gară și a pornit-o prin ploaie cu rucsak-ul în spate. Ca să scurteze drumul a luat-o peste deal... Pe la ora cinci, cînd Modoran salva rezervoarele de țitei, eu mă aflam la o sondă care tocmai intra în producție. Abia seara m-am întors în schelă. Mi s-a povestit îndată întîmplarea și-am alecugat să dau ochi cu el. Modoran eră

la camera de oaspeți : Dormea. Doctorul care stătea de veghe lângă el, nu mi-a dat voie să-l trezesc. M-am interesat :

— Are ceva ?

— Se pare că nu, respirația e normală, văd că doarme bine. Înainte de a se culca i-am făcut un control riguros — nimic. Dar, cine știe !

—• Arsuri ?

— Nu — și mă mir cum a scăpat.

A doua zi dimineață, la șapte, Pavel Modoran era prezent la comitetul de partid al schelei. Reconfortat, bine dispus. Asprimea feței lui, cu care mă obișnuisem, se îndulcise puțin. În schimb i se aprinse vocea. După ce ne-am îmbrățișat ca doi vechi prieteni, am început destăinuirile : care ce făcuse între timp. Mi-a arătat carnetul de student; student în anul doi la chimie industrială : „Începând de la anul, mi-a spus, o să frecventez cursurile la zi"... I-am spus :

— Povestește-mi cum a fost ieri.

— A fost, — unde mai pui că eram ciuciulete !... Dar altceva nu mi-a mai spus. Și nici eu n-am insistat. Nici pe urmă n-am mai adus vorba despre asta. — Ei, mi-a zis el, nu murim noi chiar atât de ușor. Se referea, probabil, la primejdia prin care trecuse. — Vreau să-ți spun ceva, a continuat, eu nu mă pricep la petrol. Ceva, ce-am citit, da altfel... O să mă ai de elev.

Ne sculam la cinci — de la cinci la șapte îl instruiam, purtându-l peste tot. Aproape după fiecare explicație pe care i-o dădeam, îmi spuneau : Pe asta o știam, am citit undeva. Venise la schelă cu un geamantan de cărți despre petrol. Cîteva din ele în germană și franceză. De la șapte în sus, eu îmi vedeam de alte treburi, pe la sonde sau la birou. Modoran mă găsea peste tot, cu telefonul. Îi auzeam : „Notează — la sonda 63, risipă de materiale, maistrul de la sonda 120 e brutal"... Cuprindea toată schela, știa tot ce se petrece. În ședințele de producție, care se țineau în fiecare zi, venea cu observații de preț, se contrazicea cu specialiștii, argumenta — și era dispus să asculte cu răbdare orice părere argumentată. „Nici nu știu cînd se odihnea. Îi conduceam seara, pe la zece, la camera de oaspeți. Cînd veneam dimineața să-l iau, paznicul sediului mă oprea la poartă : „Mai lăsați-l, poate că doarme acuma. Toată noaptea a citit". Intram în camera lui și-l găseam îmbrăcat, gata de drum. Nici un semn de oboseală pe față. I-am spus într-o zi :

— Niciodată nu te-am îndemnat la rele.

— Sînt convins.

— Atunci, ascultă-mă, de ce nu te-ngrijești ?

— Mă-ngrijesc foarte bine.

— Aș vrea să știu, printre altele, cînd dormi ?

— De ce nu ești serios ? Am treizeci de ani. O să-mi spui : bine, dar mai tîrziu... Ei, află de la mine că așa o s-o duc pînă la șaizeci. Și poate chiar mai mult. Totul e în funcție de cît lucrezi. Și dacă lucrezi din greu...

— Ai păreri cam ciudate.

— De loc — sau, chiar dacă n-o fi așa, ce importanță are, de îndată ce mi-a intrat în cap. Dar așa e. Cînd trebuie să stau ca un tîndală — în tren, de pildă (interesantă părere despre călătoria cu trenul !) sau în alte

împrejurări dintr-astea, simt cum amorțesc și-mbătrînesc. Nevastă-mea-i tot ca mine.

Asta-i bună !

— Ești căsătorit ?

— De cinci ani, de ce să nu fiu ? Am și-un copil.

— Și de ce nu mi-ai spus nimic ?

— Ce-ar fi să te lași de interogatorii ?

Și iar am simțit că nu trebuie să mai întreb nimic. După vreo doua săptămîni într-o duminică, i-a venit nevasta în vizită. O femeie cam. de vîrsta lui, mai mică decît el, brunetă, vioaie, foarte simpatica — pusa pe șicane amicale. Tot timpul îl șicana cu o dragoste ascunsă : fci, ți-ai găsit vreuna pe-aici ? Spune-mi cum arată, hai, că sînt foarte curioasa, te roe" El se amuza grozav. Cînd și-a cunoscut nevasta și cum, n-am aflat"simțeam însă că ține mult la ea. La plecare, nevasta mi l-a dat în grijă : „Vezi, că-i un șmecher ! .N-are pereche !"

Pe la sfîrsitul lui septembrie, schela S. a primit drapelul de frun-
tașă oe ramură.' A doua zi, după festivitate, pe la unsprezece, m-am po-
menit cu Pavel Modoran în birou. „Plec, mi-a zis, la douăsprezece am
tren Dacă e vreo mașină pe-aici"... M-am întristat, brusc. Nu știu de ce,
crezusem că voi lucra tot timpul alături de el Nu-mi intra în minte ca
trebuie să ne despărțim. „Cum așa, dintr-o data ?" m-am zăpăcit. „Am
fost chemat la comitetul raional. Mîine o să plec la sat, cu colectivizarea.
Iar peste cîteva luni, în altă parte. La revedere, o să ne mai intilmm
Nu mi-a dat voie să-l conduc. Nici măcar să ies din birou. Mi s-a parul
că are ochii înrouați. Dar, cum nu sînt sigur, să trecem peste asta.

GENERAȚIA LUI 23 AUGUST

autobiografii lirice

SEMNUȚ NEMURIRII

NICUIAE STOIAN

*lasă veche sigur răminea
]Blestemat cui bar de cioclovine
Cine și-ar fi amintit de ea
Și în cîntec ar fi pus-o, cine,*

*Dac-atunci în neuitata zi
Nu-nscriam pe zidul ei sihastru
Semnul ce de moarte o păzi:
„U.T.M. Sectorul III, albastru”.*

*Curtea-ntinsă cît un larg imaș
Se văzu de-odată la strîmtoare
Cînd o inundă-ll frenetic marș
Un potop de tălpi ropotitoare.*

*Renăscînd ca după-o iarnă grea
Pomii chiar, imense corzi de liră,
Nu-ntr-a florii albă feregea
Ci în cîntec se învăluiră.*

*Sălile prin care cucuvăi
Mai boceau pe veșnic dispăruții
Deveniră grabnic pentru noi
Stat major al mîndrei Revoluții.*

*Viu jucîndu-și albul diafan
Și-arătîndu-și toată osteneala
Clapele unui străvechi pian
învățau „Internaționala”.*

*Iar afișele cu-alaiul lor,
Roș tapet pe zidurile sombre,
Reînviați romanticul decor
Al acelu Smolnii din Octombre,*

*De-mi părea atunci, că Lenin chiar
Mi-nmîna acolo la tribună,
Un mandat suprem de comisar
Cu carnetul roșu împreună.*

TINEREȚE

TITEL CONSTANTINESCU

*Drumul acesta gemînd sub marșuri cenușii,
tipînd sub pașii hitleriștilor beți,
drumul acesta mi-a luat anii copilăriei
și mi i-a dus.*

*A plecat mama să mi-i caute-n fîntîni
și nu i-a găsit.*

*Fratele mai mic i-a căutat prin copaci
și prin zmeele agățate în sîrme
și nu i-a găsit.*

*Numai eu îi știam hărțuiți de ploi și de arșiți,
căutînd desperați umbra prietenului
ucis de fasciști într-o noapte.*

Umblam năuc.

*Rîdeau ciorile : Cra ! Cra! Dă-ne de trei bani, bucurie /
Dar eu nu aveam nici pentru pasărea mică ascunsă
în inimă.*

*— Unde mergi, omule fără ani ? întrebau
ultimele clipe din iulie.*

— Spre August! Spre August!

Și fără să știu ce va fi

și cînd se va sfîrși cu-adevărat,

mă agățăm de cuvîntul acesta, „August”,

ca de o creangă pe care suindu-mă,

voi ajunge la rod.

*Cînd am salutat prima oară steagul roșu,
am simțit fierbînd în mine, bărbăția.*

Din inimă, curgea spre brațe,

spre coapse,

tăria apelor dezlănțuite.

— Unde sînt rușii ? Vreau să-i văd!

Ce fel de ochi au ? Ce fel de inimă ?

M-am suit pe tanc, lîngă ei,

*am mîncat din cutiile lor de conserve,
am dormit, seara, rezemat de umerii tor
ascultînd un cîntec de dor din Baikal.
Cînd m-am trezit, uitasem anii duși.
Crescusem peste noapte.
Bună dimineața, tinerețe!*

*Mi-am găsit armele : bucurie și dor să trăiesc.
Mi-am găsit dragostea: Partidul și steagul.
Mi-am găsit inima: patria liberă, să cînt, să iubesc.
Mi-am găsit visul: munca, lumina, meleagul.*

*Miresmele tari de pe cîmp să le-adun
Și seva din arbori și zbor de lăstun.
Și apele limpezi foșnind în fîntîni
Să-mi curgă pe față, pe piept și pe mîni.*

*Și-apoi, spre casă, pe drumul tîrziu
Să merg, să tot merg. Strig la poartă: Sînt viu !
Și-o deschid... Dar nimic nu mai văd și n-aud!
Numai cîmpul curgînd sub porumbul cel crud.*

*Toți ai mei au plecat sub ruini, sub pămînt.
Plîng o clipă. Mă-nalț și mă scutur în vînt,
„Dar sînt tînăr!” Și-mi urc din adîncul ucis,
Altă prispă de casă, altă viață, alt vis.*

IN AȘTEPTARE

ILIE CONSTANTIN

*u-nțelegeam de ce pe străzi, din zori,
Tălăzuiau mulțimi de muncitori.
Și glasuri nalte izbucneau spre soare
Mișcînd mulțimile din nemișcare.*

*Țin minte ziua : ustura-n asfalt
Pantoful rupt în tălpi și era cald.*

*Mă ocolea un cerc de trupuri mari
Și cerul îl vedeam cum se îndoiaie,
Cu zările mustind belșug de ploaie,
Pe umerii curbați de proletari.*

*Un glas venea, adine, de undeva
Și umerii din jur îi îndrepta.*

*Un glas, în față, a chemat, fierbinte,
Și cerul s-a urnit spre înainte
Pași răsunau, stăpîni, pe bulevarde
Și tunuri prietene vuiiau departe.*

NĂDEJDEA NOASTRĂ

*lădejdea noastră s-a-mplinit atunci
lin luna lui August, pe cînd se coc
Întîii struguri și răsar în lunci
Primele flori de toamnă, ca un foc.*

*August veni pe care de asalt
Și zurui pe umedul asfalt.
Cu steaguri roșii filfîind în vînt
August păși pe-acest bătrîn pămînt*

*Și-aduse braț frățesc ce ne ridică
Din bezna vremilor de munci și frică.*

PREFACERI

*uQust a schimba! totu-n noi și zarea
Ne-o desfăcu mai vastă decît marea.*

*Orașe scoate din pămînt pe unde
Mlaștini verzui amenințau afunde.*

*In munții noștri apele zorite
Le încleștează-n chingi și le trimite
Depart, peste-obscurități înfrînte
Superb, în corzi electrice să cînte!...*

INT UNIREA

SEBASTIAN COSTIN

*Vergeam înfrînți pe drumuri de nisip.
Ardea în tîmple soarele, toridul,
șîntunecați la suflet,și la chip
Ne-am întîlnit în cale cu partidul.*

*Ne aștepta de mult, înalt și cert,
Cum le așteaptă-n oaze o fîntînă
Să-ți potolească setea de deșert,
Să-ți spele visul tînăr de țarină.*

*Și ne-a cuprins în mâini, și ne-a condus,
Ne-a dezmiardat pe umeri și pe tîmple
Și ne-a strigat că nu-s întoarceri, nu-s,
Din ceea ce era să ni se-ntîmpie.*

*Atunci s-au spart fiole cu lumini
Gonind din noi durerile cărunte
Și sori de aur dur și de rubin
Ne-au lins tristețea arsă de pe frunte.*

*Atunci tăcerea, ca un stol de corbi,
S-a mistuit în noaptea trecătoare
Și-am rîs c-am fost cîndva atît de orbi
Lucizi, am deslușit un țel în zare.*

*Se destrămase moartea, ca un mit.
Zvîcneau în got aripile-i de ceară.
Pe drumul larg, alături de partid,
Ne-am rupt din noi, născuți a' doua oară.*

DATA NAȘTERII

AUREL S TORIN

*Cincisprezece ani au sculptat în mine
•nîndria de-a fi om și de-a cînta.
Cincisprezece vulturi puternici
bat din aripi în inima mea.*

*Și zboară-a mulțumire către ziua
și ceasu-acela binecunoscut
cînd toți acei ce-am fost născuți odată,
pentru a doua oară ne-am născut.*

SIUDII SPECIALE

*Iyitr-o zi neuitată de august,
"And luptele-n stradă abia încetară,
Am învățat să-i iubesc pe soldații
ce ne-au adus libertatea în țară.*

*Într-un an secetos, și flămînd,
într-o tristă și palidă oară
am învățat să-i iubesc pe țărani
ce ne-au crescut pline în țară.*

*Într-o zi, pe un vast șantier,
de unde vor răsări nuferi albi, de lumini,
am învățat să-i iubesc pe-oțelarii
ce ne-au trimis uriașe mașini.*

*E dragostea mea și a generației,
și ea nu se poate stinge nicicând
pentru că a crescut sub ochii noștri,
odată cu noi, din același pământ.*

APARTENENȚA POLITICA

*artidul mi-a dat totul pe pământ,
știința și puterea și lumina,
și glasul tineresc cu care cânt,
și trunchiul de ne-nvins, și rădăcina.*

*A luminat și drumul, și-a înfrînt
urgile, în anii lungi și grei.
Partidul mi-a dat totul pe pământ
și eu, ostaș Partidului îi sînt,
puterea clasei, și onoarea ei!*

MĂ CHEAMĂ DRUMURI ȘI OAMENI

MI HAI NEGULESCU

*ă cheamă drumuri și oameni: cu zorile, vin
Pe cîmpie, în albe talaze de grîu înfrățit,
Și-n laminoare ce bolta pe umeri o țin —
De nimeni înfruntat, de nimeni oprit.
Sînt la mine acasă oriunde codri erup
în albe efluvii de liniște clară,
Unde zilele sînt urdinișuri de stup,
Unde își are sălaș iubirea de țară...
Sînt la mine acasă
Oriunde se naște un prunc, unde se leagă
O dragoste nouă, vibrație de meri înfloriți;
Unde inima se dăruie întregă
Anilor noștri, nestăviliți...*

*Mă cheamă drumuri și oameni; si parcă mă nasc
Cu fiece an încă-odată...
Nicicînd nu am fost solitar
Și, mai ales, n-am trăit în trecut;
De flamura roșie, neîntinată,
Niciodată nu m-am pierdut.
Pentru voi, pentru cauza clasei
Am căutat esențele tari
în cutezări de munte, în adîncimi de mare !
...Scrutîndu-mă cu priviri arzătoare,
în Carpăți m-au primit țăpinari
în oraș muncitori
Pe talazuri pescari;
Ei m-au luat în prima coloană...
De atunci cu pieptul fac bucuriilor scut;
Și am socotit ca o grea dojana
Tot ce vreodată
N-am izbutit, sau nu am putut!*

II

*„Un semn, și tîmpla cerului se-apeacă”
Arghezi*

*Anii aceștia sînt izbucnire, sînt flacără
Dar Vezuviul din care fișnesc sîntem noi
Fără sens, fără putere, fără vibrație
E tot ce nu izbucnește acum, în steagul înalt de văpăi
al anilor noi.
„
Nu avem ce lăsa pe mîine
Nu avem bucurii ce nu se vor azi...
Pîine, și nu numai pline...
Săgetare de vultur peste tinerii brazi'
Și mai presus de toate, sub roșii stele,
Incandescență, creație!
Un semn al omului: freamătă șarje grele
Un semn al omului: se opresc ape mari, în vibrație
Un semn al omului: vin ploile să legene pămîntul,

Un semn al omului: curcubeie în inimi răsar
Un semn al omului: poteca bolilor prin lume se curmă
Un semn al omului: tractorul răstoarnă hatul din
urma pe and lutul gros i se prinde în spițele rotii
Semnul acesta, prieteni, să-l facem cu toții!*

DIN LIRICA POLONEZĂ CONTEMPORANĂ

MAZO VIA

WLADISLAW BRONIEWSKI

ăranul dă grîne,
minerul cărbune,
eu versuri.

Pîinea-ți dă hrană,
cărbunii — căldură,
dar versul ?

Priviți-l:
prunc nou-născut
scîncind, sîngerînd
de pe-acum se răsfață.

Frumos ești tu, vers.

Frumoasă ești, viață.

®

Mazură cîmpie!
Mă uit îndărăt:
și azi, tot cu ochii din copilărie
te văd.

Privesc de pe muntele Turna :
pădurile dau să mă cheme...
Sînt șterse contururi, acuma,
de vreme.

Bătrîn sînt ca plopîi,
dar drept rădăcina mă ține.
Nu, vreme, să nu te apropii
de mine!

©

*O, fluviale mîndru,
și vieții mîndrie,
spre gurile tale,
liman, bucurie,
o, du-mă cu tine,
supremul meu crez,
O, Vistula,
mîndrule rîu polonez!*

@

*Mai frumos decît moartea de eroi-luptători
și trăind în istorie și-n iureș de gloanțe,
un oraș e pe Vistula unde știi că trăiești și că mori
un oraș al buneisperanțe.*

*O, Varșovie,
columnă strivită,
o, Varșovie,
Marie iubită,
o, Varșovie,
viu cimitir!*

*De la Cracovia și Sandomir,
curge Vistula-n plaiuri polone...
lat-o
Varșovia mea de oțel:
cine ridică brațu-mpotrivă-i,
trage în el!*

®

*Orașu-n construcție-i tot, numai schele :
ies fabrici și case — din scrum și din zgură...
Socialismul ridică spre stele,
în văzul oricui, casa noastră mazură.*

*Știam frumusețea : coloane grecești
și pînze vestite
și arborii cîți îi privești
și chipuri iubite.*

*A spart frumusețea bocancul barbar
lăsînd-o-n ruine.
Dar e în zadar :
e-n mine, e-n tine.*

*Mai calmă și mai înțeleaptă
ca moara istoriei, ni-i tinerețea.
Răspundem prin faptă —
ea-i frumusețea.*

ÎNCHINARE REVOLUȚIEI DIN OCTOMBRIE

Înste dați-i revoluției rusești,
scoateți-vă cușmele leșești
și-nchinare dați-i
celei mai mărețe
cauze-omenești — *
muncitorii și țărani și soldații.

Cușma asta nu 0 hătmănească
n-are-n juru-i penele de stîrc,
e din temniți cușma mea leșească,
cușma lui Warynski dela Schluselburg.

Drepti țineam grumații, ne-ntr•erupt,
greu ne-am închinat, mult a trecut
pînă cnutul țarului s-a rupt,
pînă cînd ieșirăm de sub cnut.

Dar mi-e sfîntă azi cenușa lui Rîleev
și cenușa lui Jelabov sfîntă-o țin
și cenușii revoluționarilor
mă închin,

si mormîntului lui Lenin — dreaptă tîmplă,
tîmplelor lui h&nin — dreaptă faptă,
faptei Im — că dreaptă fu și simplă
ca și Revoluția de simplă și de dreaptă...

Pentru morții noștri de la Stalingrad,
de la Moscova, de la Berlin,
după anii grindinii de iad,
punte viitorului închin.

Pe pămînt: rusesc, pe pămînt leșesc,
din al dragostei și-al sîngelui sărut,
flori găsăm și fără moarte cresc,
flori din trupul celor ce-au căzut.

LA ANIVERSAREA LUI G. CĂLINESCU

Hn G. Călinescu — sărbătorit cu prilejul împlinirii a 60 de ani — opinia publică contemporană omagiază pe autorul unor opere care au îmbogățit patrimoniul spiritual al poporului nostru.

Mai mult de jumătate din anii pe care îi are astăzi, G. Călinescu i-a petrecut în laborator, căci altfel nu poate fi numit locul său de muncă, unde fantezia și rigoarea științifică, intuiția pătrunzătoare și inspirația, toate nutrite dintr-o vastă cultură, s-au întâlnit și s-au armonizat perfect sub semnul unei energii sufletești și intelectuale cu totul particulare.

Personal, în poezie ca și în roman, în studiul de istorie literară ca și în exegeza critică, surprinzător prin observație spontană, chiar derutant uneori din unghiul speculației voit paradoxale, n-a vînat totuși niciodată originalitatea. Cultul valorilor clasice, și de aici aplicația către echilibru și viziunea sintetică-unitară, rămîne cea dintîi constantă a personalității lui G. Călinescu.

Creator cu multiple posibilități, după exerciții în poezie și în epică, exerciții în-cununate de succes dar nu decisive pentru destinul său literar, G. Călinescu își dă măsura în studiul închinat vieții și operei lui Eminescu. Șase volume dense reprezintă rodul unor cercetări exhaustive, făcînd dintr-odată ordine acolo unde se credea că materialul covîrșește capacitatea de investigație a unei singure persoane. Faptul a fost remarcat imediat și nu fără oarecare uimire, cu atît mai mult cu cît s-a observat că esențialul nu era împingerea documentației pînă la infinitul mic, ci fixarea coordonatelor fundamentale, în funcție de care se definește geniul eminescian. Studiul — deși în anumite interpretări, ținînd mai ales de filozofia și ideologia poetului, se situează pe o bază idealistă inacceptabilă astăzi — continuă să ofere o excelentă sursă de sugestii și asociații edificatoare. Afirmatia se verifică și în ce privește studiul dedicat ulterior lui Creangă. S-au impus ia apariția acestor volume nu numai judecăți noi, revelatoare, ci o metodă și un stil foarte personale, remarcîndu-se prin rapida situare în chiar miezul operei analizate, cu o necunoscută pînă atunci forță de a comunica direct pulsul vital, senzația vie, ca și materială, a emoției specifice. Concurau la aceasta o mare ușurință de a determina plastic judecățile (prin metafore, reportări inedite, etc.) și priceperea de a asedia obiectul analizei din toate părțile, asigurînd un solid fundament aprecierii de valoare. Ce jalnice, minore și lovite de anemie apar exhibițiile „artistice” ale criticii impresioniste, în raport cu studiile călinesciene a căror înaltă valoare literară nu exclude atenta aplicare la obiect !

Reconstituirea atmosferei și mediul eminescian trebuiau să fie, chiar în concepția autorului, o verificare a aptitudinilor de obiectivare epică. O dată dovada produsă, se cerea desfășurarea talentului într-o lucrare corespunzătoare. Aceasta a fost „*Enigma Otiliei*”, roman de structură realistă, înfățișând viața burgheziei orășenești, cu tipuri bine definite social și caracterologic după înseși legile proprii lor existențe. Romanul oferă o oglindă severă a diformităților morale și anomaliilor psihologice curente în societatea al cărei pivot îl constituie banii. Duelul în jurul moștenirii bătrânului Giurgiuveanu, tatăl Otiliei, scoate în vileag multe diformități, între care meschinăria și escrocheria de un mare rafinament, personificate în dornicul de parvenire Stanică Rațiu, nu sînt cele din urmă și poate că nici cele mai respingătoare. Spectacolul ultragiază firesc sensibilitatea tînărului intelectual cu iluzii Felix Sima și va grăbi procesul vindecării lui de iluzii. Practic, procesul acesta nu se desăvîrșește în carte, dar cel puțin prin neparticipare, prin retragere, eroul tot exprimă o atitudine de reprobare, fie și abia schițată. În detașarea liniilor conflictului autorul dovedește multă vigoare, ca și în zugrăvirea mediului și în surprinderea mișcărilor interioare cele mai imperceptibile.

Atît de variate resurse de creație au constituit garanția sigură pentru înțelegerea celorlalte valori literare contemporane. Tutr-o prodigioasă activitate de cronicar literar și apoi în monumentală lucrare „*Istoria literaturii române*” (de la origini pînă în prezent) apărută în 1941, G. Călinescu a fost cel dinții care a dat prețuirea cuvenită unor talente de talia lui Arghezi și Rebreanu, spunînd lucruri fundamentale despre valoarea operelor lor în contextul literaturii românești. Nimeni înainte să n-a scrutat cu mai multă încredere creația lui Camil Petrescu, căruia cu autoritatea sa i-a asigurat un gir serios, impunîndu-l atenției generale. În acelaș timp, „mofturile” moderniste ori fumulile ortodoxiste au avut în G. Călinescu un adversar constant. Situația pe terenul sigur al creației, reprobarea judecăților abstracte provenite din confruntarea artificială, mecanică a operei literare cu preceptele goale — procedeu care îl irită la Maiorescu și la Lovinescu — asigură aprecierilor lui G. Călinescu o stabilitate înfinit superioară orientării sale estetice, de esență pronunțat idealistă și autonomistă. Cîtă vreme rămîne aplicată la text, critica lui G. Călinescu se dovedește plină de inedit, inepuizabilă în sugestii, dar în generalizările și în construcțiile speculative de ansamblu ceața confuziilor se lasă grea asupra sa, cîteodată pînă la sufocare.

Cu toate meritele excepționale, G. Călinescu nu s-a bucurat de prețuirea „oîsială” în trecut. Mai curînd au fost încurajate împotriva sa reacțiile ostile, venite din partea extremei drepte, care îl suspecta de simpatie pentru cercurile progresiste democratice. „Adversarii” săi cei mai îndrîjiți erau exponenții reacțiunii gîndiriste, misticul tradiționalist Nichifor Crainic și ferventul agitator șovin Nicolae Roșu. Urmașii acestora, transfugi fără patrie, cu azil asigurat în cadrul oficinilor de propagandă imperialistă, aveau să reia în zilele noastre această atitudine de contestare ridicolă a valorii unui creator excepțional. Nu de mult un Virgil Ierunca n-a ezitat să nege definitiv edificiul călinescian, traducînd, printr-un gest tipic de pigmeu, furia cercurilor reacționare față de prezența lui G. Călinescu în rîndul celor mai reprezentative personalități culturale ale Romîniei democrat-populare. Azeziunea lui G. Călinescu la idealurile socialismului n-a necesitat nici o convertire, deși a produs o cotitură sadicală în activitatea sa. Era normal ca un intelectual patriot, cu înalta calificare a lui G. Călinescu și cu un adevărat cult al muncii conștiincioase constructive, să îmbrățișeze din toată inima orînduirea ale cărei baze stau tocmai pe recunoașterea muncii ca element -primordial de stabilire a relațiilor și a valorilor în societate.

Cu entuziasmul care îi este caracteristic, cu spiritul său mereu neobosit de animație și de inițiativă, G. Călinescu s-a alăturat imediat după 23 August 1944 forțelor democratice. La „*Tribuna poporului*”, chiar în toamna aceluși an, apoi la „*Națiunea*”, ziare

pe care le-a condus personal, Q. Călinescu a scris zeci, sute de articole — editoriale, foiletoane, cursive, reportaje — pe temele cele mai acute ale momentului respectiv, angajându-se nemijlocit în lupta pentru triumful ideilor progresiste și al orînduirii fără exploatare. Verva sa stilistică inimitabilă a servit de minune pentru a spulbera mitul abstragerii intelectualului din focul luptelor de clasă, printr-un strălucit exemplu. Susținînd campania împotriva politicii retrograde a partidelor istorice, G. Călinescu a știut să vadă în clasa muncitoare forța viitorului și a vestejit orice fel de scepticism cu privire la posibilitățile acesteia de a înfăptui revoluția politică, socială și culturală.

În laboratorul său, G. Călinescu a continuat să pregătească noi șarje, deschizînd ferestrele larg spre tumultul vieții înconjurătoare. Opera i s-a îmbogățit considerabil și sub toate raporturile, în acești ani din urmă. În poezie, în roman, în memorialul de călătorie, în studiul de istorie literară, în eseu critic și în publicistică, G. Călinescu n-a încetat să strălucească, lucrînd neîncetat pentru șlefuirea viziunii și mijloacelor sale de creație. Este un exemplu de probitate și de conștiință desăvîrșită, felul în care G. Călinescu înțelege să-și însușească o concepție științifică, pentru a asigura o și mai trainică fermitate poziției sale de artist și de cercetător. Rezultatele fructuoase se văd în studiile ample publicate în revista Institutului de Istorie literară și Folclor, al cărui director este, precum și în analizele mai restrînse, dar nu mai puțin edificatoare, din *Contemporanul*. Rubrica sa permanentă „Cronica optimistului” este un model de prezență în actualitate, plină de răspundere și pasionantă. Aci, Călinescu își exprimă fidelitatea sa față de socialism, dragostea pentru poporul care-și făurește o viață mai bună și, în primul rînd, față de clasa muncitoare, inițiatora, conducătoarea și cheazășia tuturor realizărilor contemporane. Cuvintele de îndemn scrise nu de mult de G. Călinescu au o rezonanță adîncă în sufletul oricărui intelectual cinstit : „Noi, care de fapt sîntem niște muncitori și am primit de la clasa muncitoare ceea ce nu visase nici Galileu, nici Mozart, să fim alături de ea în sforțările ei pentru o lume nouă, către pace, să stăm în mijlocul singurei clase care ne înțelege și ne prețuește. Adică mai presus de toate, să fim” devotați cauzei poporului muncitor, să fim leali călăuzitorilor lui”.

La 60 de ani, G. Călinescu se înfățișează numeroșilor și credincioșilor săi admiratori mai plin de vitalitate decît oricînd. Ei sînt siguri că neîntrecutul creator care este G. Călinescu le va mai oieri încă multe prilejuri de bucurie și profundă emoție estetică de aici înainte, prin lucrările sale, fie că ele vor fi consacrate creației epice, reconstituirii istorico-literare, criticii sau poeziei.

Colectivul redacțional al „*Vieții Romînești*”, avînd mîndria de a-l socoti pe G. Călinescu printre colaboratorii constanți ai revistei, se alătură sentimentelor unanime, adresîndu-i din toată inima aceeași urare : Să ne trăiți întru mulți ani !

’ VIAȚA ROMINEASCA

Cronica Ideilor

DOCUMENTALIST ȘI CERCETĂTOR

VIRGIL CÎNDEA

atenția acordată în țara noastră activității de cercetare urmărește, în afara corectei ei orientări ideologice, crearea condițiilor celor mai proprii ridicării randamentului cercetării, asigurarea unei eficiențe maxime în raport cu mijloacele angajate în această muncă și cu cerințele dezvoltării economice, industriale, culturale a poporului. Mereu mai frecvent, sesiunile științifice ale Academiei R.P.R., ale institutelor departamentale sau universităților atacă probleme privind organizarea, metodele și tehnica muncii științifice. În mod corespunzător marile biblioteci și centre de documentare dezbate în sesiunile lor probleme ale raționalizării muncii bibliografice și de informare în sprijinul cercetării, al progresului științific și tehnic. Angajați în preocupări metodologice comune, documentaliștii și cercetătorii par să considere, din unghiuri proprii activității lor, buna organizare și funcționare a aceluiași complex aparat, acela al investigației tehnico-științifice.

În organizarea acestui aparat, însă, în stabilirea, unor raporturi firești și utile între documentare și cercetare mai sînt, incontestabil, încă multe de făcut. Colaborarea dintre omul de știință, care stabilește planul de cercetare și documentalist care îi colectează și îi rezumă cunoștințele precedente asupra problemei propuse, pentru a evita repetarea cer-

cetărilor, risipa de eforturi și timp și „redescoperirea prafului de pușcă” este departe de a se fi realizat în toate domeniile științei și tehnicii. Nu sînt rare cazurile cînd, după lansarea planului de cercetări, o referință bibliografică necăutată la timp schimbă perspectivele investigației. Pe de altă parte se mai întîmplă ca lipsa unei documentări suficiente să întîrzie trecerea la faza experimentală peste termenele raționale fixate în plan. În sfîrșit, delimitarea încă insuficientă între o activitate și alta ne mai poate prezenta cercetători atacînd personal, eroic, faza de documentare a planului lor, îngropîndu-se în fișiere și amînînd sine die lucrările de analiză sau sinteză științifică, pentru a publica ani de-a rîndul „documente inedite”.

Se poate face, din acest punct de vedere, o delimitare între documentalist, auxiliar al muncii științifice și cercetător? Incontestabil că da. Stăpîni pe un sector determinat al cunoștințelor umane, administratori ai unui mare rezervor de documente, bibliograful, documentalistul sînt, în sens propriu, niște lucrători științifici, în sens restrîns niște cercetători: nu ai domeniului încă necunoscut al realității, ci ai teritoriului luminat de știință, care cuprinde încă o asemenea cantitate de fapte, informații, documente etc. achiziționate de omenire pînă azi, dar ne-

ordonate și neselectionate convenabil, în-cît fără asistența unui ghid în acest imens rezervor cercetătorul se poate cu ușurință rătăci. Acest sens particular al calității de cercetător conferită documentalistului nu trebuie minimalizat: stăpîn pe o pregătire și o tehnică dificilă, documentalistul poate răspunde la întrebarea esențială, prealabilă oricărei investigații noi, cu privire la ce *este* și ce *nu este încă* descoperit, cunoscut, inventat, concretizat în documente (manuscrite publicate, iconografice, auditive, auditivovizuale, piese naturale sau artificiale). Numai cercetătorul îngrijorat să nu forțeze uși deschise poate aprecia siguranța pe care i-o oferă documentalistul că nimeni, nicăieri nu a soluționat încă problema abordată de el, siguranță ce se obține prin inventarierea, trierea, selecționarea tuturor contribuțiilor anterioare în problema respectivă. Consaorîndu-se acestei opere documentalistul nu-și canalizează — cum s-ar crede — spre activități secundare capacitatea de a opera eJ însuși cercetări creatoare, de a aduce contribuții noi în știință sau tehnică. Gînditori și cercetători de seamă, ca Bacon, Leibniz, Lomonosov, la noi între alții Emil Racoviță, au consacrat o bună parte din activitatea, lor acestei fundamentări prealabile a muncii științifice pe care o constituie documentarea. Era justificată întîrzierea acestor corifei ai științei în anticamera laboratorului, a șantierului cercetării propriu zise? Răspunzând unei asemenea întrebări și unor asemenea reproșuri Racoviță arăta, în 1926, că „în stadiul actual al evoluției științei și metodelor ei este nevoie de un material documentar considerabil pentru ca cercetările științifice să se poată efectua în condiții normale”. „De aceea pentru ca cercetările să fie în prezent fructuoase trebuie ca problemele să fie reluate din punctul foarte înaintat în care le-au lăsat premergătorii și să se cunoască multiplele date, metode, constante etc. care au fost deja descrise, pentru a nu se pier-

de un timp inutil în căutarea altora noi, poate mai discutabile”¹.

În trecut, cînd delimitarea între documentare și cercetare nu mergea pînă la separarea lor în activități și specialități distincte, era justificat poate, să se confunde calitatea de cercetător științific, cu aceea de „cercetător de arhive și bibliotecă” și mulți asemenea „cercetători” au făcut operă de documentare fără să știe, publicînd „contribuții” care nu reprezentau decît punerea în circulație a unui document inedit, adesea fără nici o analiză sau interpretare științifică. Astăzi caracterul unei contribuții este condiționat de elementele euristice pe care le cuprinde, simpla inventariere sau publicare de documente intrînd în categoria lucrărilor științifice auxiliare. În unele domenii aceste două activități se mai pot desfășura concomitent, de același cercetător, întrebarea este, însă, dacă se mai poate, într-o epocă în care apar 35.000 reviste științifice anual, cuprinzînd peste 1.500.000 articole, ca cercetătorul să inventarieze în prealabil contribuțiile anterioare și să-și consacre totodată eforturile și continuării lor? Desigur că nu; un alt tip de cercetător, și anume documentalistul, trebuie să asigure această fază a planului de cercetări. Într-o asemenea delimitare de activitate între documentalist și cercetător rezidă una din principalele condiții ale randamentului muncii științifice. Ea trebuie lăsată, printr-un „spate asigurat” prin informarea completă și competentă a documentaliștilor, să se concentreze asupra zonei necunoscute a realității, asupra dificultăților a căror soluționare i se cere.

De vreme ce documentarea și cercetarea sînt două activități cu sarcini complet separate, sublinierea deosebirii dintre documentalist și cercetător pare inutilă. Organizarea modernă a muncii științifice a delimitat cele două profesii, făcînd din primul un „servus servorum scientiae”, din cel de al doilea pionierul

¹ Catalogul revistelor științifice și medicale din Cîtii, Cluj. 1926, p. XV-XVI.

propriu zis al cunoașterii. Analiza acestor două activități îngăduie însă constatări ceva mai nuanțate. Oricât de diferite ar fi serviciile lor, documentalistul și cercetătorul nu lucrează în bandă rulantă, nu-și *transmit* lucrarea, nu colaborează unul după altul, ci adesea unul *lângă* altul, la același abataj.

Specialistul în tehnica documentării, a bibliografiei, eventual a mijloacelor mecanice ale informării, capabil să declanșeze după nevoile cercetării robinetele marelui rezervor al documentelor și informațiilor, auxiliar al cercetătorului, căruia îi furnizează, ca o premiză a investigațiilor, limitele actuale ale cunoașterii, de la care cercetarea poate continua în mod eficient și util, documentalistul este *tocmai prin aceasta* obligat, pe lângă formația sa profesională, la o pregătire științifică de specialitate, în domeniul în care documentează. Cu toată rezistența bibliologilor și teoreticienilor rutinieri ai documentării este din ce în ce mai greu ca un licențiat în litere să asigure o bună documentare medicală sau tehnică. Am întâlnit chiar în centre de documentare specializate importante, ca Zdravotnicke dokumentacni stredisko (Centrul de documentare medicală) din Praga dominând concepția că un clasificator al literaturii medicale trebuie să fie în primul rând un specialist în clasificare zecimală, indiferent de pregătirea lui universitară; cunoștințele medicale le dobândește prin cursuri de inițiere. Aceeași situație (dacă nu convingere) este predominantă în parte și la noi: citi din clasificatorii marilor biblioteci sau centre de documentare sînt specialiști cu diplome în domeniile a căror literatură o clasifică? Competența lor relativă în aceste domenii și-au dobîndit-o prin experiență, nu prin studii universitare. Se poate însă asigura o documentare eficientă, altfel decît prin specialiști care să cunoască problemele, particularitățile, *nevoile* cercetării? Desigur că nu, sau numai aproximativ.

Combătînd o asemenea concepție semnală cunoscutul bibliograf sovietic

P. N. Berkov, confuziile din lucrările unor bibliografi de seamă ca Mejov, care a inclus într-o bibliografie despre Galileu un studiu al geografului Elisee Reclus despre Galileea (partea nordică a Palestinei), sau ca Vengherov care a trecut într-o bibliografie a lui Gogol studiul unui ornitolog despre familia cufundatului (pasărea de apă, numită, în rusește *gogol*). În literatura noastră bibliografică recentă am putut întâlni însă, Cuvîntul -introdutiv la cursul de istorie națională al lui Kogălniceanu, inclus într-o *Istorie a tehnicii romînești* (Buc, Edit, tehnică, 1957)? O eroare de tipar (istorie *naturală* în loc de *națională*) se asociază cu lipsa de cultură istorică a bibliografului.

De aceea în U.R.S.S. și în multe țări socialiste (R. Cehoslovacă, R.D. Germană), în programa facultăților de bibliografie' intră în afara cursurilor speciale de tehnică biblioteconomică, bibliografică, documentară și materii (repartizate pe cîteva ani) menite să specializeze concomitent pe viitorii bibliografi sau documentaliști în domeniile pe care le vor documenta: istorie, filologie, medicină, științele naturii sau tehnică. Pînă la organizarea similară integrală a învățămîntului superior bibliologic sau documentalist la noi, singura soluție este captarea specialiștilor din diferite domenii de științei sau tehnicii în munca de documentare prin sublinierea continuă a importanței acestei activități, prin introducerea ei ca parte componentă indispensabilă a procesului cercetării, prin asigurarea unor condiții de lucrători științifici celor ce îmbrățișează această profesiune.

O primă *concluzie*, deci: *Cercetarea are nevoie azi să îi fie sprijinită de documentaliști specializați în domeniile pe care le documentează. Formația lor universitară și profesională trebuie să țină seamă de acest deziderat.*

Consecința acestei concluzii asupra formației cercetătorului este la fel de importantă. Nu numai în prezent, cînd toate

domeniile cunoașterii (la noi ca și în întreaga lume) sînt sprijinite în mod egal pe plan documentar, este cercetătorul obligat să supleze lacunele aparatului de informare prin investigații documentare proprii, dar întotdeauna cunoașterea cît de sumară a tehnicii documentării va fi indispensabilă cercetătorului. Ea nu are numai o valoare pro *demo*, aceea de a determina, prin aprecierea complexității muncii de informare, o atitudine de respect și recunoștință a cercetătorului față de principalul lui auxiliar, documentalistul, altădată considerat „negrul”, „sclavul” savantului care, beneficiind copios de referințele adunate cu penibile eforturi de bibliotecar sau bibliograf avea rareori generozitatea lui H. Taine sau Emil Racoviță de a le dedica opera și aproape niciodată probitatea de a menționa în prefață cît le datorează o erudiție pe care și-o atribuiau în întregime, chiar cînd în mod evident ea nu putea fi depistată cu mijloace proprii de un singur om.

Cunoașterea tehnicii documentării de către cercetător este dictată de datoria evidentă, elementară, a oricărui lucrător de a-și cunoaște uneltele de muncă. Este îngăduit ca un cercetător să nu știe încă principiile clasificării zecimale (cum se descurcă el oare într-un catalog de bibliotecă?), sau care sînt principalele bibliografii și reviste referative în specialitatea lui? Este îngăduit să existe cercetători care să nu fi parcurs principalele enciclopedii, dicționare, lexicoane, colecții de documente, lucrări de referință în domeniul pe care îl studiază, care să nu cunoască diferențele dintre un referat și un abstract, dintre o bibliografie și o bibliografie de bibliografii, dintre o fotomicrografie și o microfotografie (forme moderne ale documentelor grafice și iconografice), care să nu parcurgă în mod obișnuit numerele noi din *Bibliografia R.P.R.* și din bibliografia curentă internațională a domeniului său? Pot fi scuzate unui cercetător dilemele, ezitățile în fața unui repertoriu bibliografic datorite

nestăpînirii criteriilor de apreciere a acestor instrumente, care sînt totuși *uneltele lui*, fac parte din inventarul laboratorului de cercetare ca și microscopul, cobaii și substanțele pentru experiențe?

În primii ani ai cursului elementar, trecînd de la tăbliță la caiet, de la condei la creion și la toc, învățăcelul este lămurit asupra avantajelor sporite și exigențelor corespunzătoare ale acestor unelte ale lucrătorului intelectual. Trecînd în școala medie, el învață să se servească de raportor, de tablele de logaritmi și de atlas. Arsenalul mijloacelor de lucru ale intelectualului este însă, mult mai larg. Cursuri speciale de tehnică bibliografică, de tehnică documentară, ca părți ale unei programe obligatorii de tehnică a muncii intelectuale, trebuie să-l înzestreze pe viitorul cercetător, profesor, inginer, proiectant, cu cunoștințele indispensabile privitoare la uneltele lui de muncă.

Decurge de aici o altă concluzie: *Formația cercetătorilor trebuie să includă, încă din perioada universitară, cunoștințele necesare despre tehnica documentării și tehnica muncii intelectuale în general.* La aceasta se va adăuga tehnica particulară a cercetării în domeniul pentru care se formează, deprinsă în facultate și însoțită în amănunt în primii ani de muncă în laborator.

Interdependența cercetătorului și a documentalistului în activitatea științifică și tehnică trebuie fundată, deci, pe o pregătire generală și specială identică în mai multe privințe. Colegi la aceleași cursuri în primii ani de facultate, despărțirea lor se produce în anii de specializare, viitorul cercetător însușindu-și tehnica investigării *obiectelor* de studiu, documentalistul — tehnica investigării *documentelor* de studiu. Prima perioadă de activitate practică, în institutul de cercetări pentru unul, în centrul de documentare pentru al doilea, vor acuza despărțirea celor două ramuri ale muncii științifice pornite dintr-un trunchi comun și

menite să vieze prin seva aceluiași arbore al științei.

!Care va fi specificul activității celor doi lucrători intelectuali și în ce raport se vor situa ei pe șantierul muncii științifice ?

Cercetătorul se îndreaptă către *obiecte* și *ienomene*, cu preocuparea de a le *explica*, de a le interpreta, și de a descoperi cauze și *legi*. În acest scop el recurge la *observație*, la *experiment* și la *inducție*. În afara obiectelor de studiu propriu zise, el se folosește de instrumente de cercetare.

Abordarea investigațiilor cu mijloacele de mai sus trebuie făcută, însă, sub condiția eficienței : cercetătorul defrișează domeniul necunoscut, trasează o potecă, prelungeste o galerie, de la ultimul jalon așezat de înaintașii săi. Repetarea unui drum netezit reprezintă un consum inutil de timp și energie. Cine îl conduce însă până la abataj, până la limita cunoașterii actuale ? Pregătirea sa de specialitate îi indică numai *domeniul*, *direcția* și metoda de cercetare. Viața socială, cu multiplele ei necesități, materiale, culturale, tehnice, îi indică *direcția specială* a cercetării, problema care se cere soluționată. La ultimul jalon îl conduce *documentalistul*. După cum am arătat, el face cercetătorului neprețuitul serviciu de a-l scuti de rătăcirii penibile, de a-i indica ce s-a achiziționat valabil în cunoașterea problemei respective, de unde trebuie continuată investigația.

Documentalistul operează în acest scop cu *rezultate* ale cercetărilor, cu *achiziții anterioare*. Sarcina lui este, mai întâi, să le *depisteze*, apoi să le *inventarizeze* în cantitatea lor, însfârșit să le examineze, să le aprecieze și să le clasifice după *calitatea* lor. Calitatea documentelor este apreciată după *volumul autenticitatea* și *actualitatea* informațiilor pe care le cuprind, după *valabilitatea* lor, elemente care alcătuiesc *valoarea informativă* a fiecărui document.

Cu această atitudine formată față de izvoarele privind cunoașterea unei pro-

bleme, documentalistul trebuie să pună la îndemâna cercetătorului sursele respective sub forma unui *instrument de documentare*. Acesta poate fi o bibliografie critică, în care sursele sînt clasate după importanța, volumul și actualitatea informațiilor, o listă de surse documentare de diferite forme care pot cuprinde informații despre subiect (cărți, articole, patente, fonograme, imagini, obiecte, de muzeu) etc.

Instrumentul de documentare nu poate cuprinde, evident, chiar informațiile privitoare la subiect, cu numai enumerarea critică a izvoarelor. De aceea sarcina documentalistului nu se oprește aci. El nu este numai un cartograf care indică planul domeniului cu limitele sale, ci și un *ghid* care conduce pe cercetător la aceste limite. Cu alte cuvinte documentalistul ușurează cercetătorului *accesul* la surse. Unii auxiliari ai documentării, ca arhivarul, bibliotecarul sau conservatorul de muzeu, adună, păstrează și pun la îndemîna cercetătorului aceste surse pentru documentarea sa directă. Alți auxiliari procură sursele nedisponibile din alte depozite de documente din țară sau străinătate, prin împrumut, achiziții, schimburi sau reproduceri. Alții examinează sursele pentru cercetător, pentru a-i menaja timpul, i le rezumă, extrag esențialul sub formă de semnale, abstracte, rezumate, referate, regește.

Din cele de mai sus apare ceea ce este comun și ceea ce desparte activitatea de cercetare și cea de documentare. Prejudecata de a vedea în cercetător un specialist erudit și profund, iar în documentalist un simplu artizan, ca ucenicul artistului de geniu care îi freacă vopselele și îi curăță pensulele inconștient de ceea ce geniul maestrului va Crea cu uneltele auxiliarului ignorant — este una din cele mai greșite. Dacă cercetătorul își stăpînește domeniul în amănuntele și intimitatea lui, ca pe un univers propriu, o *terra ignota* pentru profanii din afară, documentalistului i se cere nu mai puțină competență în iden-

tificarea rezultatelor cercetării, în aprecierea și clasificarea lor.

Pe lângă această competență în adâncime documentalistul este însă obligat la alta în orizont: el trebuie să urmărească cercetările similare oriunde se desfășoară ele pe glob. Fișierele de cercetători și de centre științifice pe care și le întocmește, relațiile cu centrele de documentare generale sau specializate din străinătate pe care le stabilește răspund tocmai acestor obligații de a nu ignora nimic din eforturile depuse în mod independent pe șantiere despărțite adesea de mii de kilometri, pentru rezolvarea aceleiași probleme. Apoi, documentalistul nu depistează rezultatele cercetărilor numai în documentele publicate, adică de difuzare largă, în cărți și în reviste. El pătrunde în zona dezordonată, haotică, a documentelor provizorii, consultă arhive interne, documente de circulație restrânsă, adesea unice, cea mai mare parte neinventariate, deci necunoscute. Priceperea de a depista aceste surse ignorate, uneori cu atât mai valoroase, o datorează unei științe speciale, dobândită cu greu, printr-o experiență și un studiu îndelungat, aceea a desfășurării muncii științifice și a formelor în care se concretizează rezultatele ei, știința producerii documentelor. Documentalistul priceput, eficient este și un *documentolog*.

Se poate astfel aprecia că volumul de informații la care este obligat un documentalist, erudiția sa, nu poate fi mai redusă decât aceea a cercetătorului, în unele domenii ea este chiar mai extinsă. Pe de altă parte calitățile cerute cercetătorului pentru valorificarea informației sale, sînt cerute și documentalistului. Cercetătorului i se cere *răbdare* în examinarea obiectului studiat, documentalistului aceeași calitate pentru depistarea și examinarea izvoarelor. Cercetătorului i se cere simțul *pătrunderii*, *exactitate* și *imparțialitate* în examinarea obiectelor studiate, documentalistului i se cer aceleași calități. Așa numita *adresă* (arta de a se adapta circumstanțelor, de a găsi resurse

pentru înlăturarea obstacolelor) li se cere atât unuia cît și celuilalt. În valorificarea acestor însușiri o importanță esențială o are pentru ambii lucrători intelectuali, *orientarea ideologică*: examinarea fenomenelor ca și a documentelor presupune *capacitate de interpretare corectă* a lor. Unul nu este mai puțin obligat decât al doilea să posede această capacitate. În posedarea calităților de mai sus un corectiv intervine în sarcina documentalistului. Cercetătorul este atent la domeniul lui și la cele corelate, dar abatajul lui are totuși un perimetru îngust, luminat din mai multe direcții. Documentalistul centrează luminile către perimetrul cercetătorului, da vreme ce el îi luminează drumul cu rezultatele cercetărilor anterioare. Denumirea dată de Bacon documentaliștilor de „neguțători de lumină” este cu atât mai potrivită. Dar pentru a găsi și centra aceste lumini, documentalistul are de activat pe o suprafață indefinit mai largă decât aceea a cercetătorului și ostenele lui sînt mult mai risipite. Cercetătorul se orientează spre *inimilui mic* al problemei sale, documentalistul spre *inimilui mare* al tuturor șantierelelor, cercetătorilor și problemelor conexe, avînd note comune cu problema pe care o documentează. Numai datele statistice privind numărul imens de publicații științifice, cercetări și centre de cercetare, documente provizorii, de uz intern etc. etc. pot da o imagine a câmpului vast, în general dezorganizat, dezolant în întinderea și varietatea, oare formează, de fapt, șantierul documentalistului, un rezervor imens în care, în stadiul actual al documentării, intuiția te orientează adesea mai mult decât metoda și energia. Cei sceptici asupra problemelor, dificultăților și misiunii documentării, trebuie să reflecteze la cîteva imense întreprinderi ale culturii, adevărate piramide în calea ei zburciurnă în sensul dublu de concentrări uriașe de eforturi umane și de pietre de hotar în progresul cunoașterii. Ne referim la Enciclopedia franceză care a cerut 26 de ani

de muncă aspră, pentru 60 de învățați de talia lui Diderot, d'Alembert, Button, d'Holbach, Voltaire, Montesquieu, Condillac și alții care au concentrat știința vremii lor în 33 de tomuri (text și planșe), operă care, în afara importanței ei ideologice reprezintă și un monument al documentării pentru veacul al XVIII-lea. Subliniem însemnătatea celei mai mari publicații curente de documentare a vremii noastre, *Revista relerativă* a Institutului de informare științifică din Moscova, revistă care cu cele 13 serii ale sale necesită munca a peste 10.000 de specialiști și se concretizează într-un număr de peste 100 volume anual, de două ori mai mult decât *Marea Enciclopedie Sovietică*.

Perspectivile de dezvoltare ale științei contemporane complică și mai mult acest tablou în care mereu mai numeroși pionieri ai cunoașterii (cercetătorii) acumu-

lează cantități mereu mai impresionante de informații și documente. Administrații lor (documentariștii) au de făcut față unor dificultăți mereu mai mari pentru a stăpîni acest noian de cunoștințe, a căror valorificare rațională condiționează indicația „ca știința să ne intre cu adevărat în sînge, să devină pe deplin și într-adevăr un element component al vieții noastre de toate zilele” (V. I. Lenin *Mai bine mai puțin, dar mai bine*, în *Opere alese*, ed. 2-a. trad. rom., vol. II, Buc, 1954, p. 858).

Prima cerință pentru buna organizare a muncii științifice este, deci, analizarea atentă a elementelor ei. Documentalistului, ca factor esențial al procesului cercetării, trebuie să i se acorde, prin urmare, o atenție și o sollicitudine egale cu acele acordate cercetătorului însuși.

Cronica fHinfificâ

15 ANI DE REALIZĂRI TEHNICE ÎN R. P. R. ROLUL IZOTOPILOR RADIOACTIVI ÎN INDUSTRIA PETROLIFERĂ

Jng. GH. PETEU

pacifical muncii în petrol este de așa manieră încît tot timpul lucrătorii și inginerii lucrează prin intermediul „antelor”.

Ochiul omenesc nu pătrunde înăuntru, nu vede ce se petrece în subsolul în care muștește petrolul. Cînd se întîmplă ceva la o sondă aflî rezultatele, dar cauzele nu le cunoști. Fiecare sondă are viața ei de cînd începe să producă și pînă „se abandonează”. Să faci investigații? Cu ce? Cu ce să pătrunzi în adîncuri, cu ce să aflî imediat din ce pricină o sondă care producea țîței produce acum brusc apă?

Pînă la carotajul radioactiv¹ și pînă la executarea lucrărilor cu izotopi radioactivi sau atomi „marcați” care își trădează ușor existența în străfundul pămîntului, alt fel de mijloace sensibile și sigure care să ne informeze de ceea ce se petrece în adîncuri nu existau. Făceam ipoteze, ne lansăm în tot felul de căutări și presupuneri; toate acestea ne luau timp. Și timpul însemna țîței-

Timpul! Aceasta este problema numărul unu în industria de petrol. În practica in-

¹ carotajul radioactiv este un procedeu de investigație a găurilor de sonde. El redă sub forma unui profil continuu, unele însușiri ale rocilor privind radioactivitatea. Avantajul acestei metode constă în folosirea ei în condiții în care alte procedee nu sînt utilizabile.

dustriei petrolifere deseori apar probleme ce trebuiesc rezolvate în timpul cel mai scurt și cu rezultate cît mai concludente în diferite domenii de activitate. În foraj, în extracții, la prelucrare, în transporturile de produse petrolifere, etc. Pentru aprofundarea cunoștințelor referitoare la feluritele formațiuni privind compoziția geologică a straturilor și pentru cunoașterea comportării zăcămintelor petrolifere, sînt necesare informații, cît mai multe informații. Inșă așa cum am arătat, obținerea acestor informații (o informație bună face cît o extracție abundentă) este anevoioasă din cauza lipsei de accesibilitate la procesele care au loc.

În aceste împrejurări, procedeele bazate pe radioactivitate pun la îndemînă industriei petrolifere metode sigure de rezolvare a numeroase probleme care prin alte mijloace erau mai greu sau imposibil de lămurit. Într-adevăr, folosirea radioizotopilor pare să aibă în industria petroliferă un cîmp de aplicații nelimitat, iar continuitatea studiilor și cercetărilor în această direcție, preocupările de seamă ale multor institute de cercetări din țările și industriile petrolifere dezvoltate promit pentru viitor realizări valoroase și din punct de vedere tehnic de cea mai mare precizie și simplitate.

În deplină cunoștință de cauză și pe baza cunoașterii situației în diferite sec-

toare industriale, putem afirma că astăzi în nici o altă ramură industrială, radioactivitatea nu are un domeniu de aplicații atât de vast și de variat ca în industria de petrol.

Rezultatele obținute pînă în prezent prin aplicațiile radioactivității în industria petrolului din R.P.R., realizările obținute prin folosirea izotopilor radioactivi în tehnica noastră petroliferă ne situează în această privință printre țările fruntașe. Cu ocazia „Celei de a doua conferințe pentru folosirea energiei atomice în scopuri pașnice” care a avut loc la Geneva în 1958, delegația romînă a demonstrat în mod practic greutatea specifică considerabilă pe care folosirea izotopilor radioactivi o are în tehnica extracției petrolifere la noi. În mod unanim delegații care s-au ocupat de această problemă au considerat că țara noastră se situează pe plan mondial între țările fruntașe.

Acea'stă ramură nouă a științei în general și a industriei petrolifere, în special, este o creație originală a dezvoltării furtunoase pe care o cunoaște industria noastră în ultimii cincisprezece ani. Am putea spune, folosind o figură de stil cam banală, că aplicarea izotopilor radioactivi în industria petroliferă este un rod din recolta industrializării Ro-mîniei socialiste.

Pentru a ne da seama de modul în care radioizotopii au găsit aplicații în toate sectoarele de activitate ale industriei petrolifere, să trecem pe scurt în revistă domeniile de aplicație.

Mai întîi trebuie să arătăm că aplicațiile radioizotopilor în industria' de petrol se referă la mai multe tipuri de procedee radioactive de cercetare, studiu și control, care se pot grupa în următoarele patru categorii: 1. procedee bazate pe investigarea radioactivității naturale gama; 2. procedee bazate pe investigarea radioactivității gama provocate; 3. procedee bazate pe înprăștierea, penetrația — respectiv absorbția radiațiilor gama; 4. procedee folosind atomi marcați ca trasori.

Aceste procedee generale sau mai bine

zis tipuri de procedee își găsesc din ce în ce mai multe aplicații în diferite ramuri de activitate ale industriei petrolifere. În momentul de față la noi procedeele care sînt folosite îmbrățișează toate tipurile amintite mai sus. Să analizăm pe scurt modul în care sînt utilizați izotopii radioactivi, precum și rezultatele științifice și economice ale folosirii izotopilor radioactivi în industria petroliferă din țara noastră.

În domeniul procedeeelor bazate pe investigația radioactivității naturale, primul loc îl ocupă prospectarea cu ajutorul procedeeelor radiometrice a zăcămintelor de hidrocarburi prin ceea ce se numește în mod obișnuit metodele radiometrice și emanometrice. (Rădăcina lexicală a acestor cuvinte sugerează destul de clar despre ceea ce este vorba. Prin radiometric se măsoară radioactivitatea naturală provenită din dezintegrarea radiului, iar emanometria, pe aceea provenită din dezintegrarea emanației (a radonului radioactiv.) începînd din anul 1956 în țara noastră s-au efectuat cercetări folosindu-se metodele amintite mai sus asupra structurilor petrolifere și s-au determinat valori de radioactivitate —distincte pentru bazinul colector de hidrocarburi în dreptul zăcămintelor de hidrocarburi față de straietele înconjurătoare. Cercetările pe baza acestor metode se fac de obicei în rețea patratică pînîndu-se rezultate și observîndu-se anomalii de radioactivitate existentă în diferite zone.

S-au efectuat și determinări de laborator măsurîndu-se radioactivitatea probelor de rocă (folosind procedee emanometrice). Din datele acestor măsurători rezultă că rocile formate din argilă și marne au un conținut radioactiv de 10 ori mai mare decît nisipurile.

Lucrările de prospecțiune radioactive realizate pînă în prezent în țara noastră confirmă utilitatea acestora, indicînd totodată extinderea lor.

Un rol însemnat îl are aplicarea izotopilor radioactivi în tehnica forajului. Se poate arăta aici aportul izotopilor radioactivi în analiza comportării sanelor în

timpul săpării sondelor și -apoi în determinarea zonelor de pierderi a noroiului de foraj (factori însemnați în tehnologia forajului). Domeniul cel mai popular însă și cel mai cunoscut în legătură cu cercetarea naturii și a conținutului stratelor cu ajutorul izotopilor radioactivi este folosirea carotajului (sfredelirii) radioactiv la sondele petrolifere.

În țara noastră carotajul radioactiv a fost introdus în anul 1955. Aparatura de sonde utilizată este în întregime de construcție sovietică și folosește pentru lansare un cablu monoconductor cu armătura exterioară metalică. Carotajul radioactiv presupune două tipuri de aparatură; aparatura de fund și aparatura de suprafață. Aparatura de fund este grupată într-un dispozitiv închis ermetic, ce se coboară în sonde cu ajutorul cablului arătat mai înainte, iar aparatura de suprafață este constituită într-un laborator montat pe auto-dube.

Carotajul radioactiv este aplicabil în găuri de sonde tubate cu coloană metalică sau în sonde săpate de noroi sărat — și acest lucru constituie un mare avantaj față de carotajul electric. În același timp s-a introdus carotajul radioactiv la sondele în care stratul productiv se găsește sub masive de sare și unde obținerea unei documentări prin carotaj electric impune condiții neeconomice exploatareii.

Ca să ilustrăm efectele economice realizate prin aplicarea carotajului radioactiv la sondele din regiunea M-oinești trebuie să spunem că la un număr de 34 de sonde la care nu s-a mai tubat coloana intermediară de închiderea sării, s-au realizat economii în valoare de peste 20 milioane lei.

Cu ajutorul carotajului radioactiv s-au efectuat și unele operațiuni în vederea determinării limitei de contact apă-țiței.

Cercetările din țara noastră în legătură cu aplicarea carotajului radioactiv și cu folosirea celor mai noi procedee în această privință la un cît mai înalt nivel tehnic înregistrează continuu progrese. De curînd s-a realizat o lucrare experimentală pentru un nou procedeu de identificare a con-

ținutului petrolifer sau acvifer al stratelor prin activare provocată cu neutroni. Prin activare provocată cu neutroni lenți, unii izotopi stabili din compoziția stratelor petrolifere și acvifere se transformă în izotopi radioactivi cu timpi de înjumătățire diferiți. Urmărindu-se modul de desintegrare a radioizotopilor se poate identifica prezența sau absența izotopului sodiu 24, care se găsește în cantitate mai mare în straiile petrolifere.

Mai trebuie arătat că începînd din anul 1957, carotajul radioactiv se folosește în mod curent și la sondele de explorare carboniferă. Astfel s-a putut extinde carotajul radioactiv cu rezultate bune în regiunile carbonifere din Valea Jiului și Banat. Rezultatele deja obținute arată că este posibil să se completeze „hiatus”-urile (absența probelor mecanice pe anumite orizonturi), indicînd posibilitatea renunțării la carotajul mecanic continuu.

Se știe că una din cele mai însemnate aplicații ale izotopilor radioactivi este așa zisă metodă a izotopilor marcați sau a fractorilor radioactivi.

Metodele radiometrice folosind izotopi radioactivi ca trasori s-au dovedit deosebit de utile, fiind caracterizate prin expeditivitate, sensibilitate și precizie. Trasorii radioactivi au găsit aplicații în tehnologia forajului, a extracției țiteiului, a prelucrării produselor petrolifere, etc.

În foraj și extracție lucrările cu trasori radioactivi au indicat rezolvarea multor probleme constituind metode principale de informare asupra stării tehnice a sondelor și de urmărire a diferitelor procedee tehnologice aplicate. Aceste lucrări s-au introdus fa noi în anul 1957, realizîndu-se pînă în prezent un număr de 130 operațiuni grupate în 12 categorii, după specificul problemelor la care se referă.

Rezultatele obținute pînă în prezent prin aplicațiile radioactivității în industria petroliferă, au confirmat deosebitele posibilități ale procedeeleor radiometrice. Pe baza lor o serie de realizări practice contribuie în mod substanțial la obținerea de economii, la creșterea productivității muncii și la

reducerea prețului de cost, oferind totodată și o tehnică nouă, mai avansată. În afară de aceasta, procedeele bazate pe izotopii radioactivi dau posibilitate investigării în condiții cu totul inaccesibile altor procedee, sînt simple, expeditiv și se pretează în chip deosebit la automatizări.

Ritmul de dezvoltare a acestor aplicații impune desigur, crearea unor condiții corespunzătoare. În acest sens s-au luat o serie de măsuri care promet perspective mari, între care cităm: creșterea numărului echipamentelor de carotaj radioactiv și construirea în țară a unei bune părți din utilajul necesar acestor echipamente.

De asemenea construirea unui laborator pentru radioizotopi în cadrul întreprinderii de Carotaj-Perforare-Ploești — laborator care va asigura condițiile de pregătire a trasorilor radioactivi necesari, sub formă și în cantitățile dorite, permițînd creșterea ritmului industrial al lucrărilor de la sonde și totodată constituind locul de muncă adecvat pentru desfășurarea unei largi serii de lucrări cu caracter de studiu și de cercetare.

Din cele cîteva exemple arătate mai sus se desprind perspectivele rodnice ale utilizării izotopilor radioactivi în domeniul industriei petrolifere.

Credem că rezultate din cele mai valoroase nu vor întirzia să apară, întrucît întreaga acțiune este îndrumată de Conducerea de Partid și de Stat care încurajează prin toate mijloacele introducerea tehnicii noi. Ajutorul pTimit din partea Uniunii Sovietice, materializat pînă în prezent în instalații și aparatură de carotaj radioactiv, în sursa de neutroni, diferiți radioizotopi care au fost utilizați ca trasori și în diferite documentații tehnico-științifice, va fi și în viitor de mare folos extinderii aplicațiilor trasorilor radioactivi în industria de petrol a țării noastre.

Rămîne de datoria noastră, a tuturor celor ce lucirăm în industria de petrol, să acordăm atenția cuvenită promovării lucrărilor cu radioizotopi în toate ramurile de activitate și să aducem pe această cale o contribuție cît mai valoroasă la reducerea prețului de cost și la realizarea de economii.

Cronica Literara

CÎTEVA OBSERVAȚII ASUPRA LITERATURII NOASTRE DIN ULTIMII 15 ANI

OV. S. CROHMĂLNICEANU

înid, în preajma lui 23 August 1944, lumea simțea că zilele regimului fascist din România sînt numărate și oamenii „mareșalului”, începuseră să aibă somnul agitat, pentru că de la o vreme nu mai visau decît ștreanguri, a apărut planul antonescian de expatriere a intelectualilor. Dorind să lase în urma lor vidul, guvernării de atunci au proiectat, printre altele?» să lipsească țara complet de ori ce viață spirituală. Savanții, artiștii, scriitorii de seamă au fost convocați și pentru „salvarea culturii românești de bolșevism” li s-a oferit ocazia să plece în străinătate. Pașapoartele, banii de drum și numirile în diferite misiuni diplomatice de ultimă oră, așteptau gata. Partidul Comunist Român a adresat atunci, din ilegalitate, chemarea sa către intelectuali:

„Cărturarii romîni, adevărații cărturari, savanții și intelectualii romîni — se spunea în broșura „Armata Roșie vine” — nu pot decît să respingă cu desgust insulta ce U se aduce. Universitatea romînă cunoaște multe minunate figuri de profesori, care au înțeles de mult că libertatea și cultura sînt nedespărțite. Ei știu că a lupta pentru libertate înseamnă a lupta pentru cultură. Ei știu că intelectualitatea romînească este produsul acestui popor de muncitori și plugari, care, cu truda lor, cu

sacrificiul lor, totdeauna necunoscut și de multe ori batjocorit, au ridicat și plătit bibliotecii, laboratorii și universități, făcînd cu puțință înfiriparea unui început de cultură națională.

Menirea intelectualității rotînești este să stea alături de popor și să păstreze lîcărirea de lumină, în clipele cele mai întunecate. Guvernul Antonescu tratează intelectualitatea romînă ca pe o ciocoime egoistă, fără ideal și fără scrupule, gata să dea. bir cu fugiții, la cea dinții sguuire națională.

Partidul comunist cheamă pe profesori, pe ingineri, pe medici, pe magistrați, pe preoți, pe scriitori și artiști să rămînă în mijlocul neamului și acum, în ceasul de cumpănă al istoriei naționale, să-și dea contribuția lor de jertfă, luptînd fără șovăire împotriva dușmanului țării noastre și al culturii omenirii: Hitler și bandele lui înarmate.

Nici un scriitor, ca de altfel nici un savant sau artist demn de acest nume, n-a plecat. În „emigrație” au ajuns un gazetar fascist de a doua mînă (Constantin Virgil Gheorghiu), un specialist în fakirism și erotologie, cum singur se intitula (Mircea Eliade), un profet al disperării și demenței (Eimil Cioran), în sfîrșit, un strîngător de mucuri literare franțuzești (Bazil Munteanu).

În țară, ca să ne referim numai la scriitorii, alături de poporul lor, au rămas, cum era de așteptat, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, George Călinescu și Gala Galaction, Bacovia și Hortensia Papadat-Bengescu, Agârbiceanu și Cezar Petrescu, Victor Eftimiu, Tudor Vianu, Mihail Ralea ș.a.

După 15 ani, nu există aproape nici un scriitor român de valoare în afara muncii uriașe de edificare a culturii noi socialiste. Aceste două constatări laconice rezumă o situație revelatoare pentru condițiile în care a luat naștere și s-a dezvoltat literatura noastră de astăzi. Revoluția i-a cîștigat pe scriitori.

Literatura fiecărui popor are un profil al ei propriu. Bielinski observa cu acuitate că, în plan universal, națiunile sînt individualitățile umanității. într-adevăr, prima notă originală care-l izbește pe cineva cînd se apropie de operele scriitorilor altui popor este caracterul lor particular național. Aceasta îi dă sentimentul că sje află în fața unei *literaturi diferite* și nu doar în fața unor *autori necunoscuți*.

De 15 ani viața culturală românească trece prin uimitoare prefaceri revoluționare. Autenticitatea și profunzimea lor se măsoară și în felul cum s-a dezvoltat literatura noastră în această perioadă, cîștigînd o înfățișare nouă și păstrîndu-și totodată trăsăturile ei specifice.

E vorba, cu alte cuvinte, de natura *organică* a transformărilor la care ne referim. Integrînd realizările de după 23 August într-un tot, ochiul atent va observa imediat o continuitate și o depășire strălucită, dialectică. Există un complex de teme, de motive, de probleme proprii literaturii noastre. Cele mai bune lucrări se înscriu în sfera lor, aducînd însă o replică absolut inedită, deschizătoare de drumuri, revoluționară. Literatură a unui popor mai ales de țărani, literatura romînă a fost întim preocupată de formele prin care universul rural rezista procesului de mutilare morala declanșate lumea banului. Opera lui Slavici și Rebreanu este un protest amar și lucid împotriva neomeniei gene-

rate în viața satului de relațiile sociale capitaliste. Cărțile lui Sadoveanu sînt un imn de admirație adresat puterii poporului de a-și păstra în această luptă grea, inegală, sufletul întreg, printr-o retragere disperată în sînul naturii sălbatice, dar libere, la „lărgime”. Toată această literatură admirabilă, mișcată de o mare înțelegere pentru drama țărănimii nu putea depăși însă un anumit prag ideologic. întrebările ei dureroase rămîneau fără răspuns. Undeva, diverse iluzii tributare încă mentalității lumii capitaliste, ridicau un zid, peste care nici observația nepărtinitoare a faptelor, nici simpatia oricît de sinceră pentru masele oprimate, nu erau în stare singure să treacă. Zidul sunetului n-a putut fi sărit fără motoarele cu reacție. Zidul gravității, fără rachetele etajate, bazate pe explozii atomice. Zidul prejudecăților sociale de tot soiul, fără o concepție revoluționară asupra vieții. Grație ei, și bizuindu-se pe solida experiență a trecutului, literatura romînă nouă a împins uimitor de departe hotarul investigației sufletului țărănesc. Mihail Sadoveanu însuși a completat familia răzvrătiților din opera sa cu un ultim descendent, Mîtreă Cocor, flăcău colțos de la Malul Surpat. Dar spre deosebire de toți ceilalți, dînsul descoperă alături de muncitorii de la oraș calea luptei revoluționare, făcînd astfel ca întreaga frămîntare dramatică din opera marelui nostru prozator să capete un sens superior, îndrăznesc să spun, apoi, că puține cărți din literatura lumii izbutesc să scoată la iveală ca „Descuț” al lui Zaharia Stăncii, într-o asemenea viziune „dînăuntru”, atît de cutremurător, cum se adună în sufletul țărănimii, sub regimul burghezomoșieresc, un depozit uriaș de ură și revoltă, picătură cu picătură, din fiecare moment obișnuit al vieții zilnice. În sfîrșit, nu cunosc multe romane, care studiînd mediul rural, să îi analizat cu pătrunderea „Moromeților” lui Marin Preda prăbușirea iluziilor de independență ale micului proprietar agricol, tragedia înstrăinării sale de ai săi ; și cartea aceasta nu părăsește nici în fața modelelor mondiale ale genu-

lui : „Fructele mâinii” de Steinbeck sau „Pogonul lui Dumnezeu” de Caldwell.

O altă problematică tradițională a literaturii române privește raporturile intelectuale cu societatea din jur. Tema idealurilor sfărâmate, tema inadaptabilității creatorului de valori spirituale la stilul de viață al unei societăți corupte pînă în măduva ei, mîncat de lepra lichelismului levantin, a fost atacată de numeroși scriitori din trecut, de Vlahuță în „Dan”, de Delavrancea în „Paraziții”, de Brătescu-Voinești în nuvelele sale, de Sadoveanu în „Însemnările lui Neculai Manea”, de Cezar Petrescu în „Jutunecare” și „Apostol”.

Între cele două războaie mondiale, în piesele și romanele lui, Camil Petrescu a dus desbaterea problemei la rare subtilități. Cu o jumătate de veac înainte de Jean Paul Sartre, el denunța în „Iocul Ielelor” primejdia ambiguităților morale la care ajunge spiritul mizînd pe ideea absolută a lucrurilor și rupîndu-se de determinările concrete istorice, dezvăluind totodată cum lumea burgheză îl înrobește pe intelectual, constrîngîndu-l nu numai material, ci și spiritual, deprinzîndu-l să se automistifice. Totuși și aici absența unei metode de gîndire revoluționară oprea constatările la pragul insurmontabil al prejudecăților individualiste mic-burgheze. Literatura noastră nouă la trecut însă impetuos cu svîcșnirea îndrăzneată a rachelor minții, pe care le lansează în necunoscut concepția despre lume a proletariului. Ia fost dat, după eliberare, chiar lui Camil Petrescu să izbîndească primul aceasta în drama „Bălcescu” și în marea trilogie închinată revoluției de la 1848 „Un om între oameni”. Adevărata „luciditate”, căutată cu atîta pasiune de autorul „Iocului Ielelor” se confundă aici cu puterea spiritelor luminate de a deveni conștiința epocii, de a înțelege aspirațiile poporului și necesitatea istorică. Tot așa și în romanul tînarului prozator Titus Popovici, „Străinul”, unde autorul transformă terna inadaptabilității sociale, într-un prilej de a prezenta procesul demisificării generației sale, desprinderii ei de

ultimile mituri burgheze ale familiei, patriei, războiului, etc.

Literatura noastră veche a supus unei critici aspre viața de decădere a claselor stăpînitoare. Verva drăcească a lui Caragiale, vitriolul arghezian, scalpul fin al Hortensiei Papadat-Bengescu, au făcut aici ravagii. N-au reușit să discrediteze însă complet prestigiul unei anumite nobleți, pe care, spre deosebire de ciocoism, ar fi păstrat-o boierimea românească de neam.

Distincția aceasta falsă, rod-al unei întregi literaturi apologetice la adresa moșierimii de veche spiță, stăruie chiar și în opera unora din cei mai străluciți scriitori ai noștri, se întîlnește la Alecsandri și la Filimon, la Hajdeu și la Eminescu, apare chiar în „Răscoala” lui Rebreanu.

Numai un realism consecvent pînă la capăt, realismul-socialist, era în măsură să distrugă o astfel de prejudecată istorică. Iarăși literatura noastră nouă a întreprins această acțiune uriașă de demoliție, folosind un exploziv nou, necunoscut înainte, analiza marxistă a raporturilor de clasă și a comportărilor individuale. În masiva „Cronică de Familie” a lui Petru Dumitriu, boierimea romînească apare în sfârșit înfățișată în adevărata ei lumină. Nimic nu e șarjat, nici o nuanță nu e neglijată. Dar descompunerea morală și socială, reversul orgoliului otrăvit, înfrățirea pe panta abjecției a rejeților aristocrației cu profesioniștii viciului și ai crimei, sînt înfățișate „la rece”, exact, necruțător și dincolo de aparențe, ca într-o radiografie.

Poporul nostru este înclinat către marile sinteze istorice și -cosmice. Fără să avem îndelungi tradiții universitare noi am dat spirite de acestea înspăimîntătoare prin erudiția lor și prin proporțiile în care-și concepeau operele, ca Dimitrie Cantemir, Hajdeu, Iorga, Pîrvan. Eminescu, el însuși, a fost un astfel de om și geniul lui a imprimat poeziei românești gustul compozițiilor colosale, care să cuprindă, ca în „Memento Mori”, panorama civilizațiilor omenești. Coșbuc visa să scrie o mitologie a neamului românesc și a anunțat-o în „Atque Nos”. Opera lui Sadoveanu

e un epos grandios al mișcării poporului nostru în timp.

Poezia senzațiilor, preconizată de moderniști și opusă *poeziei de concepție*, a împiedecat prin fărâmițarea ei, ca lirica românească să-și manifeste în ultima jumătate de veac, una din vocațiile ei principale. Idei de totalitate pe care o propune marxismul a avut efecte salutare și aici. Nu e o întâmplare că un poet neîntrecut al viziunilor apocaliptice, al înmulțirilor cosmice infinite, al osmozelor dintre material și spiritual, un poet al marilor întrebări asupra tainelor creației, Tudor Arghezi, a dat abia după 23 August 1944 și abia după ce s-a apropiat de ideologia proletariatului, primele sale poeme cu organizare vastă simfonică, „1907” și mai ales „*Cântarea Omului*”, uluitoare reconstituire a ridicării umanității, prin muncă, de la treapta animalică la cea prometeică, de outhăzătoare și măreață înfruntare a cerului. Și în poezia noastră nouă îngrădiri care stînjeneau desfășurarea firească și deplină a geniului creator național au sărit — cum se vede — în aer, sub efectul ideilor revoluționare. O lirică a problemelor majore, care solicită azi omenirea, a sentimentelor civice de interes acut a renăscut, după decenii de uscăciune. În spiritul tradiției sintezelor de întinsă suprafață, cu un orizont ideologic considerabil lărgit, Mihai Beniuc, „*Toboșarul timpurilor noi*” trăiește nerăbdarea atingerii țăr-mului de „coral” al Comunei, înregistrînd urmările acestui fapt răscolitor în existența zilnică și strigînd „*de pe țăr-mul Dunării bătrine*” cuvintelor : „*Veniți, veniți, voi pă-sări măiestre! / Delta mea cu ape bogate, I Cu nuferi, cu trestii, / Cu forfota primordială a vieții I V-așteaptă. // Sinteți ne-greșit obosite I De zările putrede. I De-o lume ce se dar'mă / Troznind de viciu și ură*”. Maria Banuș cîntă reîntregirea omului, „*splendida tui unitate*”, Eugen Jebeleanu cheamă în fața tribunalului conștiinței umane pe autorii crimei de la Hiroshima, făcînd să vorbească „*cenușa*”, „*demonul distrugerii din cea de a douăzecea vale*”, „*corul copiilor uciși*”, „*visele*”, totul într-o

orchestrație teribilă, neiertătoare ; Nicolae Labiș, atît de timpuriu răpit dintre noi, dar al cărui glas continuă să se audă, descrie lupta tenace, neobosită și de un intens dramatism, cu inerția, vestind în spiritul vizionar al lui Rimbaud intrarea apropiată în „*orbitoarele orașe*” ale viitorului.

Dar, pe liniile ei de forță organice, literatura noastră nouă își afirmă originalitatea, mai ales, prin capitolul absolut inedit înscris de ea în legătură nemijlocită cu realitatea contemporană. E izbitor aici, în primul rînd, o deplasare de obiect în ceea ce privește universul uman.

Literatura ultimilor 15 ani a devenit o literatură a oamenilor muncii. Lumea lor, alcătuită de Jurnaliștii de la Hunedoara, minerii din Valea Jiului, oțelarii de la Reșița, brigadierii de pe șantiere, țărani întovărășiți sau colectivști, inginerii, tehnicienii, corespondenții de presă, activști de partid, a pătruns masiv în paginile cărților. O bună parte a literaturii noastre dinainte de eliberare și în special dintre cele două războaie mondiale cerceta un fel de lume fictivă, fără nici un contact cu masele muncitoare, izolată de frămîntările sociale/închisă între pereții caselor sau ai restaurantelor de lux și preocupată de mondenități. Promotorul romanului românesc citadin modern, criticul Eugen Lovinescu teoretiza chiar nevoia de evitare în literatură a mediilor „inferioare” lipsite — după el — de „complexitate” și „diferențiere” psihologică. Această teză de o obtuzitate reacționară descurajantă a creat o adevărată zonă socială „tabu” pentru scriitorul român, uzina și cartierul muncitoresc, cu atît mai mult cu cît ele intrau într-un spațiu interzis și de curente tradiționaliste. Așa se face că lumea proletară e, la noi, o descoperire aproape integrală a literaturii din ultimii 15 ani. Uzina și cartierul muncitoresc au devenit însă astăzi centrele principale de dinamism moral ale țării. E ușor de înțeles prin urmare cu ce echivalează descoperirea lor literară : un flux de energie constructivă, de forță, de

încredere a început să-și croiască drum în epoca noastră prin cărți ca „Oțel și Plină” de regretatul Ion Călugăru, „La cea mai înaltă tensiune” de Nagy Istvan, „Un Oraș pe Mureș” și „Statuile nu rid niciodată” de Fr. Munteanu. Mai mult încă, universul social, familial și sufletesc al muncitorimii, cu tot ce reprezintă el ca valori umane noi a devenit o dimensiune necesară, firească, a literaturii actuale. Doborârea teribilei mașini de oprire a statului fascist, cu armata lui de polițiști și spioni, cu temnițele și plutoanele lui de execuție, nici un scriitor n-ar fi fost »în stare să o înfățișeze, ignorând dârzenia, solidaritatea, capacitatea de organizare și combativitate proletară. ’

Ridicarea de orașe noi din pământ, transformarea întregii țări într-un vast șantier și a muncii grele, neobosite, pline de sacrificii, dar libere și consacrate colectivității, într-o chestiune de onoare, nu e de închipuit, iarăși, că cineva ar fi în măsură să o prezinte lăsând la o parte tocmai pe cei care mînuiesc uriașele escavatoare, zidesc, sfredelesc pământul în căutarea petrolului, modelează oțelul fierbinte, pun în mișcare motoarele, instalează cablurile de înaltă tensiune, făuresc cu mâinile și mințile lor tot ce ne înconjoară. Chiar pasionanta istorie a pătrunderii agriculturii socialiste în acea întindere, înapoiată și dezolantă, care a fost pînă mai ieri imensa cîmpie a Dunării, Bărăganul, dramatica luptă cu moștenirea jalnică lăsată de vechiul regim, cu mizeria, nepăsarea și ignoranța, cu dușmanul de clasă retranzat aici ca într-o fortăreață inexpugnabilă, acțiunea de cîștigare a țărănimii la o altfel de viață, nimeni nu ar fi putut-o descrie fără să se raporteze la o umanitate deosebită, capabilă să susțină cu succes o asemenea înfruntare.

Nu e de mirare, deci, că o reconstituire epică a insurecției armate de la 23 August 1944, cum e recentul roman al lui Eugen Barbu „Șoseaua Nordului” aduce în centrul ei, zugrăvită cu o rară autenticitate, lumea muncitorească a cartierului Grivița, că majoritatea nuvelilor, schițelor, reporta-

jelor, poemelor, pieselor noastre de teatru inspirate din actualitate comunică neapărat și ceva din clocotul sufletesc al proletariatului, că, în sfârșit, povestea biruirii inerției seculare a Bărăganului, V. Em. Galan a scris-o din perspectiva memorabilului său erou, Davidov-ul român, Anton Filip, muncitorul trimis de Partid ca director al fermei de stat din Lespezi.

În general, oamenii simpli, din popor, considerați altădată sub efectul opticii burgheze, drept obiect de studiu neinteresant pentru o literatură „evoluată”, sensibilă la „probleme superioare de ordin intelectual”, atrag azi cu precădere atenția scriitorilor noștri.

Ei s-au convins că universul spiritual al acestor noi eroi este incomparabil mai bogat decât șirul „subtililor” preocupări care alcătuiesc viața interioară a ființelor de seră, recomandate în trecut de critica estetizantă ca unice personaje cu „adâncime psihologică”. În Ilie Barbu, țărănul sărac și nebăgat în seamă din nuvela „Desfășurarea”, Marin Preda dezvăluie o conștiință însetată de demnitate, stăpînită de o reprezentare umană foarte vie a socialismului și chinuită de orice ar altera-o. Cu Adam Jora, pescarul lipovean îndărătnic și răsvrătit împotriva soartei din romanul „Pasărea Furtunii”, Petru Dumitriu abordează problema filozofică a raporturilor dintre libertate și necesitate. Procesul de democratizare prin care a trecut lumea eroilor cărților noastre din ultimii 15 ani se dovedește salutar și, prin el, idei de o incontestabilă noutate, amploare și profunzime, despre adevărata, accepție a noțiunilor de demnitate, de fericire, de răspundere socială, de cinste și de eroism, au căpătat o expresie artistică extrem de vie.

Dar caracterul pronunțat contemporan al literaturii noastre noi îl dă și altceva. Noi vorbim prea puțin de o calitate a metodei realismului socialist, după mine de o mare însemnătate. Deprinzîndu-se să cerceteze viața oamenilor în adâncime, în uriașa complexitate a determinărilor ei, scriitorii înarmați cu o concepție marxistă ajung în mod firesc să surprindă conexiunile destinilor

individuale cu cele ale societății întregi. Operele lor devin astfel romane, nuvele, drame, poeme cu un subiect anumit și totodată, vrînd nevrînd, momente vii de *istorie contemporană*. Altfel spus, *istoria cu evenimentele ei majore* e implicată din ce în ce mai mult și mai intim în creația literară.

E un fapt pe care îl ilustrează foarte bine operele noastre principale, apărute în ultimii ani. Aplicarea cu succes a metodei realismului socialist duce tot mai rar la tratarea istoriei ca *temă* și tot mai insistent la reconstituirea ei ca dat inerent al oricăror întâmplări și destine particulare. Desigur că nici exemple negative nu lipsesc și multe cărți încetează să aibă un subiect al lor propriu, transformîndu-se într-o frescă a evenimentelor istorice, aduse oarecum din afară în acțiune. Dar în cele mai bune lucrări date de literatura noastră nouă se poate urmări clar faptul pe care îl semnalez. Recentele discuții în jurul realismului au subliniat ca o trăsătură fundamentală a lui *puterea de localizare istorică*. Ea crește în mod considerabil pe treapta superioară a realismului socialist.

În literatura noastră nouă, evenimentele istorice capitale prin care a trecut în ultimii 15 ani poporul român, actul de la 23 August, reforma agrară, naționalizarea, pornirea satului pe făgașul socialist, ș.a.m.d. trăiesc resfrînte în soarta unor eroi definiți, în procesele de transformare morală și în întâmplările decisive din existența lor. „*Setea*”, romanul lui Titus Popovici e un capitol din aceeași „dramă a pămîntului” înfățișată după primul război mondial de Rebreanu în „*Ion*” și acum, în urmă, de Marin Preda în „*Moromeții*”. Ana și Mitru Moț, învățătorul Teodorescu își trăiesc fiecare destinul individual. Dar marile evenimente sociale — împărțirea pământurilor moșierești, lupta pentru instaurarea puterii populare — intră în însăși substanța epică a cărții ca un element organic al ei, făcînd ca romanul să depășească întâmplările strict povestite și să devie o pagină însuflețită de istorie con-

temporană. „*Îndrăzneala*”, nuvela pe care a publicat-o de curînd Marin Preda arată acelaș lucru. E vorba aici de un proces psihologic. Autorul urmărește cum eroul său, un țaran amărît, adus la un soi de închircire sufletească de o experiență amară a vieții, care l-a deprins să-și ascundă impulsurile autentice sub o reținere descu-rajată, cîștigă „îndrăzneala” ca o expresie a redobîndirii demnității sale omenești.

Dar aceasta se petrece în funcție de evenimentele de la 23 August, de actul „în-țoarcerii armelor”, Anton Modan neputînd să conceapă începerea unei altfel de vieți, fără a avea sentimentul că și-a dat și el contribuția la așezarea temeliiilor ei. Problemele de conștiință ale eroului, semnificațiile gestului său. (demobilizat, se cere voluntar pe frontul antihitlerist), transformările interioare prin care acesta trece, capătă o admirabilă proiecție istorică. Frămîntarea sufletească a lui Anton Modan e a unui popor întreg și ea scoate în evidență cu un extraordinar relief conținutul omene-esc al participării noastre alături de vitezele armate sovietice la zdrobirea fascismului. Istoria, iarăși, e implicată adînc în toată dezbaterea psihologică. Perspectiva fantastică, geologică; a poemelor reportaj pe care i le stîrnesc lui Geo Bogza înfăp-tuirile socialismului, crește de asemeni din însăși spiritualitatea epocii noastre, din forța de a cuprinde și a apropia, dată în cadrul ei minții omenești de uriașa dezvoltare a științei, și tehnicii moderne. E perspectiva omului pornit să învingă imensitatea spațiului, și timpului. Ba, mai exact, sentimentul că însăși geografia nu e imuabilă și că poate trece prin neînchipuite transformări, dictate chiar de voința umană, e în „*Porțile Măreției*” sau „*Meridiane Sovietice*” un ecou direct al mentalității lumii noastre noi, care nu se mulțumește să interpreteze realitatea, ci se luptă s-o transforme din temelii.

Ideea de contemporaneitate capătă un sens special în literaturile realist-socialiste. Expresia esențială, istorică, într-adevăr specifică epocii noastre, intră în structura lor. Orice scriitor autentic aspiră, să fie

actual. E o calitate la care au ținut în vremea lor, pe rînd, Cervantes și Shakespeare, Stendhal și Balzac, Tolstoi și Dostoievski. Estetica burgheză a creat însă astăzi o imensă confuzie în această problemă. Ce numește ea modern? Cadrul, creat de marile descoperiri tehnice ale veacului? Șirul de nevroze, pe care le identifică abuziv cu sensibilitatea contemporană? Oare peste cîteva secole oamenii timpului nostru se vor defini prin faptul că vorbeau la telefon, călătoreau cu avionul, frecventau bazarurile, dansau pe muzică de jazz, sau că erau participanții unor răsturnări revoluționare, care au schimbat fața societății? Cît de contemporană cu vremea ei e o carte foarte atentă, să spunem, la moda anilor '30, la ecourile teoriilor psihanalitice, la tipurile noi de mobilier, dar străină complet de ceea ce se petrecea atunci pe șantierele cincinalelor, sau pe străzile Berlinului? De ce ar fi prin urmare modern Huxley și nu Leonov, Anouilh și nu Brecht?

Puterea de a distinge sensul istoric al actualității afirmă într-o măsură necunoscută în trecut caracterul acuzat contemporan al literaturii noastre noi. Tema luptei pentru construirea socialismului a început să fie atacată de majoritatea scriitorilor romîni. Vechea generație a pornit să-și aducă aici contribuția ei prin Sadoveanu, Argezi, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, ș.a. Extrem de semnificativ e însă că un număr impresionant de talente tinere se remarcă tocmai în această competiție pentru actualitate. Mă feresc să întocmesc liste pe nume. Dar unul din cele mai interesante romane despre colectivizarea agriculturii, „Cucerii”, se datorește prozatorului, sub treizeci de ani, Alecu Ivan Ghilelea. Reportajele cele mai vii și interesante despre Dobrogea socialistă, despre Oltenia nouă petroliferă, despre marele șantier de la Bicaz, despre oțelarii de la Hunedoara le semnează tineri ca Ir. Coșovei, N. Ție, Simion Pop sau V. Nicorovici. Unul din poezii cei mai prezenți în actualitate, Al. Andrițoiu, aparține tot noii generații, ca dealtfel și

Al. Mirodan, autorul interesantei piese „Ziaristii”.

Orientarea masivă, dominantă, a literaturii noastre către problemele concrete ale construcției socialiste e un fenomen pe cale de cristalizare definitivă, în ultimii ani. Se adaugă la această radicală schimbare de peisaj și altceva.

Unul din reprezentanții de frunte ai criticii democratice de la începutul secolului, G. Ibrăileanu, semnala ca o constantă a literaturii romîne tonul ei dureros, murmurul de jale care însoțea în surdina aproape orice scriere și-și manifesta prin „doamnă”, în creația populară, timbrul național, particular, inimitabil. Era expresia — explica el — a suferinței „unui popor martir, chinuit veacuri de-a rîndul, tăiat în bucăți de istoria nemiloasă, împilat pretutindeni de stăpîni cruzi”. Ibrăileanu prevedea stingerea acestui ton dureros odată cu dispariția cauzelor lui. Lucrul urma să se întîmple după primul război mondial prin „căderea barierelor verticale și orizontale, care împărțeau poporul român în țări și în caste”, cînd „unitatea națională”, „improprietărea țărănilor” și „votul universal” ar fi făcut să nu mai existe „iobagi și romîni subjuogați”. Criticul, ca și alți intelectuali de pe atunci, era victima iluziilor mic-burgheze în reformele promise de clasele stăpînitoare maselor din țara noastră, la izbucnirea revoluției din Octombrie și de teama ei. Cum suferințele poporului român n-au încetat, tonul dureros al literaturii noastre nu numai că n-a dispărut, dar s-a accentuat în perioada dintre cele două războaie mondiale. Previziunea lui Ibrăileanu s-a îndeplinit abia acum. Literatura a unui popor în sfîrșit eliberat cu adevărat de martirajul său secular, literatura romînă actuală a părăsit murmurul de jale. În contrast violent cu el. un optimism robust, un sentiment tonic de încredere în viitor i-a luat locul. „Cucuvaie fost-am pînă ieri / Iar de astăzi iată-s ciocîrlie” strigă cu o neascunsă satisfacție Mihai Beniuc. „Cronica mizantropului” pe care o iscălea altădată, G. Călinescu a

intitulat-o acum, nu întâmplător, „*Cronica Optimistului*”. Primul volum tipărit după 23 August de Maria Banuș se numește semnificativ „*Bucurie*”. Toată creația noastră epică și dramatică e stăpânită de ideea invincibilității forțelor noului și, în cele mai încordate și variate conflicte, triumful lor nu îngăduie să se infiltreze nicăieri disperarea sau descurajarea lașe. Toată lirica noastră nouă e un imn al vieții exultante, luminate de idealul muncii libere și constructive, o proclamare viguroasă a personalității umane regăsite în integritatea ei, după ani lungi de deformare monstruoasă.

Făcîndu-se ecoul celor care visau să conducă turme supuse și împăcate cu un regim de crîncenă asuprire, ideologiei obscurantismului au încercat să acrediteze în epoca de fascizare a țării noastre ideea că fatalismul, „solidaritatea cosmică cu moartea” ar constitui trăsătura distinctivă a sufletului românesc. Ei citau „*Miorița*”, dar se făceau a uita că același popor a creat și balada lui „*Corbea*” și cântecul lui Jianu și toate doinele haiducești.

De la a treia „*Scrisoare*” eminesciană la

„*Baltagul*” lui Sadoveanu, de la cuvintele de foc ale lui Bălcescu la pamfletele lui Arghezi, prin ce a dat mai autentic în trecut, literatura română desminte teoria „resemnării” noastre „scitice”, congenitale.

Creația ultimilor 15 ani constituie ansă o infirmare strivitoare a acestei teorii și numai simpla referire la lirica plină, de avânt a lui Beniuc sau Jebeleanu, Maria Banuș sau Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu sau Miron Radu Paraschivescu, Dan Deșliu sau Victor Tulbure, Nina Cassian sau Veronica Porumbacu, Miha Dragomir sau A. E. Baconski, încă o dovedește pe deplin. E vorba aici de un optimism lucid, care nu ignoră dramatismul vieții, dar are conștiința forței celor porniți să făurească o lume pe măsura adevărată a omului.

Spiritul nou al literaturii române contemporane — avem mîndria să o spunem la capătul acestor 15 ani de realizări — e unul din exemplele ilustrative, vii, ale căii adevărate, rodnice, pe care continuă să înainteze în vremurile noastre, arta mondială revoluționară.

TEHNICA POATE GENERA POEZIE

Pe magnea filmului lui G. Alexandrov „Trenul prieteniei”

ION BĂRNA

Regizorul sovietic Grigorii Alexandrov, fostul elev și apoi colaborator al lui Eisenstein, a devenit foarte celebrat prin faptul că s-a afirmat ca părintele comediei muzicale sovietice. Filme ca „Toată lumea cântă, râde și dansează”, „Cercul”, „Volga-Votga” sau „Primăvara” au trecut granițele patriei lor, afirmându-se ca mesagerii unei noi categorii de comedii cinematografice, sovietice prin excelență.

Noul film realizat de Alexandrov nu este o comedie. Ar fi dificilă categorisirea lui, determinarea apartenenței sale la documentar sau film artistic, de nu și-ar fi denumit chiar autorul opera: fantezie cinematografică. „Trenul Prieteniei” — este un film experimental. Grigorii Alexandrov a experimentat aici posibilitățile unei tehnici noi de filmare, denumită „măștile mobile”. Nu are sens să descriem tehnologia acestei inovații, care constă în puțința de a filma separat interpretii și separat decorul, locul acțiunii, pentru a le putea suprapune apoi cu ușurință pe pelicula finită. Experimentul a constat din filmarea unei sumedenii de soliști și ansambluri participante la Festivalul Tineretului de la Moscova și de a transplanta spectacolele filmate în cele mai neașteptate decoruri. Rezultatul este că dansatorii japonezi evoluează la marginea aiugăi siberiene, un ansamblu negru își desfășoară tumultul tam-tam-urilor în preajma

unei strănii orgi electronice, iar un dans al furtunii poate fi văzut printre talazurile înspumate, iscate de un uriaș baraj al unei hidrocentrale.

Alexandrov înserează pe genericul filmului său o inscripție, care informează spectatorii că filmul de față este o încercare de a găsi noi mijloace de expresie în cinematografie. Importanța filmului rezidă, așa dar, într-o căutare de ordin tehnic, cu scopul de a desăvârși arta filmului. Iar fantezia rezidă în anularea distanțelor geografice, printr-o adevărată transhumantă pe care o realizează, în închipuirea realizatorului, participanții la festival. „Am intitulat lucrarea noastră „fantezie cinematografică” pentru că realității i-am alăturat fantasticul, — declara” Grigorii Alexandrov. Dar este vorba aci de un fantastic deosebit. El se compune din documente, din fapte reale și doar combinarea extraordinară a evenimentelor și a visului ne îngăduie să folosim termenul de fantastic”.

Cinematograful și-a descoperit încă de la început capacitatea de a crea fantasticul, de a practica o fantezie proprie. Dacă Lumiere, a fost cel care a inaugurat, să zicem, tehnica cinematografului, cel care a înțeles și a promovat filmul ca spectacol a fost George Melies (Edison și ceilalți nu au făcut decât să-l plagieze, delapidându-i nu numai idei, ci chiar filme întregi). Ori o simplă lectură a listei de filme realizate de

Melies ne dezvăluie limpede orientarea sa spre fantastic, înțelegerea de către el a posibilităților fanteziei cinematografice. Iată câteva din zecile de titluri cuprinse în îlmograria lui : „*Fakirul, mister indian*”, „*Domeniul diavolului*”, „*Hanul vrăjit*”, „*Hipnotisatorul*”, „*Visul astronomului*”, „*Iluzii fanteziste*”, „*Omul cu capul de cauciuc*”, „*Dansatoarea microscopică*”, „*Călătoria lui Gulliver*”, „*Regatul zânelor*”, etc. etc.

Caracterul fantastic, cu totul original, pe care-l poate avea filmul a fost recunoscut apoi de o serie întreagă de creatori, de un șir de școli cinematografice. Ispitiți de posibilități inedite, o seamă de realizatori au început să le încerce și, de ce să n-o spunem pe nume, să se joace cu ele. Așa s-a născut impresionismul lui Joris Ivens în „*Ploaia*” și „*Podul*”, sau expresionismul, absurd prin definiție, care a ajuns la paroxism într-un film ca faimosul „*Cabinet al doctorului Caligari*”, sau nu mai puțin cunoscutul „*Cabinet al figurilor de ceară*”. Încercările de acest soi au fost atâtea încât o istorie a cinematografeiei le înșiră pe numeroase pagini. Din ele nu au rămas însă decât amintirea vagă pentru unii și referirile istorice, sub titlu de curiozitate, pentru cei mai mulți. Departate de a face școală viabilă, filmele de acest soi au dus în ultimă instanță, în replică, la crearea unui valoros curent realist. Dar decesul unor atari încercări formaliste nu a însemnat decesul mijloacelor proprii filmului. Se cerea doar o folosire realmente artistică a acestor mijloace, puse în slujba nu a unor exhibiții absurde, ci a unor idei valoroase. Și astfel tehnica cinematografului a ajuns să nască o poezie specifică. Pentru că este vorba de poezie, de o poezie proprie, posibilă tocmai datorită tehnicii cinematografice. Cine a priceput realmente inscripția preliminară a filmului lui Alexandrov („*în acest film au fost experimentate noi mijloace de expresie cinematografică*”) și-a putut da seama că experimentul consta în căutarea unei tehnici capabile să genereze o poezie proaspătă și nu în epatarea spectatorului cu ajutorul unor trucaje inedite.

Un cercetător inteligent al operei lui Rubens a făcut, în urmă cu câțiva ani, un in-

terasant studiu. Tabloul „*Chermesa flamandă*” cuprinde un grup numeros de oameni aflați în beția plăcută a unei serbări câmpenești, în care domină hîrjoana, dansul, rîsul. Cercetătorul (autorul unui foarte apreciat film despre Rubens) constata o ciudată construcție a tabloului. Trăsînd deasupra pînzei linia sinuoasă a unui presupus dans, se remarcă limpede caracterul particular al compoziției tabloului. Linia aceea alcătuia, firește, câteva cercuri simbolizînd mișcările largi ale unui dans, în mijlocul cărora se imaginău, în continuare, linii în formă de „opturi”, mareînd piruetele dansului.

Se afla, deci, desenat deasupra picturii, drumul virtual parcurs de o pereche în dans, drum care prin simplul său aspect grafic sugera ritmul muzicii, trepidația ei. Or, privind astfel tabloul, cineastul remarcă un fapt oît se poate de interesant: întreaga compoziție a pînzei corespundea, coincidea cu grafica aceasta. Cercurile cuprindeau grupurile de personaje, iar în inelele „opturilor” existau detaliile individualizate, cîte un personaj, sau un cuplu înlănțuit. Tabloul sugera, așa dar, dîncolo de momentul pe care-l surprindea în imobilitatea lui, întreaga mișcare a rnassei înfățișate. Compoziția aceasta nu este, deci, rodul hazardului, ci sugestia dinamicii pe care pictorul a zugrăvit-o pe pînză. Rubens nu a vrut să redea un moment al dansului, ci dansul tot, cu atmosfera sa, cu dinamica sa. Este o cristalizare bruscă a unei mișcări agitate, iar răceala aparentă a imobilității este compensată de incandescența dansului, pe care privitorul o presupune, căci ea îi este sugerată.

Aparent, filmul putea trece mai departe și, fiind plastică în mișcare, să redea, ca să păstrăm exemplu, dansul *tale-qualè*. A și făcut-o, atîta vreme cît a fost doar documentar. Dar, pretențiile de artă născîndu-se pe parcurs, filmul a căutat mijloacele pentru a crea emoție proprie — și nu numai să reproducă sursa originală de emoție. Și așa s-a născut, ca să rămînem la un exemplu asemănător, secvența dansului rustic din filmul lui Alexandr Ford, „*Tinerețea lui Chopin*”. Aici exista o asemănătoare pre-

ocupare pentru redarea ritmului, a trepidăției dansului. Reușita deriva de data aceasta dintr-o artistică folosire a montajului, mijloc de expresie specific cinematografic, ritmul alternanței cadrelor suprapunându-se cu ritmul muzicii. Emoția se crea, deci, nu prin simpla reproducere cinegrafică a scenei. Dar iată că în filmul lui Alexandrov, pe lângă compoziția cadrului, pe lângă montaj, se mai folosește și un alt mijloc: transplantarea dansurilor din decorul firesc, într-unu! contrastant. De aci, din acest neobișnuit, se naște o anume poezie. Privit în sine, dansul rus executat de copii nu are nimic deosebit. Dar faptul că acest dans se desfășoară în decorul bizar al uriașului sincrofazotron îi acordă o altă valoare, îi adaugă o semnificație în plus. Fantezia începe, deci, din momentul în care realizatorul amestecă, desigur cu bună știință, elementele cadrului. Sincrofazotronul a mai fost filmat, într-un documentar al cărui interes era de ordin științific. Dansul rus al copiilor a mai fost filmat pe o scenă, păstrând un caracter documentar. Alăturarea celor două elemente au dat naștere unui fenomen de combinație, în care elementele componente își pierd valoarea inițială, devenind, prin împreunare, altceva și căpătând valori simbolice noi. Poate că exemplul citat nu este cel mai concludent pentru că, desigur, toate exemplele citabile din acest film sînt doar forme inițiale ale procedurii („*Trenul prieteniei*” fiind, așa cum realizatorul îl anunță, o experiență.) Dar, oricum, o experiență care deslușește potențele artistice ale procedurii.

Pentru ce e nevoie de atîta pledoarie, s-ar putea replica, în jurul unui fapt oarecum comun? Avem de-a face cu un simplu trucaj tehnic și atîta tot. Da, dar repetăm, în cazul cinematografiei, tehnica poate genera poezie. Acea poezie a fantasticului, care l-a făcut pe Cocteau, autorul aceluia foarte discutabil, dar nu mai puțin interesant „*L'Eternel retour*”, — să spună: „*De multă vreme îndrăgisem un vis: să iau tema „Tristan și Izolda” și să o transpun în epoca noastră... Am constatat că filmul era singurul vehicul posibil pentru a realiza echilibrul între real și ireal, pentru a înălța*

o istorie modernă pînă la legendă.” Iată deci, o nouă formă a fantasticului cinematografic. Ideea unor opere adine realiste, exprimate în forma unor fantezii, a germinat filme de valoare. O asemănătoare mișcare de translație cronologică, dar în sens invers, a făcut Marcel Carne. În timpul războiului și al ocupației naziste cenzura militară franceză oprea orice tentativă de abordare realistă a problemelor, actuale atunci. Realizatorul Marcel Carne a vrut totuși, sub imboldul unui autentic patriotism, să creeze o operă care să poată da răspuns unor asemenea probleme. Evident că actualitatea, așa cum o vedea Carne, era un *tabu* -de care nu se putea apropia. De aceea, după un proiect neizbutit al unui film de anticipație, „*Evedații anului 4000*”, realizatorul francez s-a oprit la un scenariu al lui Jaques Prevert și Pierre Laroche, izbutind un film bine cunoscut sub titlul „*Trabadurii diavolului*” („*Les visteurs du soir*”). Acțiunea filmului se petrecea în evul mediu, la sfîrșitul secolului al XV-lea. Trabadurii Gilles și Dominique, erau trimișii diavolului în castelul baronului Hughes, unde avea loc logodna Anei, fiica feudului, cu tînărul cavaler Renaud. Rostul celor doi reprezentanți ai satanei era acela de a zădărnici, de a murdări dragostea tinerilor. În castel, în mijlocul cîntecului, muzica era încetinită ca la un pick-up scos din priză și dansul se oprea, personajele rămînînd încremenite și dând astfel trimișilor satanei posibilitatea de a-și îndeplini sarcina. Dar Gilles se îndrăgostește de Ana și refuză să rostească blestemul. Diavolul apare pentru a multiplica vrăjitoriile și, drept pedeapsă pentru nesupunere, îi transformă pe Gilles și Anne în statui. Însă dragostea se refuză împietririi și, sub marmoră, inimile lor continuă să bată.

Pentru prima oară într-un film al lui Carne oamenii învingeau Destinul și răutatea, întruchipată aici de diavolul, a cărui figură trebuia, inițial, să fie o caricatură a lui Hitler. Fantasticul — și un anume fantastic, pe care numai cinematograful îl poate realiza — avea scopul de a proiecta într-o lume închipuită mesajul unei lumi reale. Fantezia era utilizată pen-

tru crearea de simboluri care, prin inefabilul lor, puteau evada dincolo de gratiile cenzurii fasciste. Filmul lui Carne era un protest antifascist.

Recentul „Balon roșu” transpunea, printr-o subtilă fantezie lirică, alte idei concrete. Prezența balonului roșu dădea parfum, fior iliric, întâmplărilor prin care trecea copilul, ale cărui vise, năzuințe, a cărui puritate sufletească o simboliza. Filmul a făcut așa dar cu puțință ca, alături de băiețelul Pascal, alături de ființa lui fizică, să-i vedem și sufletul. Dialogul acesta dintre Pascal și propriul său suflet constituie (fabulația filmului, avînd consistența, dar și labilitatea unei poezii. S-a împlinit, -decî, visul genialului cineast Abel Gance, care prevedea că : „Cinematograful va înzestra omul cu un simț nou. El va putea asculta cu ochii... Va fi sensibil fa versificația luminoasă, așa cum a fost la prozodie. Va vedea păsările vorbind cu vîntul. O șină de tren va deveni muzicală. O roată va fi tot atît de frumoasă ca un "templu vechi...” Desigur că nu procedeul este hotărîtor. Esențial este ce îi oferă artistul spectatorului să asculte cu ochii. Transpusă în modalitatea strict realistă, spectatorul minunatului film sovietic „Zboară cocorii” vedea în prolog conversația mută, de o unică puritate, dintre cei doi îndrăgostiți, vedea ritmul melodios a două inimi înlănțuite și apoi, printr-un zbor al fanteziei, vedea zbulcîndul sufletesc al lui Boris în pragul morții. Căci imaginile halucinante de pe ecran nu erau onirice, simple reproduceri ale unor viziuni ci, mai mult încă, erau „versificații luminoase” ale unor gînduri, traducerea în limbaj cinematografic a tragicului neîmplinirii celor mai scumpe visuri ale eroului. Jocul acesta al ideilor, jocul ieilor, devine vizibil pe ecran. Și în cinematograf se poate împlini minunea descrisă de Camil Petrescu :

....din lucruri și vederi

Ideea se adună

Străvezie, dar precisă și întregă,

Așa cum se încheagă,

Sub privirea unui derviș,

O figură pe apa unui lac,

în umbra limpezită de copac”.

Revenind la ipostazele transferului dintre realitate și fantastic, am mai aminti o ultimă modalitate. În creația lui Serghei Eisenstein poate fi înfîlțită o asemenea interferență dintre cele două planuri, interferență datorită căreia realitatea capătă proporții fantastice, pentru a deveni monument, iar fantasticul are evidente corespondențe în zona realului. Ne referim, în speță, la scenariul filmului încă nerealizat „Que viva Mexico!”)

Filmul era conceput în șase episoade, avînd în centru două nuvele. Episoadele filmului erau concepute într-o manieră docu-

’) Pentru a înțelege de ce spunem, „încă nerealizat” sînt necesare cîteva precizări. În 1927 actorii americani Mary Pickford și Douglas Fairbanks, aflîndu-se la Moscova, l-au invitat pe Eisenstein la Hollywood. În 1930 Eisenstein a încercat să realizeze în S.U.A. cîteva filme, dar vederile sale necorespunzînd cu cele ale producătorilor americani, toate proiectele i-au fost zădărnicate. Pînă la urmă, finanțat de scriitorul Upton Sinclair, Eisenstein, împreună cu colaboratorii săi, regizorul Alexandrov (autorul actualului „Tren al prieteniei”) și operatorul Eduard Tisse au plecat în Mexic pentru (realizarea unui film despre această țară. Aproape de terminarea filmărilor Eisenstein a fost oprit de Sinclair să-și continue munca. Cei 80.000 m de peliculă folosită, au rămas de atunci la Hollywood. Folosindu-se materialul lui Eisenstein au fost făcute trei filme și un șir de documentare, care denaturau ideile realizatorului, primul dintre ele, „Tunet deasupra Mexicului”, fiind o confecție a lui Sol Lesser producătorul seriilor... „Tarzan”. În 1939 anglo-americană Maria Setton a încercat, fără succes, se pare, să refacă din materialul rămas filmul dorit de Eisenstein. Iar în 1955 americanul Jay Leyde, ajungînd să aibe la îndemîină cîteva zeci de mii de metri din filmul lui Eisenstein, dintr-un sentiment de profund respect pentru genialul realizator sovietic, a pus cap la cap fragmentele, neintervenind cu nimic asupra lor. A apărut astfel un film de un deosebit interes documentar, a cărui proiecție durează patru ore și care a fost intitulat „Studii pentru proiectul mexican al lui Eisenstein”. În sfîrșit, de curînd, a apărut un articol al lui Tisse și Alexandrov, în care își propun să depună toate diligentele pentru a realiza filmul, potrivit intențiilor lui Eisenstein, pe care sînt cei mai în măsură în a le cunoaște.

meritară și nuvelele, chiar, erau bazate pe realitate, aveau o totală autenticitate. Unul din episoade este cel al serbării din Ziua Morții. În această zi, toți își pun măști, dansează cu măștile reprezentând cranii, simbol al morții. *„Dar iată și momentul culminant al dansului, după care totul se termină. Este momentul ca măștile să fie smulse. Una după alta zboară măștile de pe fețele peonilor, matadorilor, muncitorilor. Fețele bronzate, înlocuind cu zâmbetul lor rînjetul craniului, strălucesc, arătîndu-și dinții albi... Ei rid în hohote — înalți, sănătoși, minunați, curajoși... Dar iată că mînușa albă cu care e îmbrăcată mîna generalului apucă masca... Nu rămîn în urmă nici episcopul și nici președintele. Sînt urmași îndeaproape de toți cei care interpretează partea întunecoasă a filmului, nostru... Cu mișcări rapide, măștile sînt smulse. Dar acestea nu sînt numai măști de carton, de carnaval. E ceva mult mai mult. Sînt smulse alte măști. Deoarece de sub măștile de carton ale senorei Catderon, ale președintelui, generalului și jandarmului, episcopului și haciendadului, nu apar fețe omenești, ci cranii omenești. Cranii, nu de carton. Cranii, nu de carnaval, ci reale. Nu cavaleri de glumă. Ci moarte și descompunere. Cadavre. Cadavrul unei clase în descompunere. Craniul ca un simbol nou. Nu numai al cadavrului. Ci al cadavrului care este omul viu... Craniul, ca un memento de luptă — să nu te lași învins de reacțiune și moarte. Craniul, ca un memento înspăimîntător pentru acei care sînt împotriva vieții și pe care viața vie îi va înlătura fără milă”,* (din scenariul lui Eisenstein).

Nu trucajul este aici esențial. Tehnica e doar o cale -prin care realizatorul putea ajunge la o experiență sui-generis. Văzînd secvența, nimeni nu s-ar fi oprit la a remarca ingeniozitatea trucajului, pentru că în fond acesta nu reprezenta în sine nimic deosebit. Spectatorul rămînea cutremurat de pregnanța cu care filmul ar fi izbutit să-i comunice ideea 'Urmărită de realizator. Faptul nu epata, ci emoționa. Nu era exhibiție, ci artă. Artă iscată dintr-un artificiu tehnic. De aceea și credem că și-a denumit

Alexandrov filmul, un experiment. De aceea se vorbește de încercarea unor noi mijloace de expresie. Căci rezultatul de față este încă mic față de posibilitățile pe care o asemenea tehnică le oferă. Iar posibilitățile depășesc cu mult curiozitatea experienței, ele înscriindu-se în zonele superioare ale artei.

Alexandrov a făcut experimentul acesta după cum mărturisește, în vederea și în scopul realizării unui alt film, a unui film artistic. Nu cunoaștem prea multe amănunte despre acest film, dar esențiale sînt perspectivele uriașe ce se ivesc.

Basmul cel mai fantastic va deveni simplu de realizat. Tehnica filmărilor combinate a permis și pînă acum desfășurarea unei fantezii bogate. De n-ar fi să amintim decît un exemplu recent, filmul sovietic realizat de regizorul G. Kazanski despre aventurile fantastice ale elevului moscovit Volka, ce se întîlnește cu 'bătrînul vrăjitor Khotebici, și încă ne putem da seama de posibilitățile filmărilor combinate. Noua tehnică multiplică aceste posibilități, simplificîndu-le totodată.

Folosirea tehnicii „măștilor mobile” face posibilă în același timp, credem, realizarea în condiții optime! artistice și financiare (cinematograful fiind o instituție industrială, acest al doilea criteriu, cel economic, are o importanță hotărîtoare) a unor filme de mare actualitate: filmele de anticipație. Pentru că, în fond, metoda constă în transplantarea acțiunii, în cele mai variate decoruri. Or, filmul științifico-fantastic ridică cu precădere această problemă. Am încercat odată filmarea unei fantezii coregrafice, în care cuplul de balerini materializau, prin idila lor, aventura sonoră a unei melodii, preluată pe rînd de diferite instrumente. Era o încercare de a „vedea” melodia. Tehnica „măștilor mobile”, dezvoltată și folosită cu îndrăzneală, ne va permite să vedem pe ecran miracolul cosmic al peregrinărilor lor interplanetare. Eroul lui Rene Clair din „Frumosele nopți”, nemulțumit de viața sa de azi, se putea plimba, cu ușurința visului, în trecut, bariera cronologică a secolelor fiind îndepărtată de el cu simplitatea înlăturării unui decor tea-

traie. Acum, însă, un alt visător cutezător va putea ridica perdeaua ce ne desparte de viitorul îndepărtat și poezia se va naște odată cu pătrunderea omului în domeniul accesibil doar viitorului. Desigur că filme de anticipație s-au mai făcut și pînă acum (primul fiind realizarea lui Melies), dar ușurința cu care, datorită acestei tehnici, omul se va putea mișca oriunde, faptul că deplasarea sa va fi scutită de ori ce fel de oiedici, ne face să credem că noi posibilități

de ordin artistic se întrevăd. Pianistul devine artist din momentul în care tehnica sa începe a fi o însușire organică, despre care am putea zice, nu numai că nu este simțită, ci că ajunge firească asemenea respirației. În momentul în care tehnica cinematografică va deveni obișnuință, poezia se va naște și se va adevăra spusă aceluiași profetic Abel Gance : „*Nu imaginile fac filmul, ci sufletul lor*”.

Vin experiența a 15 ani *de literatura nouă*

MĂESTRIE ȘI MEȘTEȘUG

SIL VIAN IOSIFESCU

Ialocul unei experiențe literare se măsoară prin cărți. Există experiențe care se desfășoară parcă în vid, repetînd erorile. Cînd cercetezi faptele de literatură din perioada anterioară «*liberării*», te izbăște zădărnicia, trista stăruință cu care exercițiile formaliste reiau cu diferite variante programatice același drum care se înfundă. Se risipesc posibilități artistice deosebite în formule de frondă, se agită apa la suprafață, făcîndu-se rotocoale ce se pierd treptat. În toate aceste cazuri experiențele nu se însumează, una nu beneficiază de pe urma celeilalte. Formula de ultimă oră sjustinută cu tapaj nu-și recunoaște soarta în eșecurile anterioare. Fiecare curent își clamează foarte vechile descoperiri pentru a ceda, pînă la urmă, locul altuia care — în esență — îi seamănă ca un frate.

Artă caracterizată prin conștiință și luciditate — consecința estetică a unei trepte noi de înțelegere social-politică și de acțiune organizată — realismul socialist își valorifică experiențele. Progresul nu poate fi linear, ori cu -arcuri amortizoare. Se obține, ca pretutindeni, în ciocnire cu ideologiile apuse. Dar îl verifică practica. Cele ce a învățat literatura ultimilor cincisprezece ani în materie de măiestrie, se concretizează în cărțile din rafturi și nu numai în culegerile de poeme și în romanele pe care le cităm mereu cu mîndrie îndreptă-

țită. Punctul atins e o garanție pentru începători că dibuierile lor vor fi mai scurte și sorții de succes mai mari. Lectura lui Beniuc sau a lui Stancu nu dă talent ce'or lipsiți. Dar oferă începătorilor modele cu stiluri diverse și orientare unitară. Acum douăzeci și cinci de ani, începătorul găsea în atmosfera dominantă mode imperioase. Dacă nu avea destulă putere de discernământ ca să rețină lecția lui Arghezi sau Sadoveanu, era captat de limbajul poetic în curs, împins spre stilul criptic ori spre poezia cu îngeri. Pentru începătorul din 1946—47. cotitura s-a produs. Poezia nu e joc secund, nici cantilenă mistică. I-a înțeles izvoarele și rostul, n-o poate separa de viață. Dar în materializarea acestei idei se zbate între formule divergente, care îl trag înapoi spre versul ermetizant sau îl fac să minimalizeze primejdios însăși expresia.

Ar fi excesiv să concepem schimbarea ca o dispariție a momentelor de căutare. Influențele de început rămîn. Debutantul vorbește o vreme cu glasul înaintașilor. Dar proza neobișnuit de viguroasă a lui Tiberiu Avramescu, freamătul din versurile Elenei Baltag (ca să citez două nume la ora aceasta încă necunoscute) mă asigură că stadiu! actual al literaturii le va permite isă-și afle tonul propriu mai repede.

Progresele măiestriei au făcut să se linpezească însuși conceptul, au risipit erori

ce-și aveau sursa în estetica idealistă. îm-
plintată adînc și sub forme variate.

S-a crezut adesea că între măiestrie și
tehnică poetică există semn de egalitate.
Poate că, într-o oarecare măsură, e de vină
însuși termenul — prea înrudit cu cel de
virtuozitate. Dar să nu ne războim cu ter-
minologia. Mai avem destui termeni ne-
precizi. În practică, sofismul celor patru
termeni se ivește pe neașteptate, întune-
cînd discuțiile. Unul dintre cele mai evi-
dente exemple: în discuții și în cronici se
mai trece de la sensul estetic al cuvîniului
imagine, ca unitate în care generalul există
înăuntrul individualului, la sensul vechi și
împruntru de trop sau figură de stil.

În estetică și teoria literară, deci și în
practică, în critică — terminologia cere
multe clarificări. N-o vom putea face pre-
scriind tabele de termeni noi, ci căutînd să
limpezim problemele. În privința măiestriei,
mai important este să disociem categoria
estetică de virtuozitate.

•Confuzia se bizuie pe o artificială sepa-
rație între formă și conținut. A fost practi-
cată din direcții opuse: una, formalistă,
cealaltă, denumită cam rebarbativ „con-
ținutistă”. Tendințele se opuneau — și
de fapt aveau izvoare foarte diferite. Dar
pentru amîndouă desăvîrșirea Formală era
detașabilă de conținut nu numai în anali-
za critică ci și în creație.

Ne reamintim că în perioada de căutare
artistică din 1945—46, în poezie — mai
ales — numeroase plachete practicau o artă
cu intenții sincere și pasionat noi într-o for-
mă estetizantă. Anunțau arte poetice închi-
nate celor mulți într-un limbaj perfect
criptic. Faptul a fost mai izbitor în cîteva
volume criticate pe atunci ca atare — dar
a apărut în oarecare măsură la mai toți
poeții care se formaseră între cele două
războaie. Era una dintre cele mai elocvente
manifestări de rămînere în urmă a formei.
Conținutul de viață se reînnoia tumultuos
în salturi revoluționare. Scriitorii — dar si-
tuația se regăsește în plastica sau în muzi-
ca epocii — încercau să-l exprime în sin-
gurul limbaj oare li se părea cu adevărat
poetic. „Tot astfel începătorul retraduce
mereu în limba sa maternă, limba nouă pe

care o învață” (Marx)¹). Pentru poeții
care au trecut prin acest stadiu, limba poe-
ziei era prin excelență ermetizantă și o ex-
presie prea directă, prea clară devenea non-
poezie. Lecția lui Maiakovski — care abia
începea a fi tradus — nu fusese încă înțe-
leasă.

Tendința conținutistă a avut alte surse
și oricît am condamna eroarea, ar fi ne-
drept să trecem peste intenția de a spune
lucruri importante și larg accesibile. Dar
ignorarea specificului artistic a dus la mi-
nimalizarea talentului și a tehnicii. Rapo-
tul conținut-formă era conceput ca un me-
canism fără greș. Există conținutul? Exis-
tă ideile juste? Vine și forma. Totuși, texte
clasice cunoscute și citate adesea vorbeau
despre zbuciumul de a găsi expresia, despre
cuvîntul „ce exprimă adevărul” ori despre
„stilul potrivit”. Cînd opinia cititorilor și
a criticii i-a convins pe acei scriitori care
începeau să detașeze forma de dificultățile
creației, ei au admis necesitatea de a-și
însuși tehnica artei, dar au conceput-o ca
o etapă străbătută rapid, ca un fel de ab-
solvire la școala măiestriei, obținută prin
simpla înșiruire a volumelor. Scrii mai
mult, deci scrii mai bine.

Atitudinea față de clasici a urmat aceeași
traietorie. însușirea experienței clasice a
fost înțeleasă uneori literal. Ceea ce se re-
feră de fapt la orientarea realistă și patrio-
tică, la exemplul de artă superioară, larg
accesibilă a fost mărunțit la rolul de sursa
formală. Experiența a arătat eroarea unei
astfel de atitudini. În acest mod, s-a în-
tîmplat ca un deputat al poporului să fie
pus a vorbi cu sonorități similare celor prin
care, în prelucrarea lui Coșbuc după Ler-
montov, un rănit își șoptește rugămințile,
însușirea modelului clasic se transforma în
pastișe.

Între 1948 și 1950, apariția cîtorva cărți
de cotitură — „Descult”, Versuri alese ale
lui Beniuc, „Bucurie” de Maria Banuș ș.a.
— au împins asemenea forme false de a
înțelege măiestria în istoria erorilor pe care
le străbate în artă o perioadă de înnoire.

¹ Marx, Engels, Opere alese, Editura
P.M.R. 1949, I, pag. 237.

În 1950 s-a alcătuit o culegere semnată de zece poeți tineri — culegere la a cărei apariție a contribuit editorial și autorul acestor rînduri. În majoritatea poeziilor din volum, stîngăcia formală se simțea supărător. Contrastul cu nivelul atins atunci de poezia noastră a fost semnalat de toată critica.

N-am reamintit de aceste erori din interese exclusiv istoric. În forma lor frustă, ele nu mai pot reapărea în stadiul de astăzi. Dar se mai percep ecouri ciudate. Nu se mai scriu versuri ermetice, dar diverse poezii publicate în „Tribuna” de M. Scrobete, I. Rahoveanu sau alții au suscitât obiecții îndreptățite. Pe de altă parte, simple exerciții de versificare minimalizează uneori forma, reducînd-o la o înseilare de metri și rime. Cele cîteva mode ironizate de critică, — în ultimii ani — poezia vegetală, haiducismul, etc. — porneau de la aceeași nemărturisită convingere că formele poetice se pot împrumuta ca și hainele, că e suficient să le ajustezi puțin la umeri și la talie.

Ori ce (definiție de manual arată că măiestria în artă nu se referă numai la formă, fiind transpunerea conținutului în formă. Mesajul general se întrupează în imaginea unică. Nu se pornește de la teze abstracte pentru a fi exemplificate. Conținutul nu preexistă formei, dar o determină. Printr-un proces de căutări succesive pe care le putem urmări în variantele eminesciene, prin lărgirea și aprofundarea ideii, odată cu limpezirea și creșterea în expresivitate, o apreciere amară despre condiția geniului în societatea trecută devine „Luceafărul”. În creație, conținutul însuși capătă specificitate, e îmbogățit cu determinări diverse.

Măiestria se bazează deci pe tehnică, dar e mult mai mult decît tehnica, e însăși capacitatea de a crea imaginea individualizată, ideea da ideii expresia specific artistică. Știm că, în practică, procesul nu se înfăptuiește cu facilitatea consultării unui dicționar. Intensitatea cu care scriitorul trăiește elaborarea imaginii atinge gradul în care Flaubert simte senzațiile doamnei Bovary, după ce s-a otrăvit, sau Balzac

și informează rudele despre întîmplările din „Comedia umană” ca despre evenimente mondene. Nu e un simplu exercițiu de virtuozitate ; cînd e doar atîta, se simte ușor, opera e trasă în jos. E o frînțintare lucidă.

Raportul între măiestrie și tehnică este deci același ca și între măiestrie și talent. Tehnica, talentul sînt indispensabile dar nu și suficiente. Structura psihologică particulară care cuprinde o anumită acuitate senzorială și afectivă, inteligență specifică, aplicată asupra relațiilor umane, capacitate analitică și putere de expresie, fie că e vorba de cuvînt, de forme sau de sunete, structura „omului de talent” e o condiție a creației. În fiecare an, mii de solicitanți ai muzelor se conving sau — în ori ce caz — îi conving pe cititori că bunele intenții nu ajung. Dar în trecerea de la aptitudini la operă cu valoare certă hotărăște experiența de viață și orientarea ideologică. Sensibilitatea, inteligența, darul expresiei pot fi sterilizate de formalism, ca la Valery sau la Ion Barbu.

Tehnica e indispensabilă pentru scriitor ca și cunoașterea abecedarului, Ne-am lovit în felurite scrieri de consecințele unei tehnici imperfecte — stîngăciile de compoziție, povestirile neechilibrate sau ou personaje pierdute pe drum ; în teatru, repetarea unei situații care face piesa să treneze, ori dimpotrivă, precipitarea nemotivată.

Un roman interesant la început cum a fost „Moșia oamenilor slobozi” de C. Ignătescu, săvîrșea totuși eroarea elementară de a forța evoluția personajelor după nevoile acțiunii.

Mai există apoi punerea în circulație de procedee banalizate. Cultura e indispensabilă pentru ca începătorul să nu redescopere America. Fruct al cunoștințelor și al experienței, tehnica se dobîndește între-a-devăr, dacă aptitudinile există.

Tehnica și exercițiul nu-l fac pe afon compozitor. Dar există dificultăți gradate. Prozatorii sînt mereu tentați să înceapă cu romane, și, cu puține excepții izbutesc arareori în anii de ucenicie să compună romane solide.

Experiența tehnică îi oferă scriitorului posibilități generale — dar nu și soluții. Fiecare operă pune altă problemă și imaginea se construiește în funcție de această problemă proprie, nu cu o tablă de rețete. Sentimentul necesității artistice măsoară măiestria. Procedul x, detaliul y nu s-au ivit prin inerție ci au fost cerute de structura imaginii. În „Ziariștii” tensiunea provocată de termenul fix la care trebuie să apară articolul n-are nimic „făcut”. Accepți situația pentru că accepți personajele și raporturile dintre ele. Nici o nuanță din portretul lui Bonifaciu Cozianu cu duritatea lui trufașă de castă, ori al baronului Papp de Zerind nu are doar rost anecdotic. În ori ce scriere încheagată simțim că detaliul e pus „la vreme și cu socoteală”, cum se exprima Caragiale. Desigur, nici problemele matematice — și cu atât mai puțin cele artistice — nu au totdeauna căi de soluționare unice. Aceeași idee poate fi tratată în diferite contexte formale, deși fiecare o nuanțează diferit. Dar când lipsește necesitatea artistică, când detaliul e adăugat pentru valoarea lui în sine, se simte lipitura sau stridența, cum se întâmplă în poeziile scrise evident de dragul unei imagini și „politizate” rapid la coadă.

În sensul acesta, măiestria nu se opune stilului, se completează prin el, dar e în contradicție cu maniera. Fiecare operă cere plasticitate pentru a descoperi concretul, detaliul de caracter sau situație. Particularitățile stilistice — de limbă și de procedee artistice — dau operei sigiliu propriu, fără a impune soluții artificiale. Regăsim la Marin Preda în „Desfășurarea”, „Morometzii”, sau în ultima lui nuvelă „Îndrăzneala” un procedeu care îl face să descompună tacticos raționamentul unui personaj pentru a descoperi, sub o aparentă naivitate, un fapt mai profund. Iată, în „Îndrăzneala” : Batjocorit de chiaburul Miuleț, Anton Modan se îndreaptă spre ogorul acestuia ca să-i ceară socoteală.

„Între timp se apropiaseră și alți secerători.

— Are dreptate, spune unul din ei.

Și parcă tocmai de aceea, tocmai pentru

că Anton avea dreptate, omul se apropie de Anton și îl sfătuie :

— Antoane, ascultă-mă pe mine ; du-te și-ți vezi de treabă ! Fă cum îți spun eu.

Sfatul acesta parcă dădea de înțeles că dacă Anton nu lace așa atunci n-o să mai aibă dreptate, pe câtă vreme dacă se duce și-și vede de treabă, dreptatea rămîne cu el”.

Tipul acesta de raționament devine la Marin Preda trăsătură de stil, e o sinteză originală a capacității lui analitice și a umorului, la fel de caracteristic. Dar pasajul din „Îndrăzneala” n-a apărut ca urmare a predilecției pentru un procedeu. Sub aparență naivă, e caracterizată însăși poziția lui Anton Modan, țărănul cu două pogoane, divorțul total între dreptatea lui efectivă și cea pe care o putea obține în anii 1938—39.

În același fel, preferințele în folosirea limbii poartă amprenta unei personalități, dar își păstrează necesitatea, artistică. Studiile asupra vocabularului eminescian au relevat frecvența unor termeni mențiți să sugereze imensitatea, nemărginirea. Când îi întâlnim în poezii, par crescuți din vers

Maniera este însă închistare și ca atare, piedică în transpunerea plastică a ideii. Este tocmai rezultatul inerției și de fapt al minimului efort. E mult mai ușor să repeți procedeu, chiar dacă situația nu e potrivită, decât să cauți pe cel care, fără a fi neapărat nou, traduce mai credincios ideia. E mai ușor să folosești cuvîntul pe care l-ai mai folosit. S-a produs o asociație între neuroni ; influxul nervos circulă mai iesne. Mai ușor, dar nu și mai fericit. Fiecare dintre noi poate examina în scrisul lui ispitele și primejdiile manierei.

Parodiile făcute cu spirit critic — și nu cele care vinează gluma facilă — sînt în stare să detecteze și particularitatea stilistică și maniera, să accentueze riscul transformării primei într-a doua. Genul acesta are darul să supere pe cei vizați. Acum cîțiva ani, parodiile lui Constantin Adam au stîrnit proteste mai mult sau mai puțin îndreptățite. Da'r foloasele pe care le aduc parodiile reușite ar compensa iritația prea iritabilei ginte.

Domeniul măiestriei este deci infinit mai vast decât al tehnicii. O remarcăm examinând cum au crescut dimensiunile lumii pe care scriitorii sînt în stare s-o explozeze și — mai ales — dimensiunile oamenilor care o populează.

Problemele cu care au fost confrunțați în acești ani scriitorii au fost mai grele decât cele pe care viața le-a pus vechii arte. Schimbări revoluționare au mai apărut înainte în literatură, au fost consemnate în scrieri monumentale. Realismul critic francez surprinde înlocuirea societății aristocratice cu cea burgheză. Vorbind despre opera lui Tolstoi, „ogîndă a revoluției ruse”, Lenin a arătat cum domină în ea impresia exprimată de o frază din roman că „toate s-au răsturnat și că abia se așează din nou”. Dar în toate aceste cazuri, schimbările revoluționare s-au petrecut înăuntrul a ceea ce marxismul a denumit preistoria omenirii. Trecerea la societatea fără exploatare, la societatea în care ne mai dominînd hazardul, omul își planifică destinul, implică transformări de altă amploare, pune, deci, (scriitorului, probleme cu alte dificultăți. Să reamintim de o singură latură adesea și pe drept cuvînt pomenită, de noul caracter și de noua importanță a muncii. Cît de mari ar fi deosebiriile dintre munca sclavului, iobagului și muncitorului salariat, ele au numitorul comun al exploatării. Munca omului eliberat, cu inițiativa și aspectele ei creatoare, e atît de nouă, încît Gorki a desemnat-o drept o caracteristică a realismului socialist.

Confrunțați cu probleme de atare amploare, unii scriitori din primii ani de după eliberare au căutat soluții de compromis artistic și au tîns să reducă mișcarea și complexitatea la șabloane de conflict, de transformare. Erau luate direct din vechea recuzită a melodramei și a senzaționalului, cum proceda Liviu Bratoloveanu în „Oameni la pîndă” sau înjghebate din două-trei situații tip. Nu le vom mai reînvia, nici măcar într-o enumerare. Au fost din belșug ironizate și oricît de deghizat s-ar mai ivi, sînt respinse de cititori, de critici, de editori și de zdrobitoarea majoritate a scriitorilor.

Trebuie subliniat doar că nu era în schematicism o simplă deficiență de tehnică sau de formă, pentru că măesfria nu se reduce la aceste trepte. Scrierile șablonarde nu erau „juste în conținut și -defectuoase în formă”. Procesul de creație nu seamănă cu alegerea unui înveliș pentru o idee matură, bine dezvoltată care așteaptă cuminte la vestiarul artei. Transpus în șabloane, însuși conținutul vieții era împuținat, jig-nii.

Capacitatea de a descoperi aspectele inedite ale vieții, ide a descoperi esențialul în diversitatea fenomenală se remarcă progresiv în evoluția cîte unui scriitor și în ansamblul literaturii. E mai mult decât o îmbogățire de teme, socotite numeric. Reduse la statistică, poate că aspectele pieții de carne sau spălătoriei sînt mai minuțios urmărite de Zola, decît în cutare roman contemporan. Deosebirea nu e numai că scriitorul realist socialist descoperă linia generală (de dezvoltare a fenomenului, dar că în lumea morală a personajelor sau în faptele lor descoperă detalii inedite și semnificative.

Măiestria e deci și conținut nou, transmis concret, expresiv. De „la Negiuzzi încoace, au existat în literatura noastră pagini memorabile despre mișcarea maselor. Vorbind de ceea ce aduce nou Titus Popovici în „Setea” nu înseamnă că-i căutăm un loc într-o ierarhie, în raport cu Slavici sau Rebreanu. Dar față de vechea literatură Titus Popovici e în stare să se apropie de obiectul său și să-l localizeze cu mai multă rigoare istorică. E în stare să-l surprindă în mișcare, într-un moment de trecere. Sub influența activiștilor revoluționari, setea de pămînt a maselor i se adaugă un început de conștiință politică. Acesta le imunizează față de virusul șovin sau mistic de -care s-au Jăsat atrase în cîteva momente. Operează contradicțiile interioare din sat, sfărîmînd unitatea aparentă

Scriitorul devine astfel mai capabil să înfățișeze nu numai fațete noi ale realului, ci în special devenirea. Capacitatea de a sezisa transformarea fără a o decupa artificial, a fost remarcată de la început ca o 'trăsătură definitorie a realismului socia-

list. In ea, ca și în lărgirea și aprecierea diferențială a lumii tematice, se întrevide raportul inseparabil între măiestrie și perspectivă, deci între măiestrie și spiritul de partid care face posibilă perspectiva revoluționară. Perspectiva permite fructificarea talentului, îl orientează spre relația esențială, îi dă o viziune mai largă, înțelegerea mișcării sociale. Capacitatea de a înregistra în fluența lor schimbările sociale e condiționată și de experiența literaturii și scriitorului. Aceasta e astăzi ou totul alta decât în fazele de bîjbîire. Un exemplu tipic și foarte îmbucurător e evoluția lui Aurel Mihale de la „Ogoare noi” la „Noapți înfrigurate”. Tot astfel, e elocventă comparația între două piese ale lui Horia Lovinescu, între „Lumina de la Ulmi” și „Citadela sfărâmată”. Ideea centrală din „Lumina de la Ulmi” — că atracția spre formalism a unui scriitor îl poate împinge la concesiile față de dușmanul politic — a fost confirmată de diverse cazuri reale. Dar schematizarea situațiilor și caracterelor transformă rigid ideea. Se desprinde din piesă, *ca o fatalitate*, alunecarea politică a formalistului în brațele dușmanului. Simplificând imaginea, schematismul deforma și faptele.

Scrierile schematice, sărăceau procesul transformării omului în construcția socialistă, îl împărțeau în câteva inele stereotipe. Nu putem compara izbutirile de astăzi cu aceste scheme căci cu zero nu se compară. Dar să citim „îndrăzneala” lui Marin Preda și să urmărim etapele prin care Anton Modan trece de la izbucnirea strivită de neputință la liniștea forței.

În toate cazurile avem de a face cu un plus de individualizare. În „Vînt de martie” sau „Setea”, masele localizate istoric, masele din preajma reformei agrare, înfățișate în prefaceri tumultuoase care le fac să acționeze în bloc și apoi le despart sînt izbitor individualizate. Personajele din „Cronică de familie”, din „Groapa” sau „Oaie și ai săi” sînt individualități unice, nerepetabile.

Dar individualizarea e valorificată în sine numai în momentele de decadență care răpesc literaturii capacitatea de a genera

liza eficient, în subiectivismul romantic sau simbolist, în naturalismul fascinat de cazul morbid. Criticilor dintre cele două războaie le plăcea să pedaleze pe ideea unicității operelor, pe „universurile închise”. Mai înainte, Huysmans căutase să plăsmuiască în Des Esseintes un personaj cu bizarerii atît de căutate încît atingea fără voie parodia. Astfel, concepută, individualizarea are o bază estetică strict idealistă pe care a sistematizat-o, între alții Croce, reducînd arta la expresia închegată și la individualul pui.

Pentru un scriitor realist socialist, nu orice detajiu se încarcă neapărat cu semnificații. Nimic nu e lăsat hazardului — elaborarea artistică se oprește asupra fiecărui amănunt. Dar există detalii de costum sau decor care, indispensabile pentru a reproduce bogăția concretului, n-au semnificație în sine. Carnețelul lui Anton Filip îl caracterizează, dar culoarea bluzei doamnei x sau silueta personajului secundar y nu se rețin neapărat. Scriitorul le-a precizat pentru că se mișcă și ne face să ne mișcăm într-un univers concret, cu forme și culori. A căuta semnificație profundă unor asemenea detalii ar fi simbolistică naivă.

Detaliile „de decor” sînt totuși mai puține față de cele oare închid înțelesuri. Materialismul dialectic subliniază că individualul e bogat în determinări, e punctul, de interferență a unor serii diverse de cauze. Individualizarea este pentru scriitorul realist socialist prilej de luminare a acestor semnificații care se întretaie. Literatura schematizantă încerca și ea să concretizeze, dar concepînd realitatea simplist, grupa detaliile frumos și ordonat, pe o axă, ca să corespundă cu evidență esenței. Astfel s-au născut diferiți chiaburi grași și; cu chimir umflat, deși în diferitele ediții ale „Pămîntului desțelenit” apărute la noi, autorii de șabloane ar fi putut vedea cum arată un dușman viu. Mai tîrziu Erhan din „Bărăgan” cu sinceritatea lui bine calculată, Gavrilă din „Setea” cu rapacitatea chiaburească grefată pe un misticism întunecat și autentic, au fost rezultatele maturizării. Nu mai avem o aplicare artificială, de contradicții, o schemă zgîriată ca să

pară vie. Ciocnirea de semnificații nu se reduce la două-trei trăsături ci respectă bogăția de determinări ale individualului. Oamenii și situațiile au concretețea vieții. Dar perspectiva social-politică a scriitorului îl face să sezeze și să scoată în relief esența care apare mai convingător în diversitatea individuală. Matei Dragornirescu din „Citadela sfărâmată” suferă efectiv pe scenă, începe să-și recunoască golul interior, îl simte cum devine mai vizibil pentru ceilalți, pierde treptat puterea de fascinație care pentru orgoliul și egocentrismul lui e condiție de existență. Zbateră e tragic reală, ca și focul de revolver cu care se încheie. Dar termenii ei sînt intuiți cu luciditate și esența personajului apare profund pernicioasă.

Tradusă în limbajul specific, evoluția a fost asemănătoare în lirică. Încercarea de a exprima liric noul personaj care participă la transformarea societății, s-a făcut ia început cu aceleași tatonări și erori — explicabile, dar nu admisibile. Față de subțierea epicului caracteristică pentru poezia dintre cele două războaie, s-a ajuns uneori la neîncrederea față de liric, la o nouă și la fel de greșită ierarhie a genurilor. Multiplicitatea de tonuri și preocupări ale omului nou a fost redusă, în aceste cazuri, la două trei tonuri și ele simplificate.

Ca și în proză sau teatru, schematicismul liric a acționat pe intervale reduse și n-a antrenat decît prea puțini dintre poezii cu posibilități verificate. O confirmă trecerea în revistă a volumelor de versuri alese. Dar și aici progresul e lesne de observat. Ca și în proză, nu s-a redus la expresie. Au fost străbătute teritorii poetice noi și ceea ce denumim erou liric a cîștigat în diversitate și unitate, în caracter reprezentativ.

După oum e și firesc, dezvoltarea n-a putut fi lineară și îmbogățirea paletelor a fost confundată uneori cu izolarea, cu pasivitatea și apolitismul. Practica a demonstrat unitatea adevăratei lirici în care

nu se pierde nimic din bogăția personalității omenești dar în care totul e subordonat țelurilor revoluționare. La nivelul lui 1959, unitatea general-individual se manifestă prin diversitatea de tonuri, procedee și preocupări pe care o îmbracă modul de exprimare al ideologiei revoluționare. Despre această izbitoare diversitate s-a scris mult în ultima vreme și n-o să mai revenim. Din nou, situația începătorilor întregeste argumentul pe care-l aduce poezia celor consacrați. Perioada în care debutul vorbește cu glas de împrumut se scurtează. Nicolae Labiș a fost un talent excepțional. Dar faptul că înainte de douăzeci și unu de ani și-a putut încheia o personalitate atît de netă trebuie pus în ilegătură cu nivelul general al poeziei noastre. Acuzația de uniformitate intră în rîndul cafomniilor-rebut, folosite mai rar pentru că sînt în prea flagrantă contradicție cu faptele.

Prin îmbogățirea aceasta, lirica a devenit în stare să dea răspunsul nostru la frămîntări ce revin neconținut în poezia secolului. Reflectînd în mai multe poezii, asupra limitelor vieții individuale, Beniuc dă un răspuns aflat la antipodul anxietății existențialiste. Sentimentul apartenenței la o forță revoluționară, mândria, de„a. remodela împreună cu ea fața umanității dă certitudinea permanenței umane și a progresului. Aceeași concepție îi îngăduie Măriei Banuș să cînte un ideal de dragoste la fel de îndepărtat de lumea exclusivă a instinctului, ca și de plăsmuirile ipocrite ale puritanismului.

În ce măsură treapta atînsă în descoperirea de înțelesuri noi și în comunicarea lor individualizată presupune reînnoirea tehnicii? Pentru cei care confundă măsura cu tehnica artei, lucrul e simplu. Studiul nou înseamnă neapărat un arsenal nou. Negreșit că se creează mijloace noi sau se dezvoltă altele. În domeniul genurilor și speciilor, romanul-frescă care îm-

brățișează o epocă mai întinsă și încearcă să sondeze straturi sociale mai diverse există de peste un secol. Dar în realismul socialist, el capătă o cuprindere mai vastă, devine secțiune transversală în societatea unei epoci, își sporește capacitatea de a sezisa raporturile sociale și cunoaște o răspîndire mai mare. Foarte mulți prozatori sînt tentați de cicluri pe care, din păcate, le proiectează pe prea mulți ani, punînd adesea la încercare răbdarea cititorilor. Reportajul și specia de sinteză a romanului reportaj capătă și ele răspîndire caracteristică.

Realismul socialist integrează mijloace diverse, în măsura în care sînt compatibile cu baza lui ideologico-estetică. — Nu va integra niciodată imagistica onirică a suprarealismului sau stilul ermetic. Dar procedee străvechi, de compoziție, prozodie, stil, reluate și modificate ori -procedee inedite contribuie la plăsmuirea unor imagini izbitor de noi -prin conținut și prin formă — tocmai pentru că forma nu e o sumă de procedee, ci organizarea lor într-o structură originală, unică. De aceea nu putem concepe evoluția tehnicii ca o problemă de statistică. — E fără interes să numărăm ritmurile și figurile de stil din poezia contemporană. Necesitatea artistică — integrarea în imagine, integrare care la analiză dă impresia că un anumit procedeu n-ar fi putut lipsi — rămâne și aici criteriul aprecierii. Diferențele de stil individual justifică soluții foarte deosebite. Nu vom opune imagistica îndrăzneată din „Surîsul Hiroshimei” fervoarei cît mai despuiate de podoabe exterioare, cu care se exprimă de cele mai multe ori Maria Banuș. E semnificativă tocmai existența acestor modalități deosebite prin care lirismul revoluționar vorbește cu maximă intensitate.

În ovîntarea ținută la Congresul al treilea al scriitorilor sovietici, Nikita Hrușciov a pomenit despre cărțile care pun la încercare răbdarea cititorilor : „Te freci la

ochi și iarăși te apuci de ea, citești și iarăși ți se închid ochii”. Respingerea stilului plecticos subliniază implicit însemnătatea factorului emotiv, uneori uitat sau minimalizat în teorie și mai ales în practică.

Să nu repetăm adevărurile elementare despre rolul emoției în artă, deși cît de elementare par, ele au fost uitate în articolele care vulgarizau textul lui Belinski despre cele două căi de cunoaștere și lăsau la o parte tocmai laturi specifice artei

Dar capacitatea de a stîni emoții diverse și de a 'capta interesul e o problemă de măiestrie. De măiestrie și nu numai de meșteșug. Există ceea ce numim „arta povestitorului”, virtuozitatea cu care gradarea savantă a povestirii cucerește interesul cititorului. Tranziția, contrastul, discreția ori dimpotrivă izbucnirea directă intensifică emoția. Sînt elemente de tehnică specifice și dramaturgului; de asemenea, oricît ar indigna ideea pe partizanii spontaneității, există o tehnică lirică și emoția nu e transmisă prin revărsare nestăpînită. Fără a urmări simetrii de discurs, compoziția nu dispăre nici din lirică.

Dar și atunci cînd suscită emoție, tehnica are valoare doar dacă se supune unei finalități ideologico-estetice. Reducerea problemei la nivelul tehnic o izgonește din cadrul realismului și de fapt din cadrul artei.

Formele și gradele de emoție pe care le trezește arta variază după curente, stiluri, opere. Nu ierarhizăm romantismul în raport cu clasicismul pentru că are mai mare intensitate emoțională. Variază de la cititor la cititor, după nivelul de educație artistică. Dar nu discutăm problema în abstract, ci în termenii în care o pune realismul socialist. Lenin cerea ridicarea celui mai larg public spre arta mare, adevărată. O asemenea artă refuză scrierile seci care prin schematism și prin abstracție nedigerată artistic produc o unică stare afectivă :

plicitiseala apăsătoare. Refuză și mijloacele de tehnică gratuită, menită să declanșeze emoția și să stimuleze interesul prin rețete. Altfel, am valorifica în primul rând peripecția, lovitura de teatru, ori situația melodramatică. De fapt, dramatismul și interesul adăugate artificial denotă lipsa de încredere în dramatismul și interesul faptelor de viață. „Desculț” sau „Pasărea furtunii”. „Cînteoul de leagăn ai Doncăi” sau jurnalul liric din „Generația mea” cuceresc și emoționează prin conținutul individualizat al imaginii.

Concepută ca o problemă de măiestrie capacitatea de a emoționa nu presupune ierarhii de procedee. Mijloace în aparență

compromise pot fi necesare, emoționante cînd au motivare și organicitate. La urma urmei, în „Regele Lear” există situații „melodramatice” și „Oedip-Rege” se desfășoară prin dezigarea gradată a unei enigme.

Prin 1946 s-au purtat aprinse dezbateri cu privire la „criza culturii”. Gazetarii respectivi puneau semnul egalității între orînduirea și cultura burgheză și cultura în genere. Sofismul era explicabil. Pentru ei, aceasta era cultura. Privim în bibliotecă principalele cărți apărute în cei cincisprezece ani. Zîmbim gîndindu-ne la profeții tenebroși din 1946 și așezăm în rafturile cărți închinată aniversării...

ACCESIBILITATEA - CONDIȚIE A POEZIEI NOI

L. RAICU

„Masele proletare și țărănești — care construiesc astăzi viața noastră nouă, care construiesc socialismul... trebuie să devină adevărații cititori, iar poetul acestor oameni trebuie să îi u.

M A I A C O V S K I

„Nobletei la care v-a ridicat izbînda revoluției, iubiți colegi, sinteți legați să-i răspundeți cu o altă noblete : cu o literatură mare, de mare stil, de mare rafinament"...

TUDOR ARGHEZI

Dezvoltarea culturii noi determină și o comunicare specifică între poezie și cititorul contemporan, angajînd într-o relație reciprocă, pe de o parte : interesul unor mari categorii de oameni, orientarea lor spre poezie care încetează de a mai fi un „product de lux”, o „nobilă inutilitate” spre a accede la demnitatea unui produs necesar societății, — iar pe de altă parte : viziunea însăși a scriitorului de poezie, viziune manifestă în conținutul emoțional și ideologic al operei și deopotrivă în caracterul particular al expresiei sale. Puternicul spirit popular și democratic de care este animată poezia nouă, atrage după sine ca o condiție aproape generală, ceea ce s-ar putea numi *democratismul expresiei*, caracter distinctiv al poeziei realist-socialiste care stabilește, și pe această cale, o punte de contact cu cerințele artistice ale masselor. E semnificativ că democratismul expresiei caracterizează marile epoci de avînt social și spiritual, epocile de luminoasă renaștere — și distinge, probabil fără excepție — operele cu adevărat durabile, menite să străbată prin timp. Cu dificultate am putea numi vre-o capodoperă dintre acelea menite să îmbogățească fondul inalterabil al poeziei universale, și care să ni se adreseze, peste secole într-un limbaj pretențios și obscur. Numai epocile de dezintegrare a spiritului uman, epoci de

decadență și de sterilitate, epuizate, *ne-creatoare* prin excelență, resimt necesitatea vestmîntului pretențios, a expresiei căutate și dificile, sperînd să impresioneze, să uimească pe cititor, altfel decît prin strălucirea ideii și simțămintelor întruchipate. Obscuritatea, complicarea voită a expresiei ei, este caracteristică și „modernismului” liric românesc ; „obscuritatea” poate fi în unele cazuri, — rare ce e drept — și un efect al bogăției condensate a ideilor, un efect superficial ce dispare aproape cu totul la o frecvență atentă și repetată a textului. Nu e cazul „modernismului liric” în al cărui program estetic este stipulată absența ideilor, decretîndu-li-se incompatibilitatea absolută cu *lirismul*, menit, în concepția lui Eugen Lovinescu, de pildă, să exprime „stări muzicale”, sugestii și senzații ; nicidecum „concepte” (încercase, zicea criticul, pentru a eșua în modul cel mai lamentabil, pe vremuri, un Grigore Alexandrescu un Panait Cerna...) Ar fi greșit să reducem totul la voința unei complicări ostentative, menite să ascundă deficitul calitativ, vidul de idei, și să ignorăm situația mai caracteristică a lirismului „abstract”, plin de „idei” în felul său, dar cu un fond mistic, antiraționalist, retrograd și a cărui expresie reflectă cu necesitate tendința antidemocratică a fondului. Ermetismul poeziei lui Ion Barbu corespunde celui mai consecvent antirațio-

nalism, disprețului absolut pentru cunoașterea sensibilă și rațională a lumii înconjurătoare, căreia i se substituie un sistem de imagini sterilizate de viață și simboluri „primordiale”, traduse în limbaj cifrat, bun pentru inițiați, inaccesibil maselor, întrucât acestea ar fi dominate — după partizanii hermetismului — de pasiuni „vulgare”, și ar voi să regăsească în poezie manifestarea lunei sensibilități banale și a unei igîndiri superficiale.

. Înregistrăm în condițiile poeziei actuale înnoirea conținutului și *democratizarea expresiei sate*. Problema „accesibilității” implică însă un cadru mai larg și ar fi greșit să ne limităm la unul strict literar. Implicațiile angajează în primul rînd baza socială a fenomenului literar. Socialismul e cel dinții sistem social capabil să asigure accesul la poezie al maselor muncitoare, întrucît redă omului umanitatea sa întregă, mutilată în condițiile capitalismului, care potrivit expresiei lui Marx „atacă individul la rădăcina vieții sale”. Capitalismul interzisese omului simplu, producător al tuturor bunurilor materiale, orice căi de acces spre poezie, limitîndu-l în chip barbar la satisfacerea strictului necesar, dezvoltîndu-i în schimb „în mod artificial dexteritatea sa particulară prin înăbușirea unui univers întreg de instincte și de înclinații productive, așa cum în statele de pe La Plata un animal înt-reg este tăiat pentru a i se lua pielea sau seul”, așa încît omul devine în cele din urmă „un accesoriu la atelierul capitalistului” ; „factorii intelectuali ajung să fie opuși muncitorilor ca proprietate străină și ca forță care îi stăpînește” (Marx, Capitalul vol. I) Prin diviziunea rapidă a muncii, factorii intelectuali — între care poezia — se înstrăinează brutal de masele muncitoare, ajung să li se opună. Cu timpul această bază socială a îndepărtării maselor de poezie și de oricare altă activitate umană superioară își creiază o suprastructură corespunzătoare. Și oricît de complicată ar fi rețeaua de raporturi care leagă suprastructura de baza sa socială — la o cercetare atentă, legătura devine izbitoare. Teoria „elitelor” formu-

lată de Paul Valery este o astfel de manifestare rafinată — mai mult sau mai puțin directă — a bazei sale sociale și reflectă, din unghiul de vedere burghez, prăpastia existentă în oondiiile capitalismului, între poezie și masele muncitoare. Valery atrage atenția asupra pericolului „discreditării” poeziei și a culturii în genere prin „popularizarea” lor în rîndul maselor „vulgare”. Pentru burghezie avîntul social și maturizarea spirituală a maselor sub impulsul marilor mișcări revoluționare reprezintă într-adevăr o primejdie — iar Valery, exponentul extrem de rafinat și de sensibil al acestei reacțiuni, înțelege, consecvent sieși și clasei sale, să tragă semnalul de alarmă, dezvoltînd faimoasa „criză a spiritului” ca o expresie a degradării culturii „occidentale”. În ce constă, pentru poetul „cimitirului marin” această criză a spiritului ? Dintr-o preocupare a „aristocrației” spiritului, a unui grup de amatori distinși, poezia și literatura devin obiectul unei mari răspîndiri, începînd să intereseze „plebea”. Teama resimțită în fața avîntului popular și revoluționar răzbate în acest apel adresat „elitei” occidentale. Valery observă cu îngrijorare — fără să dezvăluie adevărata pricină a fenomenului — „răspîndirea culturii, accesul la cultură ai unor categorii din ce în ce mai mari de indivizi” (Paul Valery : Variete, La crise de l'esprit, pag. 20 și urm.)

În condițiile socialismului victorios inițiativa culturală a maselor crește nemăsurat de mult, statul socialist încurajează sistematic și organizează acest proces. Socialismul înlătură toate barierele artificiale ori obiective oare în capitalism separă poezia de masele muncitoare. Nici vorbă, nu poate fi, în aceste împrejurări, de o „artă pură” creată pentru o elită și inaccesibilă maselor.

Orice tendință ermetică împiedică îndeplinirea importantului rol educativ și estetic al poeziei. *Caracterul popular* este o condiție a artei realiste, iar manifestarea sa în domeniul expresiei (accesibilitatea) este inseparabilă de claritatea și vigoarea

revoluționară a conținutului însuși. *Accesibilitatea* nu e o cerință arbitrară a realismului socialist, ci o condiție absolut vitală, fără de care rolul artei noi ar fi de neconceput.

Intr-afit de *reală* e această problemă în condițiile noastre, încît s-a putut considera că *democratizarea expresiei* este particularitatea cea mai izbitoare, cea mai originală a literaturii noi. Întrebat „în ce constă după dumneavoastră, noutatea literaturii noastre actuale, creată în cei zece ani care au trecut de la instaurarea Republicii Populare 'Romîne" un scriitor a dat acest răspuns fără echivoc : „În primul rînd tendința generală a scriitorilor de a face din literatură un bun de larg consum : accesibilitatea" (Marcel Breslașu V. R. 12/1957). În cadrul aceleiași anchete alți scriitori au considerat ca o trăsătură esențială, legată de conștiința revoluționară a artistului „caracterul larg popular al literaturii" (Vezi răspunsurile Măriei Banuș și ale altora).

Poeții noștri resping orice tendință de absolutizare a „subiectivității" fondului. Ei 'nu sînt de părere că „fiecare înțelege ce vrea", deși admit desigur că arta adevărată conține o pluralitate de aspecte și înțelesuri care corespund cerințelor unei diversități de epoci și gusturi artistice individuale. Desigur, noi interpretăm opera unui mare poet al trecutului, altfel decît contemporanii lui, descoperindu-i mereu valențe necunoscute, aceasta însă nu ne face să conchidem că opera respectivă n-are un conținut obiectiv, că rămîne etern disponibilă tuturor interpretărilor. Nu e mai mult decît o butadă afirmația că „fiecare găsește într-o carte ceea ce îi place și vrea să găsească". Faptul că noi milităm pentru claritatea expresiei, este măr-turia credinței în fondul obiectiv al poeziei și artei în genere, în putința înțelegerii depline a sensului *obiectiv* al operei.

Caracterul expresiei lirice nu e stabilit în mod arbitrar, ci traduce o anume concepție despre artă și noi înțelegem anume lucruri citind o poezie, mu datorită numai *clarității* sale, ci și faptului că manifestăm

în receptarea operei, un criteriu de clasă și o viziune marxistă asupra fenomenului artistic. Dar pentru întîia oară de cînd există poezie și cititori de poezie, un criteriu social-politic se confundă cu fondul obiectiv al operei — și putem fi încredințați că : ceea ce înțelegem ca adepți ai concepției marxiste, înțelegem *just*, fără mici o diformare subiectivistă. Pentru a ști dacă o idee este într-adevăr nouă, spune un moralist, trebuie să o exprimi cu foarte mare simplitate. *Simplitatea* și transparența caracterizează poezia contemporană realist-socialistă, îngăduindu-ne să constatăm încă odată, și pe altă cale, noutatea de *conținut* a literaturii noi, străină de artificiu, de orice complicare inutilă — aptă prin aceasta să acționeze asupra conștiinței și sensibilității cititorului. Democratismul, simplitatea maximă a expresiei îngăduie poeziei noastre să corespundă înaltei cerințe leniniste „Arta aparține poporului... Ea trebuie să fie pe înțelesul acestor mase și iubită de ele. Ea trebuie să unească simțirea, gîndirea și voința acestor mase, să le ridice" (Lenin despre lit. pag. 249)

Simplitate, accesibilitate — în miciiun caz însă simplificare și vulgarizare, degradarea conținutului și neglijarea complexității și diversității formelor lirice. Poezia însăși, prin realizările sale cele mai de seamă, educă și înalță gustul masselor de cititori, formează în rîndul cititorilor exigențe tot mai înalte, mai rafinate. Accesibilitatea nu înseamnă pentru poezia noastră o concesie făcută prostului gust — și greșește profund acela care confundă *democratismul formei* cu toleranța față de sărăcia fondului și formei artistice ; și dealtfel nici nu socotim *accesibilitatea* o' condiție *in sine*, ci o integrăm ansamblului de cerințe proprii poeziei noastre noi, viziunii sale revoluționare. *Simplitatea* se referă în primul rînd la organizarea limpede, lipsită de arbitrar, a substanței lirice, la siguranța conturului artistic, la claritatea fără echivoc a mesajului său ideologic și uman.

În înfăptuirile sale reprezentative, poezia actuală, departe de a fi o artă elemen-

tară, primitivă — așa cum insinuează inamicii realismului-socialist — oferă un tablou viu, divers și complex. Tocmai pentru a răspunde înaltei sale meniri, nobleței la care a ridicat-o revoluția socialistă, prețuirii de care se bucură în fața poporului — ea tinde la rezultate de mare rafinament artistic, tinde să fie o poezie de mare ținută, după expresia lui Tudor Arghezi la Congresul scriitorilor, „de mare stil, de mare rafinament și de perfecționare neîntreruptă”.

O excelentă demonstrație a ideii că simplitatea și caracterul profund accesibil al poeziei noi nu numai că nu exclud dar presupun adesea un mare rafinament artistic, capabil să scoată sensuri neașteptate din formulări cu totul obișnuite oferă poezia *Umbra de la Hiroshima* de Mihai Beniuc, care se distinge printr-o putere de sugestie la care nu s-au înălțat cei mai vajnici apărători ai „sugestiei” în poezie. Sensuri tulburătoare învăluie omeneasca simplitate, fireasca familiaritate a formulărilor. Marele simbol al umbrei rămasă pe trepte, „înscrisă-n peatră” de „meșterul atom”, al umbrei care-și caută omul și tinjește după un rost — se propagă pe unde abia simțite întrupându-se într-un alt simbol, mai activ, cel al sentinelei la postul său stînd de pază „pentru totdeauna”, / Să nu mai revină ce a fost”. Dintr-o substanță profund omenească și universală, în cazul nostru din sentimentul unei tragedii consumate, poetul știe să scoată simboluri active, lozinci de luptă. Valoarea poeziei stă, în primul rînd, în materialitatea absolut palpabilă, de un relief fizic uluitor dată unui simbol imaterial prin natura sa, impalpabil, fără relief — întrebuițat de poeți, de obicei, pentru a semnifica exact contrariul materiei, reflexul vag, imprecis al realității fizice și determinate. Există o întregă literatură pe tema aceasta, a omului și umbrei sale, dar Beniuc scoate simbolul din planul convenției, pentru a-i insufla maximum de viață concretă : ce este, cum arată, ce vrea să însemne umbra unui om, cum își însoțește ea omul peste tot, cît de intim e legată umbra de omul ei, cît

de absurd este să ne imaginăm om fără umbră sau umbră fără om. Pînă cînd umbra ajunge să se confunde cu tot ce este mai firesc și mai omenesc în om, o legătură de nedesfăcut pe care moartea atomică o desface totuși, printr-un atentat criminal și absurd, printr-o dislocare a umanității însăși. Efectul puternic, halucinant, decurge din voința de a explica ceea ce nu se explică, ceea ce se știe și e în ordinea absolut firească a lucrurilor, ceea ce nimeni de la începutul lumii nu s-a gândit măcar să explice — într-atît e această realitate, această legătură, izbitoare pentru oricine. Doar se știe :

„Trecătorii trec, cu umbra lor
„Fiecare-ncet ori mai cu grabă —

„Nici nu trece nimeni fără umbră,
„Pe subt soare dintre cei ce umblă !”

Surprinzător e -aici *realul*, mai mult încă : realul deplin cunoscut, de neschimbat, căci ar însemna, altfel, să piară ordinea cea mai firească, legăturile și raporturile cele mai obișnuite. Și în -această ordine atît de simplă, de firească încît nimeni, afară de poet, mu simte nevoia să o explice, în această lume știută de la geneză în care oamenii „trec” cu umbra lor și în care nimeni nu trece „fără umbră / Pe sub soare dintre cei ce umblă” — numai poetul stăruie cu ingenuitate și ne atrage mereu atenția și ne repetă că omul trece pe sub soare însoțit de umbra lui — apare o umbră materializată, vie, plină de dureroasă nedumerire, de o copilărească nădejde, singura umbră fără omul ei, și întreabă pe fiecare, cercetează, cercetează :

„Umbra cercetează, cercetează
„Trecătorii vrea pe toți să-i vază.”

Noi, oamenii, privim cu dureroasă compătimire și mirare, această stăruință cercetătoare, această mărturie de teribilă și omenească naivitate. Dar umbra a căpătat deodată o înfățișare -mai firească decît omul ce a purtat-o — acum cînd „n-are om so ia cu el la treabă” — ea nu înțelege ceea ce oamenii, trecuți printr-o tragică

experiență, au ajuns totuși să înțeleagă ; și mirarea ei ingenuă, neputința ei de a înțelege, ceeace strică ordinea lumii, devine un mare și tulburător simbol a tot ce există mai pur, mai ingenuu și mai omenesc în om, un simbol delicat și viu al adevărului că noi nu trebuie să „înțelegem”, adică să acceptăm, ceeace este împotriva omului, că nu trebuie să înțelegem „obișnuim” cu această situație nefirească și inadmisibilă. Acum înțelegem stăruința poetului de a ne explica un lucru nu se poate mai firesc și mai simplu, oa pe "o chemare adresată umanității de a nu admite încercările forțelor agresive imperialiste de a atenta la acest „e nu se poate mai firesc și mai simplu și mai uman”, ca pe un mod de a releva, prin metaforă absurditatea, caracterul anti-uman al tentativelor agresive. Și ce simbol mai pur și mai nimerit pentru o chemare adresată umanității, decât această „umbră de la Hiroshima” devenită sentinelă-n post : „Să nu mai revină ce a fost / Să nu mai coboare-n veci furtuna, / Să nu ardă para nucleară / Omeneasca noastră primăvară”.

Valorificând domeniul vast al sugestiei, cu toate perspectivele de adâncime și rezonanță legate nu numai de sensul imediat dar și de acela *implicat* al verbului liric, fără să manifeste așadar opacitate, vederi mărginite în ce privește cuceririle mai vechi sau mai recente ale experienței lirice — poezia nouă primește binefacerea expresiei *directe*, capabile să comunice emoția de-a dreptul și în chipul cel mai izbitor; ea acordă acestei expresii drepturi nelimitate de acces și chiar o anume prioritate, cerută de conținutul net militant și natura agitatorică a mesajului său, cu efect puternic și nemijlocit asupra cititorului.

Valorificarea sugestiei lirice și a oricărui alt procedeu menit să filtreze emoția într-o expresie rafinată și nuanțată, nu înseamnă, în nici un chip, cultivarea vagului „muzical”, a formulărilor nebuloase, lipsite de contur expresiv.

Teoreticienii simbolisti ai „sugestiei” cu tot dinadinsul, socoteau necesară „adâncirea” lirismului într-o expresie nebuloasă,

căci expresia clară și directă, susțineau ei, slăbește puterea lirismului.

Greu i-ar putea fi alăturat lui Tudor Arghezi, vre-un alt poet care să fi valorificat domeniile sugestiei, în poezia românească, cu atîta strălucire ; dar al său 1907, cu tot atîta strălucire valorifică resursele de lirism ale expresiei directe și tăioase, fără a sacrifica nimic din încărcătura emoțională. Cuvîntul răspicat, plin de-o amarnică duritate, cu articulație puternică și adresă distinctă, numai acest cuvînt putea exprima suflul amenințător al răscoalei, acumularea de răbdare și așteptare uscată, întinsă pînă la limita puterilor omenești, din încordarea căroră scapără înăbușit necruțătorul apel :

Ai dus-o-ntr-o scrișnire tăcută, însă are
O margine rostită răbdarea orișicare.
Ia furca, taică,-n mină și-ascute-i bine dinții
Și apără-ți odrasla, răzbună-ți și părinții.
Dintr-unul te faci sute, din sute iese gloată.
Așteaptă țărănimea scînteia scăpărată.
Viltori și limbi de flăcări așteaptă să se
miște,
.Pitite după staul și curți, în porumbiște.
Din apele, aprinse pe matca lor de scrum,
întunece și ceru! puhoaiete de fum,
Nu mai rămiie piatră pe piatră, grinzi în
grinzi.
Și cadă și tăria în țandări de oglinzi.

„Răzvrătutul — 1907”

Simplitatea expresiei lirice n-a fost nicînd străină poeziei lui Tudor Arghezi, deși multă vreme critica oficială a trecutului, reprezentată în special de exegeți universitari opaci și insensibili în fața frumosului autentic, i-a opus o stăruitoare și înverșunată rezistență, speculînd tema șubredă a „obscurității” universului liric arghezian ; în perspectiva ultimelor sale creații — în special „Cîntare omului” și „1907” scrise sub influența directă și puternică a ideilor clasei muncitoare — afirmația că Arghezi ar fi un poet „obscur” pare cu totul ridicolă și abia în zilele noastre constatarea tulburătoarei sale simplități ca „însușire capitală” (vezi G. Călinescu „Contemporanul” 11/1959) a devenit nu numai

posibilă dar, de domeniul celei mai stricte evidente. Simplității, expresiei lirice directe, răspicate, puternice, Tudor Arghezi știe că nimeni altul să nu le sacrifice rezonanța interioară a textului, infinita varietate de sugestii și ecouri aTective. „Tudor Arghezi — scrie G. Călinescu — nu umblă după umbre, însă viziunile sale fiind concrete și solide fac ele însele umbrele necesare oricărei poezii. Sînt umbre realiste spre deosebire de cețurile fabricate în retorte”.

În încheierea suitei de analize consacrate fenomenului liric contemporan, cu intenția specială de a releva înflorirea poeziei sub cerul revoluției socialiste, G. Călinescu scrie : „M-am mărginit deci să formulez o însușire foarte generală a mării opere de artă : simplitatea. Complet rațională exterior sau puțin enigmatică, plastică sau muzicalăf'marea poezie este inteligibilă tuturor cu adevărul ei intim”. „O poezie socialistă inaccesibilă masei fie prin obscuritate, fie prin exces de artă bijutieră, ar fi un fenomen, absurd, fiindcă am transcrie într-o limbă indescifrabilă un mesaj către umanitate”.

Oricît de „absurd” — cum zice criticul — fenomenul se manifestă încă. Au fost semnalate în vremea din urmă, și pe drept cuvînt, anume tendințe spre obscuritate, prețiozitate și artificiu, vizibile chiar în compunerile unor tineri poeți care-și propun să cînte temele actualității.

Temele importante, oferite de realitatea noastră în plină transformare socialistă, viața eroică a constructorilor servesc uneori drept pretext nebulos și formal pentru divagații imagistice lipsite în genere de forță și stringență lirică, ipentru desfășurarea nestingherită a rezervelor — sărace de altfel și împrumutate — de metafore, asociații silite și întîmplătoare, care izbutesc pînă la urmă să întunece și puțin, cunoaștere, puținele idei, inspirația și așa destuui de anemică a autorului lor. „Ermetism” în înțelesul știut și consacrat în istoriile literare, firește nu prea găsim — în schimb un număr de versuri reci, încîlcite, afectate, pretențioase luate din arsenalul simbolismului epigonic și care sună cu atît

mai strident în contextul tematicii revoluționare. Nu e vorba de faptul că masele de cititori „nu înțeleg”, mai grav e că „înțeleg” și nu le place; -problema depășește aspectul formal al termenului de *accesibilitate* și se pune în planul conținutului, ca o problemă *de fond*, legată de însăși capacitatea poeziei de a comunica în imagini limpezi și emoționante mesajul revoluției. S-ar putea, în definitiv, ca unul să „înțeleagă” mai mult, altul mai puțin ; pricepera lineară a textului nu rezolvă nimic ; o anumită pregătire, educația gustului sînt desigur condiții necesare în receptarea poeziei. Poezia autentică lucrează ea însăși asupra gustului estetic, îl formează, îl rafinează, îl deprinde. Versurile la care ne referim — greoaie, artificiale, pustii — nici pe departe nu sînt capabile să răspundă acestei meniri. Nu e vorba de faptul că nu se fac înțelese, dar, pur și simplu, *nu e nimic de înțeles în ele*; nu pricepi, fiindcă — *obiectiv* — nu ai ce pricepe ; fondul e sărac, arbitrar, fals. Nu e cine știe ce filozofie în compunerile acestea, numai puțină confuzie de termeni, puțină spoială, puțină ceață stînnită artificial, exact atîta cîtă trebuie cititorului — un fel de Jupîn Durnitrache urmărind textul din „Vocea patriotului național” (a'șa trebuie să și-l închipuie autorul compunerii) pentru a se extazia și a exclama derutat și năucit, odată cu eroul lui Caragiale : „E scris ad.înc !”

Rețeta e cunoscută : zidarul e „semeț Icar”, el despică „tainele astrale”, se înalță „spre lumea rece” în timp ce în jurul său „stelele ritmează un dans nocturn”. Încheierea e că poetul îl admiră, întrucît „s-a-ncumetat să făurească luna” (Tribuna 30/58) E scris „adine” ? Nu ! E scris prost ; în necunoștință de cauză, formal — de aceea e misterios și afectat. Cel care, să presupunem, l-a inspirat pe poet, servîndu-i ca decor, simplu decor, în mijlocul celorlalte decoruri (luna goală care „pudic formele își scaldă”, etc. etc.) nu va „înțelege” versurile, în sensul că nu se va recunoaște în ele nici cît luna sau pădurea sau brazil (care „solfegiază”). Asemenea poezie nu

poate fi pe „înțelesul”, pe gustul cititorului caracteristic și important pentru zilele noastre, constructorul vieții socialiste.

A-i prezenta e asemenea imagine, a i-o supune, spre înțelegere, e, cel puțin, indecent.

Avînd aerul că evită clișeul, șablonul didacticist, aceste compuneri reeditează un clișeu tot atît de obositor și de iritant; urmărind cu orice preț să se distingă izbutesc doar să ne dea impresia unei producții în serie, croite pe un tipar monoton, demult ieșit din uz. Pe tema dezastrului atomic, „a crimei împotriva umanității, săvîrșită la Nagasaki, un tînăr poet clujan improvizează cîteva pretențioase și obscure imagini în oare nu găsim nici urmă de fior : „Uciagașă fuzee peste inflamabile trupuri de ceară / ca peste o roșie mare peste volatile eteruri” (G. Chivu, Tribuna 42/1958). Unii poeți, cînd e vorba să exprime conținutul prezentului socialist, profilul spiritual al omului nou, arborează de la început o atitudine plină de familiaritate, de voioșie artificială față de muncitori: „Te salut! te salut...” (vezi Petre Stoica, Steaua 7/1958) tocmai pentru a suplini cunoașterea adevărată, sentimentul de solidaritate și participare intimă, de identificare cu universul sufletesc al eroilor lor. E problematic dacă muncitorul „salutat” cu atîta încîntare (Te salut! te salut...) și

căruia i se concede generos că : „Și tu ești poet” — ar putea fi satisfăcut de imaginea pe care i-o servește, spre a se oglindi în ea, poetul. Trebuie o anumită osteneală, nejustificată de virtuțile textului, pentru a descifra ideia deajuns de banală, ascunsă într-o pretențioasă incorporare de imagini, din poezia poetului — pare-se, totuși, talentat — Darie Novăceanu „Duel cu timpul” : „Mănușa aruncată de șenilă a căzut / Din lutul umed iarăși peste lut / Trei degete crispate-n agonie / Mîngîie hrazda neagră de cîmpie / De parcă ar vrea să simtă iarăș mîna / Ce le îmbrăca pe cînd trăia stăpîna. / Acestui cîmp îmbelșugat pe care / îngroapă grîu și toamnă șirul de tractoare” (Gazeta Literară 3/1959).

Vom spune, cu vorbele lui Engels, că, genul acesta cu totul regretabil, încîlcit și bombastic de poezie, reprezintă „arta de a spune cu ocolșuri misterioase cit mai puțin și puținul acela cit se poate de neclar”.

Simplitatea nu numai că nu exclude posibilitatea de a crea o artă mare, profundă, nobilă și rafinată pe măsura epocii noastre, dar este un corolar obligatoriu al acesteia. Adevăr pe care epoca noastră, climatul oferit de socialism poeziei și artei în genere, îl evidențiază din plin.

Teorie și Critică

LITERATURA NOASTRĂ — LITERATURA DEMNITĂȚII UMANE

EUGEN LUCA

5⁷ Jetul unei complete și radicale * ^ desolidarizări de lumea pe care Mne-o înfățișează — iată ce a JHvăzut, pe bună dreptate, critica literară în *Cronica de familie* alcătuită de Petru Dumitriu. Caracterizarea a fost justificată prin ura totală și disprețul zdrobitor al autorului față de personajele pe care le-a plâsmuit cu scopul de a ne determina ca, la rîndul nostru, să le urîm, să le disprețuim. Ruptura definitivă de personajele acestei lumi a exploatatorilor și împilatorilor de pînă mai ieri se datorește, însă, nu numai atitudinii autorului față de comportarea lor, ci împrejurării că el a reușit să-i prezinte pe indivizii ce-i populează cartea ca pe niște oameni care se desconsideră ei înșiși, care încearcă ei înșiși, atunci cînd sînt dotați cu inteligență, un sentiment de scîrbă față de propria lor persoană și față de semenii lor. Repulsia autorului e reliefată și totodată justificată prin repulsia pe care eroii săi o încearcă față de ei înșiși, și, tocmai de aceea, se comunică, în plinătatea ei, cititorilor.

Șerban Romano din *Acvarium* și *O zi foarte plină*, e un intelectual lucid care, în pofida poziției sale de clasă, știe să discearnă adevărul de minciună, își dă seama de felul cum va evolua societatea, e conștient tot timpul de ceea ce ar trebui să facă. Dar totdeauna, dintr-o incapacitate de a acționa, pe care el însuși — cînd e

sincer cu sine — o consideră lașitate, se comportă altfel decît s-ar cuveni, decît crede că ar fi just să se comporte.

Student la Berlin, în anii ascensiunii hitlerismului, el își părăsește colegul comunist pe care, în forul său intim, îl respectă, cînd acesta e atacat și lovit de huliganii fasciști. Amant, el se străduiește să nu afle adevărul cu privire la felul cum este încornorat. Cetățean, el se susține oricărui responsabilități, și «iectînd o indiferență, un dezinteres total pentru problemele politice și sociale, devine, de fapt, părtaș al fascismului, al ucigașilor care i-au mitraliat pe greviștii de la Grivița. Cărturar, el se refuză studiului, fiindcă adevărul îl înfricoșează. Viața searbădă, sterilă, ca într-un acvarium, viața monotonă de tabieturi, convenții mondene și compromisuri pe care o duce, lașitatea aceasta completă care-l determină să-și nesocotească permanent rațiunea și sentimentele, să-și anihileze voința și să-și terfească demnitatea pentru o iluzorie liniște, sfîrșesc prin a-l dezgusta de propria sa ființă morală. Șerban Romano nu cuatează să se privească în oglindă, nu vrea să se cunoască, pozează nu numai față de alții dar și față de sine, fiindcă îi este teamă de golul său sufletec, e îngrețoșat de lașitatea sa. Toate eforturile lui tind doar să mascheze această lașitate, să lase altora impresia că joscnicia sa n-ar fi decît un soi de filozofie superioară. Cînd își dă

seama că aparențele nu-i înșeală nici măcar pe cei din cercurile mondene pe care le frecventează, când Elvira Vorvoreanu îi strigă în față adevărul : „Ești sclrbos, Șerbănică! Ești scîrbos !” — acest vlăstar al unei lumi condamnate, suferind de „o frică îngrozitoare”, n-are 'puterea să protesteze, fiind convins că protestul său ar suna fals, și îmbrățișează, pentru o clipă numai, ideea sinuciderii. Consecvent pînă la capăt în lașitatea sa, el nu dovedește însă nici în această împrejurare puterea de a trage concluziile ce se impun, de a împlini singurul gest care, pentru un laș, echivalează cu un act de curaj. Și de astă dată se înșeală, recurge la paleative : în loc să ia otrava, înghite un somnifer ; morții autentice, îi preferă moartea aparentă.

La rîndu-i, Elvira Vorvoreanu e înfiorată cînd Șerban Romano îi întoarce acuzația, pe care, în ceea ce îl privește, o acceptase, înfiorată pentru că, în pofida protestelor ei melodramatice care îi evidențiază și mai mult trivialitatea, ea simte că interlocutorul ei are dreptate, știe că nu poate fi respectată și nu se poate respecta. Cum să se respecte, cînd unicul ei idee! s-a rezumat la dorința de a fi curtezana regelui, cînd pentru „a-și atinge țelul de mare cocotă, ri-a pregetat să se arunce, asemenea unei tîrfe ordinare, în brațele tuturor celor care-i puteau favoriza calea către alcovul regelui, cînd s-a prostituat neconținut cu o luciditate înspăimîntătoare? Numai că, spre deosebire de Șerban care, deși n-are demnitate, posedă cel puțin noțiunea demnității și regretă decăderea lui, cu toate că nu schițează nici un gest de împotrivire — pe Elvira decăderea morală ca atare n-o deranjează. Ea e disperată numai pentru că a ratat cauza căreia i s-a consacrat. În lumea ei, demnitatea e o monedă fără acoperire în aur, și, deci, fără circulație. Orgoliul însă e totul, orgoliul de a se ști puternic, de a domina — și Elvira Vorvoreanu a fost crunt rănită în orgoliul ei cînd s-a convins că i-a eșuat acțiunea. Ea nu poate domina, nu se poate impune socialmente

și de aceea nu poate decît să se disprețuiască.

Sau ce considerație poate avea față de sine eroina care ucide o rudă bătrînă pentru a-i jefui bijuteriile de familie? Se poate vedea ea însăși altfel decît ca o asasină și o hoată? Amorală, ea n-are măcar sentimentul vinovăției, nu e chinuită de remușcări, căci nu regretă crima în sine. Asemenea oricărui hoț și asasin, pe ea o neliniștește "frica, — exploatată cu o crudă abilitate de fiica sa — frica de a fi demascată și, eventual, pedepsită. În joc nu sînt probleme de conștiință, ci de prestigiu social. Orgoliul, lașitatea, egoismul și frica animalică înlocuiesc în această lume sentimentul uman al demnității — iată mesajul profund al *Cronicii de familie*.

Aceeași idee e comunicată și de romanul lui Titus Popovici *Setea*, prin jalnica figură a profesorului Soslănescu care se complăce în mizerie morală ca în elementul său firesc, mai mult, încearcă s-o motiveze, s-o elogieze chiar.

Meritul acestor scriitori de a fi demascată pînă la capăt carența sentimentului de demnitate la indivizii aparținînd claselor exploatare și La slujitorii lor de condiție intelectuală e imens. Ei ne ajută să înțelegem mult mai bine superioritatea umanității noastre socialiste; ne fac să -dohîndim sentimentul exact al valorilor umane pe care clasele producătoare și în primul rînd clasa muncitoare, le întruchipează, le propagă și le impun ; ne facilitează efectuarea unor asociații și disociații menite să ne cultive încrederea în noi înșine, ne ușurează înțelegerea frumuseții morale a umanității pe care o făurim în focul luptelor de clasă, în opera de construire a socialismului și a comunismului.

Nu e mai puțin adevărat că și unii scriitori trăind în lumea capitalistă (și mă refer numai la acei scriitori care prin sentimentele, convingerile și interesele lor fac corp comun cu burghezia) au observat fenomenul carenței sentimentului de demnitate la clasele exploatare. Numai că

ei, tocmai* fiindcă sînt carne din carnea și sînge din sîngele burgheziei, caută să prezinte lucrurile așa ca și cum această carență a demnității n-ar fi caracteristică doar burgheziei, ci umanității întregi. Ei nu se sfiesc să-și recunoască micimea, josnicia, nu încearcă s-o ascundă — fiindcă știu că n-o pot ascunde, o propagă chiar, cu un zel demn de o cauză mai bună. Ei vor să ne convingă că această carență a demnității ar fi generală, că ar ține de condiția omului ca atare și o atribuie tuturor. Țintind să transforme îndreptățită noastră ură de clasă într-o ură la adresa umanității pentru a demobiliza forțele populare și a-și menține pozițiile, ei practică deliberat și cu fervoare o literatură a disprețului și a urii față de om, a josniciei și a lipsei de demnitate, considerată ca suprema virtute.

Lui Emil Cioran, fascistului transfug, îi place să se bălăcească în noroi și în sînge, ca tuturor celor din clasa căreia îi aparține. Contemplîndu-se în mocirlă i se face — cum, e și firesc — greață de sine. Pînă aci toate bune, cu atît mai mult cu cît el are curajul să-și mărturisească și josnicia și scîrba. Numai că tinde să generalizeze această josnicie, să ne convingă că am fi toți asemeni lui, că toți ne-am bălăci cu frenezie în noroi și în sînge, că aceasta e condiția noastră umană, că toți am fi, fatalmente, niște masochiști cărora ne-ar produce o mare satisfacție să fim biciuiți și că, în consecință, tuturora ar trebui să ne fie silă de noi. Cu lipsa de scrupule a unuia care socoate orice scrupul o prejudecată ce trebuie spulberată, el nu ostenește să-și argumenteze teza. Numai că vai ! un confrate al său, apologet și el al mîrșăviei burgheze așa zis umane, colaboraționistul Louis Ferdinand Celine, dintr-o eroare involuntară, desigur, ne-a explicat foarte bine mecanismul psihologic prin care cineva atribuia propriile sale vicii și micimi altora sau tuturor. Să-i dăm cuvîntul : „Cînd ești slab, îți dă putere numai înlăturarea celui mai mic prestigiu pe care mai ai încă tendința să-l acorzi oamenilor de care te temi mai mult.

Trebuie să ne învățăm să-i considerăm pe oameni, din toate punctele de vedere, așa cum sînt, *adică mai răi de cît sînt* (s.n.) Aceasta te eliberează și te apără de tot ceea ce îți poți imagina că ar fi deasupra ta. -Îți oferă un al doilea eu. Nu mai ești singur." De aceea însuși Celine, care se închină unui „dumnezeu ce numără minutele și gologanii", „unui dumnezeu senzual și grohăitor ca un porc", unui dumnezeu care e „un porc cu aripi de aur", ar vrea să ne convingă că noi toți am fi asemeni lui, că trebuie să ne temem numai și numai "de noi înșine, că am fi cu toții niște lași și niște egoiști meschini care, asistînd bunăoară la o înmormîntare ne gîndim „la moștenire, la vacanța apropiată, la văduva care e minoră și are temperament." Și fiindcă pe acest scriitor numai după miazme'e pe care le exală cărțile sale îl poți recunoaște, el vrea să ne convingă că pe toți oamenii nu-i poți afla decît după mirosul de fecale.

Ce este literatura lui Celine, a lui Henri Miller și a tuturor discipolilor și tovarășilor lor, decît o imundă literatură tezistă, care se străduiește să demonstreze cu orice preț că omul nu e decît un animal josnic, demn de dispreț, un animal care, comparat cu celelalte animale josnice, n-are decît o singură însușire în plus, aceea oferită de posibilitatea de care dispune de a-și exacerba nelimitat animalitatea, mizeria, turpitudinea, de a-și cultiva viciile și perversiunile ?

Acestei literaturi burgheze a disprețului și a urii față de om, acestei literaturi care elogiază lipsa demnității, lașitatea, trădarea, cruzimea, perversiunea, bestialitatea, — comuniștii îi opune literatura realist-socialistă, literatura demnității umane, literatura care reflectă și slăvește frumusețea sufletului omenesc, măreția omului, forța gîndirii și mîinilor sale creatoare. Acum cînd, întîmpinînd cea de a cincisprezecea aniversare a eliberării Patriei noastre, facem bilanțul realizărilor dobîndite, putem afirma cu mîndrie că literatura noastră, în ansamblul ei, și prin fiecare parte a ei, fie ea mai mult sau mai

puțin realizată din punct de vedere artistic (din fericire, și din acest punct de vedere, bilanțul este pozitiv) este o literatură a demnității omenești. Sentimentul nobil al demnității umane, respectul și dragostea față de om — elemente componente ale umanismului socialist — străbat ca un fir roșu întreaga noastră literatură, domină fiecare operă în parte. Elogiul demnității umane constituie fundalul liric al noii noastre literaturi.

Literatura noastră este o literatură a demnității umane, în primul rând pentru că așează pe prim plan forțele populare, îi aduce în prim plan pe muncitori, pe țărani muncitori, pe intelectualii atașați muncitorilor și țăranilor, adică tocmai pe cei care depozitează și cultivă neîntrerupt acest nobil sentiment.

Literatura noastră este o literatură a demnității umane pentru că oglindind veridic procesul revoluționar al edificării socialismului în patria noastră, nu poate să nu reflecte repercusiunile sale pe plan uman, nu poate omite "fenomenul esențial ce caracterizează viața noastră nouă, fenomenul justiificând, prin el însuși, socialismul. Milioane și milioane de oameni pe oare exploatarea capitalistă i-a înstrăinat de propria lor esență, dobândesc astăzi — așa cum a prevăzut cu un secol în urmă Karl Marx — propria lor esență, își recuceresc umanitatea, devin ei înșiși, sub impulsul evenimentelor istorice pe care le trăiesc și le făuresc.

Posedăm astăzi o întreagă literatură a descătușării morale, a înfiripării sentimentului demnității umane, a dobândirii conștiinței personalității lor de către oamenii muncii. Ursuzul bărbat al Anei Nucului din nuvela lui Remus Luoa, omul care se eliberează de temeri, de egoismul său masculin, prostesc; țăranul din povestirea *In rând cu lumea* de Al. Ivan Ghilia, țăran care, în zilele de sărbătoare, e în stare să primească și el oaspeți și nu mai este nevoit să se ascundă de ochii oamenilor de rușinea sărăciei; vagabonzii lui Nicuță Tănase, care se transformă în muncitori și care se simt alții când sim-

bolice, își leapădă zdrențele și își îmbracă primul lor costum; Lenta, din nuvela cu acelaș titlu a lui Francisc Munteanu, Lenta care cutează să-și înfrunte părinții și soțul ca să-și redobândească dragostea și să se redobândească astfel pe sine; Oaie, eroul nuvelei *Oaie și ai săi* de Eugen Barbu, bietul Oaie, care o viață a acceptat umilința, batjocura și nedreptatea, o viață s-a temut fiindcă s-a nesocotit pe sine și care, târziu de tot, după lungi crize de scepticism se redescoperă și-l pălămește pe fostul majur, aruneându-i adevărul în! față, timidul grăjdar Mitru Cristei din *Bărăgan*, Mitru oare la început nici în ședința de partid nu se încumeta să se considere egalul tovarășilor săi de luptă; eroina lui Ion Istrate, care înfruntă prejudecăți seculare — toți aceștia și mulți, mulți alți eroi ce populează cărțile noastre, reflectă diferite aspecte ale acestei redeșteptări morale de vaste proporții și de o uriașă semnificație etică. Dar nimeni însă, în literatura noastră, n-a reliefat mai pregnant și mai convingător saltul acesta dialectic mare fiind trecerea omului din barbarie în istorie decât Marin Preda în *Desfășurarea*, în *Ferestre întunecate* și recent, în *Îndrăzneala*. Eroii săi, și îndeosebi Ilie Barbu, nu numai că nu mai suportă nici o jignire, dar devin de o susceptibilitate extremă, care! determină pe Barbu, bunăoară, să considere un atentat la ființa sa morală pînă și un gest sau un cuvînt pe care, cu cîteva ore înainte, îl considera firesc. Mai mult încă — și aceasta dovedește foarte elocvent că aci nu e vorba de o dispoziție trecătoare, ci de un sentiment adânc — eroul lui Preda, dobîndindu-și demnitatea sa umană, are pe dată și revelația responsabilității ce decurge din el, își apără cu toate forțele această demnitate amenințată de existența chiaburilor, devine un militant activ.

Semnificativă pentru starea de spirit ce domină masele redeșteptate din seculara letargie morală e împrejurarea — larg reflectată astăzi în literatura care abordează tematica transformării socialiste a agriculturii dar remarcată prima oară tot de

Marin Pfteda, că însăși aderarea țăranilor muncitori la formele socialiste de producție agricolă se datorește adesea nu numai avantajelor materiale, ci, în egală măsură, și celor imorale. Țăranii pășesc pe calea socialismului nu numai fiindcă știu că își asigură astfel un trai mai îmbelșugat, dar și fiindcă au căpătat convingerea că numai în socialism și prin socialism își pot menține, întări și fructifica bunul cel mai de preț cucerit în acești cincisprezece ani de reală libertate : calitatea de oameni stăpîni pe destinul lor.

Că ei nu se înșeală, că lucrurile se petrec întocmai cum au presimțit în momentul cînd s-au decis să pășească pe calea indicată de Partid, ne-o arată literatura oglindind un stadiu mai înaintat al operei de transformare socialistă a agriculturii: stadiul întăririi economico-organizatorice a unităților socialiste. Președintele gospodăriei colective, eroul nuvelei *Lenta*, a decăzut, dar nu într-atît încît la început să nu se revolte cînd chiaburul încearcă să-l mituiască. Rostogolindu-se din ce în ce mai jos pe o pantă periculoasă el acceptă totuși, la un moment dat, să ia bani de la chiabur. O face însă după dezbateri "interioare care, prin ele însele, denotă că sentimentul demnității nu e încă anihilat pe de-a-ntregul. Apoi procedează în așa fel încît să nu-și asume obligații precise, fiindcă încă nu vrea, nu poate să-și trădeze cauza. Dar oamenii din jurul său, colectivul, nu-l lasă să se prăbușească în mocirlă definitiv, îi ajută să se îndrepte, îl tace să se rușineze de el însuși, să redevină omul cinstit și demn de altădată, un om mai cinstit și mai demn încă decît a fost pînă a fi comis gravele greșeli pe care le recunoaște cu un regret sincer. Socialismul nu lasă omul să decadă, îi menține veșnic trează și îi cultivă aspirația de a fi un om întreg.

Noul climat spiritual i-a determinat pe scriitorii care, și în literatura lor mai veche, reflectează străduința personajelor înaintate de a dobîndi demnitatea, să-și prezinte noii eroi trăind mult mai acut acest sentiment. O succintă paralelă între

modul cum, bună oară, Buiumaș, eroul trilogiei autobiografice a lui Ion Călugăru, își manifestă sentimentul demnității omeștești, dobîndit sub influența mișcării muncitorești, și felul în care reacționează în împrejurări similare frumoasa Irina din *Oțel și pline*, ar fi — socotim — edificatoare în această privință.

Buiumaș, adolescent, nu suportă să fie batjocorit, indiferent de prestigiul social al persoanei care și-ar permite-o. Cînd e pus într-o astfel de situație, el reacționează demn. Astfel, cînd directoarea liceului din Dorohoi îi ordonă să curețe geamurile, el îi răspunde mînios : „*Nici la mama acasă n-am tăcut curățenie.*” Replica este, însă, caracteristică mai degrabă pentru ceea ce va deveni ulterior Buiumaș, nu pentru ceea ce este el acum, fiindcă, de fapt, elevul mai păstrează sentimentul ierarhiei sociale, e încă timorat. Grăitoare în acest sens poate fi considerată discuția pe care o are cu bunul său prieten Iliuță Cananău în legătură cu rolul personalităților lui Catilina și Cicero. Înspăimîntat de îndrăzneala ideilor avansate pe oare le împărtășise colegilor săi, pe Buiumaș îl chinuiește grija de a nu fi denunțat directorului. Mai elocvent încă e că, în pofida unor frămîntări revelatoare pentru faptul că în sufletul său sentimentul demnității se înfiripă, și în ciuda alibiurilor de care uzează pentru a-și dovedi sie-și că aparențele pot fi salvate, el consimte totuși, în cele din urmă, să-i ceară iertare directoarei pentru că a cutezat să fie demn, consimte, deci, să se înjosească.

Irina, dimpotrivă, nu suferă nici o clipă de un asemenea complex de inferioritate. Ea își manifestă tot timpul, chiar prin muțenia ei obstinată, și mai vîrtos încă, prin unele aluzii destul de străvezii, adversitatea față de patron, domnul Stanică Ulieru. Ulieru, chiar cînd, răutăcios, o otrăvește ou glumele lui triviale, o aga-sează cu șicanele lui meschine, se află, oarecum, în defensivă. El se simte disprețuit și vrea să lase impresia că e tare : „*Sîntem panseluțe cînd patronul zice o*

vorbă de dreptate! Dar gologanii li luăm și ținziu la lucru venim".

Buiușaș nu numai că nu are curajul, dar chiar și în replicile demne pe care le dă adversarului, iată de care nu nutrește totuși o ostilitate atât de profundă ca Irina încît să nu poată admite nici un fel de relație cu el, este, în fond, cuviincios. Colonelului doctor Cananău, de exemplu, el îi vorbește pe un ton foarte politicos : „*Domnule colonel, la școală noi am învățat: nimeni n-are dreptul de a umili așa pe • semenul său...*” Dar Irina nu ! Ea nu se mulțumește numai să de, o ripostă demnă ; ea își exprimă deschis ura ei clocotitoare, disprețul ei ucigător față cel care a îndrăznit s-o jignească : „*M-am oprit mai înainte să-ți spun ce am pe suflet. Dar acum ți-o spun: Semeni cu o ploșniță. Te dau dracului, nemernicule, cu lucru tău cu tot. Ești o ploșniță otrăvită. M-am săturat să lucrez pentru tine...*”

Irina nu poate concepe măcar situația umilitoare de a cere iertare celui care o jignește — situația acceptată de Buiușaș într-o împrejurare similară.

Că noile relații sociale favorizează dezvoltarea acestui nobil sentiment uman ne-o demonstrează într-o memorabilă scenă din *Cuscii* și Al. Ivan Ghilia. Ion Airine, secretarul organizației de bază sătești a partidului era demn și cînd îl slugărea pe Toma Bursuc. Dar acum sentimentul acesta la acaparat într-atît încît, în discuția cu secretarul raionului de partid căruia îi prezintă situația din cătunul său și al cărui sprijin îl reclamă, el e foarte jignit cînd acesta îi cere dovezi în legătură cu un fapt pe care-l comunică în legătură cu trecutul lui Gavrilă Marchidan. El nu acceptă, nu poate accepta să i se pună la îndoială spusele, un singur cuvînt măcar ; el nu acceptă, nu poate accepta să plutească asupra-i cea mai ușoară bănuială că ar fi în stare să mintă vreodată. Nu acceptă, fiindcă se știe un om întreg, cinstit, și vrea să fie considerat ca atare. El știe că probe pot produce și hoții și sperjuria, dar ei vrea să fie crezut fără probe, tocmai

fiindcă nu se poate concepe în postura de înșelător.

Trebuie reievat apoi ca pozitiv faptul că scriitorii noștri au reușit să arate că în acești ani oamenii s-au deprins să conceapă cu totul altfel decît înainte însăși noțiunea de demnitate, că în cursul revoluției conceptul de demnitate a dobîndit o nouă coloratură și un nou sens, mult mai profund, pe care bravii țărani din cărțile mai vechi ale maestrului Sadoveanu, bună oară, oricît de mîndri ar fi fost, nici nu-l bănuiau măcar. O paralelă între Ana Moș și Mitru Moș, eroii romanului *Setea* de Titus Popovici e foarte bine venită în această direcție, cu atît mai binevenită cu cît între aceste două personaje există multe afinități. Ana Moș își dovedise demnitatea cînd îl respinsese pe vechilul care vroia s-o batjocorească și nu acceptase să fie brutalizată de soțul ei, dar ea nu se considera batjocorită atunci cînd îl slugărea pe grof, ci, dimpotrivă, nutrea chiar un sentiment de recunoștință față de exploatator, manifestat printr-un devotament total. Mai mult, atunci cînd socotise că aceasta îi poate folosi, ea acceptase chiar situația, în fond umilitoare, de a-l linguși pe cel care intenționase s-o batjocorească. Mitru însă concepe mult mai adine noțiunea de demnitate, el și-a însușit-o la un alt mod. El nu poate nici în ruptul capului accepta ideea de a slugări, de a se lăsa exploatat, nu poate deci, accepta exploatarea ca atare. Și, prin aceasta, el e calitativ altul, un om cu adevărat nou, cu un profil cu totul deosebit de al vechiului țaran căruia exploatarea i se părea, într-o măsură, în firea lucrurilor. Cele două accepții diferite ale aceluiași atribut sufletesc, denotă un progres uriaș.

Nu e oare semnificativ în această direcție, însuși felul în care concepea demnitatea Adam Jora, eroul lui Petru Dumitriu, înainte de a deveni comunist, și după ce devine comunist ? Tînărul lipovean nu accepta să fie înjurat, suduit, jignit, nu accepta fatalismul, credea în forțele sale. Activistul Jora știe însă că demnitatea înseamnă mult mai mult, înseamnă înfrîi-

gerea torțelor instinctuale, a impulsivității, presupune dominare, cenzura permanentă a rațiunii, luciditate. Și gândind în permanență, dommîndu-și caracterul intempestiv, nu e oare Jora acum mai uman? Titlul de supremă nobleță al omului adevărat e doar rațiunea.

Pentru că rațiunea și nu instinctele primare, așa cum susțin literații burghezi, detractori ai omului, caracterizează ființa umană: sentimentul demnității pe care-l trăiește milioane și milioane de oameni ai muncii din țara noastră nu poate fi, nici o clipă, confundat sau apropiat măcar de orgoliul burghez sau de fanfaronada aristocratică. Orgoliul este — se știe — reversul unui complex de inferioritate pe care încerci să ți-l maschezi, și oamenii muncii, care conduc o țară și construiesc o lume nouă, nu pot avea asemenea complexe. Orgoliul își are sursa în tendința de a înjosi pe alții, de a-i umili pentru a te înălța pe tine, iar demnitatea presupune respect și dragoste față de ființa umană, modestie. Răbufnirile de orgoliu vădesc influențe ale unei mentalități vechi, și când, rareori, se manifestă la oamenii muncii (vezi *Brazdă peste haturi* de István Horváth), ele denotă o dorință de răzbunare greșit înțeleasă, dorința de a plăti vechilor jigniri cu noi jigniri, demonstrează o anume nesiguranță în forțele proprii, un sentiment al demnității firav încă. Cu timpul, cum se vede și din romanul amintit, pe măsură ce sentimentul demnității se consolidează, orgoliul e înfrînt.

Foarte bine a sesizat dialectica acestui proces de trecere de la orgoliu la demnitate, V. Em. Galan, urmărind interesanta evoluție a agronomului Matei din *Bărăgan*. Fostul inadaptabil, minat de complexe de inferioritate și practicînd mizantropia, redescoperă datorită colectivului socialist, omul. Redobîndînd încrederea în sine și în

alții, el nu mai poate privi de sus la nimeni, învață să-i respecte pe toți cei care muncesc și gîndesc. Și respectîndu-i pe toți, el învață să se respecte pe sine. Dintr-un mizantrop orgolios, viața nouă a făcut un om demn și modest, apropiat de semenii săi.

Nu orgoliul, ci modestia — o modestie care nu presupune anularea personalității proprii, ci respect pentru personalitatea altora — e marca demnității autentice. Și comuniștii, care incarnează suprema demnitate și care sădesc demnitatea în sufletele a milioane de oameni, impun maselor nu numai prin tăria argumentelor lor, nu numai prin siguranță și capacitate, prin spirit de abnegație și hotărîre, dar și prin modestie. Iar un semn al acestei modestii este însăși autocritica pe care ei o folosesc în mod curent ca un mijloc de autoperfecționare, de continuă depășire. Autocritica — examen lucid — e un aspect al curajului intelectual și moral care înalță pe om în ochii celor din jur și n-are nimic comun cu spovedania creștină (Au intuit foarte bine aceasta Nagy Istvan în romanul *La cea mai înaltă tensiune* descriind impresia pe care o produce asupra unui om de veche formație o ședință muncitorească, și Ion Călugăru în *Oțel și pîine*, în scena unde arată stupoarea și satisfacția cu care un inginer cinstit îl privește pe director, cerîndu-și scuze, fiindcă dintr-o neglijență nedorită i-a provocat mici neplăceri. Oamenii aceștia vechi intuiesc în autocritică un mod de a trăi pe care, cinstiți fiind, nu pot să nu-l admire și să nu-l compare cu lașitatea caracteristică burgheziei.)

Proza, poezia, dramaturgia noastră — toată literatura noastră — e un singur imn, un imn impresionant închinat omului, măreției sale, splendorii sale. Proza, poezia, dramaturgia noastră — toată literatura noastră — reflectă și slăvesc ivirea

omului nou, redobândirea demnității de către oamul altă dată alienat sieși.

Esteții burghezi și teoreticienii revizionști căroră nu le plac „eroii pozitivii” ne deplîng. Ei ar vrea să ne convingă că totul e minciună, că minciună e socialismul, minciună e patria, minciună e omul, că pe lume nu pot exista decît porci și delatori, decît asasini și hoți și trădători. Fiecare vede însă de la înălți-

mea sa, fiecare vede lumea prin sine. Revizionștii văd pretutindenii murdărie și beznă, noi vedem murdăria și beznă pe care ei o reprezintă, dar vedem și soarele strălucind pe cer și omul viitorului ce se făurește azi în lupte grele uneori, strălucind pe pămînt și dîndu-i frumusețe din frumusețea sa. Noi, „fiii soarelui” tindem spre soare și privim spre puritate și frumusețe.

CREATORI ȘI OPERE

V. EM. GALAN (II)*)

ION VITNER

u romanul „Bărăgan” și ciclul chinezesc („Vecinii” și „Mesajul lui U Iun-Tuo”) se deschide în creația lui V. Em. Galan

Λ

o etapă nouă, în care preocupările pentru realitatea imediată sînt evidente. Galan este interesat, acum, de problematica edificării socialismului, de tipologia constructorilor noii orînduiri. Arta lui Galan se bazează pe cuprinderea în imagine artistică a unor -contradiții puternice, dar nespectaculoase. Prozatorul nu cultivă momentele de criză, în cari dramele se precipită cu intensitate și ciocnirile se soldează cu victime. Galan este un mare iubitor al vieții cotidiene, al întâmplărilor aparent banale, desfășurîndu-se lent de-a lungul timpului. El este un excelent narator al muncii de zi cu zi, descoperind în acest univers cotidian al vieții valori umane cuceritoare, acele forțe anonime ale masei de milioane de oameni ai muncii, cari înlătură cu modestie și tenacitate efectele exploatării și construiesc activ edificiul socialismului. Atît „Bărăgan” cît și micile romane ale ciclului chinezesc sînt *Erzielungsromane*, romane ale educației socialiste, lipsite de artificialitate, pentru că se bazează pe dramatica și strălucita pedagogie a vieții. Acest tip de roman comportă o mare concentrare analitică în sfera eticului și psihologiei umane. Vom vedea că V. Em. Galan este un fin analist al

conștiinței și afectivității umane, proza lui aducînd una din cele mai solide contribuții la cunoașterea psihologiei muncitorului și comunistului.

„Bărăgan” nu este romanul unui teritoriu geografic, ci al unui etic. În acest sens titlu! este simbolic, semnificând un spațiu imens, dezolant prin goliciune, sărăcie, spațiu pe care energia comuniștilor trebuie să-l readucă la viață prosperă. „Bărăgan” este și simbolul luptei comuniștilor împotriva haosului, incuriei administrative burgheze, a exploatării țărănimii muncitoare. Nu există în „Bărăgan” nici o descriere a stepei, prozatorul fiind interesat în mod exclusiv de natura morală a oamenilor.

Intriga romanului e simplă. Anton Filip, muncitor metalurgist, este trimis ca director al unei ferme de stat din Lespezi. Romanul va fi alcătuit din avatarurile eroului, în efortul de ridicare la viață a unui teritoriu mort, sărăcit prin jaf și indolență administrativă.

Ferma din Lespezi este un „pămînt necunoscut”. Pe harta lui Prund, secretarul județene! Ialomița, instituția pe care Filip va trebui s-o conducă este însemnată ca atare. Nimeni nu știe nimic despre ferma trecută în stăpînirea stalului de pușin timp. Anton Filip pleacă astfel oarecum în aventură, ca descoperitor al unor ținuturi fără identitate precisă. Romanul este străbătut de la primele pagini de suflul romantic al

*) Vezi Viața Romînească nr. 6/1959.

investigațiilor spațiilor necunoscute de către eroi temerari. „Pământul necunoscut” pe care Filip va trebui să-l identifice și să-l cucerească pentru socialism, nu are însă nimic din exotismul misterioaselor ținuturi depărtate. Este vorba de „necunoscutul” care se află la doi pași de noi, un necunoscut real și în același timp dotat cu putere de sugestie simbolică.

Anton Filip, ca muncitor industrial plecat la țară pentru a contribui cu experiența sa la construirea socialismului, trezește involuntar amintirea romanului „Pământ desțelenit”, al lui Solohov. Marele romancier sovietic a dat relief unui erou de roman inevitabil pentru orice literatură a unei țări care construiește socialismul. Ecourile romanului „Pământ desțelenit”, sînt de altfel destul de vizibile în tînăra noastră literatură. Prin urmare începi să citești „Bărăgan”, cu conștiința împăcată că vei afla un Davidov român, mai mult sau mai puțin depărtat de modelul său fundamental. După prima sută de pagini surpriza este însă completă. Ai sentimentul că o astfel de carte a mai fost citită cîndva, cu alte împrejurări și date, și ca în orice caz acea carte nu era „Pământ desțelenit”. Lectura romanului clarifică impresiile și sentimentele vagi. Prin structura sau tehnica romanului, „Bărăgan” continuă, într-o parte a sa, tradiția „Sufletelor moarte” a lui Gogol, Anton Filip străbate, de la iprimele pagini o galerie de monștri ai unei lumi în soluție, stăpîni sau foști stăpîni de „suflete moarte”, conștiințe cadaverice ele înșile. Acesta este „bărăganul”, pustiul pe care Anton Filip va trebui să-l înlătore. Întocmai ca în romanul lui Gogol, intrarea în acțiune este bruscă, eroul conturîndu-și multiplele fațete ale personalității sale, prin ciocnirea cu diferenții reprezentanți ai lumii exploatare. Anton Filip nu este însă un Cicikov ; între el și galeria monștrilor pe care o străbate nu este nici o afinitate de substanță ; el nu este un profitor al lumii vechi, ci un adversar redutabil, hotărît să o înfrîngă și să o desființeze. De aceea, dincolo de lumea muribundă, dar nu lipsită de agresivitate, pe care o străbate, Anton Filip descoperă

și își realizează forțele vii ale masei muncitoare, ale intelectualității dornice de efort constructiv.

În pofida marilor dificultăți pe cari le surprinde și a diversității tipologice din lumea ostilă socialismului, „Bărăgan” este o carte a valorilor pozitive, prin caracterere ferme, fin nuanțate din rîndul apărătorilor lumii noi. Teoria lui Galan cu privire la importanța „oamenilor dintr-o bucată”, pentru literatura realismului socialist, devine explicită în „Bărăgan”.

Extrem de interesantă, în primul rînd, este personalitatea lui Anton Filip, realizată printr-o minuțioasă analiză psihologică și aproape fără elemente de descriptivului. Abia către final ni se oferă un portret fugar al eroului, în maniera crochiului : „Filip arăta ca de obicei : un om mărunței, abia trecut de treizeci de ani, cu umeri musculoși — nu prea largi însă — îmbrăcat într-o haină albăstruie decolorată ; un om cu fruntea lărgită de-o necruțătoare chelie, cu fața prelungă, slabă, palidă poate dacă n-ar fi fost atît de tăbăcită de soare și cu nas puternic, osos, îngroșat cam mult la mijloc și cîrmit abia vizibil într-o parte”...

Foarte simplă (de acea simplitate care comportă însă un întreg substrat de complexități) este și biografia lui Anton Filip, alcătuită din fapte prezente. Filip este un erou fără trecut, un ins al clipei de față și al viitorului, o cristalizare a unui uriaș zbucium care se petrece sub ochii noștri. Singura retrospectivă de ordin biografic, de altfel extrem de sumară, pe care romanul și-o îngăduie, privește căsătoria lui Filip cu Cristina, moment care luminează atît de fugar domeniul vieții sentimentale (în accepția ei individuală) încît oferă un relief și mai pregnant faptului că ne aflăm în fața unei personalități dedicată cu abnegație unui înalt ideal revoluționar, căruia trebuie să-i ofere vestmîntul practicii, al realității vii. Anton Filip este în „Bărăgan” muncitorul comunist aflat în fața problemelor infinite de grele ale construirii socialismului la țară.

Ce este extrem de semnificativ, la acest

erou al lui Galan? În primul rînd, frapantă este participarea, plină de pasiune, la tot ce se întîmplă în jurul său. Totul îl interesează, -nu la modul observatorului pasiv care vede și înregistrează fenomenele, dar ca un ins dotat cu o sensibilitate deosebită pentru tot ceea ce se petrece în lumea înconjurătoare, simțindu-se răspunzător față de acele fenomene care vin în contradicție cu idealul său de viață. Din această înaltă responsabilitate civică, decurge o altă latură a personalității eroului : caracterul său ofensiv. De-a lungul celor cîteva sute de pagini ale romanului Anton Filip va fi într-o continuă luptă pentru îndeplinirea misiunii sale și într-o permanentă împotrivire la tot ce are sensul unei piedici. Romanul, deși alcătuit din fapte altfel banale pentru viața zilnică, este cuceritor prin tensiunea pe care spiritul ofensiv al eroului o imprimă cotidianului.

Caracterul eroic al acțiunii lui Filip rezultă în mod clar din ciocnirea între muncitorul metalurgist și lumea veche, disolută, care stăpînește încă o parte a aparatului administrativ. Pătrundem cu Anton Filip în peisajul social al anului 1948. Pe o stradă din Călărași rutierul fermei de stat Crîngași-Ialomița vinde produse speculanților, sub privirile populației indignate în mod legitim. Sediul A.F.S.M. din Călărași prezintă aspectul unui maidan acoperit cu resturi metalice: „Era o poartă veche — numai una ! — de fier, cu zorzoane forjate grosolan. Prinsă doar în balama de jos, se răsuca jalnic în afară, zăbrebind trotuarul cu umbre ciudate. Sora-i geamănă lipsea cu totul și lipsea deasemeni porțița. Din stradă, intrarea aceasta știrbă deschidea priveliștea unei curți adinei, năpădită jur împrejur de-un întreg cimitir de mașini și părți de mașini, într-o dezordine cumplită, zăceau acolo amestecate în stive nesfîrșite, cazane de locomotivă, roți și volane de tractor, radiatoare, blocuri, șasiuri, semănători tip 1850, schelete de batoză, discuitoare cu talerele pătrunse unu-n altul, pluguri cu și fără brăzdare, grape, cilindri de prior, lăzi de ambalaj pe care se puteau încă descifra nume de firme nemțești și italiene, pîr-

ghii, cupe, lanțuri și butoaie a căror întrebuințare de bază n-ar mai fi putut-o stabili nimeni niciodată...” Am dat în extenso descripția, semnificativă „bărăganului” în viața proprie, originală a lui Galan, și pentru că înlocuiește descripțiile de natură inexistente, cum am mai spus, în paginile romanului.

Tipologia umană, în acest univers al descompunerii nestînjinite, corespunde peisajului de „moarte și rugină” din curtea A.F.S.M. Directorul Zamfirescu este un birocrat comod, cu mașină la scară și vădite simpatii pentru elementele reacționare. Șeful cadrelor, Paraschiv Mîță, este aflat de către Filip : „cu un crap viu, monstruos de gras, greu probabil de 4—5 kilograme. A zîmbit blind, deloc încurcat, și pentru că cu amîndouă mîmile abia izbutea să cuprindă peștele și să-i stăpînească frămîntările, și-a întîmpinat oaspetele întinzîndu-i peste birou un cot scortșos”. „Dihania” este darul unui colonel, iar iParaschiv Mîță, moldovean blajin în aparență, manifestă o filozofie demnă de un bun personaj caragialesc : „De ici o lădiță, de colo un săcușor, de dincolo un borcănaș... și iaca, ai mai legat capitili pe-o zi... Al'dată au și băieții (adică directorii de ferme n. n.) cîte-o nevoe... Da'nu mă pîng, nu mă plîng... Eu cît pot servesc!... între oameni trăim!... Zice cineva c-aiasta nu-i legal?” Personajul, deși epizodic, este memorabil.

La Lespezi, Anton Filip se ciocnește de Răghină, fostul director al fermei, de Guy Vasilescu „băiat sărac, ridicat prin muncă” (cum îl prezintă d-na Răghină pe vlăstarul moșieresc, completamente timp) și de căpitanul Tit Horuțiu, creierul administrativ al întreprinderii.

Ferma este într-adevăr un teritoriu necunoscut, existent și inexistent, în acelaș timp, în fapt inexistent pentru stat și extrem de util profiturilor personale ale celor trei asociați întru jaf în avutul public. Filip, cu un gest energic, înlătură de la conducere grupul profiturilor și în acest moment, în roman apar primele figuri de aliați ai acțiunii eroului, Mihai Prodan, mecanic al fermei, „printre cei dinții comuniști din sat” și Mitu

Cîrstei, vizitiul fermei, comunist și el, dar pe care existența grea l-a modelat în sensul umilinței.

Experiența socială a lui Filip se amplifică în cercuri concentrice, după o schemă extrem de simplă, menită să genereze în roman, în mod continuu, momente semnificative.

Filip descoperă mai întâi teritoriul necunoscut al fermei, căpătând o cunoaștere completă a bogăției reale pe care trebuie să o valorifice. Apoi descoperă satul, cu problemele lui extrem de grele, de încurcate în care mîna dușmanului de clasă operează cu mult mai multă prevedere și subtilitate, decît în cazul lui Răghină și compania. În fine, Filip descoperă regiunea, vecinii săi mai depărtați și se lovește de adversarii prezenți în aparatul de partid (Lencu).

Spiritul ofensiv, atît de caracteristic lui Filip, determină conturarea a două fronturi, alcătuite din forțele " sociale antagonice. Conflictul dintre burghezia satului și țără-nimea muncitoare este puternic, amplu, extrem de variat în aspecte și detalii. În această luptă se definește și personalitatea lui Filip. El este un erou autentic pentru că și ciocnirea dintre cele două fronturi ale cărții este reală, lipsită de artificialitate, de stîngăcie. Romancierul pătrunde cu îndrăzneală în mediul administrativ, în mijlocul chiaburimii și țărănimii muncitoare și demască tot ce este învechit, ostil construirii socialismului, opunând însă acestui front personalități cuceritoare, puternice, ale lumii noi.

Satul, din punct de vedere politic, are aspectul unei ruine. Paralelismul cu situația fermei este perfect. Primarul, Mihalache Cărășel, a'scunde sub aparența imbecilă și limbajul de arierat, alcătuit din fraze niciodată terminate, o șiretenie nativă și supunere completă în fața forțelor reacționare. Notarul protejează prin falsuri grosolane în acte publice chiaburimea în dauna sărăcimii satului. Președintele cooperativei, Fane Gaie, este chiabur. Tinărul Erhan, responsabilul Organizației de tineret, este „dichisit, pomădat, îmbrăcat în haine albe de cînepă, croite orășenește, larg, la modă”.

David Golea, vânzător la cooperativă și secretar al organizației de partid din sat, botează copiii satului, copii de chiaburi și de țărani muncitori de-a valma, pentru a-și crea popularitate, putînd fi găsit la biserică, dar nu la treburile de partid. Toate personajele au dimensiuni ale comicului, verva satirică a prozatorului operînd cu voluptate asupra unui astfel de material uman. Un singur personaj, din această multitudine de forțe ostile construcției socialiste, este ferit de proiecția satirică, fiind obiectul unui studiu analitic minuțios. Este Erhan tatăl, președintele Frontului Plugarilor din sat, adversar calculat, rece, dotat cu un simț deosebit al politicului și cu o remarcabilă capacitate de disimulare. Prin Erhan, Galan a cuprins în amploare și profunzime problema dușmanului de clasă. Erhan este dușmanul care nu se demască decît foarte tîrziu și împotriva căruia lupta politică este extrem de grea, pentru că aparența sa este de sobrietate, pondere politică, prietenie și respect pentru orînduirea socialistă. Asupra personajului, extrem de interesant prin modul în care a fost conceput, vom mai reveni.

Anton Filip a fost construit de către romancier într-un mod unitar, desigur modalitatea cea mai grea, pentru că este amenințată de pericolul schematismului, structura eroului fiind alcătuită în ultimă instanță dintr-o schemă caracterologică foarte clară. Am văzut virtuțile lui Anton Filip : caracter ofensiv și militant, voință inflexibilă și energie, pasiune pentru adevăr și pentru tot ce se întîmplă în jurul său, spirit înalt de responsabilitate civică, pondere intelectuală, spirit metodic în tot ceea ce realizează și capacitate de a extrage sinteza din multitudinea în dezordine aparentă a fenomenelor vieții, virtuți pe care le simți aparținînd unei tipologii umane cu iotul noi, în desfășurarea istorică a literaturii. În această construcție monolitică nu este nici o fisură, nici o asperitate. La un moment dat însuși romancierul s-a speriat de acest rezultat ideal al efortului său artistic și început să se îndoiască de eficiența lui

emotivă și atunci a adăugat episodul sosirii Cristinei la Lespezi, episod animat de un dramatism artificial și cu totul inutil în desfășurarea epică a romanului. Din retrospectivă inițială prin care eram informați — cu o nuanță de umor — asupra modului în care Filip s-a căsătorit „prin reforma agrară”, atât Cristina cât și Filip apăreau în lumina unui cuplu juvenil, a cărui existență este închinată în întregime muncii de partid, interesului obștesc, iubirii de umanitate. Dragostea lor, schițată numai, era intuită de cititor în toată profunzimea ei, prin sacrificiile făcute, de fiecare dintre ei, în slujirea devotată a unui ideal. Repet, romancierul la un moment dat s-a speriat în fața eroului profilat monumental în paginile cărții sale și a introdus în roman episodul amintit, din care, atât Cristina cât și Filip ies diminuați în plan etic. Dragostea lor apare dintr-odată micșorată, sărăcită prin banalizarea sentimentelor unor oameni indiscutabil superiori. O parte a criticii a făcut obiecția că din afectivitatea lui Filip lipsește iubirea, că individualitatea sa este orientată unilateral și suferă prin lipsă de complexitate. Adevărul însă este altul. Un roman nu este o enciclopedie a faptelor și sentimentelor acestei lumi, ci o selecție în noianul de fapte, idei, sentimente, potrivit mesajului pe care romancierul vrea să-l transmită cititorilor. Grandoarea lui Filip, ca erou, constă în faptul că personalitatea sa, întregul complex al afectivității și ideții sale, este un reflex direct al vieții sociale și a luptei pentru socialism. Conținutul sufleteș și etic al eroului este determinat de munca de partid. În personalitatea lui Anton Filip își află sprijin concret și mișcare impetuoasă un întreg univers de idei și sentimente aparținând socialismului. Este universul interior al unui militant pentru o cauză revoluționară. În cazul lui Anton Filip ne interesează modul în care eroul va rezolva dificultățile care apar în calea aspirației sale revoluționare.

Problema raporturilor dintre Filip și Cristina nu intră în economia „Bărăganului”, așa cum romanul a fost construit, și

ori ce critică formulată în acest sens nu se pare artificială.

Anton Filip este o modalitate de rezolvare a problemei mai largi, mai complexe, a eroului pozitiv. În ori ce caz, Galan, a reușit să creeze dintr-un ins mode! o personalitate captivantă, o prezență concretă care rămâne întipărită în amintirea cititorului.

*

Anton Filip este un erou autentic, memorabil, nu numai prin calitățile lui intrinsece, dar și printr-un efect de contracție, caracteristic romanului realist modern. Este vorba de multitudinea personajelor care străbat paginile speciei românești, de la „Comedia umană” încoace, oferind cititorului senzația vieții în multipla ei desfășurare. Romanul realist a îmbogățit enorm tipologia literară. Pentru Balzac problema era de a realiza pictura „a două sau trei mii de figuri proeminente ale unei epoci, pentru că aceasta este, în definitiv, suma tipurilor pe care o prezintă fiecare generație”. Balzac, după Walter Scott și cu efecte superioare acestuia, realizează saltul de la istoria unei individualități umane, la cuprinderea unei societăți.

De la Balzac încoace romancierul este silit să redea imaginea vieții prin cuprinderea, în nuanțele sale, a furnicarului omenesc pe care o societate îl comportă. Creatorul „Comediei umane” a realizat performanța sa desființând de fapt personajul secundar, al vechiului tip de roman, și înlocuindu-l cu *personajul necesar*, care dacă este secundar, sub raportul intrigei, este extrem de important din punct de vedere istoric, are o puternică valoare tipologică și prin grija extremă cu care este elaborat, constituie o parte integrantă a narațiunii, nu poate fi eliminat. În romanul realist, întocmai ca în viață, oamenii se influențează reciproc, își transmit valori etice, se conturează în lupta cu adversarii sau pur și simplu își luminează unul altuia trăsături ale personalității lor. Este, prin urmare vorba de un *efect de reverberație* prin care ro-

manul creează iluzia vieții, oferă fiorul autenticității.

Efectul de reverberație este cu atât mai necesar în cazul eroului pozitiv al realismului socialist, care nu poate fi conceput decât în comuniune cu masa, sau cu grupuri umane diferențiate purtătoare ale aceleiași ideal. Eroul pozitiv urăște solitudinea nu numai pentru că revoluția nu poate fi făcută decât cu mulțimi, dar și pentru faptul că este insul în continuă căutare a desăvârșirii etice, care nu poate fi atinsă decât prin controlul atitudinilor și acțiunilor personale, cu ajutorul reacțiilor provocate asupra oamenilor, tovarășilor de luptă sau adversarilor.

De cele mai multe ori eroul pozitiv este ratat, atunci când fundalul istoric, uman, este neglijat, nerealizat, când personajele așa zis secundare sînt simple fanteze, goale de semnificație.

Dacă prin absurd Anton Filip ar putea fi izolat din mulțimea umană care foiește în paginile „Bărăganului”, el s-ar prăbuși sau ar (dispare volatilizat. Conturul eroului este oferit de numeroasele interferențe umane pe care le realizează. Forța lui stă în mulțimea, amicală sau adversară, care-l modelează.

Avînd o remarcabilă capacitate de a realiza figuri umane, tabloul social pe care Galan îl oferă este extrem de nuanțat, fiecare personaj, chiar epizodic, este studiat cu o deosebită atenție. Întocmai ca la maestrul compoziției, pictura sa trăiește nu numai prin efectul de ansamblu, dar și prin detalii. Fragmentele în care apar Paraschiv Miță, șeful cadrelor, Mihalache Cărășel, primarul, sau David Golea, au o viață a lor proprie prin studiul desăvîrșit al personajului respectiv. Trebuie observat, în același timp, că personajele epizodice, comice, satirizate, sînt mai captivante decât unele personaje secundare din categoria forțelor pozitive ale romanului. Paraschiv Miță de exemplu, este un tip de neînlocuit, pe cînd Prund, secretarul județenei, ar putea fi înlocuit, (de exemplu, de o altă figură cu un contur mai accentuat, mai realizat.

Dar figura lui Prund constituie o excepție, pentru că în general fundalul uman al cărții, în ceea ce privește categoria aliaților lui Filip, este lucrat cu inteligență, cu un ascuțit simț al diferențierilor tipologice, dar și al circulației de valori comune, care are drept rezultat realizarea unei mase revoluționare puternice, extrem de interesantă prin individualitățile cari o alcătuiesc.

Astfel tînărul comunist Bucurașu este un Anton Filip la vîrsta juvenilă, avînd același spirit ofensiv, simț critic al erorilor, hotărîre și pondere în exprimarea gîndurilor. Din aceeași familie tipologică este și tînărul argat Țiripan, animat de un puternic spirit revoluționar. În realizarea țelului său, el nu ezită să înfrunte primejdia cu zimbetul pe buze! Cînd Ponici refuză să-l treacă la fermă cu șalupa, el se aruncă în Borcea și trece apa înnoi.

Mecanicul Prodan și vizitiul Mitu Cîrstei aparțin unui alt tip uman. Oameni mai în vîrstă, viața i-a învățat cu renunțări și chiar cu umilințe. Prodan a visat la timp nepotrivit, un colhoz. A fost admonestat de Lencu, în prezența lui Răghină și ai săi, și amenințat cu darea afară din partid, a părăsit combativitatea revoluționară, s-a dat la fund.

Mitu Cîrstei este membrul de partid care stă drept în fața superiorului, pentru că viața l-a învățat că astfel poate evita loviturile. Dar umilințele prin care a trecut nu i-au stins flacăra revoltei din conștiință. Cînd Filip îl întreabă ce ar face el Cîrstei, dacă ar fi director, vizitiul răspunde: — „Eu... întîi și-ntîi eu l-aș beli pe dom' Răghină. Pe urmă aș mai beii vreo doi și după asta... nu-ș ce-aș mai face... da... aș mai da din cînd în cînd și la caii ăștia cîte-o mîna de ovăz, că doar nu s-a sparge bolta cerului pentru-atîta cheltuială”.

Interesanți prin particularitățile care le oferă relief sînt și bătrînul Avram Moș, Dincă Giorovan, inițiator în trecut al colhozului, alături de Prodan, Marin Doi, responsabilul cu agitația și propaganda în organizația satului, bătrînul Nedelea, Nistor Cîrmiș „cel atît de limbut și fricos ca un iepure”.

Un spațiu ceva mai larg în economia /omanului ocupă Ilie Olteanu, proaspăt absolvent al Academiei Comerciale trimis ca referent la ferma din Lespezi. Timid, stinger, cu gesturi de o extremă stângăcie și cu un limbaj dubitativ, sugrumat de emoție, încît pare bîibîit, Olteanu se consideră el însuși un „căzut din lună”, iar Lenuța, tînăra slujnică a lui Răghină îl numește „laconic și disprețuitor : „domnișoară”. Momentul întîlnirii cu (Filip și al prezentării sale, valorează cît o pagină biografică : „Mă numesc Ilie Olteanu și sînt... sînt... am impresia... sau ar trebui să fiu... un •lei de referent”.

Olteanu este de origină mic-burgheză și în prezența muncitorilor ca Filip, se simte timorat, purtîndu-și originea socială ca o povară. Dar este un funcționar conștiințios, muncitor, cu spirit de răspundere, capabil de irascibilitate atunci cînd Ponici îi oferă mită. Romanul se încheie asupra acestui personaj, la care timiditatea și reticențele sînt înlocuite de o frumoasă atitudine combativă și de o judecată matură asupra lucrurilor și oamenilor. Faptul demonstrează indirect, cu finețe, rezultatul bun al luptei lui Filip și comuniștilor de la fermă. În circuitul de largă umanitate pe care aceștia îl-au creat, pătrund, din convingere și animați de simpatie și dragoste, atît Olteanu cît și inginerul Matei, intelectuali mic-burhezi pe care educația vieții, orientată în spirit socialist, i-a ridicat de-a-supra clasei lor.

Finalul demonstrează în plus valoarea *efectului de reverberație* prin care romanul realist oferă relief personajelor, mărește aria sa socială de investigație și dăruiește sentimentul veridicității. Conturul eroilor și personajelor este astfel continuu amplificat, nuanțat chiar atunci cînd ei nu sînt în scenă. Reverberația este un amplu ecou sonor care întreține vibrația sunetului inițial, chiar după ce acesta a dispărut.

Am văzut în „Zorii Robilor” că romanul este susținut de un cuplu de bătrîni : Roman Lupu și Gheorghe Dima. „Bărăgan” trăiește în primul rînd prin Anton Filip și apoi prin inginerul Matei, cărora le poate

fi adăugat Pamfil Vițcu, directorul fermei din Crîngași, toți trei fiind variații ale unei tipologii comune, pe care Galan a denumit-o „oameni dintr-o bucată”, aceia care duc greul istoriei. Pamfil Vițcu, directorul fermei Crîngași, comunist provenit din țărani „plin de energie, deștept și priceput”, cum îl caracterizează prozatorul, are impulsivitatea, irascibilitatea și grosolănia lui Matei pe un fond profund onest, care-l determină să accepte adevărul și să i se conformeze. Dar acceptarea, la fel ca la Matei, se face cu aerul unei respingeri violente, expresie a vanității personajului. Vițcu profesează un așa zis marxism a cărui esență însă e pragmatică. El este un om al succesului și totul e privit de el prin prisma reușitei, indiferent de drumul ales pentru realizarea țelului. În acest fel se explică faptul că s-a înconjurat de inși dubioși prin trecutul lor, dar care lucrează pentru dînsul asigurîndu-i reușita planurilor. Cu calm, dar hotărît și fără menajamente, Filip îi spune : „dacă n-ai cap de lemn, pricepe : faci talmes-balmeș învățătura partidului și năravurile chiaburești ! Calci în străchini ! înșeli partidul ! Furi statul și pînă la urmă mai ești și plin de fumuri, te crezi cel mai deștept om din țară, cel mai devotat membru de partid”. Discuția e violentă, necruțătoare, dintr-o parte și din alta. Dialogul lor e un cîmp de bătălie. Cu toate că aparent rezistă impetuos pe pozițiile sale, Vițcu în intimitatea conștiinței lui se dă bătut. Filip i-a oferit o lecție dureroasă și comunistul din el nu o poate refuza. În ședința de la Paroșeni, atît de dramatică pentru Filip din pricina lui Lencu, Vițcu îi este un aliat de preț. El demască „linia” lui Lencu, de sprijinire a moșierilor, în dauna intereselor țărănimii muncitoare și a statului, în final, autocritic, Vițcu recunoaște deficitul său în înțelegerea marxismului, rămînînd însă la o accepție individualistă a însușirii liniei partidului, nu lipsită de umor în vanitatea ei : „Eu spun așa... Cînd ești diector de fermă, trebuie să citești marxism și să rozi marxism în fiecare zi cîte-o pagină ori două. iar sărbătorile douăzeci de pagini,

ca să știi linia partidului singur, după capul tău... Aici am rămas cu în urmă : la marxism !... Are dreptate Filip !"

Inginerul Matei este un Vițcu lipsit cu totul de cunoașterea, chiar greșită, a marxismului, un Vițcu prin temperament impulsiv, orgoliu, energie debordantă, avînd într-un grad cu mult mai mare decît acesta deprinderea limbajului verde, de o vulgaritate prin care străbate însă pasiune, inteligență, simț al umorului. Este în același timp și un Filip prin participare entuziastă la tot ce se întîmplă în jur, prin preocupare total dezinteresată pentru tot ce vede, prin dorința aprigă, plină de puritate, de a construi lucruri mari, durabile, utile oamenilor. Visul lui juvenil, pe care l-a păstrat neștirbit în anii maturității, este „să pună pe roate o fermă mare, uriașă, o fermă care să uimească lumea !...” Fiu de agent sanitar a crescut în lumea rurală, chinuită, exploatată, decimată de mizerie și boală, fiind înspăimîntat nu atît de suferințele oamenilor, cu care se obișnuise, ci de „felul cum vorbeau ei despre moarte : cu liniște aproape binevoitoare, ca despre cea mai mică dintre suferințele omenești !” A făcut agronomia și n-a putut niciodată să-și realizeze marele său vis constructiv. A fost agronom pe cîteva moșii, fiind socotit slugă de către boieri și vechil de către țărani, unit și de o parte și de alta, dat afară din slujbe pentru că era o slugă „capabilă ce-i drept dar incomodă, impertinentă și plină de toane”. Viața pentru Matei e cuprinsă într-o noțiune aforistică : „Baliverne !” în care închide și bun și rău. „Era convins că el are o mare răfuială cu lumea întregă — și era convins că în răfuiala asta dreptatea este de partea lui : orice om, prin urmare, era într-o măsură sau alta vinovat față de dînsul, orice om îi era într-o măsură dușmănos și orice om merita cu prisosință să fie tratat de el ca atare”. Ajuns la Lespezi intră imediat și năvalnic în muncă., făcînd ordine, dînd ordine, cu un glas tunător și cu o violență care-i înspăimîntă pe oameni. El singur dă exemplu muncind cot la cot cu ceilalți ; în același timp, însă, nu vrea să știe

de nici o ierarhie, considerîndu-se pe sine conducătorul suprem al înregei ferme. Cu greu, cu răbdare și hotărîre Filip îl face să înțeleagă că el este directorul și că în munca concretă vor trebui să se înțeleagă, să cadă amîndoi de acord asupra ceea ce trebuie făcut. Acceptarea unei ierarhii' însă este pentru Matei pur platonice, în fond el nu are pentru Filip decît rezerve. La fel ca și pe Vițcu, pe Matei nu-l interesează mijloacele prin care țelul său poate fi realizat. Bunurile furate de Răghină fermei, el le readuce în patrimoniul statului înșelîndu-l la rîndul său pe Răghină ; tractoarele care sînt necesare fermei se gîndește să le capete dînd mită. Spre deosebire însă de Vițcu, Matei face toate acestea nu dintr-un punct de vedere pragmatic. Nu-l interesează succesul. E interesat să construiască, să realizeze visul său cu un minut mai de vreme.

Inginerul Matei este un personaj bogat în nuanțe etice și sufletești, contradictorii, excelent reliefat și cuceritor. Nu odată el primejduiește locul pe care Filip îl ocupă în reacția emotivă a cititorului, cu atît mai mult cu cît în ultima parte a romanului, Filip trece oarecum în culisele cărții, lășînd primul loc în scenă impetuosului inginer.

O calitate indiscutabilă a cărții o constituie și diversitatea tipologică a lumii ostilă socialismului. În prozator s-au trezit vechile sale aptitudini de autor satiric. Cu un penel sigur și cu o excelentă utilizare a nuanțelor umorului, ironiei și sarcasmului, Galan creionează galeria de portrete, acumulată în prima parte a romanului. Rîsul e posibil în cazul blîndului Paraschiv Mîță („Eu, cît pot, servesc!... Intre oameni trăim!...”) care leagă în brațe crapul' enorm, „din dar”, sau în privința primarului Cărășel, sau a lui David Golea. Galan refuză nici resursele comicului buf, în conturarea unor astfel de specimene sociale, fără să abuzeze însă. Preotul pensionar, care în ședința de la primăria satului, răspunde criticilor lui Filip cu un „nu-i el dracu chiar așa de negru !” este surprins de Filip, într-o postură angelică, la ferma

moșierului Pană Grănicerul : „ședea pe un scaun, cu gambeta în poale, cu capul răsturnat pe spate și în mâini, sus, ca pe-un solemn poc al ritualurilor bisericesti, ținea o rață. O ținea așa și, cu nesfârșită luare-aminte, îi sufla în răspăr un firicel de aer prin puful de pe burtă ca să-i poată cerceta pielea vineție. Simțind că-l privește cineva, preotul așază cu părere de rău rața în gambetă, oftă, își ridică ochii lăcrămoși și, când dădu de Filip, se ridică stingherit în picioare, cu rața sub braț și se închină adînc : — Domnul... .da... da... Cu ce ocazie... cu ce ocazie, tovărășia voastră?”

Galan știe să se despartă de trecut, rîzînd cu voluptate. Dar atunci cînd trebuie, privește trecutul cu îngrijorare, seriozitate, simțind fiorul dramelor pe care le poate deslănțui. Asupra a două personaje prozatorul se oprește îndelung, analitic, stăruitor, pentru că îmbracă masca înșelătoare, atît de nocivă, a prezentului și viitorului, a prieteniei și alianței. Cele două personaje sînt Erhan și Lencu.

Erhan este președintele „Frontului plugarilor” din sat, cu o activitate plină de zel pentru puterea populară, gospodar respectat pentru priceperea lui, om sobru, cum-pănit, afișînd în plus sinceritate, în ceea ce privește trecutul său și relațiile familiare, cu adversari notorii ai socializmului. Erhan are o excelentă intuiție politică, știe ce anume îl poate apropia de reprezentanții noii orînduiri și evită cu abilitate, bine ascunsă, conflictele acute, a căror deslegare este imprevizibilă. În momentul în care ședința din primăria satului se transformă într-un cîmp de bătălie, Erhan pleacă în mod tactic, ceea ce trezește suspiciunea lui Filip. întrebat mai tîrziu de ce a procedat astfel, Erhan răspunde abătut: „— Cu mine, tovarășe director, nu-i un caz chiar așa de ușor, Poate știți...” Și pentru că Filip nu știe, îi povestește. A fost în trecut primar, „nu pentru politică”, ci ales ca gospodar fruntaș. N-a furat. N-a făcut avere. Fratele său, colonelul Tiberiu Erhan a fugit cu armata lui Hitler în 1944, și a murit în Germania pentru fascism. Ginerelul său, notar, bețiv, hoț, muieratic,

e criminal de război. „Asta mi-' partea I — adaugă cu un oftat. Eu, în inima mea, mă simt curat înaintea oricui : dacă am de spus ceva, cinstit spun i Cine-i om de bine, să aleagă ce-i bun... Așa că nu-i tocmai ușor cazul meu... Mie... cu frate-meu... cu ginere-meu... ori ce chiabur, ori ce hoț, poate să-mi vîre pumnul în gură... Numai înaintea partidului vorbesc. Partidul, așa cred eu... așa văd, așa judec... se uită numai la faptele tale”.

Romancierul dezvăluie abia în capitoul penultim, adevărata natură a personajului. Aflăm că Tiberiu Erhan n-a murit în Germania, ci se află în țară, ca spion și organizator al dușmanilor puterii populare, fapt pe care și fratele său îl știe foarte bine, pentru că s-a văzut pe ascuns cu Tiberiu, care i-a propus să lucreze împreună, înțelegi asupra urii lor împotriva puterii populare, frații s-au certat numai în ceea ce privește tactica de urmat. Tiberiu visează „vitejii” mari, cu oameni înarmați și lupte, fratele său, „țăranul”, cum îl numește Tiberiu, refuză să meargă pe un astfel de drum, socotit de el ca perimat. Tactica lui constă în infiltrarea lentă în organele puterii de stat, și încercarea de slăbire a lor, cu răbdare, cu rafinament, fără zgomot și fără riscuri. Șefului de post, care-i aduce un mesaj din partea lui Tiberiu, îi răspunde: „Țăran am fost, țăran rămîn. Vitejiile lui să și le facă singur. Cap sănătos sub evanghelie nu vîr, cu comuniștii eu mă descurc fără vitejii. Pentru mine nu-i de ales: Tiberiu cere, comuniștii dau. Dacă vrei să fii tare, trebuie să te ții pe lîngă cel ce dă... Tiberiu n-are decît un drum. Eu la fel. Fiecare cu drumul lui. Poți să-i spui asta?”

În final, Erhan este numit primar în Lespezi. O primă etapă în parcurgerea drumului său este atinsă. De acest drum al lui Erhan nu este străin nici Lencu, pentru că în numirea acestuia ca primar el a avut cuvîntul hotărîtor. Dacă masca lui Erhan este smulsă de către romancier și cititorul nu are decît să aștepte cu interes evoluția viitoare a acestui dușman nedemasc public, Lencu este construit din

ambiguități, care oferă însă o direcție etică personajului. Revelatorie este năpustirea sa asupra lui Filip, în ședința de la Pa-roșeni, unde utilizează arma calomniei. Revelatorie este și întâlnirea dintre Lencu, Filip și Ilinca, după ședință, în care găsim un Lencu transformat, „de o veselie zgomotoasă și familiară”. Limbajul lui Lencu, fals afectuos, sinuos, familiar cu ipocrizie și nuanță demagogică, îi impresionează neplăcut atât pe Ilinca, instructorul județenei cât și pe Filip, care intuiește „că lui Lencu îi e lehamete și de Ilinca și de Filip și de el însuși, deși voia să-i lase pe ceilalți să creadă că lucrurile stau altfel”. Lencu, adversarul aspru al lui Prodan și Dincă Giorovan, care sînt pentru el „bandiți, troțchiști, stîngiști” și în același timp protectorul moșierului Pană Grănicerul și al lui Erhan, omul care pregătește ședințele cu atîta minuțiozitate încît redactează și intervențiile participanților, oferă cititorului un profil etic fără dubiu. Ambiguitatea personajului provine numai din discreția romancierului, care nu oferă asupra-i nici un detaliu suplimentar. Nu știm nimic despre Lencu decît că are aptitudini de satriap local și simpatie pentru elemente ostile socialismului. Lencu este și el un dușman al puterii populare, poate mai greu de demascat decît Erhan, și care va juca desigur un rol important în desfășurarea «pică a romanului».

În orice caz, în Erhan și Lencu roman-cierul a surprins adversarii cari nu se demască decît foarte tîrziu, extrem de nocivi pentru că luptă împotriva noii orînduirii din interiorul ei, încearcă să atace cetatea dinăuntru zidurilor ei puternice.

*

Predilecția lui V. Em. Galan pentru tipul de *Erziehungsroman* devine extrem de evidentă cu micile romane cari alcătuiesc *ciclul chinezesc* (volumele „Vecinii”, și „Mesajul lui U Iun-tuo”), pentru că este clar că narațiuni ca „Voluntarii”, „Roșcovanul” și „Consiliul familiar”, „Cîntece fără cătușe”, etc., depășesc cadrul nuvelei prin intriga complicată și multitudinea personajelor solicitate. Am subliniat carac-

terul original al acestor mici și condensate construcții romanești, cu eroi chinezi surprinși în atmosfera autentică a vieții lor naționale, cu lucrurile bune și rele ale unei tradiții multimilenare și mai ales cu fermecători eroi comuniști, care se sbat să rupă plasa prejudecăților, să înțeleagă ei înșiși mersul adevărat al istoriei și să conducă poporul chinez pe drumul prosperității.

Pentru acei cari ar face remarcă, sub aspectul critic, că în „Bărăgan” lipsește natura, specificul stepei, cu mirajul marilor ei întinderi, ciclul chinezesc al lui Galan întărește convingerea că ne aflăm în fața unui prozator care absoarbe în natura umană, analizată cu deplină minuțiozitate, decor natural, mediu specific în care omul se desfășoară, detalii ale realității înconjurătoare. În romanele ciclului chinezesc natura propriu zisă nu există în descripții independente, sau atunci cînd este prezentă, ca în lunga introducere la „Muntenii”, are un caracter reportericesc, arid și fără farmec. Nu există, de asemenea, în ciclul chinezesc nici prezentarea marilor și infinitelor, ca număr, comori ale artei chineze, pe care nici un călător pe meleagurile uriașei republici extrem orientale nu le poate ignora și nici uita. Dacă nu există o prezentare directă a lor, sub raportul descripției însoțită de comentarii, toate aceste lucruri totuși există în ciclul chinezesc, în meditația eroilor asupra sensului vieții, care este a unor descendenți ai unei străvechi culturi, în extrema seriozitate cu care fiecare problemă este analizată, dezbătută și rezolvată, în atitudinea civică a eroilor, în sensibilitatea lor față de fenomene pe care un occidental le-ar ignora sau le-ar înțelege la un mod cu totul diferit. Retina lui Galan are o conformație specială. Nu poate recepta pitorescul izolat, dar își întipărește cu o rară putere de pătrundere figura umană, omul în totalitatea relațiilor lui sociale și în particularitatea sa originală.

În continuitatea problematicii atât de caracteristică romanului „Bărăgan”, în volumele „Vecinii” și „Mesajul lui U Iun-Tuo”, apare foarte limpede că la Galan marele

cîmp de bătălie al lumii actuale este conștiința umană.

Pentru Han Ān, erou din micul roman „Voluntarii”, marea dezbatere este în propria sa viziune asupra lumii și în contradicția esențială dintre caracterul spontan al înțelegerii vieții și cel conștient, luminat de o rațiune atotcuprinzătoare. Urmînd calea spontaneității, Han Ān, comunist și om la vârsta maturității, a făcut tot felul de greșeli în conducerea treburilor obștești. Animat de cele mai bune intenții și găsind rezolvări -cu răsunet în toată China, în problemele muncii grupelor de intrajutorare, Han Ān nu a văzut cum odată cu prosperitatea țăranilor din grupe, apar și forme ale exploatării capitaliste care iau extindere, cum din mijlocul sătenilor răsar elemente profitoare, chiaburești, ca Ți-Țon-lai, care folosesc larg munca întregii grupe, pentru a face speculă. Pentru a îngrădi această tendință, Han Ān crează un fond comun al surplusurilor de bunuri agricole, prin care însă întregul cătun devine speculantul așezărilor învecinate. În plus din scrupule morale, pe care nu știe cum să ie rezolve, chiar Han Ān devine exploatare angajîndu-și un argat, pentru a face în locul lui muncile cîmpului, el fiind reținut ou treburile obștești. Han An este uluit de scrisoarea prietenului și educatorului său Lu-Tzin-Vei, care-i pune în față cu claritate rezultatele nefaste ale bunelor sale intenții. Zdrobit de povara neînțelegerii sale, Han Ān aleargă la Tia-Mei-țin care ca primar are „cărțile partidului” și-l roagă să-i citească din „cartea sovietică”, deținătoare a înțelepciunii. Urmează un quiproquo, tincturat cu umorul reținut, serios și grav, în care Galan excelează. Primarul, fost partizan, este deținătorul unei singure cărți sovietice, pe care la străduințele lui Han Ān, primarul, i-o citește cu aplicație de-a lungul unei nopți întregi. Han An, nu mai înțelege nimic și atunci, Tia-Mei-țin îi explică răbdător : „Calea, Han An, este una singură. N-ai înțeles ? Ofensiva. Defensiva nu-i o cale. Defensiva, dragul meu, este cărăruia care, dacă știi s-o străbați, te duce întotdeauna în calea

cea mare și sfintă a ofensivei. Dacă uiți asta, dacă iei defensiva drept calea adevărată și te agăți de ea prostește, te duci în prăpastie. Tot n-ai înțeles ?” Han An receptează pînă la urmă, din însăși necesitățile vieții practice, în ce constă lacunele înțelegerii sale și pornind ofensiva împotriva rămășițelor burgheze din viața satului său, conduce colectivitatea sătească pe drumul socialismului, calea conștientă a bunei stări. Am extras aici numai parabola „Voluntarilor”, care în narațiune are numeroase personaje, fapte și evenimente captivante, povestite într-un ritm viu, trepidant și cu un nelipsit accent de umor.

În „Roșcovanul”, drama conștiinței are un alt caracter, Țin Și-Ion a căzut victimă farmecului nociv al intelectualismului mic-burghez. El începe să vadă viața prin prizma unei scheme suverane, împrumutată de la un intelectual, propagandist în lumea satelor. Evoluția satului său el o vede pe puncte, într-un ritm organizat perfect, fără nici o abatere sau disarmonie. Viața îl decepționează însă amar, dispozițiile sale organizatorice produc turburări serioase și oamenii încep să-l ocolească. Țin-Și-Ion se dedă cu pasiune muncii, printr-un efort deosebit ajunge fruntaș al satului, recuștigă stima consătenilor săi și sub conducerea sa, sînt puse bazele unei mari gospodării colective.

Cu farmec narativ și profunzime analitică este împărtășită evoluția geologului Iu-Pau-tin („Consiliul familial”), de la o conștiință aservită intereselor burgheziei, la lumina luptei pentru libertatea Chinei și pentru socialism. Iar în „Cîntece fără cătușe”, Han Ți-sian orbul, cerșetor și cântăreț vagabond, posesor și interpret al unei mari colecții de cîntece populare, devine un artist militant, un luptător împotriva gomindanismului, arta sa, constrînsă în trecut de rigorile tradiției de breaslă, înălțîndu-se către rațiunea liberă a oamenilor muncii.

Toate aceste cazuri de conștiință sînt conturate pe un fundal de viață socială agitată, de lupte, izbînzii și insuccese, care

oferă prozei ciclului chinezesc o atracție deosebită.

Nu tot ce cuprind volumele „Vecinii” și „Mesajul lui U Iun-tuo” este de egală valoare. „Note- pentru un portret”, realizate din problematica atât de vie a mișcării revoluționare chineze, suferă în bună măsură prin lungimi inutile și caracterul difuz, împrăștiat al povestirii, „Ultima piedică a părintelui Fu” și „Mesajul lui U Iun-tuo” au un caracter reportericesc, artă în care Galan nu excelează.

*

Din investigația prozei lui V. Em. Galan nu putem omite volumul de schițe și nuvele „De la potop încoace”, inegal ca valoare estetică (schițe ca „Alegeri”, „Marin”, „-ca scaiul” nu sînt semnificative pentru creația sa) dar cupriinzînd două nuvele bune: „A cincea roată la căruță” și mai ales „La răzeși”. „A cincea roată la căruță”, reține atenția prin entuziasmul pentru socialism al tânărului Stan Chirică, activist în comerțul de stat. Iată, de altfel, un sector în aparență eminent banal, de care nici un scriitor nu s-a apropiat și în care Galan află fapte și tipuri umane avînd o notă de inedit. Prin pasiunea sa pentru om, pentru reacțiile sale de conștiință, Galan poate pătrunde în orice mediu sau sector al vieții sociale. El află peste tot fenomene și fapte demne de interes.

„La răzeși” ocupă în creația lui Galan un loc aparte. Este o nuvelă de atmosferă, prima de acest fel în proza sa, în care personajele sînt profilate pe un fundal de adîncă mizerie socială, de suferință omească sfîșietoare, provocată de îngrozitoarea calamitate a foametei, în ținuturile Moldovei pustiite de seceta anilor 46—47. Tot pentru prima dată în proza sa, Galan abordează genul memorialistic, nuvela fiind o amintire a tînărului tractorist Ion Dohotaru. Și în această modalitate a narațiunii, forța obiectivă a prozei lui Galan se impune, prin crearea unor personaje puternice, cu un contur perfect, mișcîndu-se lent dar impresionant. Iosub Prisăcaru este insul care speculează foamea. Dintr-un sat

sărac de foști răzeși, ajunși la sapă de lemn, el face avere la Iași cu trafic de alimente, cărăușie și orice altă întreprindere menită să-i aducă bani, pe cari îi îngrămădește în patru canistre, pline la refuz. Este Prisac un chiabur, un ins cu înclinații speculative, un avar satisfăcut numai de grămada de aur? Personajul are, evident, trăsături ale unor astfel de tipuri și caractere, dar este cu mult mai bogat în nuanțe etice și psihologice. Este în Prisac ceva sălbatic, de carnasier dezlănțuit, în stare să nimicească existențe omenești pentru a-și impune voința și satisface țelurile obscure. Pe soția lui a împins-o la sinucidere, pe mama Aniței a luat-o ca ibovnică la Iași, și nimeni nu mai știe de urma ei. Ființa întunecată, închisă, în același timp echilibrată, dominată de energie sălbatică a personajului, este malefică, purtătoare de mari nenorociri și moarte. Este omul care poate rosti cu o voluptate, semănînd spasmului agonice: ...Vine foamea Marie: foamea!”

Foamea este marea speranță acumulată cu răbdare, așteptată ani de-a rîndul, de această ființă taciturnă. În momentul în care foamea se apropie, ea devine obsesia lui Prisac, dezlănțuind în el instincte sălbatică. Personajul are ceva halucinant, poesc, în voința sa dură, în mersul său lent, în vorba zgîrcită dar exprimînd hotărîri, uneori egale cu nebunia. În Prisac s-a ridicat, furioasă, vanitatea răzeșului. În satul lui amorțit de foame, zăcînd lîhnit într-o ceață crepusculară, Prisac se reîntoarce ca un dominator. Canisterele pline cu bani nu le ascunde, ci le arată oamenilor, după cum nu ascunde nici sacii cu alimente pe cari i-a adus. Satul întreg află de avuția lui Prisac și cu ipocrie, cu o adevărată plăcere a sadicului, el promite evaziv ajutorul său consătenilor sleiți de foame; mai curînd nu promite, ci sugerează eventualitatea posibilă a unui astfel de ajutor.

Dar în Prisac este și o energie care se manifestă grandilocvent, în gesturi menite să uluiască. Pămîntul e de piatră și nimeni nu îndrăznește să iasă la munca

•cîmpului. Sfidînd natura vitregă Prisac intră cu plugul în țarina sa și ară, într-o muncă epuizantă.

Satul întreg se adună în jurul ogorului și privește cu sufletul la gură spectacolul fantastic, mărinid astfel orgoliul nebunesc al lui Prisac. El este stăpînul satului; se simte omul care-i domină pe consăteni nu numai prin avuție, dar și prin exemplul unei voințe, îndrăzneli și puteri de muncă ieșite din comun, inaccesibilă celorlalți, la fel ca și banii înghesuși în canistre, pe care i-a îngropat undeva în cîmp și pe care țărani înnebuniți de foame îi caută în timpul nopții, scormonind pămîntul.

În Prisac s-a aprins o vîlvătaie a dominației, care-l împinge la fapte tot mai nebunești. „Chiar dacă ar fi vrut, pe semne că *n-ar fi putut* să se oprească la jumătatea drumului”, notează undeva prozatorul, într-adevăr personajul merge pînă la capătul destinului său.

În sat vine un comunist, sleit de puteri și de boală, care aduce ajutoare în alimente din partea statului. Prisac intuește primejdia. Omul este menit să-i sape autoritatea. Confiscă atît căruța cît și pe aducătorul alimentelor pe care, închis într-o șură, îl supune chinurilor sadice ale foamei, pînă ce îl ucide.

Finalul este precipitat și oarecum rupt de mersul lent, halucinant, al nuvelei. Sătenii înțeleg adevărata natură a aceluia în care văzuseră un binefăcător posibil, năvălesc și dau foc casei lui Prisac, căruia îi smulg limba și-l lasă legat de ciutura fîntînii : „Iosub... aproape gol, numai vîntăi, zăcea pe jumătate mort, legat fedeleș, la fîntînă, de stălpul ciuturii — cu cele patru canistre, goale, aruncate alături ca din întîmplare... Vădenii își făcuseră „județ și dreptate” și acuma stăteau prin case. Răspundeau întrebărilor sleiți, stinși — și totuși, într-un fel, blînzi, împăcați, ușurați cum nu-i văzusem, de cînd venisem acolo, niciodată”.

Dragostea dintre tînărul povestitor și Anița, proiectată pe fundalul sumbru al nuvelei, accentuiază caracterul ei halucinant.

„La răzeși” este una din cele mai impresionante manifestări ale prozei noastre recente, ilustrind posibilitățile artistice extrem de variate ale lui Galan, care operează cu o gamă de valori, mergînd de la satiră și pînă la tragedia halucinantă, fantastică.

O singură observație ar fi de făcut. Ca exemplar unic, straniu prin frumusețea-i neobișnuită, nuvela „La răzeși” își confirmă întreaga ei valoare. Dar nu cred că aici, Galan a deschis un drum care poate fi urmat, sau urmează el însuși un drum deschis de alții (mă gîndesc la Faulkner, de exemplu), un drum care ar fi extrem de rodnic pentru sensul actual al literaturii noastre. În farmecul indubitabil al nuvelei este un obstacol pe care prozatorul nu l-a putut evita. Atmosfera stranie a nuvelei a absorbit în bună măsură socialul, viața reală. O parte a realității e topită de fapt în ceața densă a nuvelei (Maria, sora lui Iosub, Zamfir, bărbatul ei, primarul din Borza, conflictul dintre borzeni și vădeni, suflul nou al timpului, în care tragedia se desfășoară, comunistul care aduce alimentele salvatoare etc. etc.), căreia îi rezistă, prin flacăra fantasticului de care sînt puternic luminați doar Iosub, Ion și Anița. Chiar destinul Mogoșilor, Tușilor și Lupilor, ramurile răzășești ale vădenilor este stăpînit de mister, de vag și inexplicabil. Desigur modalitatea artistică pe care a ales-o Galan, în nuvela „La răzeși”, este extrem de dificilă și în dorința de a oferi o cît mai mare complexitate acestei fapături atît de interesante și de ciudate care este Iosub, Galan a sacrificat o parte din conținutul timpului istoric pe oare l-a surprins.

*

Dată fiind amploarea acestei incursiuni în proza lui V. Em. Galan, se impun cîteva observații finale, cu caracter concluziv.

Galan este un prozator interesat în mod deosebit de universul etic și psihologia muncitorului și țaranului revoluționar, a comunistului. Proza sa nu manifestă predilecție pentru cazuri limită sau pentru momente de criză (cu excepția nuvelei „La răzeși”). Narator al cotidianului, el este viu interesat de modul în care viața,

transformările revoluționare ale socialismului modelează conștiința eroilor și personajelor. Galan este un admirator al marilor lumini pe care le răspândește rațiunea umană, dotată cu înțelegere și finalitate revoluționară. Eroii săi trăiesc nu numai prin propria lor personalitate, dar și prin reacțiile de conștiință ale personajelor ambiante. Apare în mod clar, la Galan, importanța fenomenului reverberației, care ocupă ca procedeu, în proza sa, un loc însemnat. Deasemenea este evident la Galan procedeu! transferului caracterologic, ai variațiilor tipologice pe o bază comună (de ex. tripticul Filip, Matei, Vițcu).

Galan demonstrează prin eroii săi importanța muncii în existența umană și pentru literatura realismului socialist. Conținutul etic și psihologic al eroilor săi este alcătuit în mod exclusiv din pasiunea pentru activitatea închinată mulțimii muncitoare, buncistării a maselor. Atît în „Bărăgan” cît și în ciclul chinezesc, tema centrală este lupta pentru raporturi de producție și de muncă, eliberate de ori ce urmă a exploatareii omului de către om.

Rolul modelator al vieții sociale și luptei comuniștilor este urmărit prin reflexe în conștiința umană. Iubitor de nuanțe în ceea ce privește caracterologia, Galan subliniază în proza sa și face evident, rolul imens al conștiinței revoluționare.

În ceea ce privește mijloacele artistice, Galan este un prozator obiectiv, în textul căruia comentariul personal este minim, totul fiind rezolvat prin acțiune. Intrarea bruscă în miezul intrigii și în acțiune, vizibilă mai ales la romanul „Bărăgan”, este un rezultat al acestui mod de realizare a caracterelor. Nu există la Galan descripție caracterologică, reconstituire sau relatare biografică etc. etc., ci numai prezentare în acțiune și prin acțiune. Galan aplică la proză, cu bune rezultate, procedee ale teatrului. Nu există în proza lui Galan, în general, descripție. Prozatorul are viziunea plastică a lumii înconjurătoare redusă la

minimum. Descripția de natură lipsește cîb, totul, iar trăsăturile umane sînt indicate sumar și laconic. Galan este interesat, în mod vizibil, de universul etic și de psihologia personajelor, care sînt analizate printr acțiune, capătă contur în lupta cu adversitățile pe cari le ridică existența socială.

Prozatorul înlocuiește în bună măsură viziunea plastică a lumii prin reacția auditivă, înregistrarea glasului, a modului *m* care personajul vorbește, a inflexiunilor vocale, a timbrului specific și a particularităților fonice, ocupă în proza sa un cadru larg. Impresia auditivă este utilizată echilibrat, cu excelente rezultate, în „Bărăgan”. Exagerări am văzut în „Zorii Robilor” și pot fi semnalate și în volumul „De la potop încoace”. Nuvela „A cîncea roată la căruță”, de exemplu, oferă sentimentul că are ca punct de plecare particularitățile vocale ale lui Pilu Carcalețeanu,, care invadează paginile textului în modi ostentativ și dizarmonic.

Acolo unde prozatorul urmărește prezentarea realistă a personajului prin modul în care vorbește, prezentare făcută cu tact și fără exagerări, reușitele sînt indiscutabile (Paraschiv Mîță, primarul Cărășel, David Golea, Olteanu, Matei, Fihp, etc.) și Galan se dovedește un bun discipol al artei caragialești. De multe ori, la Galan, intervenția orală a personajului valorează cît o fișă caracterologică.

De aici și importanța dialogului în proza lui Galan, scriitor atunci cînd este utilă demascarea, romancierul fiind un iubitor de umor, ironie și sarcasm.

Analiza prozei lui V. Em. Galan reliefează virtuți particulare, pe un fond comuir al metodei realismului socialist. De altfel, studiul atent al individualităților creatoarele literaturii noastre actuale și compararea diferitelor modalități de rezolvare a problemei eroului pozitiv și a celorlalte probleme ridicate de metoda realismului socialist, este extrem de utilă în conturarea exactă a extinderii pe care noua metodă a și căpătat-o în cadrul literaturii noastre actuale.

DATE BIBLIOGRAFICE

Lucrări apărute : „Cărămidarii”, Edil. Scînteia 1948 ; „Potop”, Edil. Scînteia, 1948, „Calul lui Moș Eftimie”, Edil. Scînteia, 1950 ; „Memoriile agentului electoral Teică Pasăre”, Edit. pentru literatură și artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., 1950 ; „Zorii Robilor”, Edit. pt. lit. și artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., 1950; „Bărăgan”, E.S.P.L.A... 1954; „Prima însemnare a inginerului Sie Fan-si”, E.S.P.L.A. 1954 ; „Vecinii”, Edit. Tineretului, 1955 ; „Mesajul lui U lun-Tuo”, Edit. Tineretului, 1955 ; „Micul Kan”, Edit. Tineretului, 1955; „De ta potop încoace”, Edit. Tineretului, 1958.

Referințe critice : la „Teică Pasăre” : Dan Costa, Alman. Lit. Cluj nr. 12, 1950 ; la „Zorii Robilor” : N. Tertulian, Contemporanul nr. 224, 19.1.1951 ; S. Iosifescu, Flacăra, nr. 4, 27.1.1951 ; L. Sărățeanu, România Liberă nr. 1970, 24.1.1951; I. Sîrbu, Iașul Nou nr. 1-2, 1951; la „Bărăgan” : M. Gafița, Gazeta literară, nr. 16 și 17, 1 și 8 VII, 1954; E. Luca, Contemporanul, nr. 34, 20.VIII, 1954 ; Ov. S. Crohmălniceanu, Scînteia, nr. 3057, 21.VIU.1954 (și voi. „Cronici literare”, E.S.P.L.A. 1957, pag. 231—245) ; Savin Bratu, Gazeta literară, nr. 29, 30.IX.1954; O. Horodincă, România liberă, nr. 3084, 5 IX 1954 • Stefania Popovici, Iașul Nou, nr. 2, X, 1954 ; S. Levin, Scrisul Bănățean, nr. 4, X, 1954 ; D. Mircea, Gazeta literară, nr. 36, 18.XI.1954 ; Tr. Stoica, Steagul Roșu, nr. 204, 21.XI.1954 ; R. Coșaii, Scînteia Tineretului nr. 1748 și 1749, 9 și 10.XII, 1954 ; Ion Mihaileanu, Lupta de clasă nr. 12, 1954 (și Mica Bibliotecă critică”, E.S.P.L.A., 1955); M. Dragu, Gazeta literară nr. 8, 24.11.1955; Dan Costa, Steaua, nr. 4 IV 1955 • G. Șerban, Gazeta literară, nr. 49, 8.11.1955; Z. Ornea, Gazeta literară, nr. 8, 20.11.1958. La „Vecinii” și „Mesajul lui U lun-Tuo” : Petre Vedeia, Scînteia Tineretului nr. 1806, 18.11.1955 N. Ungureanu, România Liberă nr. 3460, 20.XI, 1955; Eugenia Tudor, Viața românească, nr. 12, 1955 M. Gafița, Gazeta literară nr. 3, 19.1.1956; Savin Bratu, Gazeta literară, nr. 14, 5.IV.1956 ; M. Braga, Steaua nr. 6, 1956 ; la volumul „De la potop încoace” (inclusiv nuvela „La Răzeși”) PD Scînteia nr. 4343 11.X.1958; E. Luca, Contemporanul, nr. 46, 21.XI.1958; Ion Lungu, Tribuna nr. 8 21 II 1959- Șt. Bănuțescu, Gazeta literară, nr. 51, 18.XII.1958; Radu Popescu, Contemporanul nr. 19 19 XI 1958- E. Tudor, Viața românească, nr. 12, 1958; P. Caraiian, Flacăra, nr. 3, 17.1.1959 L. Raicu, Gazeta literară, nr. 4, 22.1.1959; Ov. S. Crohmălniceanu, Viața românească, nr. 1 1959 Paul Georgescu, Gazeta literară, nr. 10, 5.11.1959; M. Bucur, Luceafărul, nr. 4, 15.11.1959; L. Tudor, Steaua, nr. 1, 1959; I. D. Bălan, Luceafărul, nr. 7, 1.IV.1959 ; Al. Andriescii, Iașul literar, nr. 3 1959 • A. M. Bologna, Scrisul Bănățean, nr. 5, 1959.

Privire generală: Eugenia Tudor: „Insemnări despre proza lui V. Em. Galan”, Viața românească, nr. 8, 1957.

ZAHARIA STANCU: „RĂDĂCINILE SÎNT AMARE”

AL- PIRU

În cursul anului 1958 atenția cititorilor a fost reținută de apariția regulată în foiletonul *Gazetei literare* (cincizeci de numere consecutiv) a unui roman de proporții -neobișnuite, *Rădăcinile sînt amare* de Zahăria Staneu, unul din cei mai fecunzi prozatori -actuali. Patruzeci de capitole au fost publicate la sfîrșitul anului 1958 în patru volume «sunând (peste 1600 de pagini, alte zece capitole de circa 400 pagini sînt în curs de apariție în al cincilea volum. Nu se știe cifra finală la care ciclul întreg va fi închis.

Formula romanului-fluviu, utilizată de Zaharia Staneu, s-a ivit în secolul trecut ca o derivație din *Comedia umană* a lui Balzac prin (oricît s-ar părea de curios) restrîngerea scenei și a numărului -eroilor, de obicei la cadrul unei familii, după metoda genealogică. Astfel s-a născut în Franța *Familia Rougon Macquari* a lui Zola, mai noii *Les Thibaults* ai lui Roger Martin du Gard și *Comuniștii* lui Aragon, iar în Anglia *Forsyte Saga* a lui John Galsworthy (ale cărei surse pot fi totuși căutate și în tradiția engleză a romanului ciclic, de pildă în *Tristram Shandy* -al lui Laurence Sterne).

Cu *Jean Cristophe* al lui Romain Rolland s-a impus o altă linie și anume cea autobiografică pe care a ilustrat-o în Rusia Gorki, mai întîi într-o trilogie (*Copilăria*

mea, La stăpîni, Universitățile mele) și apoi în romanul *Clim Samghin*, capodopera scriitorului și operă de seamă a realismului socialist sovietic.

Cealaltă specie de roman-fluviu, derivată din *Război și pace* de Lev Tolstoi, a fost continuată de Alexei Tolstoi în *Calvarul* și de Mihail Șoholov în *Pe Donul liniștit*. Dacă ar li să facem acum o comparație cu literatura noastră, am fi înclinați să alăturăm *Cronică de familie* a lui Petru Dumitriu de *Calvarul* lui Alexei Tolstoi, iar *Rădăcinile sînt amare* de *Clim Samghin* al lui Maxim Gorki.

Încă din *Desculț* (1949) era evident că Zaharia Staneu beneficiază de experiența romanului autobiografic a lui Gorki. *Desculț* era scris din perspectiva aîmîntirii, ca un poem, cu un patos în primul rînd liric, prezent în toate epizoadele, chiar și în cele mai -epice. Travestit foarte transparent în *Darie*, Zaharia Staneu exprima pretutindeni conștiința vie a unei existențe dramatice, (proiectate pe viața unui sat din cîmpia Dunării, Omida, în primele decenii ale secolului nostru și mai cu seamă în timpul răscoalelor țărănești din 1907, înăbușite în singe de criminalul regim burghezo-moșieresc.

Rădăcinile sînt amare sînt și ele o reconstituire memorialistică, întocmită de autorul ciclului de poeme *Pomul roșu*. Ca și macii lui Mihai Beniuc, pomul roșu al lui

Zaharia Stancu «na un simbol și o previziune a erei socialiste. Rădăcinile amare ale acestui ipom care a rodit fructe dulci după 23 August 1944 constituie materia romanului de astăzi.

Ca și în *Descult*, în centrul noului roman stă tot Darie, povestitorul, uneori actorul și, permanent, conștiința care confruntă evenimentele prezentate. Tehnica înfățișării acestora este foarte variată, utilizând toate modurile ce stau la îndemâna unui scriitor de talent, poet mai presus de toate, dar nu mai puțin creator obiectiv de viață, de oameni, de caractere și împrejurări tipice. Vom avea prin urmare poezie propriu zisă și poem în proză, schiță, nuvelă, reportaj, mici scene de comedie și de dramă, narațiuni și descripție, portret, anecdotă, cronică, satiră, pamflet, pagini de jurnal și de proces-verbal, dosar de anchetă, în total documentul complex și esențial al ultimelor trei decenii din secolul nostru.

Punctul de plecare al romanului este întoarcerea lui Darie după treizeci de ani în satul natal la începutul anului 1958. Satul Omida e prima rădăcină a vieții agitate parcurse de erou și totodată matricea din care se va desface arborele rămuroș al întâmplărilor anterioare momentului prezent. Atmosfera nu mai este cea de altădată, nu numai lucrurile, dar și oamenii s-au schimbat, unii au murit în război, alții au îmbătrânit. Primele capitole sînt elegiace și dezvăluie îneăodată resursele lirice ale autorului *Anilor de fum*. Reîntîlnind pe Filimona, o dragoste din adolescență, Darie simte gustul «mar al clipelor fericite ale vârstei pentru totdeauna apuse.

Dar autorul se zmulge melancoliei proprii și mulțumit că cel puțin cei de astăzi nu mai eu de trecut prin chinurile la care a fost supus el, își propune să rememoreze faptele existenței sale ca pe o mărturie vie a unui trecut ce trebuie ținut minte.

Retrospectiva istorică a fost în literatura realismului nostru critic deobicei prilej de pesimism, în special la Cezar Petrescu, mai puțin la Rebreanu și uneori chiar la Sadoveanu. Atitudinea de condamnare a societății burghezo-moșierești era lipsită de

perspectiva revoluționară a viitorului. Literatura realist-socialistă de după 23 August 1944, prin Petru Dumitriu în *Cronică de familie* și Marin Preda în *Moromeții*, a modificat mult unghiul de vedere critic, accentuând atitudinea demascatoare și întrevăzînd în prăbușirea inevitabilă a lumii vechi, nașterea unei lumi noi, de altă structură materială/ și morală. Noul roman al lui Zaharia Stancu, de altfel ca și mai vechiul *Descult*, se aliniază dimensiunii realist-socialiste a romanului nostru, cu toaie că actualitatea rămîne în volumele apărute pînă acum din ciclul încă puțin reprezentat, dat fiind că tema ciclului e de a face istoria luptei forțelor democratice, în frunte cu comuniștii, pentru instaurarea și consolidarea puterii populare în țara noastră.

Există două obiective pe care autorul trebuie să le atingă în *Rădăcinile sînt amare* și anume : drumul străbătut de forțele democratice de la înființarea Partidului comunist român în 1921 pîmă la eliberarea de fascism (1944) ; și drumul străbătut de aceleași forțe din momentul eliberării și pînă în 1948. În primele cinci volume, scriitorul a pornit de pe amîndouă bazele, înaintînd mai mult pe întîiul drum care este și cel mai lung (aproape un sfert de veac) și mai puțin pe cel de al doilea.

În ceea ce privește dispunerea, planurilor, socotim că o primă dificultate, aceea a interferării lor, a fost învinsă cu succes, ba chiar se poate spune că s-a realizat o performanță în această direcție, care lasă mult în urmă romanul de factură clasică desfășurat pe capitole alternative. Zaharia Stancu a profitat fără îndoială de tehnica romanului modern în care capitolele se organizează nu urmărind linia cronologică, ci după memoria afectivă care selectează faptele în ordinea importanței calitative, nu cantitative, reclamate de ritmul povestirii. Dar întrucît tehnica aceasta aparține romanului prousiam, trebuie adăugat numaidecât că în *Rădăcinile sînt amare* ne aflăm totuși într-o aură fundamental deosebită de aceea din romanul *In căutarea timpului pierdut*. La Proust, în afară de

memorie, extrem de capricioasă, joacă un rol tot atât de însemnat fantezia, pe cînd la Zaharia Staneu există o logică a documentației, o dialectică a evoluției istorice, un criteriu de apreciere politică. Și în afară de aceasta, Proust e un zugrav al lumii moderne și snobe, al mării burghezii și aristocrației franceze cosmopolite, pe cînd la Zaharia Staneu apar toate clasele sociale și pentru prima dată în literatura noastră care se ocupă de perioada dintre cele două războaie mondiale se acordă atenția cuvenită clasei muncitoare.

Cu eroul de prim plan 'al roimauului, comunistul Ucu Oroș, facem cunoștință încă din primul volum. El este secretarul județului de partid din Telu unde Darie candidează în alegerile din 1946. Oroș, ajutat de activistul Clemente Țigănuș și de Gînji, țărani comuniști din Urlăvînt, conduce cu energie și pricepere campania electorală, paralizând acțiunile prefectului Zenobie Bușulenga și ale elementelor dușmănoase din ministerul de interne, Mosorel Bărbuță și Alistar Mînză.

Credem că nimeni m-a mai zugrăvit în literatura noastră pînă acum împrejurările în care a fost cîștigată victoria în alegerea Frontului Național Democrat în 1946. Forțele contrarevoluționare compuse din moșieri expropriați, reprezentanți ai așa-ziselor partide istorice, legionari și elemente necinstite strecurate în aparatul de stat și de partid, încercau să exploateze în favoarea lor situația economică grea creată de urmările războiului, sabotajul capitalist, seceta și diferitele divisiuni politice camuflete sub titulatură religioasă (ca așa-numita sectă a „martorilor lui Iehova”).

Foștii moșieri Cioranuucid în chip bestial pe țărănul sărac Mardare, primarul satului Blajini, aruncîndu-l într-o mlaștină, bandiții legionari Bosoancă (chiabur din Garna) și Metodi Cosimbescu (inginer, devenit ad-hoc călugăr), întreprind un atac armat împotriva comunistilor. Bosoancă singur răpește de la nuntă pe Minotar Harpalet și-l împușcă. Deși în luptă cu oamenii candidatului liberal Țăpoiu, Clemente Țigănuș este rănit grav la un picior (pe care doctorul asasin Dervari îl amputează

înadins), iar Iftodie Gînju este ucis în lupta cu „martorii lui Iehova”, prefectul Bușulemga, inspectorul Mînză și falsul activist Bărbuță nu iau măsuri în consecință, voind a scoate chiar pe frații Cioranu basmale curate. Darie însuși era să fie umflat cu țevia după propunerea chiaburului Răsvan Curcă din satul Temei și jupuit ca un „miel de Paște”, dacă n-ai fi știut să-i intimideze prin dîrzenie și prezență de spirit. În toate aceste episoade, rolul cel mai important îl are Oroș, secretarul județului și oamenii săi devotați, Gînji, reprezentanți ai maselor populare conștiente.

Anumite personaje și întâmplări. permit povestitorului să reia firul vieții lui Darie,, al rudelor, prietenilor și cunoștilor săi din diverse epoci, în continuarea autobiografiei din *Descult*. Reîntîlnim pe țigancă Zambila, aciuată între rîpele Clocociovului, unde lucrase și Darie în timpul primului război mondial. Zambila e acum mama Luricăi și soacra lui Minotar Harpalet, cel ucis de Bosoancă. La începutul celui de al doilea război mondial, Darie revede pentru oîtva timp, în satul dobrogean Sorg,, pe tătăroaica Uruma, fiica primarului Selim, la care argătise în 1920. Episodul dragostei cu Uruma, mama fiului lui Darie, Lank („șchiopul”) este unul din cele mai frumoase ale romanului. Și tot atât de uman este episodul cu Roza Caleb, doctoriță trimisă să îngrijească pe Clemente Țigănuș. Prietena din copilărie a lui Darie, Roza Caleb a fost internată doi ani în lagărul de la Buchenwald, ceea ce pricinuește autorului un reportaj zguduitor al atrocităților săvârșite acolo de naziști (scriitorul a vizitat acest lagăr după război). La spitalul din Telu sosește logodnica lui Țigănuș, Sarmiza Ciobanii, fostă muncitoare la o fabrică de chibrituri din București, încarcerată și torturată în închisoarea din Mîslea, în prezent activistă a regiunii de partid din Galați. Suferințele prin care a trecut Sarmiza Ciobanu în închisoare sînt descrise cu realism crud, punînd în evidență și bestialitatea schingiuitorilor inchișiției burgheze, dar și incomparabila rezistență, cu

neputință de înfrînt, a comuniștilor ilegaliști.

Multe capitole sînt consacrate zugrăvirii mediului provincial din orașelul Roșiorii de Vede, în care Dairie și-a făcut liceul în particular după primul război mondial. Aici se înfățișează parvenirea micii burghezii și represiunea faurghezo-moșierească a mișcării proletarietului, insistîndu-se în deosebi asupra ascensiunii politicianilor oportuniști de teapa lui Stanică Paleacu, a căpătuirii elementelor ariviste ca Lăipturei și a perversității mediocrităților intelectuale, aparținînd în special corpului didactic (profesorii secundari Tinion, Casiu Turtuilă, Dezideria Găzaru). Spiritul critic al scriitorului în prezentarea acestei lumi meschine, amorale, egoiste, este foarte viu. Nici chiar rudele lui Dairie nu sînt menajate. Astfel Jorj Brătescu, vărul lui Dairie, însurat cu fiica unui fabricant de brînză, cumpără, după moartea tatălui său, cărciuma părintească și-și conduce afacerile cu brutalitate.

„— Tmi pare bine, vere — îi spune odată Dairie — că astă-toamnă căinele care trăia în unchiul Tone n-a murit. S-a mutat cu coteț cu tot în sufletul dumitale”.

La care Jorj răspunde fără nici o tresărire :

„— N-am suiflet.. Am numai restaurant”.

Un episod memorabil mi se pare cel despre colega lui Dairie, Valentina, slujnică în casa deochiată a doamnei Use Hans, deși ocupația atribuită acestei fete pure, răsărind ca un crin într-o mocirlă, este întrucâtva neverosimilă. Excursia lui Dairie cu Valentina într-o pădure prilejuiește pagini de mare tensiune lirică, jar bătaia cu doi agresori țigani, Nae și Stroe, este iscusit povestită. În schimb tot ce se rapoartă la Despa, sora lui Filipache Pițigoi, alt coleg al lui Dairie, pare de-a dreptul incredibil. Invidioasă pe fratele ei Mancă fiindcă s-a însurat și pe Dairie, care, ca meditator, o ține la distanță, dedîndu-se la petreceri cu două curtezane, surorile Scute'lnicu, Despa se oferă profesorului Timom și ca să acopere apoi consecințele nesăbuiții sale, se sinucide dîndu-și foc cu benzină. Despa e un

caz patologic și oprirea scriitorului asupra lui reprezintă o alunecare în naturalism.

În volumul al treilea, patru capitole sînt închinat biografiei lui Licu Oroș, organizatorul campaniei din 1946 în Teliu. Aceste patru capitole sînt printre cele mai rezistente ale romanului și izbutesc să creeze figura muncitorului conștient de lupta clasei sale, condusă de partid, pentru micicirea regimului capitalist de exploatare. Licu Oroș are, așa cum autorul dovedește încă din primul volum al romanului, toate trăsăturile unui comunist ferm, decis, imposibil de abătut din drumul lui. Și mai presus de toate, Licu Oroș are o conștiință de clasă, instinctul revoltei sociale, necesare, inexorabile. Iată un personaj pozitiv meritînd cu-prisosință numele de erou de tip nou. Și încă această figură de erou nu ne-a fost dezvăluită în întregime, nu ni s-a spus totul în legătură cu ea. Volumele următoare o vor adînci desigur și o vor duce la desăvârșire.

Demn de subliniat este faptul că autorul a făcut ca eroul să provină din cel mai nordic ținut al țării noastre (numele său este o parte din toponimul Maramureș), din acea parte pe care regele Carol al II-lea (în roman „Buzatul”) a cedat-o cu ușurință în unna dictatului de la Viena. Proveniența eroului este simbolică și ea semnifică patriotismul comunist. De altfel Licu e fiul țăranului sărac Bale, din satul Condor, care, înrolat în timpul războiului în armata austro-ungară, încearcă să treacă de partea trupelor românești, fiind prins și spânzurat ca Apostol Bologa al lui Liviu Rebreanu.

Rămas de mic orfan, Licu Oroș intră muncitor în gară la Satu Mare, cunoaște în armată pe Gavril Toduță și prin acesta devine comunist. Prins pe cînd lipsea pe ziduri noaptea manifestele partidului în 1939, Oroș e arestat și inspectorul de siguranță Grunz îl supune la cazne de neînchipuit, dar nu scoate de la el nici un cu-

vânt despre tovarășii săi. Cu ajutorul unei mizerabile femei, Neaga, pe care Oroș avu-
sesse nefericita inspirație de a o lua în
căsătorie, Grunz arestează tot grupul lui
Oroș (Gavril Toduță, Marișcia Balint, lovea
Silef, Minu Uibaru, Dragalina Farcaș).
Numai Farcaș, fost funcționar la poștă, se
dovedește bicusnic și destăinuie tot ceea ce
știa în legătură cu grupul Marișcăi Balint,
pe când toți ceilalți au o purtare admirabilă,
cu toată nemaipomenita cruzime a lui
• Grunz și a schingiuitorilor din subordinea
lui. In cele din urmă lovea Silef (pe ade-
văratul nume Ștefana Bogdanof) din satul
dobrogean Lsar (simetric așezat, în cealaltă
extremitate a țării, cu aceeași valoare sim-
bolică) moare strangulată de călăul Grunz,
păstrându-și integritatea morală.

Sînt unele pagini, în aceste capitole, de
roman senzațional, în definitiv popular,
căci Sue și Dnmas-pere au fost mai
popolari chiar decît Balzac, însă altele au
mai degrabă tehnica dostoevskiană din
Crimă și pedeapsă și *Amintiri din casa*
morților. Paginile care descriu viața de în-
chisoare a lui Oroș, conversația sa cu un
păianjen (singurul prieten posibil acolo)
sau paginile în care Marișcia Balint stă de
vorbă cu propria ei inimă aparțin nu nu-
mai unui bun povestitor, dar și unui fin
analist al sufletului omenesc.

Epizodul cu escrocheria falsului inspector
din Ministerul de Interne Teofil Stînjenel
care șantajează pe Grunz pentru uciderea
loveai Silef, luîndu-i o sumă însemnată de
bani și bijuterii și fugind apoi peste gra-
niță, este o excelentă nuvelă polițistă, mai
ales că scopul ei e de a demasca nemai-
auzita venalitate a odiosului aparat de re-
presiune burghez. Acelaș scop are și epi-
zodul legăturilor soției lui Grunz, Mamita,
cu subinspectorul Orbescu, dar în intenția
de a face pe Grunz și ridicul, credem că
autorul a mers prea departe. Călăii nu sînt
ridiculi, n-au de ce să fie prezentați ca
atare. In ceea ce privește pe agenții Gă-
man, Landră și Pocal, oameni devotați ai
lui Grunz, aceștia nu sînt decît niște sicari.

Ca și în cazul Rușilor de Vede, • au-
torul expune și cîteva din notabilitățile
orașului Satu Mare, pe avocatul Pap Cl'au- >

diu, faimos prin afacerea cu bancnote „ban-
dajate”, pe cumnatul acestuia,- priapicul
popă Coriolan Bold, pe episcopul Kiss Ino-
cențiuu, politician manist cu fii aparținînd
celorlalte partide burghezo-fasciste, pe
maiorul de grăniceri Biliîndu, contrabandist
oficial. Afaceriști și exploataori cunoscuți,
ei lucrează în complicitate cu Grunz și
jecmănesc fără milă victimle, între altele
pe Rafira, mama lui Oroș, care pentru a-și
vedea fiul își vinde pînă și casa. Ceva din
energia nativă a Marei lui Slavici se în-
trevede în figura deloc neglijabilă a Raifirei
(creșterea conștiinței ei de clasă este în
curs).

O rezistență hotărâtă întâmpină uneltele
de represiune ale statului burghezo-moșie-
resc chiar din partea unor elemente decla-
sate. Arestate pentru intimidarea popula-
ției de la periferia orașului, acestea se soli-
darizează cu comuniștii. La București, unde
grupul comunist din Satu Mare este adus
spre sfîrșitul anului 1939 pentru conti-
nuarea instrucției, anchetatorii amestecă pe
comuniști cu delicvenți de drept comun și
cu țărani (aici va cunoaște Oroș pe Gînji);
dar niciunul din aceștia nu trădează, Gînji
fiind ei înșiși comuniști, iar ceilalți privind
cu respect acțiunea comuniștilor.

Ultimele cincisprezece capitole (din care
zece apărute numai în *Gazeta literară*)
folosesc ca pretext epic cazul bancherului
Alien Drugam, învinuit de asasinarea actri-
ței de revistă Tia Cudalbii. Afacerea se
complică servind nu mai puțin la
zugrăvirea în spirit de satiră violentă și
pamflet a societății bucureștene intrate în
descompunere. De la Buzatul cocoțat pe
tronul țării și pînă la ultimul borfaș, de-
filează prin fața ochilor noștri o galerie
nesfîrșită de personaje aparținînd tuturor
categoriilor sociale atinse de morbul delic-
vescenței, miniștri, înalți demnitari, diplo-
mați, intriganți, samsari, moșieri, oameni
de afaceri, magistrați, polițiști, ziariști, po-
liticieni mai mici și mai mari, apași, ser-
vitori, prostituate, chiar un jockey. Tendința
scriitorului a fost neîndoios să ne dea ta-
bloul complet a! fărădelegilor, viciilor, ob-

scurantismului care a dus la capitularea burgheziei față de fascism și la războiul nedrept împotriva Uniunii Sovietice alături de Germania hitleristă. Atitudinea de condamnare a scriitorului față de aceste stări de lucruri se străvede limpede. Ultima parte a pus autorului probleme serioase pe care gazetarul și romancierul Zaharia Staneu le-a rezolvat cu succes (ne hazardăm în această afirmație, necunoscând desfășurarea ulterioară a romanului).

Pentru trama epică a romanului, Zaharia Staneu a apelat încăodată la tipul foli-tonistic, popular, romanțând fără sfi-ală dosarul unei crime celebre, așa cum proceda Alexandre Dumas-pere. Intr-o literatură saturată de psihologism cum a fost literatura noastră între cele două războaie (Hortensia P. apadat-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holbau, etc.) acest gen nu mi se pare de disprețuit, căci dacă Balzac rămâne modelul romancierilor de caracterologie socială, Dumas își are și el geniul său. Și de fapt Zaharia Staneu ia de la acesta numai tehnica exterioară, accesibilă unui public foarte larg, simplificând modul de comunicare a observației care rămîne în sine profundă.

În orice caz, tipuri ca Alion Drugan, Arămie Tair, judecătorul de instrucție Tretin, ministrul de Justiție Derderian, prim-procurorul Pitroc, personaje negative, sînt acum suficient configurate, ca să nu mai vorbim de înimaginabilul Heliogabal de la cirna țării, de camarila sa infamă, de șacalii presei burgheze (Onufrie Butaru, Stelian Prolopopesu, Norocel Tăunosu ș.a.). De afacerea Drugan se interesează în primul rînd Buzatul, regizorul marilor combinații (pentru a pune mîna pe averea ban-cherului, el sîiește pe Tretin să supună pe împricinat la un tratament diabolic, de uzură, el însuși lovindu-l, spre a-l forța să mărturisească presupusa crimă, cu vîna de bou). Obstinația bancherului în tăgăduirea vinovăției ca să-și salveze averea, nu-i mai puțin persistență. Instrucția judecătorului Tretin pune la contribuție procedee infer-nale, presa exploatează cazul cînd în fa-voarea regelui, cînd în aceea a banche-

rului, urmărind nu descoperirea adevărului, ci șantajul. Arestarea samsarului turc Arămie Tair dezvăluie comisioane importante încasate în chip ilegal de persoane suspuse pentru tranzacții de stat. Regele și favorita sa folosesc prilejul pentru a trage la răs-pundere pe cei care nu au decontat corect sumele la palat, schimbă miniștrii și la-cheii ce nu-și „iobese țara și soveramul”. Afacerea ia pînă la urmă proporțiile unei diversiuni de mare amploare.

Este bine să observăm poate totuși că această parte care-și are sensul ei critic, demascator, impune o anume măsură pen-tru a nu degenera în roman negru. Presu-punem că în volumele următoare scriitorul va satisface mai curînd curiozitatea citi-torului în chestiunea asasinării Tiei Cu-dalbii și că va relua tema principală : lupta comuniștilor pentru doborîrea regimului de teroare polițienească burghezo-moșieresc. Din acest punct de vedere așteptăm con-tinuarea romanului cu nerăbdare.

Asupra celor cinci volume scrise sînt desigur încă multe de spus și nu ne în-doim că se vor -spune. Răspunzând întrebă-rilor puse de studenți cu prilejul unui sim-pozion în jurul romanului său, scriitorul și-ia exprimat propria sa insatisfacție față de anumite pagini aruncate pe hîrtie mai în fugă, gazetărește, înainte de definitivă lor cristalizare artistică. Romanul a fost redactat pe măsura publicării în revistă, zilnic, timp de un an de zile, într-o încor-dare supremă chiar pentru un om cu obiș-nuința scrisului ca jurnalistul Zaharia Staneu. Cu toate acestea, *Rădăcinile sînt amare* n-a suferit prea mult sub raport sti-listic, beneficiind într-o măsură superioară de rezervele poetice ale autorului. Și de altfel, într-un roman de dimensiunile *Ră-dăcinile sînt amare* cine ar sta să inven-tarieze scoriile gramaticale, spuma de la suprafața lavei revărsate din craterul unui vulcan ?

Nu virtuozități expresive așteaptă citi-torul de la Zaharia Staneu, risipitor gene-ros de astfel de efecte în opera sa poetică, în poemul liric *Descult* și în altele alte pagini, fie și de jurnal. Dar problema am-

plexiunii fenomenelor sociale, a perspectivei de creație interesează în literatura angajată pe drumul realismului socialist și din acest punct de vedere scriitorul are încă de rezolvat sarcini grele. Tabloul luptei dintre fontele revoluționare și cele reacționare în perioada dinaintea celui de al doilea război mondial, înfățișat deocamdată prin reducere la cei doi poli, trebuie completat în interior, dându-se locul cuvenit și exponenților de la mijloc, în fond categoriilor sociale largi, care nu se confundă nici cu vînfurile exploatoare de la conducere și nici n-au ajuns la conștiința elementelor înaintate. Cititorul vrea să aifle din desfășurarea viitoare a romanului *Rădăcinile sînt amare*, ce gîndea omul de pe stradă, cetățeanul și săteanul, care era poziția lor față de samavolnicia monarhului și a uneltelor sale, față de mașinarțiile marii burghezii și față de eroica luptă subterană a comuniștilor, pentru a nu rămîne cu o impresie simplificată a ciocnirilor sociale. O imagine cuprinzătoare a oamenilor muncii de la orașe și sate trebuie să constituie preocuparea de căpetenie a scriitorului în romanul în curs de elaborare.

În ceea ce privește momentul 1946, acesta a fost de asemenea numai sugerat în roman, el fiind punctul de ajungere a acțiunii. Dar, sosit acolo, scriitorul va trebui să adîncească și să completeze iarăși tabloul, lărgindu-și considerabil raza de observație, spre a ne prezenta fenomenul trecerii către o nouă orînduire social-politică în toată amploarea sa. Cele cîteva acte ale lui Darie și ale lui Oroș nu pot rămîne niște manifestări mai mult sau mai puțin izolate, ele trebuiesc integrate în acțiunea cu caracter mult mai vast de răsturnare a vechii orînduiri. Încăodată, scriitorul va trebui să depună eforturi uriașe pentru ca imaginea realității pe care ne-o va oferi să fie bogată și complexă, de mari semnificații ideologice și artistice.

Data fiind experiența umană a scriitorului și capacitatea de creație dovedită în primele cinci volume ale romanului-fluviu *Rădăcinile sînt amare*, toate speranțele ne apar legitime și nu putem decît să urăm lui Zaharia Stancu succes în întreprinderea sa.

Altscella nea

EMISIUNE LITERARĂ ÎN CINSTEA LUI 23 AUGUST

Printre emisiunile literare cele mai ascultate am înregistrat, fără îndoială și pe cea intitulată „Să citim împreună pagini din lucrările în cinstea zilei de 23 August”. În interesul cu oare este așteptată această emisiune se află cu siguranță și bucuria de a pătrunde în laboratoru'l intim al scriitorului, acolo unde se plăsmuiesc viitoarele opere. Satisfacția de a cunoaște cu câteva luni mai de vreme subiectul, personajele și ideile unei cărți se împletește cu farmecul pe care-l prezintă confruntarea fragmentelor și a primelor versiuni cu rezultatul final al procesului de creație. Dar ceea ce face importanța acestei emisiuni și-i dă o semnificație deosebită, este faptul că un mare număr de cititori își pot da seama de puternicul răsunet pe care-l are în conștiința scriitorilor aniversarea de la 23 August 1959.

Emisiunea aceasta, care la prima vedere pare un volum de texte răslețe, se dovedește, când o cercetezi mai de aproape, o antologie bine încheiată. Bucățile citite realizează tabloul eforturilor conjugate ale poezilor, prozatorilor și dramaturgilor noștri de a sărbători cum se cuvine cei cincisprezece «ni de la eliberare. Unele din episoadele radiodifuzate evocă, învie și definesc actul de la 23 August 1944, degajându-i înțelesurile și iluminându-i izvoarele. Așa de pildă, am putut asculta un fragment din romanul lui Ion Istrate „Tinerețe fără tinerețe” a cărui acțiune se petrece în Moldova și ne poartă în cele mai felurite medii sociale. Personajul central al bucății ascultate, Morariu Alexandru, este un muncitor tipograf care a primit din partea Partidului Comunist Român sarcina de a se înrola voluntar în armata pentru a răspândi în nodurile ostașilor adevărul. Eroul este o fire dîrză, plină de demnitate, un ora care știe să-și ducă la bun sfîrșit misiunea. Într-un rând, înțelegînd că exasperarea soldaților a atins un punct culminant și sesizînd că mizeria morală și materială în care aceștia sînt asvîrliți conține în ea fermentii unei rebeliuni, Morariu declanșează o mișcare de nesupunere care curînd devine aproape generală. Sălbăticia căpitanului Vlădoianu, ofițer cinos care și bate soldații „de plîng și pietrele în vilcele” este, ca să spun așa, pretextul oficial al răzvrătirii. De fapt cei 700 de ostași care ies la raport își strigă ura împotriva foamei, a războiului, a nedreptății. „Nu-i chip de trăit” — spun ei. Și este într-adevăr impresionantă imaginea mulțimii în uniformă și care dincolo de regulamente, dincolo de interdicții și de toate constrîngerile face să se audă glasul inimii ei. Nimeni nu poate să judece un roman după zece pagini, dar, cel puțin acestor file, să

le recunoaştem meritul de a aduce în amintire durerile şi neliniştile unei' epoci, ca şi pe necunoscuţii, mulţii, anonimii ei eroi.

Cîteva săptămîni mai înainte, în cadrul aceleiaşi emisiuni, radioul ne-a prezentat un tînăr romancier, autorul a două importante tomuri care vor vedea lumina tiparului la 23 August. Autorul acestor volume este Constantin Chiriţă, iar romanul său îmbrăţişează destinul unor eroi care iau parte directă la lupta pentru construirea socialismului. Nu ne propunem, bine înţeles, să discutăm o carte de 1000 de pagini după un episod pe care l-am citit, pentru a ne exprima exact, cu urechea. Cu toate acestea, să ni se dea voie să spunem că om recunoscut chiar în aceste pagini perspectiva interesantă şi probabil revelatoare pe care i-a impus-o romancierului dramaticul său material de viaţă.

În fragmentul radiodifuzat, Chiriţă prezintă ultima etapă dintr-o bătălie mai lungă şi mai grea în care s-au angajat muncitorul Alexandru Severin şi inginerul Pîrvan. Severin lucrează de douăzeci de ani la o importantă inovaţie menită să automatizeze procesul de producţie. De-a lungul acestor ani el a modificat în repetate rînduri planurile, modernizîndu-le şi perfecţionîndu-le. În cele din urmă, cu sprijinul tovarăşilor săi de muncă şi în primul rînd al inginerului Pîrvan, a elaborat forma lor definitivă reuşind să aducă o contribuţie însemnată la progresul industriei noastre.

Ceea ce izbuteste această emisiune, este nu numai să ne pună la dispoziţie crâmpoie din opere viitoare, dar şi să reconstituie cu ajutorul bucăţilor citite un întreg climat spiritual, într-un cuvînt să dea o expresie vie a frontului nostru literar şi a muncii sale în cinstea zilei de 23 August.

B. E.

FILME NOI

Există două moduri prin care studioul de filme „Bucureşti” a hotărît să sărbătorească cea de a 15-a aniversare a zilei de 23 August. Se află pe şantier trei filme a căror tematică este izvorîtă din evenimentele petrecute în jurul lui 23 August 1944, într-o perioadă imediat premergătoare sau următoare actului revoluţionar. Titlurile actuale ale acestor filme sînt „Valurile Dunării”, „Furtuna”, „Steaua”. Desigur că în momentul scrierii acestor rînduri pronosticurile sînt premature, filmele citate fiind la începutul perioadei de -turnare. Singurele date care pot fi oferite se limitează la cele informative. Filmul de aventuri „Steaua” este realizat pe baza cunoscutei scrieri „La miezul nopţii a căzut o stea”; „Valurile Dunării”, în ciuda titlului evocator al unui vals este o operă dramatică -al cărei scenariu este semnat de Francisc Munteanu şi a cărui realizare a fost încredinţată regizorului Liviu Ciulei (asistat de autorul scenariului), care, dealtminteri, ea şi apare în film. Se află, apoi, în producţie, un număr de filme, a căror acţiune nefiind nemijlocit legată de ziua de 23 August 1944, îşi propun să oglindească fragmente din viaţa nouă a patriei noastre şi sînt prin aceasta strîns legate de evenimentul revoluţionar pe care îl sărbătorim. „Avalanşa” face o incursiune într-un domeniu pînă acum slab prezentat în filmele noastre, anume în viaţa muncitorilor dintr-un nou oraş industrial. După cum, tot mediul industrial, de astădată lumea minerilor, constituie tema unui scurt metraj pe care-l sperăm curînd realizat. Este vorba de o schiţă cinematografică intenţionată pe baza unui

reportaj literar. În genere trebuie semnalat faptul că studioul „București” își îndreaptă atenția spre explorarea realității imediate, făcînd o tentativă care va fi în mod necesar încununată de succes : ne referim la filmele de scurt metraj realizate pe baza unor întâmplări autentice din viața oamenilor muncii, filme ale căror puncte de pornire sînt reportaje publicate în presa noastră. În genere credem că atenția acordată scurt metrajului nu va putea da decît rezultate bune, deoarece va face posibilă încercarea puterii unor cadre artistice tinere într-o măsură mult mai mare decît s-a făcut pînă în prezent. Se pare că genul care ar putea fi definit ca un corespondent al reportajului literar și care se caracterizează înainte de toate prin autenticitatea strictă a întâmplărilor relatate, se pare că acest gen promite să devină ivrtportaat în profilul producției noastre cinematografice. Desigur că în acelaș timp se cere salutată abordarea comediei care va completa tematica citată prin prezența în producție a filmului „Băieții noștri”, a cărui acțiune spumoasă și cu haz se desfășoară în mediul tineretului sportiv (deci și comedie și sport !). La aceasta se mai adaugă ingenioasa parodie la care lucrează acum Ion Popescu-Gopo, „De dragul prințesei”, precum și filmul „Telegrame” inspirat din opera lui Caragiale. Celălalt mod în care studioul „București” întîmpină marea sărbătoare este acela de o rezonanță mai largă și pornit din faptul reorganizării redacției de scenarii. După eliminarea balastului pe care-l constituia un portofoliu inadecvat sarcinilor ce stăteau în fața cinematografeii, redacția de scenarii a pornit la lucru ghidîndu-se după un considerent lucrativ : trebuie să asigure scenariile necesare producției ! Gîndul acesta a fost completat cu acela al asigurării a ceea ce se numește ritmicitatea producției. Așa a început încă de acum efortul de pregătire a portofoliului pentru anul următor. Pînă de 'curînd, anul cinematografic nu se compunea din 12 luni, întreaga producție fiind aglomerată, din pricina unei defectuoase activități, în doar cîteva luni ale fiecărui an. De data aceasta ne parvin informații privitoare la pregătirea unei vaste ecranizări a romanului lui Titus Popovici „Setea”, la începerea pregătirii unor scenarii de cele mai variate genuri, un film oglîndind viața și activitatea oțelariilor din Hunedoara, o biografie romanțată a cîntăreței Darclee, o comedie din viața tineretului, ecranizarea basmului „Harap-Alb” ș.a. Iată-ne așa dar în fața unei producții care se promite bogată și variată și care anunță realizarea unor filme corespunzătoare cu o tematică răspunzînd cerințelor actualității, nevoilor culturale și ideologice ale spectatorilor.

I. B.

TEATRUL ÎN ȘCOALĂ

* *^cv3"* *finul acesta elevii unor școli din București au pregătit o serie de spectacole — JJ&v jJJ (unele au fost transmise și la posturile noastre de televiziune) — cu totul remarcabile. Aceasta datorită în primul rînd grijii atente care se acordă în școala noastră nouă educației artistice a elevilor, paralel cu educația cetățenească sau cea științifică.*

Există mai în fiecare școală, pe lîngă alte cercuri de specialitate menite să îndrume cu atenție munca și aptitudinile elevilor, și cercurile dramatice — care sînt, în cele mai multe cazuri, patronate de către un teatru. Patronajul acesta merge de la îndrumarea cercului de către actori (repertoriu, interpretare, regie,) pînă la ajutorul practic al punerii în scenă a spectacolului- respectiv (scenă, decoruri, machiaj, costume, etc.).

Cîtă diferență între vodevilurile sau slabele înscenări improvizate de la serbările școlare de altădată, care se ștergeați din memoria spectatorilor și a interpreților chiar a doua

zi, rămânând „imortalizate” doar de fotografii din centrul oraşului — şi spectacolele de un înalt nivel artistic ale elevilor din cercurile dramatice care funcţionează astăzi în şcolile noastre.

Activitatea depusă de elevi în aceste cercuri este intensă ; ei muncesc aici cu seriozitate şi pasiune pentru pregătirea pieselor înscrise în program. Şi, cum e şi firesc, sînt alese acele piese care prezintă interes pentru vîrsta şi preocupările interpreţilor.

Astfel, cercul dramatic al şcolii „Zoia Kosmodemianskaia” patronat de Teatrul Municipal, a prezentat piesa Mărgăritei Aligher „Poveste despre dreptate”. E vorba aici de o alegere cu o dublă semnificaţie : drama Mărgăritei Aligher răspunde nevoilor vîrstei (înfăţişează momente din viaţa şcolărilor) şi este direct legată de destinul luptătoarei al cărei nume îl poartă, şcoala din Bucureşti.

„Poveste despre dreptate” redă minunat viaţa şcolăriţei Zoia, care în zilele Marelui Război pentru Apărarea Patriei s-a înrolat în rândurile partizanilor şi a luptat cu demnitate şi eroism pînă la ultima suflare împotriva cotorpitorilor nazişti.

În interpretarea foarte finăruului colectiv al cercului dramatic (numai deţinătoarea rolului Zoiei este în clasa a XI-a, cei mai mulţi protagonişti sînt abia în clasa a IX-a), piesa Mărgăritei Aligher a căpătat o interpretare tinerească, plină de avînt. Interpreta rolului Zoiei a ştiut să sublinieze nota visătoare a caracterului eroinei ea şi dirzenia şi eroismul ei în luptă. Scenele de front s-au impus prin realismul şi poezia lor eroică, în ciuda faptului că interpreţii băieţi erau insuficienţi numericeste şi au fost înlocuiţi de fete în travesti.

Spectacolul şcolii „Zoia Kosmodemianskaia” s-a remarcat prin poezia eroismului tinerec şi printr-o interpretare caldă, profundă, remarcabilă.

Aceaşi constatare am făcut-o şi cu prilejul spectacolului şcolii „D. Cantemir” „Prietenii ei”, — după piesa lui V. Rozov, al şcolii „Matei Basarab” care a prezentat tot o piesă de Rozov „În căutarea bucuriei”, al cercului dramatic din şcoala „C. A. Rosetti”, cu piesa „Viaţă nouă” după A. Macarenco, şi încă a altor alte şcoli din Bucureşti.

În ceea ce priveşte spectacolul cu piesa „Prietenii ei”, spectacol patronat de „Teatrul Armatei” — acesta s-a remarcat printr-o strînsă coeziune a colectivului de elevi care l-au prezentat.

Piesa lui Rozov „Prietenii ei”, inspirată din viaţa şcolărilor, sovietici, zugrăveşte poezia vîrstei şi forţa morală a colectivului. Ea şi-a găsit în interpreţii de la „D. Cantemir” rezonanţe adînci şi originale. Trebuie spus că jocul elevei care a întruchipat-o pe Maşa — eroina principală a piesei — s-a remarcat prin sinceritate şi intensitate. Nenorocirea Masei, care constată îngrozită că îşi pierde vederea şi nu poate să mai facă faţă lecţiilor, groaza ei că va orbi şi că va deveni inutilă societăţii, i-au smuls tinerei interprete lacrimi adevărate şi accente profunde. S-au resimţit — după cum era şi firesc — din cauza unei insuficiente aprofundări a rolului, interpreţii eroilor maturi (în speţă — părinţii Masei — mai puţin „tatăl” — şi învăţătoarea) un neajuns explicabil de altfel dacă ne gîndim la vîrsta fragedă a artiştilor.

Am amintit doar cîteva din spectacolele cercurilor dramatice din şcoli, dar trebuie spus că' alte multe similare s-au desfăşurat în Capitală. Ceea ce ne reţine îndeosebi atenţia e seriozitatea şi înaltul nivel artistic al acestor spectacole, faptul că ele sînt departe de amatorism. Aceasta se datoreşte fără îndoială — cum spuneam- la început — grijii permanente a şcolii noastre noi pentru educaţia artistică a tinerei generaţii şi constituie în acelaşi timp un prilej de afirmare a talentelor din rîndul cărora se vor recruta poate mîine slujitori de seamă ai teatrului.

11. T

DESPRE GAZETELE DE UZINĂ

Despre existența gazetelor de uzină se vorbește de obicei prea puțin în presa centrală. Și totuși, afit prin numărul lor — foarte mare — cit și prin însemnătatea rolului pe care-l îndeplinesc, aceste gazete merită toată atenția noastră.

Ceea ce se remarcă mai ales în anii din urmă la gazetele de uzină este j sînt în majoritatea lor organe de presă comunistă, capabile de a se ridica la rolul înalt ce le revine. Un muncitor al uzinei care ia în mîna un asemenea ziar capătul de îndată o privire de ansamblu asupra întregii activități ce se desfășoară în uzină în acel moment, ia cunoștință de toate inovațiile care s-au introdus în procesul de producție în ultima vreme și cunoaște indirect pe autorii acestor inovații, e în stare să-și dea seama ce direcții, principale urmărește uzina în acel moment, încotro trebuie să-și îndrepte și el toată atenția și toate forțele sale. Am urmărit cu o atenție deosebită colecțiile ziarelor „Viața Uzinei” (Organ al Comitetului de Partid, al Comitetului de întreprindere și al Direcțiunii Uzinelor „23 August” și „Republica”), „Tractorul” (Uzinele „Ernst Thaimana”) și „Viața Uzinei noastre” (Uzinele „Ianoș Herbak”). Toate aceste ziare se compun din știri, și articole scurte care dau o imagine vie a activității profesionale, culturale și sportive a muncitorilor. Din ele răzbat principalele preocupări ale oamenilor muncii în cadrul producției și în timpul liber.

Colecția ziarului „Tractorul” ne oferă o imagine emoționantă a luptei întregii uzine-pentru scăderea greutății tractorului, luptă urmărită luni de zile cu consecvență de întregul colectiv, de la directorul general pînă la ultimii absolvenți ai școlii profesionale. In acelaș ziar, muncitorii din uzină plecați în străinătate publică scrisori amănunțite cuprinzînd bogate relatări asupra tocurilor pe unde au trecut, oamenilor pe care irciu cunoscut și convorbirilor pe care le-au purtat cu aceștia.

Ziarele de care vorbim tîn muncitorii la curent cu ultimele noutăți de la combinatul tehnic, cu viața cartierului uzinei, ele semnaleză nemulțumiri acolo unde există, Intervin în relațiile dintre maiștri și tineri, reflectă viața de partid și de U.T.M. Se poate afla, din lectura lor, că lăcătușul Andrei Constantin din secția tras la rece de la „Republica” a construit o mașină de ghilotinat țevi, că muncitorul Pelin Constantin e un pasionat cumpărător de cărți, că muncitorul Dobai Francisc economisește lunar talpă pentru 4.000 de perechi de încălțăminte, că muncitoarea Barbu Ioana, popicără pasionată a atins recordul de 359 popice doborîte, că la căminul de copii de la „23 August” va fi angajată o profesoară de pian, în urma. cererii copiilor de a învăța să cînte la. acest instrument, că muncitorii de la forjă cer să li se distribuie mai multe bilete de operă, că muncitorii care locuiesc pe strada Cristache Minciu și-au pavat singuri, strada prin muncă voluntară, etc.

Ziarele de uzină oferă o mărturie vie a. exigențelor culturale mereu crescînde ale muncitorului din zilele noastre, o imagine a profilului lui intelectual. Lucrătorii, din noile noastre uzine se înscriu în cinecluburi. și fac filme, sînt mereu avizi de noutăți științifice și tehnice, citesc mult, se preocupă de cosmonautică, își înscriu copiii în cercuri de muzică și balet.

S. L.

DISCUL LITERAR

mpriarea unui disc literar naște probleme destul de anevoioase. O primă dificultate o constituie alegerea textului. În ciuda aparențelor, genul dialogat se dovedește nepotrivit discului. Audiată numai, piesa de teatru — concepută prin definiție în vederea spectacolului — pare sărăcită. Indicațiile regizorale, ce suplinesc la lectură elementele vizuale, nu pot fi încorporate audiției decât cu prețuri unor acrobații supărătoare. La fel de impropriu înregistrării se arată și orice alt text literar în care precumpănește dialogul. Interpretat de către un singur actor, suscită confuzii, pe care la lectură le înlătură punctuația. Fragmentat pe roluri, se fărâmițează. Dovadă, unele înregistrări de basme. „Capra cu trei iezi”, „jucată” de un grup de actori, a rezultat ceva hibrid, nici basm, nici scenariu. Discului nu i se potrivesc modalitățile literare, implicând dese intervenții verbale ale mai multor personaje. Proza scurtă narativă și poezia dinamică îi sînt cele mai propice.

Nu mai puțin dificilă se vedește alegerea interpretului unui disc. Lipsit de aportul gestului și mimica, actorul se simte stingherit și caută adesea să le suplinească prin virtuozități vocale. Ori discul, prin definiție sobru, evidențiază orice stridență. Rezultă deci că se poate vorbi de un profil al discului literar, ale cărui caracteristici, deși se întâlnesc pe alocuri cu cele ale spectacolului teatral și ale emisiunii radiofonice, sînt totuși deosebite de ale lor. De aceea, eliberarea lui de sub tutela radiodifuziunii — „Electrecordul” s-a mulțumit o vreme să copieze înregistrările radiofonice — e. cum nu se poate mai binevenită, după cu-m o dovedește discul „Versuri, de poeți romîni contemporani”.

Placa de ebonit prinde să se rotească descătuișind glasul actorului Ion Manolescu : „Sînt măr de Ungă drum și fără gard I La mine în ramuri poame roșii ard...” Aparent vocea va rămîne calmă. Versurile își vor accentua înțelesul, pe măsura înșiruirii, fără ca ea să-și schimbe tonalitatea. Totuși, vibrațiile ei vor fi din ce în ce mai intense. „Și dacă vrei s-aduci cuiva mulțam / Adu-l țarinii ce sub mine-o am...” Ideea s-a valorificat și nuanțat cu aceea simplitate pe care numai deplina apropiere a textului o îngăduie interpretului. Discul alătură poemului lui Mihai Beniuc. „Mărul de lingă drum”, două fragmente din „Surisul Hiroshimei” de Eugen Jebeleanu, un fragment din poemul Măriei Banuș, „La porțile raiului” și „Cîntec pentru nevastă” de Cicerone Theodorescu.

Poetul Eugen Jebeleanu, citind el însuși fragmentele alese pentru înregistrare — „Intîlmire cu Hiroshima” și „Cuvîntul japonezului către ocupant” — se dovedește un excelent recitator. Pauze, sensibil menajate între versuri, susțin tensiunea, accentuiază clocotul po'enjului.

Interpretarea actriței Clody Bertola desvăluie substanța generoasă a poeziei Măriei Banuș, precum cea a lui Octavian Cotescu evidențiază vitalitatea „Cîntecului” lui Cicerone Theodorescu.

Patru dintre cele mai reprezentative realizări ale liricii noastre contemporane pot pătrunde în cele mai depărtate colțuri ale țării. Împreună cu discul ce cuprinde versuri de Mihail Eminescu, interpretate de către actorul George Vraca, vor dezvălui frumusețea poeziei £ sigur că oricine, ascultîndu-l, pe un cît de modest patefon, va fi îndemnat să caute cartea în care sînt tipărite. Și apoi alte cărți.

R. I

FERICIREA LUI MITREA CIOBANU

editorul bulgar Petko Boikinski, vechi militant comunist, publică într-unui din numerele trecute ale revistei „Septembri” o lungă nuvelă intitulată „Fericirea lui Mitrea Ciobanu”, care narează viața zbuciumată a unui tînir revoluționar refugiat pe meleagurile noastre în anii de neagră reacțiune care au însîngerat Bulgaria acum cîteva decenii.

Nuvela, cu un pronunțat caracter autobiografic, prezintă un interes deosebit pentru cititorii din România, întrucît acțiunea se petrece în București, iar eroii, cu excepția povestitorului, sînt romîni.

Pe un ton plin de emoție, Boikinski povestește suferințele îndurate de Petko. Pierdut într-o lume necunoscută, eroul e condamnat să rătăcească flămînd pe străzile zgomotoase ale unui oraș în care luxul cel mai orbitor se învecinează cu mizeria cea mai neagră.

Departate de patrie, amenințat să piară încolțit de nevoi, Petko nu descurajează și se ridică deasupra suferințelor cînd încetează de a mai fi singur ! Cei care-l înconjoară sînt oameni tot atît de sărmani ca și el, muncitori cu ziua trudind din greu, hărțuiți de poliție, adăpostindu-se sub podurile Dîmboviței.

Printre acești oameni, mai buni sau mai răi, descoperă Petko o inimă mare, un prieten devotat : e vorba de bătrînul tăietor de lemne Mitrea Ciobanu.

Mitrea îl întovărășește pe tînărul Petko prin furnicarul orașului și-l face să priceapă viața.

Datorită lui Mitrea, Petko își redobîndește încrederea iar firea sa de luptător, învinge piedicile, îngenunche suferința. Dar nu fără jertfe. Fiindcă soarta face ca în clipa cînd Petko se reîntoarce la viață, bătrînul Mitrea să moară doborît de boală.

...într-o noapte de vară sub podurile Dîmboviței, Mitrea îi povestise lui Petko viața sa, amintirile sale din tinerețe și îi dezvăluise o taină. O poveste de dragoste.

Mitrea moare, dar el va rămîne viu în inima lui Petko. Prin ploaia deasă și rece de toamnă, acesta își întovărășește singur prietenul pe ultimul lui drum.

Caracterul oarecum autobiografic al nuvelei oferea un spor de autenticitate, care se suprapune fabulației oarecum romanțioase.

Atmosfera din Bucureștiul de acum cîteva decenii este reconstituită destul de bine. Din descrierea autorului străbate dragostea pentru orașul în care și-a petrecut anii tinereții.

Noapțile sub podurile Dîmboviței, puținele răgazuri de petrecere ale „golaniilor” sînt evocate cu nostalgie, amintind de povestirile lui Gorki.

Nuvela „Fericirea lui Mitrea Ciobanu” se situează pe linia unei bogate tradiții literare, ilustrate de numele unora din cei mai însemnați scriitori bulgari, pe care împrejurările i-au făcut să ne cunoască îndeaproape țara : Hristo Botev, Ivan Vazov și alții care au trăit vreme îndelungată pe pămîntul nostru și au scris despre poporul român pe care l-au iubit.

Petko Boikinski reia această tradiție în nuvela amintită, operă de o mișcătoare sinceritate.

E. M.

„ACȚIUNI PSIHOLOGICE” ȘI DOCUMENTE PSIHOLOGICE

în Franța, ca și în alte țări occidentale, se poate observa de la o vreme un fenomen oarecum bizar pe care-l semnaleză revista „La nouvelle critique” : o serie întreagă de generali de armată au început să-și descopere rînd pe rînd înclinații către delicata știință a psihologiei. Neglijînd cărțile de strategie, ei disetă cu aprindere despre senzație, percepție și imagine, despre subconștient și despre

reflexul condiționat. Aceiași generali fac experiențe și cercetări, țin conferințe științifice și publică dizertații în jurul celor mai diverse subiecte de psihologie. S-a ajuns pînă acolo încît numărul psihologilor militari întrece cu mult pe acela al cercetătorilor Academiei și al cadrelor universitare de specialitate. Generalii-psihologi par de altfel surprinși ori de cîte ori descoperă că se mai află în Franța, și alți oameni care se interesează de problemele psihologiei, în afară de ei.

Interesul științific al generalilor pentru studiul psihologiei este însă doar aparent. În realitate, toată această nouă promoție de „psihologi” se încadrează într-o acțiune bine organizată, cu scopuri practice foarte precise, ce poartă numele de „acțiune psihologică”.

„Acțiunea psihologică” s-a născut în anii din urmă, după descoperirea de către militarii francezi, în timpul războiului din Vietnam, a importanței militare decisive pe care o are moralul soldaților și al civililor cu care aceștia vin în contact. Numai că, departe de a înțelege că moralul, ridicat al luptătorilor vietnamezi se datora tocmai faptului că poporul vietnamez lupta în slujba unei cauze drepte — cauza, eliberării poporului vietnamez — psihologii-militari francezi au început să cerceteze cu multă râvnă care ar fi putut fi „mobilurile psihologice” cu care s-ar fi acționat asupra stării, de spirit a luptătorului vietnamez, însușindu-i acel entuziasm care s-a făcut remarcant în timpul războiului. În urma unor studii îndelungate, ei au ajuns la concluzia că totul s-ar fi datorat descoperirii de către conducătorii poporului vietnamez a „rezonanței magice” pe care ar avea-o prin structura sa fonetică cuvîntul „DOCLAP”, care înseamnă în vietnameză „Independență”. Subtilii psihologi-generații au observat că în timpul războiului, pe toate timbrele poștale era scris cuvîntul „DOCLAP”, că în gări se aflau lozinci care conțineau și ele cuvîntul „DOCLAP”, și că pînă și la radio putea fi auzit mereu acelaș cuvînt „DOCLAP”. Incintați de descoperirea lor, ei au început să emită teorii savante care demonstrau în ce fel rezonanța cuvîntului „DOCLAP” a acționat asupra, subconștientului soldatului vietnamez, etc. etc. În urma acestei mari descoperiri, a luat ființă, și celebra „Acțiune psihologică”, a cărei definiție este: „Aplicarea coordonată de măsuri și de mijloace variate destinate a influența opinia, sentimentele, atitudinea și comportarea unor medii neutre sau prietene, în scopul de a contracara influența adversă și de a-ți păstra simpatia, celor neutri sau de a întări hotărîrea și voința combativă a prietenilor”.

„Acțiunii psihologice” i s-a înjghebat cu chiu, cu vai, și un fundament teoretic. Acesta demonstrează că acțiunea psihologică e posibilă pentru două feluri de motive: sociologice și psihologice. Motivul sociologic: omul secolului nostru ar fi devenit un om al masei, caracterizat prin ruperea de tradiție, prin pierderea valorilor, prin cufundarea în singurătate. Ceea ce mai caracterizează în plus pe „omul masei” este Imitația și sugestibilitatea. „Pentru omul din masă, astfel plasat în vidul social, telecomanda spiritelor devine posibilă”, — explică teoreticienii acțiunii psihologice.”

Motivul psihologic care face posibilă acțiunea psihologică ar fi acesta : cuvintele trebuie și pol avea un ecou în subconștient. Tocmai pe această bază, propaganda utilizează două mecanisme de psihanaliză colectivă — refularea și resentimentul.

Psihologii-generali au ajuns chiar la concluzia că lupta proletariatului. împotriva capitalismului ca și lupta de eliberare, a popoarelor din Asia și Africa de sub jugul colonialist se explică toate prin refulare. Și convingși de acest mare adevăr, toți generalii-psihologi au început să studieze cu multă râvnă... operele clasicilor marxism-leninismului; doar-doar or prinde și ei printre rîndurile vreunei broșuri, marxiste vreo metodă de „psihanaliză colectivă”, pe care s-o aplice apoi repede în cadrul „acțiunii, psihologice”.

Fără îndoială, acest aspect comic al lucrurilor ascunde o realitate limpede pentru orice ochi lucid : anume că pînă și cercurile agresive au început să înțeleagă că starea de spirit normală a popoarelor se opune scopurilor lor. Numai că telecomanda nu va avea niciodată vreun efect asupra voinței de pace și libertate a popoarelor.

A. V.

„STRATEGIA MARI ȘTIINȚE”

Pstrategia marii științe” s-ar potrivi mai bine ca titlu pentru un reportaj fantastic-științific al zilelor noastre, cînd sîntem mereu literalmente „pînziți” de descoperiri senzaționale. Dar reportajul Ecaterinei Strogova ca și acela al lui furie Ritov („Novii Mir” și „Znamia”, aprilie 1959) sînt făcute „pe viu”, iar „pe viu” înseamnă un șantier, înseamnă muncitori și academicieni și, mai ales, pregătirile practice ale unui apropiat start îndrăzneț și masiv al științei ! Un start care prin amploarea sa ar părea de domeniul fantasticului, dacă nu l-ar fi „trădat” tocmai... realitatea sa.

Valorificarea intensă a bogățiilor naturale și a resurselor energetice ale Siberiei, este unul din obiectivele principale ale septenalului. Pe un teritoriu echivalînd cu jumătatea continentului asiatic se vor dezvolta noi centre industriale și agricole, noi și considerabile forțe de producție ale comunismului, întruchipînd totodată ultimile realizări ale științei. Legătura cu producția, această trăsătură specifică științei în socialism, îmbracă acum o formă nouă. Știința se amplasează spațial în mijlocul producției. Orașelul academic, care își ridică schelele la Novosibirsk, va fi sediul secției Siberiene a Academiei de Științe a U.R.S.S. El va fi dotat cu- 14 institute de cercetări, un centru de calcul electronic, o universitate, locuințe și amenajări social-culturale. Creerul științific al producției va lucra nemijlocit în centrul organismului ei propriu-zis.

Secolul nostru a adus schimbări în formele și metodele muncii științifice. Cercetarea științifică a devenit complexă prin întrepătrunderea și conexiunea variatelor ramuri și discipline. Savantul izolat, geniul solitar a cedat locul echipei. Metodele și formele colective de muncă științifică s-au impus în mod obiectiv, ca un factor stimulator al progresului științific. Dar dependența institutelor și centrelor de cercetări față de grupuri monopoliste și subordonarea lor intereselor mercantile și politice ale acestora limitează în Occident eficiența acestor metode, frînînd totodată progresul științific și denaturînd menirea esențială a științei, aceea de a servi interesele generale ale societății întregi, de a contribui la bunăstarea tuturor membrilor ei. Anul trecut, în fața succeselor uimitoare ale științei sovietice, în S.U.A., Franța și alte țări din Apus s-au spus multe adevăruri amare cu privire la situația științei și a omului de știință în capitalism. Știința sovietică și a celorlalte țări socialiste se dezvoltă în climatul gândirii și creației colective proprii socialismului, iar metodele colective în munca științifică dobîndesc aici o amploare deosebită, determinată de conținutul și finalitatea lor nouă. Legea dezvoltării planice proporționale determină întreaga dezvoltare a cercetării științifice, subordonată intereselor întregii societăți. De aceea în socialism știința poate răspunde cerințelor dezvoltării forțelor materiale ale societății, celor imediate și de perspectivă, pe măsura imenselor mijloace pe care aceasta i le pune la dispoziție și a posibilităților, pe care le oferă strînsa colaborare între ramurile cele mai variate, eliberate de barierele și compartimentările impuse de interesele particular-capitaliste. Nu odată soluțiile unor probleme grele au fost găsite tocmai în zonele de tangență ale mai multor științe !

La prima sesiune a secției Siberiene a Academiei de Științe a U.R.S.S., acad. Lavrentiev, unul din conducătorii ei (ceialți doi sînt academicienii Sobolev și Hristianovici), vorbea - folosind termenii strategici - despre concentrarea forțelor, despre necesitatea de a crea în știință un fel de „pumn” ce ar îndrepta „lovitura” principală în direcția problemelor - cheie, orientînd efortul întregului complex al științelor acolo unde nevoile practicii și ale teoriei o cer. Această sesiune schițase

strategia și tactica ofensivei pe care marea știință urmează s-o declanșeze asupra colosalelor forțe ale naturii siberiene.

Siberia este țara marilor parametre. Urișe resurse hidroenergetice, rezerve de cărbune cifrate la trilioane tone, masive forestiere unice în lume, bogății minerale și metalifere încă incomplet curioscute astăzi - deschid științei vaste orizonturi de lucru. Ea va avea nu numai să trezească la viață mari întinderi și adâncimile subsolului, dar să și accelereze ritmul încadrării lor în marele circuit al construcției comuniste, în „schimbul de substanțe” al acestuia. Există azi un flux al științei spre Siberia, care atrage școli științifice întregi, colective de savanți, proaspeți absolvenți. Acest flux de energie științifică poartă în el o anumită pasiune romantică, proprie deștelenirilor și luptei cu greutatea. Ceea ce va părea poate surprinzător e că în frunte se află matematicienii, reprezentanții celei mai abstracte discipline, aparent incompatibilă cu entuziasmul romantic. Gauss spunea că matematica este „regina tuturor științelor”. Științele contemporane nu se pot lipsi de matematică. În Siberia, ea va juca rolul unui catalizator puternic, al unui accelerator al cercetării pe cele mai diverse linii. Geofizica, de pildă, nu se mai mărginește la constatări descriptive ale zăcămintelor, ci urmărește determinarea lor cantitativă. Geologia tinde să devină o știință fizico-matematică exactă. Matematica a făcut joncțiunea și cu biologia. Institutul de economie va avea un laborator pentru aplicarea matematicii și a metodelor statistice moderne și un centru de calcul propriu. Centrul de calcul electronic va juca un rol excepțional aci, nu numai prin efectuarea celor mai complexe calcule, ci și prin faptul că mașinile îndeplinesc și anumite funcții logice, printre altele putând compara diferite variante ale soluțiilor unei probleme și alege pe cea optimă. De aci și rolul matematicii în rezolvarea problemei repartiției forțelor de producție și în determinarea eficienței investițiilor.

Gruparea și organizarea laolaltă a variatelor institute, încadrarea activității lor într-un plan unic pe bază de complementaritate, și mai ales organizarea legăturilor cu producția pe baza prezenței lor nemijlocite „pe teren” - conferă cercetării complexe dimensiuni noi, care permit abordarea unor probleme îndrăznețe.

În Siberia se prevăd construcții de proporții uriașe, care vor cere mari lucrări de pământ sau hidraulice. În legătură cu aceasta, se studiază aci teoria exploziilor cumulative, cu folosirea dirijată a mii de tone de explozibil. Modificarea cursului unui râu, construcția unui canal de irigație, a unei mări artificiale sau a unui traseu de conductă devine posibilă „dintr-o lovitură” cu ajutorul unei explozii cumulative. Se deschide de asemeni perspectiva ca în industria mineritului omul să fie scos din subteran.

Pornind de la bogata tradiție geologică, legată de numele lui Obruchev și Usov, geologii vor urmări aci cercetarea scoarței terestre și fenomenele vulcanismului. Se proiectează un foraj experimental pînă la 15 km. (adîncimea maximă atinsă este de 8 km.) pentru studiul temperaturii, presiunii, stării magmei subterane, etc. Geologia lucrează aci împreună cu geofizica, ajutate fiind de fizica nucleară, radiofizică, electronică și ultrasunet. Obiectivul nu e numai detectarea zăcămintelor, ci printre altele și exploatarea energiei termice subterane din Kamciatka, unde s-a descoperit o zonă de abur supraîncălzit (cu temperaturi de 200-250 grade), ce va fi folosit pentru termocentrale și pentru încălzit, ușurînd viața oamenilor în acest ținut nordic. Studiul vulcanismului și al seismelor submarine are ca scop să opună forța omului stihțiilor care provoacă calamități în insulele Kurile, pentru a îmbunătăți condițiile pescuitului în această regiune.

După descoperirea marilor resurse de gaze naturale, au apărut indici confirmînd existența unor - zăcăminte petrolifere evaluate la miliarde de tone, atît în zona de nord a Siberiei - pe Lena și Obi - cît și dedesubtul întinsei cîmpii din Siberia apuseană, către care se vor îndrepta cercetările marelui centru științific.

Genetica urmează să rezolve problema extinderii zonei porumbului și a sfeclii de zahăr spre nord și în acest scop, stabilizarea transmisibilității însușirilor obținute la plante. Apoi dirijarea schimbului de substanțe, a mutațiilor la plante și animale cu ajutorul radiațiilor pentru a obține soiuri și specii adaptate condițiilor locale.

Siberia este pentru știință un izvor nesfârșit de teme și probleme. Domesticirea forțelor naturii în numele și în folosul omului este țelul proclamat al științei în socialism. După o lungă perioadă de separare și de specializare, necesare în etapa de cunoaștere a naturii, are loc un proces de interferență, de apropiere între diferite discipline, care determină tocmai caracterul complex al cercetării științifice. În climatul gândirii și creației colective, al convergenței eforturilor tuturor în direcția progresului continuu și multilateral, socialismul creează științei condiții optime de noi și cuceritoare investigații ale naturii, ale cosmosului, de scurtare a distanței între descoperiri teoretice și realizări practice, de atâtea ori artificial menținută în capitalism.

„Strategia științei” nu este o simplă floare de stil a unui reporter inventiv. Ea aparține esenței dezvoltării științei sovietice, ca parte integrantă a marii strategii de construire a comunismului. Situația științei sovietice pe primul loc în mișcarea științifică mondială apare ca un corolar necesar al revoluției acesteia. În trecut, beletristica genului fantastic anticipa adeseori știința. În ultimul timp se pare că rolurile s-au inversat. Savanții exclud mereu alte teme din nomenclatura fantasticii, înainte ca fantezia scriitorului să le fi explorat

I. P.

2 500.000!

re, occident, romanele polițiste au devenit o adevărată instituție. Ele exprimă mentalitatea unei societăți însetată de senzații tari și a cărei imaginație se lasă stimulată numai de crime feroce ori de asasinat perverse. Dar romanele polițiste sînt, în același timp, stupefiantul oferit, la un preț modic, celui, mai larg public. În adevăr, literatura polițistă pune sub ochii cititorului istovii de o muncă fără orizont și hărțuit de întrebările fără răspuns ale existenței cotidiene, soluția salvatoare a uitării. Acesta se abandonează misterului care i-a fost propus spre rezolvare și îndepărtează cel puțin pentru câteva ceasuri din conștiința sa, probleme chinuitoare.

La începuturile lui, romanul polițist era — cel puțin formal — un concurs de subtilitate logică între autor și cititor. Primul își asuma misiunea să întrețină vie și nevestejiu enigma pînă la ultima filă a cărții, în ciuda eforturilor celui de al doilea. Atunci, ceea ce era o plasă de ipoteze și un nod de mistere, devenea simplu și neașteptat de limpede. Lectorul fusese la un pas de soluția exactă, în vecinătatea nevăzută și omnipotentă a adevărului care acum i se revela. Astăzi, romanul polițist a încetat să pună accentul pe finețea deducțiilor. Locul raționamentelor L-au luat brutalitatea și erotismul. Agatha Christie s-a învechit. Modern este Peter Cheyney și Marcel Duhamel. Adio analiză, adio deducție! Sensibilitatea cititorului este excitată cu mijloace violente, instinctele sale sînt îmbrîncite cu furie. Colecția „Masca” e considerată ca depășită. Și-a instaurat domnia „Seria neagră”, „Coșofana”, „Fluviul sumbru”, „Crima perfectă”. Deviza acestor colecții este „Crima în acțiune”, mereu mai multe asasinate !

Un editor de romane polițiste, cu darul formulelor sintetice, motiva astfel succesul noilor colecții:

„Pînă în 1940 a existat enigma; între 1940 și 1946 a stăpînit crima; din 1946 pînă în ultimii ani s-a instaurat triumviratul morții, viciului și al erotismului. Astăzi

spionajul renează foarte bine, dar numai "împletit cu descompunerea morală și agrementat cu oroare".

Lucrurile stau în adevăr așa. Cadavrele care populau altădată romanele polițiste apar în lumina noilor producții ca blnde și inocente transfigurări ale morții. Citind cărțile lui Peter Cheyney sau John Creasy, cititorii sînt permanent într-o așteptare înfrigurată de catastrofe care aruncă în aceeași groapă zeci de oameni; ei trăiesc sub semnul atotputernicilor trusturi ale morții care terorizează populații întregi. Domnește o atmosferă apocaliptică. Toate acestea sînt simptome și efecte ale unor prefaceri mai adinei intervenite în viața capitalistă. Ele se explică prin climatul de isterie dezolantă întreținută de pregătirile de război, prin declinul total al valorilor morale, prin accentuarea brutalității în raporturile dintre oameni specifice epocii imperialismului. Cînd violența și moartea au dobîndit un rang de frunte în tabla de valori etice a burgheziei, cînd ele sînt amestecate în preocupări, în convorbiri, în țesătura vieții de fiecare zi, e firesc ca romanul polițist să se facă ecoul lor.

John Creasy a încetat de mult să mai fie un scriitor, fie chiar de romane polițiste, de romane, dar mai înfii editorii i-au refuzat 740, ceea ce reprezintă în total 32.000.000 de cuvinte. „Cînd am început să scriu, a declarat el revistei „Times” am înțeles că unicul mijloc de a trăi din arta sa este să publici mai mult de două cărți pe an. Și deoarece nici un editor nu voia să publice mai mult de două cărți pe an de același autor, eu am adoptat pur și simplu alte nume”.

John Creasy a încetat de mult să mai fie un scriitor, fie chiar de romane polițiste, devenind un combinat de o productivitate unică în materie de orori imaginate și încredințate tiparului. John Creasy, conform propriilor sale mărturisiri, „varsă pe zi 5000 cuvinte”. Pentru a elimina timpul, morți, e hotărît să nu mai bea și să nu piia fumeze. „Time is money”, iată deviza sa artistică. Sinceritatea, cu care s-a spovedit ziarului englez a îndemnat gazetele americane să-i recenzeze lucrările la rubrica „industrie și comerț”. Ne temem însă că și aceasta constituie, cum se zice în „Cidul” lui Comeille, un exces de onoare.

„Express” scria deunăzi că numai în Franța se vînd lunar 2.500.000 romane polițiste. Această fantastică cifră nu cuprinde romanele „science fiction” și „comicsurile”, înțelege ori cine că de pe urma acestui adevărat flagel se realizează nu numai beneficii morale ci și substanțiale cîștiguri. A oferi oamenilor simpli cîteva ore de uitare, este o afacere tot atît de bună ca și comerțul cu iluzii. Romanul polițist nu este însă o necesitate a sufletului omenesc cum vor să ne facă a crede diverși susținători ai lui din Occident, ci una din formele cele mai perfide de mistificare a maselor, de abrutizare a lor printr-o pseudo-literatură a crimei și violenței.

B. E.

CINISMUL DEZINVOLT

nul din semnele caracteristice sub care stă de cîteva decenii dramaturgia Apusului este cinismul dezinvolt. El îmbină conflictele cele mai grave, caracterizează comportamentele cele mai dramatice, se degajă din timbrul scriitorului și al eroilor săi, plutește peste tot. Viața nu mai poate să dea omului modern — par a spune acești autori — nici o surpriză. Omul modern nu mai cunoaște plînsul pentru că nimic nu-l mai poate răscoli. Plînsul a fost înlocuit cu crizele de isterie, iar rîsul cu rictusul batjocoritor. Eroii „moderni” au voci albe și gesturi impasibile. Pen-

tru ei -duioșia este o atitudine demodată, fidelitatea un simptom de schematism, gravitatea un sentiment ridicol. Numai bonele din comediiile cu contese și fetele grădinarului sînt sentimentale, naiv entuziaste sau plîngărețe. A „fi inteligent într-o asemenea accepție „modernă” înseamnă a persifla totul și a privi totul cu un cinism dezinvolt. Dictonul s-a răsturnat. Sînt om și nimic din ceea ce este uman nu-mi este aproape, devine lozınca eroilor teatrului burghez. De aceea pe patul de moarte bătrînul conte își cheamă în sfârșit băiatul de doisprezece ani, pe care nu îi văzuse toată viața decît în treacăt, îl anunță cu voce plictisită că !-a ruinat, îl sfătuieste în fugă să se însoare cînd va fi cazul cu fata unui bancher și îl trimite agasat la Atena cu un văr, luîndu-și -rămas bun ca și cum ar pleca într-un weekend : „La revedere, micuțule...” („Folia” de Louis Ducreux).

Căsătoria nu impune bineînțeleles nici o normă morală. Omul modern în accepția eticii burgheze a evoluat și nu mai respectă nici măcar constrîngerile din comuna primitivă care impunea restricții în cadrul aceluiaș clan. Will, eroul piesei lui Duhamel după romanul iui Caldwell „Pogonul lui Dumnezeu” este adorat în mod egal de trei surori, iar el este în fața lor în mod egal generos și indiferent. Soția asistă cu calm și dezinvoltură la semiviolarea surorii sale de către soțul iubit și ascunde cumnatului adulterul, ajutîndu-și bărbatul să fugă din fața încornoratului furios.

Tema infidelității conjugale pe care teatrul boulevardier dintre cele două războaie părea să o fi secăt, își dovedește în noul mediu al cinismului dezinvolt o vitalitate neobișnuită. Nici una din variantele posibile nu este disprețuită : de la istorioarele insipide despre triunghiul conjugal, pînă la clasică melodramă a amorului nefericit: doi tineri se iubesc, dar nu se pot căsători, pentru că aventurile -tatălui decedat descoperite postum le relevă adevărul înfricoșător : sînt frați. În fața îndrăgostiților se deschide o prăpastie pînă cînd mama mondenă, tomnatică și iflușturatică, dar înduioșată de soarta logodnicilor, înlătură bănuiala cumplită printr-o mărturisire erotică suplimentară în notă cu subiectul și salvează iubirea copiilor de la incest. (Edouard Bourdet : „Tatăl”).

O femeie care își înșeală bărbatul cu un musafir celibatar nu mai este o simplă femeie adulterină, mai ales cînd este ea eroina piesei lui Salacrou („O soție prea cinstită”), licențiată în filozofie. Cu cinismul dezinvolt caracteristic eroinelor teatrului modern burghez ea își analizează conduita, o comentează, o discută în public, punînd bineînțeleles -totul pe plan filozofic: „care este cel mai important lucru pentru o femeie?” Cel mai important lucru pentru o femeie — răspunde ea — este puritatea. De aceea țelul femeii trebuie să fie acesta : „a deveni, a rămîine, a redeveni -o femeie cinstită cu orice preț”. Dar ce se întîmplă cu o femeie care a călcat jurămîntul purității? Marie Madeleine, eroina, este intransigentă : a redeveni... cu orice preț ! În cazul acesta raționamentul a fost făcut, prețul a fost evaluat și soția încărcată de remușcări îl comunică complicitelui sentimental :

„Marie Madeleine : *Ideea că l-am înșe'ut pe Albert îmi este Insuportabilă.*

„Jacques : *Gîndește-te la altceva.*

„Marie Madeleine : *Cum pot să uit păcatul meu, adică rușinea mea. Nu mai pot să suport: remușcarea asta trebuie să dispară.* i

„Jacques : *Dacă poți să-ți regăsești liniștea, sînt perfect de acord. Cum o să faci să-ți dispară remușcarea ?*

„Marie-Madeleine : *Din nenorocire nu există decît o singură soluție. Să-l fac să .dispară, pe Albert.*

„Jacques : *Albert să dispară ?*

„Marie-Madeleine : *Pentru că Albert este remușcarea mea vie, iar eu vreau să-miucid remușcarea! Cînd Albert n-o să mal trăiască...”*

Totul este-pus la cale degajat, ingenios și cu argumentare filozofică. O vânătoare... un cerb... un glonte rătăcit din pușca celui mai bun prieten, prietenul din copilărie care-l

iubește pe Albert mai presus de orice, dar nu poate rezista tentației soției coplesită de remușcări : 10.000 ludovici, averea lui Albert. Amantul este îngrozit („și eu care nu intram niciodată decât în menajele perfect unite pentru ca să evit orice complicație...”). Prietenul din copilărie face câteva nazuri („îmi e frică să omor un om ca're este prietenul meu și să devin pentru totdeauna omul care și-a omorât prietenul”). Dar soția licențiată în filozofie are argumente zdrobitoare : „Mîine cînd îi vei opera pe Albert de păcatul meu nu va fi toi spre binele lui? Acum este fericit, o știi prea bine. Albert nu va putea să fie niciodată mai fericit decît este acum. Dacă mîine o să trăiască care-i va fi viitorul? Va afla că Jacques îl înșeală, că tu ai acceptat să-l omori... Tu care ai simțul neantului și al vanității condiției umane explică-mi să-nțeleg necesitatea prezenței vii a lui Albert pe pămînt. Dacă ar putea să înțeleagă problemele noastre chiar el ți-ar spune: trage amice, trage!” Amicul este cîștigat de argumentare, mama eroinei la fel, tatăl la fel. Amicul trage, dar așa cum nu a fost prevăzut trage strîmb și soțul se întoarce acasă mai sănătos ca totdeauna. Soția e furioasă. Cere restituirea banilor, dar prietenul refuză de astă dată și el cu argumente. Cînd va afla că este ruinat, Albert nu va putea supraviețui dezastrului și contractul va fi îndeplinit, pe o cale ocolită ce e drept, dar va fi îndeplinit („un contract este un contract și contractul meu este în curs de executare”). Și pentru că lucrurile nu se pot rezolva altfel, soțul trebuie să afle totul. Află și iartă. Dar iertarea este inutilă pentru că soția sa nu este o femeie obișnuită care să revină pocăită. Ea este o soție excesiv de cinstită, care nu poate permite complicelui său sentimental să plece indiferent: „In clipa cînd voi fi cinstită, la gura sobei alături de soțul meu iubit, un bărbat să respire în altă parte a pămîntului cu imaginea și gustul sărutărilor mele ? Cu neputință! Și în timp ce eu voi fi aici, credincioasă soțului meu credincios, Jacques să gîndească în singurătatea sa : „era destul de bună micuța Marie-Madeleine” ! Al nul Nu-l voi lăsa niciodată pe Jacques să plece cu imaginea corpului meu... M-ați constrîns să nu-l omor ? Bine. Dar atunci trebuie să mă constrîngeți și pe mine obligîndu-mă, vai, să-i urmez pe Jacques pretutîndeni pînă la capătul lumii și pînă la capătul vieții sale”. Și soția — luînd cu o mină brațul frumosului amant Jacques, iar cu cealaltă valiza cu cei 10.000 de ludovici, — pleacă strigînd „puritatea înainte de ori ce!” în timp ce cortina cade zglobiu lăsîndu-l pe spectator să reflecteze în continuare despre dezinvoltura asasină a unor asemenea exemplare umane.

E. O.

ANEMIE PERNICIOASA

cum cîteva luni s-a ținut Iți Bruxelles un festival al filmului de „avani'gatdă”. Sărbătoarea a avut mai degrabă aerul unei ceremonii cernite pentru că niciodată eșecul „avantgardei” cinematografice nu a fost mai total și mai categoric. Acest lucru sînt nevoiți să-l mărturisească chiar și acei care au militat cîndva în nndurile „revoltaților”, chiar și acei care au crezut cîndva în eficacitatea programului „avantgardei”. Raymond Borde, teoreticianul cinematografic al revistei „Les temps modernes” este în această privință exemplul cel mai concludent, iar articolul său din Nr. 154 documentul cel mai trist care s-a scris vreodată dinăuntrul „avantgardei”. „Cinematograful de avantgardă a devenit o artă conservatoare” — scrie Raymond Borde și comentariul lui este amar pentru că trebuie să recunoască faptul că tot ceea ce părea la un moment dat îndrăzneț și protestatar în asemenea manifestări apare azi îngrozitor de banal și de fîră sens. Arta puristă care urmărește jocul gratuit al imaginilor în afara oricăror semnificații politice, sociale, morale, a degenerat într-o stare de neputință, într-un fel de anemie pernicioasă estetică pentru care nu se poate găsi nici un leac. „Formele — scrie Raymond

Borde — izbucnesc pe ecran, strălucesc și se destramă și dacă am vrea să le fixăm sau să fie fixate ar deveni sumbre și cenușii și tot mirajul s-ar risipi. Voluptatea de o clipă, rafinament al lucrului inezisabil, această artă dispare ca imaginile dintr-o stare de semitrezire..." Autorul constată decepționat că „avantgarda” s-a împotmolit iremediabil în căutările sale formale, că eforturile „revoluțiilor” sînt îndreptate în acest moment în special în direcția descoperirii unor materiale noi care să vrăjească privirea: „plăci de sticlă multicoloră, cercuri, cilindri, prisme, oscilografe, reflexele arborilor și caselor în apa liniștită a canaturilor, bucăți de metal, mobile de sîrmă, mașini și ritmuri Industriale, peliculă pătată cu cerneală și pictată imagine cu imagine..." Cinematograful de avantgardă și-a uitat încetul cu încetul pretențiile sale de a zgudu lumea și a devenit treptat o ramură a artei decorative. Borde trebuie să recunoască și acest lucru cu tristețe și tot cu tristețe trebuie să adauge că „nimic nu se învechește mai repede decît o temă decorativă care nu este decît temă decorativă..." „Această manie a simbolurilor corespunde cînd unei reacții nevrotice de camuflaj, cînd unei veritabile neputințe artistice".

Articolul Iul Borde nu este un glas răsleț. Există în momentul de față în rîndurile majorității zdrobitoare a cineaștilor din apus care au trăit experiențele și deziluziile filmului pur o sașietate și chiar un fel de idiosincrasie în fața producțiilor antirealiste Publicul apusean s-a săturat nu numai de producțiile purismului excentric, ci în general de toate producțiile care exprimă tendințe estetizante. Succesul deosebit de care s-a bucurat în anii de după război neorealismul, succesele de care se bucură filmele sovietice la festivalurile internaționale, își găsește una din explicații tocmai în această stare. Publicul cinematografic este un public de masă cu gusturi robuste și înclinații sănătoase, care este ahtiat de un cinematograf stenic și nesofisticat. Experienței cu pete de cerneală, oscilografe și jocuri de reflexe ale avangardiștilor îl lasă indiferent sau cel mult îl fac să zîmbească ironic. Dar ce poate să facă filmul, „arta cea mai populară”, fără public ? Peisajul cinematografiei de avantgardă este într-adevăr în momentul de față mai dezolant ca oricînd. Izolați de lume, de public și de tot ce e viu acum în arta cinematografică, pierduți în experiențele lor ineficace, avangardiștii au aerul, unor jalnici alchimisti medievali ce mușcă deasupra retortelor cu plumb topit.

E . O .

NICOLAE DELEANU: „Nedeia din Poiana Miresei”*)

ropunându-și anevoioasa sarcină de a ne zugrăvi viața, munca și frământările minerilor în anii apariției primei exploatări miniere de pe valea Jiului, N. Deleanu se afla în alternativa de a ne oferi o evocare istorică sau de a scrie un roman clodotind de viață despre muncitorii mineri. Pătruns de existența dramatică a acestora în vechiul regim, existență bîntuită de accidente, datorită modului primitiv al muncii lor ce se desfășura în mine improvizate în condițiile unei exploatare neomenoase, Nicolae Deleanu a ales, impusă de însăși desfășurarea evenimentelor, narațiunea epică.

Cititorul, aflat în fața a două volume masive, începe poate cu oarecare rezervă lectura romanului. Citindu-l însă cu luare-aminte, este prins de subiect, urmărește cu emoție soarta eroilor cărții, luminoasă ori tragică, luând cunoștință de condițiile îngrozitoare în care erau siliți să muncească și să trăiască minerii, acum mai bine de o sută de ani, când se petrece acțiunea. Imaginea grupului de mineri români, ce se profilează în roman, se ntregește cu chipurile lucrătorilor unguri, germani, cehi și polonezi, aceștia din urmă veniți în valea Jiului din cauza foametei și sărăciei, care i-a făcut să părăsească locurile lor de baștină.

*) E.S.P.L.A., 1959. Vol. I și II.

Cîțiva, mal ridicăți, dintre aceștia minerii Radu Zăican și Horvath, inginerul Jäger, dîndu-și seama de condițiile înjositoare în care lucrează, organizează împotrivirea la dubla exploatare, cea a patronilor minei și a nobililor care-i storceau de vlagă pe săteni, ca iobagi.

Exploatarea patronilor e afit de neomenoasă, că unii dintre mineri Iau calea codrului, intrînd în cetele de haiduci. Procesul de clarificare a conștiinței minerilor, care de la o împotrivire spontană, trec la una oarecum organizată dobîndind de pe urma ei oarecarl drepturi, este bine urmărită de autor. In deosebi in vol. II, autorul a știut să concretizeze artistic istoria mișcării de eliberare de sub jugul exploatării, — convertind-o într-un roman plin de fapte și bogat în eroi, care constituie un model de conduită morală. Teatrul acțiunii, însumînd zeci. de actori, se populează pe rînd cu oameni viteji ca Radu. Zăican, cu indivizi poltroni ca Dobai Istvan, cu femei curajoase ca Ana Sluguț sau cu luptători modești, dar dîrji, ca inginerul Jäger.

Ridicîndu-se mai întîi pentru revendicări economice, muncitorii își dau seama că nu vor izbuti decît dacă vor lupta uniți și organizați.

Din acțiunea cărții reiese cu claritate procesul ridicării conștiinței umane și politice a minerilor. Unul dintre eroii de

.seamă* ai cărții, ca un al doilea Horia, pleacă la Viena cu jalbă la împărat spre a obține înapoierea pământurilor luate cu japca și autorizarea funcționării unei școli în limba română. Dezamăgit de primirea de la Curte, Zăican se încredințează că obștea din Petrila urmează să-și dobândească dreptatea singură, prin luptă îndârjită cu arma în mină.

Autorul se dovedește un viguros pictor al mișcărilor de mase, așa cum se vede în scenele împotrivrării băieșilor la roboată pentru grofi, sau atunci când aceștia se solidarizează cu muncitorii mineri concediați. Folosind în chip creator elemente din folclor, ceea ce convine eroilor, în ma-

joritate țărani, foști ciobani, romanul e scris într-o limbă pitorească. N. Deleanu a izbutit să redea mediul economic-social în care se mișcă acțiunea cu pregnanță și expresivitate, fără a încălca textul cu uriașul aparat documentar pe care l-a folosit.

Ceea ce s-ar putea reproșa romancierului este că face abuz de descripție, dând astfel cărții o prolixitate ce ar fi putut fi evitată. Cititorul e apoi stînjinit și de limbajul regional în care vorbesc cele mai multe dintre personaje și pe care chiar când eroii au conținut să-l vorbească, îl folosește autorul însuși.

Camil Baltazar

N. TERTULIAN: E. Lovinescu sau contradicțiile estetismului*)

recizie a conceptelor, mobilitate a gândirii, subtilitate a distincțiilor, o tăioasă și necruțătoare rigoare logică, o expresie verbală elegantă și mai ales remarcabilă prin siguranța ei,' iată doar câteva din însușirile ce caracterizează studiul lui N. Tertulian dedicat criticii lovinesciene.

Stăpînind în chip temeinic metodologia marxistă în cercetarea fenomenului ideologic-estetic, N. Tertulian este mai ales convingător în demonstrarea precariității concepției de autonomie a esteticului pe care Eugen Lovinescu — continuator în filiație directă a maioreșcianismului în critica românească — o profesa.

Ridicînd vâlul mistificator ce -acoperea substratul real al acestei concepții, studiul pornește de la ceea ce în chip evident trebuia să pornească: cercetarea raporturilor între gîndirea sociologică și cea estetică a personalității în discuție. Și rezultatele se dovedesc deosebit de rodnice. Intre gîndirea sociologică și cea estetică a lui Lovinescu există o strînsă legătură; cu alte cuvinte gîndirea estetică a criticului depinde de a fi — cum pretinde — o entitate

autonomă alcătuită din imprevizibilele fluctuații ale dispozițiilor și sensibilității individuale, dimpotrivă constituie o eteronomie cu rădăcini adinei în viața socială. Așa cum pe bună dreptate observă N. Tertulian, aversiunea lui Eugen Lovinescu față de semănătorism, ortodoxism, gîndirism sau poporanism nu era consecința unei pure contemplații estetice, desinteresate. Cel care propovăduia cu atîta zel cunoscuta formulă kantiană ce definea opera de artă ca o „Zweckmäßigkeit ohne Zweck" (finalitate fără scop) manifesta față de aceste curente o atitudine socială foarte bine precizată. În repulsia lui se făcea simțită mentalitatea și ideologia burghezului liberal, legat de civilizația capitalistă a orașului modern și care detestă formele de viață anacronice ale satului primitiv și patriarhal ca și ideologia mistico-tradiționalistă, conservatoare și obscurantistă ce-și propune să le justifice. Așa se și explică — după N. Tertulian — atitudinea negativă a lui Lovinescu față de fascism. În același timp însă, subiectivismul și relativismul său estetic, de natură pur idealistă — corespunzătoare aceleiași atitudini de clasă, bine definite — îl fac să adopte o poziție de vădită osti-

litate față de arta cu tendință progresistă și mesaj social transformator, ca să nu mai vorbim de arta legată deschis de cauza generală a luptei de clasă a proletariatului.

Prin atitudinea sa net burgheză, dușman deschis al revoluției proletare, Lovinescu, în ultimă instanță, în ciuda anti-fascismului său, se situează pe o poziție politică reacționară. „Autonomia esteticului” îi slujește în modul cel mai strălucit tocmai pentru a acoperi cu un văl mistificator caracterul real, de clasă, al concepțiilor sale estetice.

Meritul cercetării întreprinse de N. Tertulian asupra esteticii lovinesciene nu se rezumă la faptul de a fi reușit să clarifice substratul ei burghez de clasă ci, mai mult prin referirile la Benedetto Croce, de pildă, să denunțe orice încercare de autonomizare a esteticului ca o atitudine retrogradă, în hotărâtă opoziție cu învățătura marxist-leninistă, Acum mai ales, când diverși revizionişti încearcă să surpe temelia solidă a esteticii marxiste, tocmai prin acordarea unui oarecare credit tendințelor de autonomizare a esteticului — studiul lui N. Tertulian ni se pare deosebit de bine venit. Desigur, autorului i s-ar fi putut cere mai mult. Personal cred că analiza bazei de clasă a esteticii lovinesciene ar fi putut fi dusă mai departe, cu atât mai mult cu cât ea este atât de strâns legată de concepțiile sociologice ale lui Lovinescu. In epoca în care a scris Lovinescu, ortodoxismul, semănătorismul, gîn-

dărlismul, deși din punct de vedere ideologic exprimă tendințe mai mult sau puțin variate în practica vieții sociale se dovedesc ca fiind asimilate suprastructurii orânduirii capitaliste. Și la noi ca și în Germania sau Italia, fascismul, care și-a construit din ele corpul său de doctrină, servea obiectiv și chiar subiectiv marelui capital monopolist. A spune că „autonomia esteticului” este o concepție-burghezo-liberală mi se pare încă vag. Dacă și tendințele retrograde față de care Lovinescu manifesta aversiune erau în ultimă instanță tot burgheze, se cuvenea poate a preciza căror fracțiuni ale burgheziei servea sociologia și deci estetica sa, căror probleme sociale concrete ale epocii îl răspundeau, mai precis ce interese serveau. Cred că putem reproșa autorului faptul că analiza sa, atât de nuanțată și diferențiată, remarcabilă prin modul în care surprinde complexitatea fenomenului ideologic, se reduce, în mare măsură la sfera suprastructurii.

A pătrunde mai adine, cu aceeași analiză nuanțată și diferențiată în sfera bazei, a fenomenelor economico-sociale; nu înseamnă credem, a plăti un tribut sociologismului vulgar. Aceste rezerve nu scad însă cu nimic din valoarea intrinsecă a studiului lui N. Tertulian. Nu putem decât să ne dorim cât mai multe asemenea contribuții din partea cercetătorilor noștri literari.

V. Moglescu

HARALAMB ZINCA: „Jurnal de front”*)

upă două războaie mondiale s-o scris o vastă literatură despre război. Numeroși scriitori au zugrăvit și au înfierat în pagini de versuri sau proză, războiul. Printre ei, se află nume ilustre care impun respect: Barbusse, Remarque, Șimonov, Șolohov...

*) Ed. Tineretului, 1959, ediția a II-a.

Ura, frica, eroismul, atrocitățile cele mai uluitoare, surprinzătoarele clipe de gingășie și omenie, camaraderia, umorul de tranșee, somnul în marș, toate acestea au fost consemnate, spuse, povestite, repetate, totul pare știut, totul pare spus. De aceea ești tentat întotdeauna să te miri când vezi în vitrinele librărilor o nouă carte de război.

Cu asemenea gânduri deschidem și cartea lui Haralamb Zincă „Jurnal de front”, apărută de curind într-o nouă ediție.

Niculae Constantinescu, — feciorul, unei umile croitorese bucureștene, — este trimis să lupte împotriva. Uniunii Sovietice. Sătul de viața de mizerie pe care o duse și inițiat în ideile leniniste de către un bătrîn cizmar ridicat apoi de Siguranță, Niculae se alătură Armatei Roșii și luptă pentru zdrobirea fascismului. Din Alma-Ata o pornește cu frontul prin Sud, trece prin Letonia apoi ajunge în Prusia, dar în drumul victorios de la Königsberg spre Berlin, Niculae este ucis.

Povestea aceasta nu are nimic nou. Dar tocmai o atare observație ne duce la ceea ce este viu In cartea Iul Haralamb Zincă, la aspectul personal al lucrării sale. Căci autorul își propune să ne împărtășească povestea simplă a unui om simplu care trăiește și rezolvă simplu probleme de-o importanță covârșitoare cum sînt viața, războiul și moartea.

Niculae este un finăr cu o instrucție sumară și o inteligență obișnuită. A citit câteva cărți și visează să devină scriitor. In război își scrie Impresiile într-un caet — impresii care alcătuiesc cartea de care vorbim. Eroul Iul Zincă e un finăr ca atîția alții: îl place să lege prietenii, să cînie, să bea un pîhărel de vodcă, să spună și să audă povești. Niculae nu e un erou, nu se avîntă în nemaipomenite fapte de vitejie, de multe ori e cuprins de teamă, dar fiindcă urăște fascismul și lumea veche, fiindcă urăște pe exploatații vrea să iasă cît mai repede din spital și să lupte din nou.

Notațiile sînt simple, firești, telegrafice, fiindcă nu e timp, și de-o sinceritate emoționantă :

„Ne-am retras, scrie undeva Niculae, cu obidă. De ce? Nu știu. Îl-e necaz că nu pricep încă nimic din aceste mișcări”. Ne-priceperea strategiei îl va tulbura tot timpul, îl mal tulbură și altceva : „Șuieratul obuzelor e ca un chiot de moarte. Cad pe burta... La cîțiva pași de mine, un „veteran”

stă în picioare și fumează liniștit. Mă cuprinde rușinea. Mă ridic brusc în picioare și-i cer „veteranului” o țigară”. De altfel același firesc, aceeași, simplitate și în consemnarea faptelor grave, tulburătoare: „Astăzi nimeni n-a mîncat nimic. înainte de-a se crăpa de ziuă, un obuz a lovit bucătăria companiei. Bucătarul a fost omorît”.

Pentru Niculae tot ce este adevărat în luptă e și firesc. Și simplu, deci. se poate povesti. Așa că pe-o jumătate de pagină întâmplările cele mai încilcîte și mai dramatice sînt povestite cu claritate, cu pregnanță. Niculae nu poate ascunde nimic. Nici înfrîngerile : „După cinci ore de lupte-înversunate, atacul nostru a. fost respins.. Sîntem plini de noroi. Avem morți și răniți”.

Clipele de răgaz, cu cîntecele, cu poveștile și cu punga de tutun care-i leagă laolaltă pe toți au și ele farmecul lor nespus. Jurnalul, e plin de portrete de luptători, fixate însă nu în mod obișnuit prin descrierea trăsăturilor ci prin descrierea apucăturilor, a gusturilor sau mentalităților. Uzbekul Abdurasll e hîtru și îndrăgostit de basme. Petia are mîini subțiri și cîntă la vioară. Victor Ceremuhin e taciturn ca un om care a îndurat torturile hîllerștilor. Oamenii rostesc o vorbă două sau vorbește Niculae în locul lor și numaidecît se fixează pe pagină și rămîn pînă la sfîrșitul cărții vii, adevărați. își aduc aminte de-acasă, de soțiile sau de iubitele lor și-și trădează dorul de țară printr-un cîntec tă-răgănat și dulce de stepă. După atacuri crîncene urmează clipe înduioșetoare de pace, notate firesc: „Un greier, nu. știu de unde, a prins să cînte, amintindu-ne că trăim o noapte de vară”.

In capitolul despre răniți și „Gospitalul” nu găsim liniștea la care ne-am fi așteptat. Pentru un popor ridicat cu mic cu mare să-și apere și să-și curețe patria de cotropitori, nu există liniște pînă la victoria finală. Răniții se răsucesc nervoși în paturi, apoi, vindecați, pornesc grăbiți din nou în linia înfii, întrebînd nerăbdători dacă mai e mult pînă la Berlin.

Urmărind cu pricepere psihologia omului simplu, care e comunicată clar și concis, fără podoabe și divagații inutile, Haralamb Zincă aplică în cartea sa tehnica desenului în alb și negru. Folosind cu zgîrcenie mijloacele de expresie, simplificînd la maximum fraza, înlăturînd cu multă grijă

adjectivele și epitetele, sacrificînd descrierea în povestire scriitorul a scris o carte autentică reușind de asemenea să facă din „Jurnal de front” și un emoționant elogiul al eroului anonim, al luptătorului cinstit și simplu pentru o viață pașnică și fericită.

Florin Chirișescu

„MĂRTURII DESPRE UNIRE”*)

ercedînd presa românească din epoca Unirii, rămiu adînc impresionat de bogăția producției literare închinată acestui însemnat moment din istoria poporului nostru, înfăptuirea Unirii Țărilor Romîne a înscris o pagină vie în literatura noastră. De aceea, inițiativa Editurii Tineretului de a tipări, cu prilejul sărbătoririi centenarului Unirii, o antologie de „Mărturii despre Unire”, este bine venită.

Antologia „Mărturii despre Unire”, alcătuită și îngrijită de Virgiliu Ene, cuprinde cele mai reprezentative lucrări literare și publicistice datorate scriitorilor noștri. Înființăm astfel în paginile ei poeziile „Hora Unirei”, „Hora lui Cuza Vodă” și piesa „Cinel-Cinel” de V. Alecsandri. Poeziile „Unirea Principatelor” de Grigore Alexandrescu, „Răsunet la Hora Unirii de V. Alecsandri” a lui Cezar Bolliac, „La Unire” de D. Bolintineanu, povestirile „Moș Ion Roată și Unirea”, „Moș Ion Roată și Vodă Cuza” de I. Creangă, „Din timpurile Unirii” de N. Gane, „Cuza Vodă” de M. Sadoveanu, articole de Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, M. Kogălniceanu, C. Negri, N. T. Orășanu și alții. În cele cinci sute de pagini ale antologiei sînt reunite lucrările a numeroși scriitori, afit din epoca Unirii, cît și din epoca următoare. În afară de cei mai sus amintiți, figurează în paginile antologiei C. D. Aricescu, D. Angliei și Șt. O. Iosif, G. Crețeanu,

* Bd. Tineretului, 1959

D. Dăscălescu, A. Donici, Gr. H. Granda, A. Mureșeanu, N. Nicolescu, G. Ranetti, A. Sihleanu, N. Filimon, Iancu Văcărescu, B. P. Hașdeu, G. Sion și alții.

Ideaurile naționale și sociale legate de înfăptuirea Unirii au fost exprimate însă de un număr mult mai mare de scriitori decît cel prezent în această antologie. În presa vremii se înființesc articole, poezii și bucăți în proză semnate și de I. Adrian, A. Bălăceanu, G. Boteanu, D. Guști, D. Miculescu, T. Nichitachi, M. Pascali, I. Popfii, T. Porfiriu, D. Ralet, și mulți alții. Lucrările acestora, deși demonstrează amploarea impresionantă a actului Unirii în conștiința maselor, a opiniei publice, nu au fost totuși încadrate în paginile antologiei. Alcătuitoarea și îngrijitoarea ediției, Virgiliu Ene, a urmat criteriul selectiv, introducînd în paginile antologiei numai lucrările cele mai reprezentative.

Pentru a demonstra că ideea unității naționale a poporului nostru a constituit o năzuință comună a scriitorilor romîni din prima jumătate a veacului al XIX-lea. alcătuitoarea antologiei a procedat just aducînd în paginile volumului ce ni se prezintă și lucrări cu mult anterioare actului Unirii, dar care o prevesteau și o pregăteau. Cităm, spre exemplificare, poeziile lui Iancu Văcărescu „Marșul romînesc” și „La Milcof”, scrise respectiv în 1829 și 1830. în care se întrevăd limpede ideile și aspirațiile unioniste ale poetului.

Antologia „Mărturii despre Unire” reușește într-adevăr să ne prezinte o frescă vie, în plan literar, a marilor frămîntări naționale și sociale care au dus la înfăp-

tuirea însemnatului act istoric. Ea oferă un exemplu edificator asupra faptului că scriitorii noștri clasici au trăit întotdeauna cu intensitate în actualitatea vremii lor. Înțelegând și apropiindu-se cu sinceritate și încredere de năzuințele înaintate ale poporului.

Antologia este întocmită pe criterii științifice. Textele sînt transcrise corect, respectîndu-se particularitățile de stil ale autorilor, alcătuiindu-se pentru fiecare din ei o scurtă notă bibliografică.

Teodor Vîrgolici

ARNOLD ZWEIG: „Norocul lui Otto Ternke”*)

aroii nuvelor lui Arnold Zweig trăiesc într-o lume cenușie, a cărei existență se desfășoară zilnic după tipare fixe, inflexibile. Condiția lor materială e modestă: vînzători de librărie, ca Benno Bremm („Cinema”), muncitori în mină, ca Michael Mrozk („Un mic erou”) sau conductorii de tren electric ca Otto Ternke. Apăsăți de mediul sufocant care-l înconjoară ei încearcă, la un moment dat, să respire liber. Cestul răzvrătirii — de cele mai multe ori reacția firească a germanului de rînd față de prusacism — provoacă o bruscă răsturnare sufletească. Edificatoare în acest sens este schița care dă titlul volumului. Otto Ternke luptase încă de mic pentru Idealul său de fericire : să fie conductor de tren electric. Abia ajunsese să-și atingă țelul, abia începuse să întrezărească fericirea, cînd războiul amenință să i-l distrugă cu brutalitate. Atunci, la vederea unui general care se urcase în vagonul pe care-l conducea, teama, ura, revolta îngrămădite în el, se dezlănțuie într-un gest nebunesc: Otto dă drumul trenului să alunece fulgerător pe șine fără a-l mai opri în stații. Izbucnirea este anarhică, singulară și bineînțeles ineficace. Cu atît mai infructuoasă este criza prin care trece Benno Bremm („Cinema”). Spre deosebire de Otto (care-și cunoștea precis idealul, — un ideal pe măsura lui), Bremm este o natură bovarică. Vrea să evadeze din meschinăria mlc-burgheză a căreia îl aparține dar visele sale sînt sarbede. Alimentate din lecturi și filme de

duzină. Efectul narcotic al acestora odată trecut, Benno se „cumințește”.

Întîmplările acestor oameni, înapoi să-si depășească condiția socială și sufletească, sînt mici drame fără deznodămînt dramatic și Arnold Zweig le relatează cu umor dezinvolt. Tonul umoristic devine accentuat critic în nuvela mai lungă „Benarâne.” Schimbarea se datorește abordării unui mediu diferit: burghezia onorabilă a unui mic orășel animată de marele eveniment al anului: examenele finale la liceu, examene pe care unul dintre elevi le trece cu a mică escrocherie.

Atitudinea prozatorului se schimbă iarăși cînd descrie drame din război („Pionierul Schammes”, „Doar cai”) sau din viața muncitorilor („Un mic erou”). Participarea este aici puternic afectivă și Zweig compune nuvele-pamflet în care relatarea epică (a unei bătălii de exemplu) este însoțită de un comentariu înfrigurat: „Nu se știe ce planuri blestemate vor fișni! ca niște demoni și vampiri însetați de vieți ome-nești din capetele generalilor de stat-major germani. În orice caz vor aduce moartea nea, a ta. a noastră a tuturor...” („Doar cai”).

Elogiînd eroismul anonim al omului obișnuit, incrimlînd filistinismul, Arnold Zweig îmbină tonul patetic cu umorul înțelegător sau ironia incisivă. Scrise în epoci diferite — așa cum ne informează prezentarea semnată de I. Vîtner — nuvelele acestea își justifică reunirea sub un titlu comun, prin același umanism și suflu democratic transmis de fiecare din ele.

*) E.S.P.L.A., 1959.

G. PimisiianU'

CALDERON ÎN ROMÎNEȘTE*)

^y i tund cînd se năștea Pedro Cal-
' 9 deron de la Barca, adică la în-
M T ^ cepului sec. XVII, 'Spania cunoș-
l^MBfU p tea cea mai strălucitoare glorie.
Unitatea națională fusese înfăptuită, Ame-
ricile descoperite, literatura își avusese „se-
colul de aur” ilustrat de un hope de Vega
sau Cervantes. Prin breșele deschise de au-
rul negustorilor care călătoreau acum pe
drumurile mereu mai largi ale lumii, de
cutezătoarele fapte de arme, năvălise în
sumbrele castele feudale ideile de emanci-
pare a omului și a cugetului său, năvălise
lumina orbitoare a Renașterii. Trecutul era
încă atât de aproape, încît ascundea con-
temporanilor decăderea economiei feudale,
sărăcirea populației și împușinarea ei în
urma războaielor tot mai dese și mai nefe-
ricite, pariate sub conducerea unor mon-
narhi mereu mai nevolnici. Îngrijorarea
răzbește totuși în scrierile unui Saavedra,
care îndurerai că „opt veacuri de muncă a
costat orînduirea Spaniei, ce a fost pier-
dută în opt luni de nesocotință”, propune
ca principală pîrghie de îndreptare munca,
îre stare să învingă totul: „ea îmblînzește
oțelul, moaie bronzul, preface în foi subțiri
aurul și biruie statornicia diamantului”.
Spiritul critic începe și el a se dezvolta de
la istoriograful Francisco Manuel de Melo,
care, ridicîndu-se împotriva balastului stî-
listic, vestește că în opera lui nu va da
nici „sentințe sau aforisme de filozofi și
cugetători”, nici „veșmintele de mătasă, de
lină sau de blăni”, ci doar „adevărul cu-
rat”, și pînă la acel Ceasornic al domnilor
al lui Luis Velez de Guevara — cunoscut
încă de două veacuri publicului român din
prelucrarea creatoare a lui Nicolae Costin
— amestec de biografie romanțată și de
sfaturi pentru cîrmuirea ideală a statului,
sau la Diablo cojuelo al aceluiași, și el
cunoscut cititorilor noștri încă din veacul

* Calderon de la Barca, *Alcadele din
Zalameea*, traducere de Emanuel Avijar,
prefață de Paul Alexandru Georgescu.
E.S.P.L.A., Biblioteca pentru toți, 1959.

trecut, în versiunea Critil și Androniu. vu-
blicată în tipografia Mitropoliei din Iași
— ingenioasă panoramă critică, curajoasă
„demascare” (cuvîntul nu are înțeles fi-
gurat!) a întregii societăți contemporane
autorului.

Departa de tipul cărturarului claustrat,
toți acești istoriografi, gînditori, scriitori,
trăiesc, în plină agora, o viață lungă și
învălmășită, ce coincide cîteodată cu cea a
eroilor lor. „Trebuie să fi brăzdat însuși
oceanul — scrie, cu înfloriturile de rigoare,
unul din biografii lui Calderon — trebuie
să fi cunoscut însuși furtunile, ba chiar să
și naufragiat însuși cîteodată, pentru a pu-
tea descrie marea socială și furile ei cu
afita elocvență ca autorul nostru”. într-a-
devăr, după un stagiul de învățatură la un
colegiu de iezuiți și apoi la universitatea
din Salamanca, după zece ani de ostășie
Calderon se întoarce în Spania, unde Filip
al IV-lea îl face cavaler al ordinului San-
tiago. Trimis să ia parte la sîngeroasa re-
presiune a răsculaților din Cataluna, stă
aici doi ani, pentru ca, revenit definitiv în
patrie să-și petreacă ultimii 30 de ani ai
vieții ca preot capelan la Toledo și la
Madrid.

Bucurîndu-se încă în timpul vieții de
înalta prețuire a lui Lope de Vega, Cal-
deron a cunoscut și de-a lungul veacurilor
următoare admirația, dusă cîteodată pînă
la hotarele idolatriei. Marx însuși era un
cititor asiduu al lui Calderon, căruia, ca și
Franz Mehring, i-a consacrat pilduitoare
pagini.

Din ce se compune această vastă, uriașă,
operă ? Critica tradițională obișnuiește s-o
împartă în : „comedii mistice și filozofice”,
„comedii de capă și spadă” și „autos”. In
cea dinții ar intra piese ca Devoțiunea cru-
cii (Devocion de la Cruz) sau Viața e vis
(La vida es sueno) ; în cea de-a doua nu-
meroasele piese ca Medicul onoarei sale (El
medico de su honra), Dimineți de aprilie și
de mai (Marianas de abril y mayo) și al-
tele asemenea, unde, zugrăvind societatea

mijlocie care, în această epocă, purta realmente „capă și spadă”, subiectele sînt luate din viața cotidiană; în sfîrșit, în cea de-a treia categorie s-ar grupa alegoriile religioase scrise cu prilejul sărbătorilor pascale și menite să fie jucate în aer liber, în piețele publice. Ca orice împărțire tradițională, ea nu este imuabilă. Hotarele acestor „categorii”, recunoscute încă de mult ca labile și artificioase, nu rezistă la o examinare mai atentă. Nu putem fi de acord nici cu criteriul cronologic-biografic exprimat — cu rezerve de altfel — de Paul Alexandru Georges cu, în prefața volumului recent apărut: după domnia-sa, Calderon „a început prin a înfățișa lumea așa cum era”, piesele cu valoare realistă ar aparține „primei jumătăți a vieții poetului”, cea de-a doua fiind expresia unei faze noi, a „îngîndurării barocului” și a unui naufragiu în misticismul hainei clericale. Or, cea mai realistă piesă, Alcadele din Zalamea datează din 1651, anul cînd autorul se hirotonisește preot, pe cînd Devoțiunea sfîntei cruci — operă de un misticism, cras — e scrisă înainte de 1620, iar Viața e vis datează din 1634. Pentru noi, Calderon a fost un scriitor de mare talent: succesele lui pe linia realismului, ca și rătăcirile lui mislico-filozofice trebuiesc urmărite în tot cursul vieții lui și chiar pe deasupra genului abordat, limitele nefiind inerente genului, ci poziției lui sociale și ale societății însăși, în care, aproape un veac încheiat, a trăit și a scris. Devenite nemuritoare datorită talentului scriitorului, personajele care au populat această epocă spaniolă ni se prezintă astăzi ca ființe vii dintre scenele „jornadelor”. Don Guttiere (Medicul onoarei sale), nobil cu gelozie dementă și exacerbată „honra”, își ucide soția pentru că gîndul ei s-a îndreptat, înainte de căsătorie, către altul. Un alt nobil, Don Mendo (Alcadele) are și el, în felul lui, sentimentul onoarei: nemîncat, se plimbă pe străzile satului cu mînuși și cu scobitoarea în dinți, iar cînd se pregătește de petit se îmbracă într-o glorioasă armură. Atitudinea autorului? Jai-o: împotriva lui Don

Guttiere nu ia nici o atitudine, fiindcă, în concepția sa, acesta reprezintă, cu toată complexitatea lui sanguinară, caracterul epopeic al vechilor „eroli” spanioli; Don Mendo, decrepit contemporan, este în schimb vrednic de toate săgețile ironiei. Să adăugăm că și situația economică a celor doi eroi este diferită: opulentul Don Guttiere este stăpîn absolut pe toate numeroasele lui bunuri, inclusiv soția, iar Don Mendo n-are nici după ce bea apă. Stăpînit de simțul onoarei, de ideea gloriei trecute, de ideile religiei — și Franz Mehring a făcut o strălucită demonstrație a faptului că, pe atunci, însuși catolicismul spaniol era un exponent al capitalismului în ascensiune — Calderon a dat o frescă realistă a vremii sale depășind și prin puterea observației și prin respectul pentru adevăr limitele ideologice de clasă. Pe estrade sau în somptuosul decor de la Buen Retiro (decor pentru o piesă jucată în 1639: în mijlocul apei s-a construit o Insulă, ridicată deasupra apel cu 7 picioare; aici, înconjurat de munți, grote, cascade și corali, se afla templul Circeei, unde se petrecea acțiunea. „Sala” se alcătua din gondole care pluteau, pline de lumini, jurîmprejurul Insulei) se filozofează steril și mistic, dar se și cîntă serenade, se iubește și se moare. Personajele se exprimă foarte spaniolește: „Amorul te adoră, onoarea te abhoră; așadar unul te ucide, iar celălalt te previne: mai ai de trăit două ceasuri”; „E cea mai frumoasă femeie din Madrid... este cel mai minunat teatru pe scena căruia frumusețea, modestia, grația și eleganța nu mai istovesc reprezentînd fără relăche tragediile dragostei”. Idei avansate străbat însă întreaga creație a lui Calderon, indiferent de genul respectiv. În frumoasa legendă care e izvorul piesei Dragoste de după moarte (Amor despues de la muerte) simpatia autorului merge, întregă, spre maurul Alvaro Tuzani. În Dama duende, cutează, într-o vreme cînd „delictul de vrăjitorie” se pedepsea cu spînzurătoarea și cu rugul, să ta poziție împotriva superstiției vrăjitoriei. Tot

aci se spun cuvinte hot&rite împotriva tiraniei familiare a primului născut. „Los graciosos”, aici valeții simpatici și imperținenți — strămoșii lui Figaro, descoperit poate de Beaumarchais în timpul călătoriei sale în Spania — nu se sfiesc să arunce oricui bobîrnacele lor de adevăruri, usturătoare, pătrunzînd pînă și în gravul „auto sacramental”, ca în „Marele teatru al lumii” (El gran teatro del mundo). Capodopera lui Calderon, Alcadele din Zalamea, strînge parcă laolaltă toate caracteristicile realiste răspîndite și aiurea în tot restul operei sale.

Mîndra figură a lui Crespo, țăranul din coclaurile Estramadurei, se impune admirației, iar tirada în care își exprimă disprețul pentru un deșert titlu nobiliar e celebră. Don Alvaro de Ataide, căpitanul fanfaron și lipsit de scrupule e odios (în schimb Don Lope de Figueroa, personaj real și „erou” spaniol este privit cu simpatie[^]), iar din înfruntarea celor doi triumfă nu numai demnitatea părintească asupra mizerabilei ofense, ci, împotriva și pe deasupra unei jurisdicții bazate pe privile-

gii, însuși demnitatea omului de rînd împotriva samavolniciei asupritorului.

Traducerea (Emanuel Avllar) redă într-un chip sprinten, prielnic recitării teatrale, în metru original, textul lui Calderon. O rezolvare fericită este traducerea lui opinion cu „obraz”, păstrînd „cinstea” pentru „honra” (p. 46-48-49). Poate că la o a doua ediție ar fi bine să dispară echivocul de la p. 50: „...nu văd rostul /Ca să păzești pe o femeie/ Ce singură nu se păzește” exprimînd nu ideea că femeia (în speță — Isabel) ar fi negrijulie cu propria ei virtute ci, că, dimpotrivă, și-o păzește singură destul („si ella no quiere...”). „Mai soldadillo” ar fi, credem, mai potrivit de tradus cu „soldățoi” decît cu „soldat” (p. 74). Notele care însoțesc subliniar traducerea sînt utile, atunci cînd nu sînt contradictorii : astfel la p. 22 se transcrie întocmai alferez, explicîndu-se în notă: un „ofițer cu grad de sublocotenent care purta steagul unității”, în timp ce la p. 55 același alferez se traduce, și l anume, degradat, cu „don major”.

Radu Alba la

— din (ară) —

SCRISUL BĂNĂȚEAN nr. 4-5/959

„i'/'-y g u preocupări variate, revista tinerii așă aflată în continuu progres, acordă în aceste numere cel mai mare spațiu poeziei. Alături de tinerii poeți care s-au afirmat la „Scrisul Bănățean” (Lucian Velea, Har. Th. Țugui, Anghel Dumbrăveanu, Iile Măduța, etc.) revista publică și versurile unor poeți cunoscuți precum : Cristian Sirbu, Al. Andrițolu, Al. Iebeleanu, etc. Numerele 4 și 5 oferă cititorului, cu rare excepții, o poezie de bună calitate ancorată în realitățile socialiste. „Schiza” lui Andrițoiu evocă sugestiv pe profesorul său de istorie care „despre Spartacus și Gheorghe Doja, știa, / și ne vorbea despre Comuna din Paris / ca despre o minune, ca despre un vis j Mai scăpa și ceva despre Lenin, și atunci j parcă înfloreau flori peste lunci”. În nr. 5, în „Obșnuința” poetul își exprimă mândria în fața constatării că „sintem mai buni ca oamenii, de-odinoară j mal luminați, mai. tari. și mal frumoși”, „cu brațe demne ctitorim coloși / și suflul nostru prevestește primăvara”. Gingașă și emoționantă „Lectură” este un omagiu cu prilejul împlinirii a. 79 de ani. de la nașterea „marelui Arghezi”. „Am deschis o carte de Arghezi/sufktul în ea mi l-am deschis / între felinarele zăpezii I la lumini de taină și de vis”. În nr. 4, Al. Iebeleanu cântă viitoarele realizări ale septenalului, mărturisind

înflorat: „Prin fiecare cifră a septenalului J Privesc ca printr-o lentilă / Miraculoasă I Pînă departe, pe șoselele comunismului”. În același număr 4, Ion Reboreanu renunșind la o simbolică cețoasă, grijuliu ferecată, semnează o frumoasă poezie Intitulată : „Florile mărului”, dînd glas protestului său față de fapta criminală a autorităților sud-vietnameze care au ucis prin otrăvire o mie de deșinuți politici.

Din cele trei poezii publicate de Anghel Dumbrăveanu în nr. 5, menționăm mișcătoarea „Pro pace”, înrudită tematic cu „Miting” semnată de Lucian Velea în nr. 4. Salutară ni se pare Inițiativa (intrată mai de mult în tradiția revistei) de a publica lucrări ale membrilor cenaclurilor literare. Așa sîni în aceste numere cele două poezii semnate de Sever Damișa și Ion Miuță, membrii ai cercului literar „Maxim Gorki” din Reșița. Merită să fie continuată și eventual îmbogățită rubrica „scriitori ai naționalităților conlocuitoare”.

Sectorul de proză, mai slab reprezentat e alcătuit din cîteva reportaje și... o schiță. Revista ar trebui să depună un efort stăruitor pentru echilibrarea celor două sectoare. Alături de reportaj trebuie acordată o egală atenție schiței, nuvelei, povestirii, etc., față de care deocamdată „Scrisul Bănățean” se arată foarte puțin ospitalier. Schița lui Ion Andrițoiu din nr. 4, „îmbrățișarea” surprinde cu economie de mijloace

procesul transformării omului în procesul muncii. Atitudinea curajoasă, înalta conștiință patriotică a tânărului zidar Bușu, va trezi conștiința amorțită a oțelarului Matei, cufundat încă în marasmul vechilor deprinderi. Gestul eroic al tânărului zidar „slab ca o trestie”, săvârșit cu simplitate și naturalitate, dă măsura forței și tăriei omului nou. Reportajele lui Leonard Gavrilu („Zile de iarnă la Lenauheim”), Al. Jelebeanu („Pe valea Almăjului”), Mircea Șerbănescu („La Bocșa Română în zilele noastre”) și Ion Arieșanu („File dintr-un carnet universitar”) scrise cu talent și căldură evocă aspecte semnificative din actualitatea zilelor noastre, detronstrând convingător că reportajul e o școală utilă și necesară scriitorului.

Cu sectorul de critică revista timișoreană e mult mai atentă, acordându-i mai mult spațiu. În nr. 4, N. Ciobanu se ocupă la cronică literară, de volumul lui Paul Georgescu „încercări critice II”. Dincolo de contorsionile stilistice și expresiile nu tocmai fericite, (interpretator, sugestivitate, neîn stare, etc. etc.), criticul face eforturi de a surprinde particularitățile actualității critice așa cum îl concepe și îl practică Paul Georgescu, subliniind, pe drept cuvânt, autenticitatea și deplină valabilitate a judecăților sale. Cronică lui Leonard Gavrilu din nr. 5 la volumul lui Al. Ivan Ghilia „Cuscii”, stă însă din păcate sub

semnul unei îndoielnice obiectivități. Vădind intenția de a căuta și etala ostentativ cusururi, cronică lui Leonard Gavrilu nu dă o imagine exactă a cărții tânărului romancier.

După părerea cronicarului — surprinzând în romanul său numai cele zece zile furtunoase când țărani din Hirtoapele au pornit pe drumul colectivizării, Ghilia ar lăsa să se înțeleagă faptul că pînă atunci munca politică în sat ar fi fost inexistentă. De prisos a mai spune că sentința lui Leonard Gavrilu tinde să minimalizeze fără argumente serioase, valoarea unei cărți apreciate de critica noastră.

Studii, medalioane critice sau informații de istorie literară, îmbogățesc paginile rezervate criticii. Remarcăm medalionul lui Sergiu Levin (nr. 4) despre proza scurtă a lui Mircea Șerbănescu. H. Zalis prezintă în nr. 5 o imagine sintetică a operei lui Geo Bogza. Mai citim în aceste numere „însemnări despre tragedie” de Liviu Rusu, notele lui Emil Mănu despre „Eminescu și Contemporanul”, și studiul despre paternitatea „Cîntării României” semnat de Geo Șerban.

În sfîrșit, rubrica „Pe m.argea cărților” mai vie și mai bogată decît în alte numere, călăuzește prin recenzii vioaie și judicioase lectura cititorilor revistei timișorene.

Z. O.

„FLACĂRA” nr. 18 - 22/959

„Flacăra” — săptămînal politic-cultural — acordă, în ultimul timp un spațiu tot mai larg literaturii de actualitate. Numerele din urmă cuprind fragmente de roman, schițe și povestiri, reportaje și poezii inspirate de activitatea oamenilor muncii din țara noastră pe frontul construirii socialismului.

Din ansamblul lucrărilor literare tipărite de revistă proza se detașează în mod deosebit. În primul rînd este pozitiv faptul că revista a renunțat să mai suplinească

lucrările artistice ale scriitorilor noștri, închinată realizărilor contemporane, cu diferite medalioane și foiletoane utile, poate chiar indispensabile din punct de vedere publicistic, dar deficitare încă sub raport calitativ.

De astă dată citim fragmente de roman, semnate de Eusebiu Camilar și Ion Istrati, schițe de Dragoș Vicol precum și traduceri din Leonid Lenei, Lev Slavin ș.a. Mai ales fragmentul „Iov al lui Iov a primit răspuns” din romanul „Vîntul de la Miază-zi” de Eusebiu Camilar trezește urc

viu interes. *Portretul corespondentului voluntar al „Scîntell”, invalidul Iov al lui Iov, este realizat cu multă pregnanță în câteva împrejurări ce-i definesc individualitatea.*

Făcînd parte dintr-un roman închinat lui 23 August 1944, fragmentul „Nicotină, 1944” de Ion Istrati, sugerează cu o mare forță dramatică un moment al acțiunii de salvare a utilajului atelierelor C.F.R. de către comuniștii în zilele retragerii trupelor germane din Iași. Păcat că practica publicării unor fragmente, uneori fragmente numai din motive de spațiu, împiedică pe cititor să-și facă o idee mai clară despre scrierile respective, cu atât mai mult cu cît uneori (ca și în cazul lui Ion Istrati) acțiunea se întrerupe, mai bine zis rămîne suspendată exact acolo unde desfășurarea ei sporește în tensiune.

Dintre cele două schițe ale lui Dragoș Vicol reținem pe cea intitulată „Două generații”.

Momentul în care un bătrîn miner pensionar, afit de legat de profesie încît coboară zilnic în abataj, își exprimă dorința de a învăța de la un fost elev al său mînuirea perforatorului, este emoționant. Semnificațiile întîmplării au fost sugestiv puse în lumină de scriitor.

Poezii semnează în ultimele 5 numere Demostene Botez, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu, Nicolae Tăutu, George Dan, Ioan Melțolu, Adrian Beldeanu, Al. Jebeleanu, Ion Brad, etc. Se pare că revista experimentează o nouă formulă în alcătuirea paginilor de poezie. De unde pînă nu de mult se publicau, la dese intervale, cicluri de versuri aparținînd unui singur autor, acum sub semnături diverse sînt înserate producții cu o tematică variată.

Un frumos pastel semnează Victor Tulbure. Este un omagiu vibrant adus pîtorului orașel georgian Suhumi:

*Ochii mei de-aceea nu mi-i
Mai întorc din largul zării —
Pururi să-mi rămîi Suhumi
Ca un basm, la țărnul mării.*

*Unde apa înspumată
Poala cerului o udă
Și amurgu-i ca o fată
Cu ochi negri de agudă.*

Nicolae Tăutu, sub titlul „Perpetuare” nu izbutește să stabilească o legătură firească, organică între primele două catrene și ultimul care ascunde odată cu poanta și justificarea sensului anunțat. Pe ideea că semințele din vara anului trecut vor rodi și astăzi „vară iar dela-nceput” poetul conchide... nu tocmai coerent: „...în ochii tăi la fel, zăresc acum / Toți toporașii zilelor de ieri I, Să viscolească sau să cadă bruma I El îmi vestesc aceleași primăveri!”

Două izbutite evocări din războiul anti-fascist semnează Ioan Melțolu. Este însă regretabil că nu toți tinerii poeți arată suficientă exigență față de propria lor creație, ceea ce face ca versuri inspirate să alterneze cu altele plate, prozaice. Bunăoară iată cum găsește de spus Adrian Beldeanu într-un poem („Străzile tinere”) nu pe de-a-ntregul nereușit:

*Iubim nesfîrșit camerele noi, balcoanele
rotunde,
catifeaua flămîndă a florilor la ferestre,
bucătăria cu mlreazma de pline coaptă și
fructe,
gazonul — covor fermecat — pentru jocurile copiilor.*

Așa se poate continua la Infinit.

In toate aceste numere revista a publicat reportaje de actualitate despre muncitorii hunedoreni (Nlcuță Tănase), economii (F. Urseanu), viața colectivităților (C. Dobrița), activitatea gostatului din Buzău (George Ciudan), preocupări pionerești (Silviu Georgescu). Dacă modul în care și-au tratat subiectele George Ciudan și Silviu Georgescu e satisfăcător, n-am înțeles de ce o temă afit de însemnată a fost expeditată superficial de un scriitor talentat ca Nlcuță Tănase ?

H. Z.

Conceptia marxist-leninistă despre lume reprezintă unul din factorii motori ai realismului socialist. Ea îngăduie, așa cum afirma Gorki, contopirea principiilor estetice cu momente de semnificație politică. Inșă nu permite de fel identificarea concepției cu metoda, așa cum, greșit, se mai face uneori.

De la această constatare pornește criticul sovietic N. Pruțcov într-un articol consacrat originalității, așa cum este ea înțeleasă în cadrul realismului socialist. ¹⁾ „Activitatea creatoare a scriitorului — afirmă Pruțcov — nu poate fi concepută fără studierea perseverentă a vieții, fără cunoașterea adevărului, fără contactul neîncetat cu experiența construcției socialiste, prin participarea activă la această construcție, prin comuniunea cu cei care crează viața nouă”.

Inovația reprezintă de aceea în realismul socialist „descoperirea unei noi concepții artistice asupra procesului vieții”. Și aceasta privește în primul rând modul cum este rezolvată viața în societatea socialistă, viziunea umanistă care însoțește și dezleagă contradicțiile dramatice din viața eroului ce nu se mai „ivesc pe terenul tragicei condamnări eterne, al lipsei de ieșire, ci pe terenul victoriei finale în lupta dintre nou și vechi, dintre înaintat și perimai”.

Problema inovației literare este însă organic legată de problema talentului, a originalității scriitorului. După cum talentul este orb fără concepție, tot așa concepția în artă este lipsită de viață fără talent. Niciodată însă talentul nu poate fi echivalentul manierii. „Dacă scriitorul are o manieră proprie, însă nu își are propria sa

i) N. Pruțcov : „Inovație și originalitate în literatura realismului socialist”.

interpretare originală a vieții, maniera devine manierism. Originalitatea însă nu reprezintă prin ea însăși împlinirea scriitorului”. Deoarece „originalitatea artistică are un conținut ideologic cognitiv, ea reprezintă de fiecare dată o cale originală care îl duce pe artist la cunoașterea vieții”.

In acest proces de cunoaștere a vieții, intervine concepția despre lume, necesitatea dezvoltării cât mai armonioase a capacităților creatoare, oportunitatea așezării creației sub scutul partinității.

„Aici libertatea nu rezidă în arbitrarul anarhic și în individualism, ea nu reprezintă un capriciu al artistului ci o necesitate cunoscută rațional și simțită afectiv”.

Autorul distinge, în încheierea articolului, inovația de originalitate. Inovația în realismul socialist este creiată prin eforturile celor mai buni maeștri ai verbului, fiind teoretic determinată de estetică, de critică. „Fiecare om al artei din URSS acționează în limitele unei concepții comune asupra vieții... Dar fiecare scriitor nu creiază automat, „potrivit prescripțiilor” acestei concepții, ci include în ea ceea ce este numai al său, fapt care poate constitui o definiție a originalității”.

Realismul socialist nu pune piedici în calea originalității, pentru că el reprezintă o expresie a modului firesc, uman de a reda lumea. Or natura umană este specific manifestă în fiecare individ. Și, după cum spune Marx, chiar dacă toți oamenii din lume ar fi pictori excelenți, faptul n-ar exclude posibilitatea ca toți pictorii să fie originali.

Desigur ideile dezvoltate în articol nu reprezintă descoperiri ale autorului. Precizarea lor însă, așa cum a făcut-o N. Pruțcov, în condițiile luptei împotriva revizionismului, este fără îndoială necesară.

@Kf *Wr̄etoda realismului socialist con-
mr, Ā thnū a face obiectul atacurilor
'AjjLsm revizioniste. Lansate cu o evi-
JãEBBBI denia rea credință, săgețile
otrăvite ale detractorilor nimeresc însă
alături de țință. într-adevăr, atacurile re-
vizioniștilor se orientează cu precădere
asupra unui fenomen care nu are nimic
comun cu realismul socialist. Anume, este
vorba despre așa numitul dogmatism este-
tic, ale cărui manifestări au fost prompt
și hotărît demascate de critica sovietică.*

*Continuând campania desfășurată în
acest sens, revista „Znamea" publică în
numărul său din Mai un articol semnat de
Vas Ivanov, intitulat „Despre pozițiile ini-
țiale ale realismului socialist".*

*Autorul își propune să lămurească
„esența realismului socialist ca metodă
artistică".*

*Desigur, fundamentul realismului socia-
list este oglindirea în artă, a realității.
„Realismul însă, dincolo de aspectul exte-
rior al fenomenelor, le dezvoltă esența".*

*V. Ivanov se ocupă în acest sens de ro-
lul convenției artistice. Alegoria, grotescul,
simbolul, fantascul, ba chiar tipizarea (ca
procedeu opus copierii naturaliste) repre-
zintă forme ale convenției, asimilate de
arta realistă încă din perioada realismului
critic.*

*Toate aceste procedee, amendate de
idealul umanist specific realiștilor din
arta trecutului, nu îndepărtează realismul
critic de cel socialist, ci dimpotrivă îl
apropie. De aici nu rezultă însă că realis-
mul socialist este o simplă continuare a
tradițiilor vechiului realism, cum se stră-
duiesc să dovedească revizioniștii. Realis-
mul socialist nu este un fenomen de anchi-
loză estetică, dictat de incapacitatea depă-
șirii unor vechi tipare. Această incapaci-
tate este o invenție reacționară, neavând
nimic comun cu modul marxist de a pri-
cepe lumea. Metoda realismului socialist*

*este calitativ nouă, calitativ deosebită, de-
oarece nouă, deosebită este și realitatea
condiționată de viața și lupta proletaria-
tului".*

*„Societatea ne obligă — citează auto-
rul din Alexei Tolstoi—pe noi, participan-
ții acestei epoci ne mai întâlnite, să-i fău-
rim ideile, să-i formăm omul".*

*Cufundarea în actualitate Impune o rne-
todă nouă. Tocmai această metodă îl pre-
zervă pe artistul ce se consacră temelor
actuale de schematism, de ariditate.*

*Contemporaneitatea este de aceea o con-
diție sine qua non. Numai prin zăgrăvirea
realității noi metoda realismului socialist
„departe de a fi o metodă dată pentru tot-
deauna", se dezvoltă și se îmbogățește ne-
încetat.*

*Dar această nouă realitate se află sub
semnul unei noi concepții despre lume:
marxism-leninismul.*

*„Esența realismului socialist — rezumă
de aceea autorul — în calitatea sa de me-
todă în artă, trebuie să fie considerată,
dezvoltarea realismului sub aspectul expe-
rienței de luptă a poporului pentru socia-
lism și comunism și concepției marxist-
leniniste despre lume, ce nu poate fi des-
prinsă de această experiență".*

*Iar această definiție nu îngustează me-
toda ca atare, deoarece privește numai
„pozițiile sale Inițiale". întemeiat pe aceste
poziții, „artistul poate explora și progresa
în orice sens corespunzător talentului, ex-
perienței, chemării, gusturilor sale".*

*în concluzie, realismul socialist nu este
o dogmă ci o „bază pentru creație".*

*Tocmai pentru a argumenta aceasta,
Vas. Ivanov, a socotit necesară clarifica-
rea, încă odată, a pozițiilor inițiale ale
realismului socialist, în articolul pe care
— convinși de utilitatea Iul — l-am re-
cenzat.*

L. Dimov.

ciune: amantul său Tony..." („Maniera forte" de Jacques Devat) etc. etc. etc.

Lumea în care majoritatea zdrobitoare a textelor ne obligă să ne învîrtim este o lume de carton presat care uneori datorită replicelor pline de vervă, a calambururilor și a unui stil spumos poate să fie distractivă, dar care nu izbuteste să trezească nici o rezonanță autentică în cititorul contemporan. De altfel, cum spuneam, — cu extrem de rare excepții — piesele oferite de „Paris Theatre", în totalitatea lor, izbutesc să atingă adevărate performanțe ale plutirii inocente și indecente peste tot ceea ce se întâmplă astăzi în lume. În această privință culoarea galbenă a copertei ultimului număr sosit la noi (nr. 146) indică un nou record, atins datorită Iul Jacques Audiberti și a piesei sale „La hobereaute". Acțiunea se petrece într-o Franță medievală (secolul al IX-lea), o Franță a feudelor în război, a seniorilor plecați la vînătoare, a castelanilor cu centuri de castitate, a mănăstirilor și a trupelor ambulante de comedianți. Eroina este o preoteasă păgînă, o druidesă tînără și nespuse de frumoasă care trăiește în sălbăticie, hrănindu-se cu lumina aurorii, îmbălsămînd aerul cu misticismul credinței sale păgîne și amenințînd pe creștini cu puterile sate, căci ea poate să-și planteze inima în pieptul oricărui animal, să se transforme în acel animal, să zboare ca o pasăre deasupra lacurilor etc. etc. Un cavaler tînăr și frumos apare și, vrăjît de farmecul druideselor vrea să-o facă soție. Fata îl refuză și-și dă mina unul baron bătrîn, burduhăhos și lubric. De ce? Sfirșitul piesei aruncă lumina lămuritoare. Druidesa („La hobereaute") s-a jertfit pe sine din fanatismul religiei păgîne, pentru că, în felul acesta, otrăvind legătura dintre soț și soție cu ură și minciună să înjosească taina creștină a căsătoriei. Piesa este o poveste fantastică, scrisă pe un ton de poezie pompoasă, în genul unuia Giraudoux mai baroc, mai artificial, o ședință de magie neagră care-l propune spectatorului să evadeze într-o insulă de vis cu zîne și cavaleri, să-l adoarmă în ritmul litanilor și să-l amețească cu fumul ceremoniilor păgîne.

Misticismul este de altfel în repertoriul Iul „Paris Theatre" la mare preț. Cînd scena istoriei îndepărtate pare că nu mai oferă în acest sens destulă amploare, dramaturgii coboară pe scena istoriei contemporane și refac în cadru modern poveștile cu druidese fanatice. Adaptarea Iul Louls Ducreux după John van Druten „Vrăjitoarea în papuci" întrece însă toate limitele spiritului raționalist cu care de bine de rău ar trebui să fie în atingere orice lucrare care apare în epoca rachetelor Interplanetare. Piesa lasă impresia unei lucrări scrise la comandă pe banii unei societăți secrete de chiromantie și dacă în revistă nu ar scrie că a fost prezentată la „Théâtre des Ambassadeurs", am avea tot motivul să credem că singura ei posibilitate de a ieși în public au fost serbările secrete ale asociațiilor de științe oculte. Primul act începe în seara de Crăciun. În fața bradului împodobit, cu motanul în poala rochiei de seară, Odile se plictisește. Este singură și ar vrea să înțilnească „un om deosebit", un om deosebit cum este de exemplu chiriașul său de la etajul superior, dar deocamdată Odile e singură pînă cînd aude soneria și în prag apare încărcat de pachete și zîmbitor, „el". Dar din păcate chiriașul a venit numai ca să se plîngă de neplăcerile pe care i le aduce un colacatar, mătusa Odilei. Apoi pleacă. Chiriașul pare că n-o observă. În plus se descoperă că este îndrăgostit pînă peste cap de o altă femeie și că se va logodi peste cîteva zile. În mod obișnuit toate speranțele ar trebui să se năruiască, dar Odile nu este o femeie obișnuită. Sub aerul său voios de fată emancipată, Odile ascunde o forță supranaturală și o știință magică. Ea poate să aducă pe oricine de la mari distanțe, poate să dezlănțuie furtuni, să trimită o armată de moli asupra unei rivale, poate să vrăjească bărbatul dorit și să-o facă să o iubească pățimaș. Și cum Odile nu este femela care să se resemneze, în momentul în care bărbatul îi spune la revedere și vrea să alerge să-și înțilnească iubita, Odile rostește în șoaptă cîteva cuvinte în blana cotoiului și chiriașul cu mina pe clanță cade. Prada unul amor

fanatic. Vechea iubire este uitată pe loc, toate treburile sînt abandonate cu Indiferență și Bernard se afundă frenetic în apa unei Iubiri noi, Irezistibile. Acesta este actul întâi. Cititorul, la început amuzat de bizareria atmosferei, surîde mereu complice, bănuind că totul trebuie să fie o farsă dramatică care se va descurca pe parcurs. Dar lectura avansează și glumele despre puterea supraterestră a Odlei devin din ce în ce mai serioase. Din ce în ce argumentul despre forța ei atot puternică vine să fie întărit de fapte noi nu numai ale ei, ci ale întregii familii: matusa, o femeie excentrică, este deținătoarea unei energii misterioase care o face să treacă prin porțile încuiate și să defecteze de la distanță telefoanele inamicilor ; fratele mai Mînr, pictorul ; este un practicant versat al magiei, Iar Odile — se află în cele din urmă — nu este o simplă vrăjitoare travestită, ci conducătoarea unei con-

frerii oculte teribile, mai tare decît francmasoneria, mai tare decît... Te freci la ochi și îl se pare că nu vezi bine, citești de cîteva ori sfîrșitul piesei și îți se pare că este o eroare, că undeva pe o altă pagină trebuie să fie o continuare care să lămurească totul și să arate că totul nu a fost decît o farsă. Inutil... Autorul crede serios tot ce spune. Vrăjitoarea în papuci este o vrăjitoare adevărată. Este adevărat că se poate trece prin uși încuiate... Este adevărat că...

Închizi colecția uluit.

Newton a descoperit legea gravitației, Stephenson a construit locomotiva cu aburi, oamenii au inventat elicoptere, submarine și mașini electrice de spălat rufe pentru ca să se ajungă din nou la druidese și la vrăjitoare în papuci ?

E. O.

„SPECTATOR”

n 1859, a apărut în Anglia, la Londra, „Origina speciilor”.

Printre revistele britanice care acordă atenție acestui eveniment, denumit în lumea științifică „centenarul lui Darwin” este și revista conservatoare „Spectator”.

Oricare ar fi obiecțiile de amănunt, se poate spune că articolul publicat de revistă cu acest prilej are o înținută „prodarwinistă”.

Pentru Loren Eiseley, autorul unuia volum de studii despre Darwin, dezvoltarea „secolului lui Darwin” apare ca povestea, unei lente conspirații începute cu mult timp înainte de apariția „Originii speciilor”. „Explozia finală a (darwinismului n.n.) a zdruncinat temelii acelui „dolce-farniente” în care se scâldea teoria, antropocentrică și a provocat o dezagregare generală care continuă să dea naștere la mutații în diverse domenii ale glindirii umane. Puțini din acești „conspiratori” au fost conștienți de complicitatea lor și mulți au murit ignorînd conspirația la care au luat parte”. Aceste rînduri cam excentrice deschid articolul lui Eiseley. profesor la Universita-

tea din Londra. Retrospectiv desigur este ușor să te arăți uimit de incapacitatea predecesorilor lui. Darwin de a-și da seama de consecințele formulelor lor pregnante. În anii care preced pe Darwin și pe Wallace, dogma creaționistă și a fixității speciilor se arăta atît de puternică încît ori ce descoperire care se ciocnea cu această dogmă era fie ignorată, fie făcută nevătmătoare prin încorporarea într-o ipoteză ad-hoc” care lăsa intactă structura fundamentală a dogmelor.

Intr-o narațiune concisă, lucidă, Dr. Eiseley reconstituie acea revoluție „treptată” în biologie pe care a adus-o teoria transformistă și arată, de exemplu, cum mult timp, înainte de Darwin, evidența fosilelor unor specii dispărute îi obliga pe naturalist să facă reflexii în dezacord cu convingerile lor religioase. încă în 1795, un renumit naturalist ca John Ray, re-marca uimit că ultimele fosile descoperite contraziceau „opinia generală admisă de filozofi și de preoți că de la Creația biblică încoace nu a dispărut niciuna din speciile existente și nu s-au produs altele

noi". Când religia s-a simțit amenințată, ea a încercat să găsească diverse „ieșiri” din situația de neînvidiat în care se găsea.

Una din aceste „ieșiri” era și teza că anumite teritorii depărtate și inaccesibile ale lumii ar fi putut să cuprindă speciemele vii corespunzătoare fosilelor descoperite, ceea ce ar fi demonstrat că nu e vorba de nici o evoluție. Când campania de explorări a luat avânt și a demonstrat nețemeinicia acestor supozitii, s-a utilizat teoria catastrofică pentru a explica că straturile fosile se datoresc unei succesiuni de calamități repetate urinate de noi acte de creație specială. Geologii Hilton și Lyell s-au opus și au respins această teorie, preferând să se oprească la o ipoteză care refuza ideea capriciilor divine ale teoriei catastrofiste. Lyell însuși care prefera să vorbească de vânturi, de ploi și de cutremure și nu de intervențiile divine, s-a apropiat foarte mult de Darwin, și așa cum arată Dr. Eiseley, spre mijlocul secolului XIX-lea, atmosfera era atât de saturată de ipotezele noi ale evoluției organice încât se poate spune că un număr de oameni de știință afirmaseră simburile teoriei darwiniste încă înainte de Darwin. Prin „Originea speciilor” Darwin a pus ipoteza pe terenul ferm al observației exacte și al logicii solide. „El a văzut împreună cu Wallace, că Natura este un fel de pîrglie miraculoasă de variații infinite și hazardate, finalitatea aparentă a formei biologice datorindu-se presiv și sălbatică a populației care elimină pur și simplu formele mai puțin robuste”. Eiseley

vede întreaga problemă ca un țel de dramă intelectuală însă lăsînd la o parte excentricitățile. Studiul lui Eiseley este un exemplu excelent de popularizare a științei. Pe de altă parte autorul subestimează în chip straniu contribuția ideologilor francezi, a evoluționștilor Lamarck, Maupertuis precum și a lui Lomonosov care au pregătît terenul darwinismului.

*

Pentru tonul de obicei ponderat al revistei britanice, surprinde violența și causticitatea cu care este tratat D'Annunzio „poetul fascist”. Cu prilejul apariției unei biografii în englezește semnată de Antony Rhodes, Dennis Mack Smith publică articolul în care examinează critic lucrarea aceasta. „Supremul estet a fost un Ins de cea mai vulgară speță, spune comentatorul. Excentricul a fost un pisălog, ducele un pirat, eroul un derbedeu („a cad”) și politicianul „un bufon de operetă”. „Cu adevărat sinistru în grotescul său, o tragică „mască fișnitoare” (gargouille), niciodată îndrăgostit decît de sine însuși, — supraomul poet a fost un mincinos înăscut și nu este deloc nevoie să acceptăm explicația, eroică a cheliei sale”. Poza teatrală era mai importantă pentru D'Annunzio decît adevărul. Dennis Mack Smith vestejește indulgența biografului Rhodes în legătură cu episodul contrarevoluționar de la Fiume și demonstrează conivența lui. D'Annunzio cu Mussolini și fascismul.

H. B.

.ESPRIT", nr. 5/959

evreo doi ani în urmă sociologii burghezi și-au încercat puterile pentru a „răsturna” teoria marxistă a pauperizării prin mistificarea grosolană a situației reale din societatea burgheză contemporană. Militanții marxisti-leniniști le-au dat o promptă ripostă, iar realitatea și-a adus și ea (pentru a călea

oară.), prin fapte ce nu pot fi răsturnate și nici înfrumusețate, contribuția ei proprie la pulverizarea vulgarităților și denaturărilor scontate de apologeții capitalismului. Documente statistice, anchete și declarații oficiale sau oficioase au confirmat cu prisosință că fie că se numește „popular” sau „al buneii stări”, capitalismul rămîne capitalism, că „în

cadru al acelorași raporturi în care se produce bogăția se produce și mizeria" (Marx) și că legea generală a acumulării capitaliste continuă să acționeze fără să fie stingherită de unele aspecte noi pe care le îmbracă raporturile și contradicțiile din societatea burgheză. Pauperizarea maselor muncitoare rămâne la ordinea zilei și nu poate fi nici ocolită și nici ignorată. Simpozionul revistei „Esprit” (mai 1959) pe tema „Sărăcia și lumea modernă” este semnificativ în acest sens. Mai ales prin unele constatări ale participanților. O dată cu creșterea „exigențelor sociale ale producției și consumului” scrie J. M. Domenach, a apărut „o nouă masă de săraci”, o sărăcie „colectivă, integrată sistemului” capitalist și care se numește „productivitate, mecanizare, concurență, poliție și organizare socială”. Această sărăcie colectivă este „inima organismului, motorul mașinii” capitaliste. Contrar apologeților așa numitei „democratizări a capitalului”, revista vorbește despre „tirania banului”, care își exercită puterea prin intermediul obiceiurilor, al ritmului de muncă, al orelor suplimentare, ai creditelor, al presei și organizării timpului liber al muncitorului. Prin investițiile de capital, această manie se exercită în țările slab dezvoltate dispunând de soarta unor regiuni întregi și a milioane de oameni „afirmând între viață și moarte”. Aceste țări, scrie Andre Dumas, cunosc „cele mai strigătoare inegalități sociale”. Sărăcia și prăpastia crescândă între țările bogate și cele slab dezvoltate reduce la zero, precizează Domenach, pretenția (marilor puteri imperialiste, după cum se știe) de a asigura lumii capitaliste o dezvoltare armonioasă, iar mizeria maselor „a devenit principala ei problemă morală, economică și politică” sau, cum spune Philibert Secretan, „o problemă instituțională”.

În epoca noastră, când uriașul progres tehnic pune la dispoziția societății mijloace imense pentru a asigura membrilor săi bunăstarea necesară, iar socialismul a demonstrat, practic, pe o treime a globului, posibilitatea de a pune capăt mizeriei materiale și înjosirii morale a omului și de a-i deschide calea largă spre o continuă și ireversibilă dezvoltare, asemenea constatări implică răspunsuri

la întrebări de o acută actualitate. Dar de cele mai multe ori constatări lucide și deschise au servit drept puncte de plecare pentru generalizări și concluzii apologetice, contrarii tendințelor de progres ale dezvoltării sociale, destinate să justifice teza „trăinicieii” și „vitalității” capitalismului. Literatura sociologică burgheză se caracterizează, printre altele, prin tendința de a disjunge fenomenele sociale cercetate de contradicțiile de clasă ale societății burgheze, de a le rupe de condițiile materiale ale vieții sociale.

Ridicarea nivelului de trai al maselor în societatea burgheză nu este legată, după Andre Dumas, de „revendicările sociale”, nu este determinată de raporturile de clasă. Reluând tezele adeptilor tehnocratismului, detașând conceptul de progres tehnic de conținutul și finalitatea sa socială, sociologul francez consideră nivelul de trai al milioane de oameni o problemă de organizare practică a producției, iar „omului competent” (aparaturii tehnice conducător al monopolurilor) el îi atribuie rolul de a izgoni din societate spectrul mizeriei. Dar „omul competent” și-a dovedit pînă acum totală incompetență și neputință în fața legilor economiei capitaliste, progresul tehnic și creșterea masei bunurilor de consum n-au izbutit să înlăture „teribilele inechități în repartiția producției umane”, iar creșterea productivității în capitalism, considerată de Dumas drept „singurul răspuns eficient la supra-populație ca și la sub-consum”, a devenit astăzi unul din principalii factori în agravarea condițiilor materiale ale maselor. În pragul unui asemenea impas, raționamentul duce pe calea bătătorită a ideologilor bisericii la „subțila” justificare a perpetuării pauperismului, a necesității și inevitabilității sărăciei omului deposedat de bunurile materiale, acestuia rezervându-i-se împărăția satisfacțiilor... morale. În ciuda dezvoltării impetuoaase a forțelor de producție, a perspectivelor ce i se deschid, nici o iluzie nu este justificată” în ceea ce privește eliminarea mizeriei — acest satelit inevitabil la capitalismului — căci „abundența nu elimină orice sărăcie”, iar „satisfacerea nevoilor nu este o soluție” (Dumas), și pînă în cele mai avansate civili-

zații „sărăcii vor avea cele mai puține șanse de a se menține ca oameni, ca „parte întreagă” la beneficiul avuției sociale”, scrie Ph. Secretan. Fiecare civilizație — susține el — este caracterizată „printr-un drept al săracului propriu și prin aceasta ea se distinge de altele în conținutul ei uman”. In schimb sărăcia este definită ca o adevărată „binefăcătoare” morală cu caracter general, căci „societatea tehnică despoaie omul de valorile sale umane” și de aceea „sărăcia este pentru o lume anchilozată o ocazie de respirație umană”. (Dumas).

Dețășarea întregii probleme a pauperizării din sfera socialului, deplasarea ei în zona moralei abstracte, reducerea mizeriei sociale la „trăirile” individului sau la starea de spirit a unor mari grupuri sociale considerate izolat de condițiile materiale concrete, este o metodă frecvent folosită de ideologia burgheză. „Lucrul cel mai rău pentru un om nu este de a trăi în mizerie, ci de a fi judecat și de a judeca după sine, incapabil de a aduce (lumii) vreo contribuție” (Dumas), iar „sărăcii se plâng adeseori mai puțin de lipsurile lor materiale, cât de sentimentul de a fi înlăturați (din societate) și defavorizați” (Secretan), Mișcarea de eliberare a popoarelor afro-asiatice, lupta lor pentru cucerirea independenței politice și economice, pentru desființarea exploatării colonialiste și pentru ridicarea nivelului lor de viață și cultură, ar fi determinată doar de „teamă de a rămâne izolate”. De altfel, adaugă Ph. Secretan, „condițiile climatice și geografice ale unor regiuni sînt de o asemenea natură încît speranțele de a întemeia acolo o infrastructură care să permită o dezvoltare materială și o participare la

civilizațiile bogate, rămîn foarte precare, pentru moment chiar imposibile”. Această fundamentare și justificare a politicii colonialiste se încheie cu concluzia că nici în cazul victoriei mișcărilor de eliberare, perspectivele acestor popoare nu vor fi strălucite : „sărăcii vor continua să sufere de foame chiar dacă zidul care îi desparte de popoarele bogate va fi dărîmat”... Prin urmare, speranța pe care popoarele și-o pun în această mișcare sînt zadarnice. Marx, pretinde ideologul catolic, n-a rezolvat problema pauperizării, pentru că a legat-o de o teorie a istoriei! „Nici o dialectică n-are puterea de a ascunde evidența(!) că sărăcia nu este numai un fapt, ci un teribil sentiment, o ariditate interioară, un fel de a te simți om”. Și ca atare, afirmarea imposibilității de a rezolva problema mizeriei maseilor în capitalism : „să nu căutăm deci vreo soluție la problema sărăciei”... In realitate, însă, soluția este dată chiar în subtextul întregului raționament, e soluția renunțării la lupta pentru viață, pentru progresul social, pentru lichidarea cauzelor reale care generează mizeria unor mari mase de oameni.

Esența adevărată a unor asemenea teze este atît de izbitoare, încît combaterea lor poate părea inutilă. Dar ca și reactualizarea în filozofia burgheză contemporană a teoriilor sf. Augustin și ale sf. Toma D'Aquin, nici concepțiile catolice în sociologie nu sînt doar un simplu și nevinovat exercițiu al spiritului... Nici pe departe ! Ele se vădesc a fi încercări desperante de permanentizare a unui sistem, pe care realitățile sociale îl arată în mod evident sortit pieirii.

I. P.

ERATĂ LA Nr. 6

La poezia „Minotaurul” de Eugem Jebeleanu (pag. 3) versul 3 se va citi : „al harfei, și dacă se-aude uneori” ; versul ultim se va citi : „și-un firmament de căști brumate-n fum...”

Tosfo "Redacției"

• **Florian Stănescu** : — **Rădăuți** : In scrisoare ne ceri*, cflVintul h'otăiitor pentru intențiile dumitale scriitoricești. L-am putea da cu ușurință, judecând cele trei pagini și jumătate, cât are schița dumitale satirică „Adevărul nu poartă șoșoni.” Dumneata însă ne lași să înțelegem că scrii numai in timpul liber, în lipsă de alte preocupări mai folositoare. Noi credem că literatura pretinde' o consacrare, fie și în timpul liber, care nu poate fi dată pentru nimic altceva, o preocupare constantă, o învățare a meșteșugului prin lecturi intense și experiențe îndelungate. Nu poți să-ți hotărăști destinul de creator așa cum ai hotări într-un ceas liber dacă face să mergi la un film ori la o bere. Ținem deci să hotărăști dumneata singur, cu toată seriozitatea, sfātuindu-te doar să nu consideri munca literară drept o treabă ușoară, și riici că geniu" e scris pe fruntea oricui și nu mai cere muncă și învățatura, în privința schiței, apreciem cu relativă satisfacție spiritele pe care te împrăștii din belșug; de satisfacții estetice, însă, nu poate fi vorba. Dumneata încerci să caricaturizezi figură carieristului, ă oportunistului, și compui un' pseudodialog de la început până la sfârșit. Din păcate, totul e superficial. Literatura are mai multe dimensiuni. Te sfātuim să trimiți alte încercări de acest fel, mai reușite, lă „Urzica” poate s-af releva" însușirile dumitale de scriitor satiric și umorist.

Temistocle Tîfnur — **Cîmpulung Moldovenesc** : Mai simple șf mai autentice sînt poeziile scurte, de' dragoste. Păcat că nu ies din cadrul unui anumit gen minor cultivat pe la periferia literaturii adevărate. Comoditatea sufletească, banalitatea, .cadrul schițat din elemente comune^, ie caracterizează. Ușurința evidentă a versificației nu salvează nimic. Ih „Filatoarea” sentimentul e confuz, tulburat de motto-til din Eminescu, na laTocul lui, și împrăștiat în amănunte ne semnificative. Se desprind, în mare, cele două planuri ale poemului, însă unitatea lui e stricată de întretăieri și încrucișări inutile. Decupînd figura eroinei poemului, elementele noi ale vieții sînt destul de superficial redade, și fotografia fetei nu se deosebește cu nimic de o ilustrată, banală. „Pro-Pace” e prea stufos, pare artificial ca un decor de teatru, 'obositor la lectură. Becurile, ghirlandele, șușotirile, foșnirile, cîntecele, umbrele, luminile se amestecă, innăbușînd sentimentul și ideea pe care le simțim cu greu. Cu alte cuvinte, mai multă claritate, echilibru, fugă de banal- și de comun, reliefaarea unor trăsături mai 'adinci și măi proprii.

Ștefan Ștănescu — **Orașul Stalin** : „Podul de bîrne” și „Spre portul nou” sînt mult inferioare sonetelor pentru Prometeu, trimise revistei noastre cu doi ani în urmă. Fără' să dăm amănunte și sfaturi, considerînd că dumneata însuși îndeplinești o funcție pedagogic-literară în cadrul ce-

naclului, sublipiem doar faptul, că sîntem nevoiți să-ți răspundem la poșta redacției, în cadrul căreia reproducem partea a doua a poeziei „Spre portul nou”. Am fi bucuroși dacă am constata în creația dumitale literară un salt calitativ, care ar trece limita „Stelei fără nume” ori „Poștei redacției”. Acest lucru depinde nu atît de apariția stimuloare a unor lucrări îndoiejiice pe care le-ai trimite revistelor bucureșteii|^ cît de seriozitatea muncii dumitale :

Noi am supus cu mințile natura
și-i modelarăm chipul, cum am vrut.
I-am pizmuit lumina și căldura ?
Lumină și căldură ne-am făcut.

Am dezghiocat din coaja lui atomul
cliberînd gigante energii,
și ne-om sui pe stele cosmodromul
să ne-avîntăm de-acolo-n galaxii.

Am răsturnat legende și istorii,
ne-am înălțat pe lespezi, viitor.
Cum să răbdăm al tău „memento mori”
să ne atîrne, piatră, de picior ?

Îți vom înfrînge valurile, vreme'.
Zadarnic ți le nărui peste stînci.
Cu flota noastră albă, de trirame,
vom naviga pe apele-ți adînci.

Timonier, vom pune cutezanța.
Din libertate ne vom țese steag.
Și pînza-n care flutură speranța,
vom prinde-o cu luceferi de catarg.

Înaintînd pe crestele-ți fluide
spre vaste orizonturi purpurii,
cu cheia îndrăsnelii vom deschide
palatul pizmuitei veșnicii,

și vom .porni, cir nemurirea-n proră
pe valurile tăie de-ametist,
spre pofxt! nou, scaldat de auroră,
de un^e-nc^fe veacul comunist.

Merticjtfu Mihai — **Romîni-Buhuși** : Versurile sînt în afara celei mai elementare condiții de publicare. Intențiile dumitale de a aduce în forme poetice aspecte noi de viață*np sînt de ajuns. Naivitățile, lipsa culturii poetice, lipsa experienței, ori poate chiar a (aentțiiui, sînt bătătoare ia ochi.

Moldovanu Gavril — **Nasăud** : îndrumar' cu privire la viitoarele dumitale Creații nu-ți putem da în spațiul lestrîns al poștei redacției. Operele poezilor noștri și ale celor străini îți stau »la dispoziție, în bibliotecii publice, ^lături de studii asupra artei literare. Puțin eFort și puțină bună-voință, și te vei apropia de înțelegerea fenomenului poetic. Poate că atunci cînd îl vei da seama)|Se este cu adevărat poezia vei renunța la lucrări cum sînt cele două trimise revistei noastre.

V, R.